

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทลุ่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์
The Preservation and the Restoration of Using Tai Lom Language in
the Temples and the Communications in Phetchabun Province

โดย

พระมหาธนกร กิตติปัญญา (สร้อยศรี)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761192

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทลอมของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์
The Preservation and the Restoration of Using Tai Lom Language in
the Temples and the Communications in Phetchabun Province

โดย

พระมหาธนกร กิตติปัญญา (สร้อยศรี)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761192

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Preservation and the Restoration of Using Tai Lom Language in
the Temples and the Communications in Phetchabun Province

BY

Phramaha Thanakorn kittipanyo (Soisri)
Mahulalongkornrajavidyalaya University
Phokhunphamuang Buddhist College

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761192

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัด เพชรบูรณ์
ผู้วิจัย:	พระมหาธนกร กิตติปัญญา (สร้อยศรี)
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ่อบุญเมือง เพชรบูรณ์
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ภาษาไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ (๒) เพื่อรวบรวมและจัดทำพจนานุกรมภาษาไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ และ (๓) เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษา ไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observations) จากปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้สูงอายุ รวม ๑๗ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลสรุปประมวลเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า สำเนียงภาษา ไทหล่มจะเรียกตนเองว่าเป็น คนลาว มีวัฒนธรรมลาวที่ชัดเจนมากทางด้านภาษาพูด บริเวณเมืองหล่มเก่าและเมืองหล่มสักนั้น มีการรวมตัวกันของวัฒนธรรมลาวที่หนาแน่นและหลากหลาย แต่ที่สำคัญนั้นมีอยู่ ๒ ตระกูล คือ ตระกูลลาวหลวงพระบาง และตระกูลลาวเวียงจันทร์ ถ้าจะแยกแยะลาวทั้งสองตระกูลนี้ ต่างกันด้านสำเนียงการพูดเท่านั้น บริเวณที่พูดภาษาสำเนียงหลวงพระบาง ได้แก่ ในอำเภอลหล่มเก่าบ้านนาชำ บ้านหินกลิ้ง บ้านตาดกลอย เป็นต้น ในอำเภอลหล่มสัก ได้แก่ บ้านน้ำก้อ บ้านบุงยาง เป็นต้น ส่วนสำเนียงเวียงจันทร์ ในอำเภอลหล่มเก่า ได้แก่ บ้านนาแซง บ้านพรวน เป็นต้น ในอำเภอลหล่มสัก ได้แก่ บ้านฝายนาแซง บ้านตี้ว บ้านหวาย บ้านโสก เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้สูงอายุ ของอำเภอลหล่มสักและอำเภอลหล่มเก่า ได้รวบรวมศัพท์ภาษาไทหล่มจำนวน ๑,๖๐๓ ศัพท์ส่วนสำเนียงการออกเสียงภาษาไทหล่มของทั้ง ๒ อำเภอ ในบางศัพท์มีความแตกต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกัน เช่นคำว่า “เปิด” ใช้ในอำเภอลหล่มสัก “เหม็ด” ใช้ในอำเภอ

หล่มเก่า มีความหมายว่า หมด หรือคำว่า “หัวซี้โค” ใช้ในอำเภอหล่มสัก “หัวสีโค” ใช้ในอำเภอหล่มเก่า มีความหมายว่า ตะไคร้ เป็นต้น

การส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่ม เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทยในความจริงด้วยตัวการจะอนุรักษ์ภาษาถิ่นไว้ จะต้องรณรงค์ ส่งเสริมในทุกรูปแบบ ให้มีการใช้ภาษาถิ่น ภายในท้องถิ่นของตน เริ่มที่บ้าน ภายในบ้านควรใช้ภาษาถิ่น เมื่อเด็กมาโรงเรียนก็ต้องให้ใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารระหว่างกัน ในขณะที่เรียนจะใช้ภาษากลางที่เป็นภาษาทางการ เด็กรุ่นใหม่จะกล้าที่จะแสดงออกในการใช้ภาษาถิ่น

ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น หรือภาษาไทยหล่มซึ่งเป็นภาษาประจำท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุดก็จะต้องเป็นเจ้าของภาษาหรือคนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งเป็นเจ้าของภาษา และมีความเกี่ยวข้องสืบเนื่องด้านภาษามาโยงบรรพบุรุษผู้สืบเชื้อสายมาโดยตรง อันจะเป็นผู้ที่ซึมซับวัฒนธรรม ดังกล่าวมาตั้งแต่เกิด ได้เห็นความสำคัญและความคงอยู่ของภาษาท้องถิ่นมานานจนสามารถรู้ได้ถึงความคงอยู่ และสามารถอนุรักษ์ได้โดยไม่ยากนัก ซึ่งสามารถทำได้โดยการสืบต่อ ๆ กันไปตามสายเลือด และหน่วยงานของรัฐ, โรงเรียน, องค์กรท้องถิ่น ควรมีหัวข้อ การอนุรักษ์พื้นที่ภาษาถิ่นอยู่ในแผนงานด้วย มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้น เพื่อให้ชุมชนตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทยหล่ม

Research Title: The Preservation and the Restoration of Using Tai Lom Language in the Temples and the Communications in Phetchabun Province

Researchers: Phramaha Thanakorn kittipanyo (Soisri)

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phokhunphamuang Buddhist College

Fiscal Year: B.E. 2561

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ABSTRACT

This research has three objectives, 1) to study of the history of Tai Lom language in Phechabun Province, 2) to compile and to create the vocabulary of Tai Lom language in Phechabun Province, and 3) to promote the preservation and the restoration of using Tai Lom in the temples and the communities in Phetchabun Province.

This is the documentary research by collecting data, In-dept interview and participatory observation from the 15 of scholars, leader, and elderly people of communities, to analyze data and conclude in the descriptive writing.

The result of research found that Tai Lom dialect is called Laos which is very clear Lao culture in speaking. There is combination of cultures in the area of Muang Lom Kao and Muang Lom Sak. There are important two families, namely Laos Luang Prabang and Lao Vientiane. If these families are separated, it is different in speech accent only. The area speaking Luang Prabang accent such as in Amphoe Lom Kao; Ban Na Sam, Ban Hin Kling, Ban Tat kloi, etc., in Amphoe Lom Sak such as Ban Nam Ko, Ban Bung Yang, etc. Then, Vientiane accent in Amphoe Lom Koa such as Ban Saeng, Ban Phruan, etc., in Amphoe Lom Sam such as Ban Fhai Na Saeng, Ban Tio, Ban Wai, Ban Sok, etc.

From In-depth interview and participatory observation of the local wisdom elite, scholars, leaders, and elderly people in Lom Sam and Lom Kao District, it has

compiled 1,603 vocabularies of Tai Lom. While the pronunciation of Tai Lom in some words of the two Districts is different, but it is the same meaning such as the term of “Beid” is used in Lom Sam, “Hmeid” is used in Lom Kao, it mean “Hmod” (nothing), the term of “Hua Khi Khai” is used in Lom Sak, “Hua Si Khai” is used in Lom Kao, it means “Ta Khrai” (lemon grass), etc.

The promotion of the conservation and the restoration of using Tai Lom Language which is the local language disappearing from Thai society. In fact, the preservation of the local language must be promoted in all forms to use the local language under their locality. It is started by using native language, when going to school, children must be communicated the local language to each other. While learning, the central language is used as the official language. The young generation dare to express themselves in their native language.

The preservation and the restoration of dialects or Tai Lom language which is the local language in Phetchabun Province, the most important person is the native speaker or local people who is the language owner and who is the relevant language ancestors descended directly, and be absorb the culture since birth. They have seen the importance and the existence of the local language for a long time and to be able know its existence, and it is not difficult to preserve. It can be done by inheritance of blood. The government agencies, schools, local organizations should also have subject of the conservation of language in the plan, it should be defined a form of activity concretely to make the community aware and realize the importance of Tai Lom language.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในด้านต่างๆ จากบุคคลหลายฝ่ายด้วยกัน ผู้วิจัยมีความรู้สึกซาบซึ้งในความมีน้ำใจเอื้ออาทรเป็นอย่างยิ่ง ใคร่ขอกราบขอบพระคุณ ขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้ให้โอกาสและสนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัยในครั้งนี้แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ พระปริยัติพัชรภรณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ ที่ได้ให้กำลังใจ สนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยจนสำเร็จลุล่วง

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา,ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น, พระครูปริยัติพัชรภิจ เจ้าอาวาสวัดศรีฐาน, พระครูถาวรพัชรภิจ เจ้าอาวาสวัดโฆษาเจ้าคณะตำบลห้วยไร่, พระสมุห์ไพโรศาล ภทรมณี เจ้าอาวาสวัดท่ากกแก

เจริญพรขอบพระคุณ ดร.วิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ นางชั้นแก้ว แก่นชา ข้าราชการบำนาญ, นางพีรจิตร์ เหมือนรักษา อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, นายสมบูรณ์ กันทา ข้าราชการบำนาญ (ผู้อำนวยการโรงเรียน), นางจุมมาลี แก่นชา ข้าราชการบำนาญ, นางพยุงศิลป์ เสมาทอง ครูชำนาญการพิเศษ, นางนารีรัตน์ คำภา, นางมีทนา แสงบัว ครูชำนาญการพิเศษ, นายกล้า จันทวงศ์ ข้าราชการบำนาญ, นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์ ข้าราชการบำนาญ, นายทองเลื่อน บุตรงาม ครูใหญ่ ร.ร. ผู้สร้างสุขผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดัว, น.ส. มนต์นภา ก้อนดี ข้าราชการบำนาญ, นายธานี โนรีเวช ข้าราชการบำนาญ ที่เมตตาให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันจะพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเฉพาะการนำองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่องนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

พระมหาธนกร กิตติปัญญา

๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๖
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๗
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ ประวัติความเป็นมาเมืองหล่มสักและหล่มเก่า	๙
๒.๒ แนวคิดการศึกษาความหลากหลายทางภาษา	๒๖
๒.๓ แนวคิดการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม	๓๑
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทางภาษาศาสตร์	๓๖
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้	๕๘
๒.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๔
๒.๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย	๗๘
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย	๗๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๙
๓.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลงานวิจัย	๘๐
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๑
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๒
๓.๖ การตรวจสอบข้อมูลสำหรับงานวิจัย	๘๓

บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๘๔
๔.๑ ประวัติความเป็นมาภาษาไทยลุ่ม จังหวัดเพชรบูรณ์	๘๔
๔.๒ รวบรวมและจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยลุ่ม	๙๑
๔.๒.๑ ความหมายของพจนานุกรม	๙๑
๔.๒.๒ ประเภทของพจนานุกรม	๙๒
๔.๒.๓ ประโยชน์ของพจนานุกรม	๙๔
๔.๒.๔ พจนานุกรมเฉพาะวิชา	๙๕
๔.๒.๕ อักษรไทยน้อย	๙๘
๔.๒.๖ การรวบรวมศัพท์ภาษาไทยลุ่ม	๑๐๒
๔.๒.๗ สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, ผศ.ดร.	๑๖๒
๔.๓ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่มของวัดและชุมชนใน จังหวัดเพชรบูรณ์	๑๖๔
๔.๓.๑ ผลการศึกษา	๑๖๔
๔.๓.๒ กลยุทธ์ส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่มของวัด และชุมชน	๑๗๖
๔.๓.๓ สรุปวิเคราะห์ส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่ม	๑๘๐
๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๘๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๙๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๙๖
๕.๒ อภิปรายผล	๒๐๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๑๑
บรรณานุกรม	๒๑๓
ภาคผนวก	๒๒๐
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	๒๒๑
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย	๒๒๖
ภาคผนวก ค ประมวลภาพการสัมภาษณ์งานวิจัย	๒๔๓
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๕๒
ภาคผนวก จ แบบสรุปโครงการวิจัย	๒๕๔
ภาคผนวก ฉ บทความวิจัย	๒๕๘
ประวัติผู้วิจัย	๒๗๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมืองหล่มสักที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่ในลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบน บริเวณอำเภอหล่มเก่าและอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ในปัจจุบัน อันเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณที่มีชื่อว่า “เมืองหล่มสัก” ซึ่งแต่เดิมสันนิษฐานว่าตัวเมืองหล่มสักนั้นตั้งอยู่ริมสองฝั่งลำน้ำพุง ซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำป่าสักในเขตตำบลหล่มเก่า อำเภอหล่มเก่า ภายหลังจากเสร็จศึกเจ้าอนุวงศ์แล้ว จึงมีการย้ายเมืองมาอยู่ที่บริเวณอำเภอหล่มสักในปัจจุบัน

เมืองหล่มสักไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่ามีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในช่วงแรกหรือช่วงการก่อตั้งในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ สมัยกรุงธนบุรี ซึ่งผู้เขียนก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าคุณเดิม ได้ข้อมูลหรือหลักฐานมาจากแหล่งใด เนื่องจากไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการอ้างอิงที่มา อาจจะเป็นการสันนิษฐานของคุณเดิมเองก็เป็นได้

แต่ที่ผ่านมานี้ไม่ว่านักวิชาการหรือชาวบ้านในท้องถิ่นจังหวัดเพชรบูรณ์ต่างก็เชื่อกันว่าเมืองหล่มสักนี้ถูกตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แต่จากหลักฐานชั้นต้นที่ผู้เขียนศึกษาพบว่า เมืองนี้น่าจะก่อตัวขึ้นตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๓-๒๔ เป็นอย่างน้อย เนื่องจากในเอกสารพรรณนาภูมิสถานพระนครศรีอยุธยา เอกสารจากหอหลวง (ฉบับความสมบูรณ์) ซึ่งสันนิษฐานว่า ต้นฉบับเดิมอาจได้บันทึกขึ้นตามพระกระแสรับสั่งของพระมหากษัตริย์หรือรับสั่งของเจ้านายพระองค์ใดพระองค์หนึ่งในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ที่กล่าวถึงสภาพบ้านเมืองของกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ได้มีความตอนหนึ่งกล่าวถึงเรือสินค้าจากหัวเมืองเหนือที่นำสินค้าลงไปขายที่กรุงศรีอยุธยา ว่า

“อนึ่ง เรือระแหงแขวงเมืองตาก แลเรือหางเหยี่ยวเมืองเพชรบูรณ์นายมบรรทุกครั้ง กายาน เหลกหางกุ้ง เหลกกลมเลย เหลกน้ำกั๊ ได้ หวาย ชัน น้ำมันยาง ยาสูบ เขา หนิง หน่องา อนึ่ง เรือใหญ่ท้ายแกว่งชาวเมืองสวรรคโลกแลหัวเมืองฝ่ายเหนือบรรทุกสินค้าต่างๆ ฝ่ายเหนือมาจอดเรือขายริมแม่น้ำแลในคลองใหญ่วัดมหาธาตุในเทศกาลน่าน้ำ ”

คำว่า “**เหลลลุ่มเลย**” ในเอกสารข้างต้นนั้น หมายถึง เหลลลุ่มที่นำมาจากเมืองเหลลลุ่มซึ่งก็คือ เมืองเหลลลุ่มสักและเมืองเลย ที่เรียกชื่อต่อกันนั้นเนื่องจากเมืองเหลลลุ่มสักและเมืองเลยอยู่ใกล้กัน เวลาที่นำสินค้าลงไปยังชายที่กรุงศรีอยุธยาที่จะนำสินค้าลงไปยังทางเดียวกันคือล่องเรือไปตามแม่น้ำป่าสัก นอกจากนี้ในคำให้การชาวกรุงเก่า ซึ่งเป็นคำให้การของชาวกรุงศรีอยุธยาหลังเหตุการณ์เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๑๐ ก็ปรากฏชื่อเมืองเหลลลุ่มสักอยู่ในรายชื่อกลุ่มเมืองต่างๆ ในหัวเมืองฝ่ายเหนือด้วย^๑

จากหลักฐานข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมืองเหลลลุ่มสักมีอยู่ก่อนสมัยรัชกาลที่ ๓ แล้ว ส่วนที่มาของชื่อเมืองเหลลลุ่มสักนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมพิทยางกูรทรงสันนิษฐานว่า เนื่องจากที่ตั้งเมืองเหลลลุ่มตั้งอยู่ริมแม่น้ำป่าสักหรือ “ลำน้ำสัก” จึงเอาชื่อแม่น้ำป่าสักเพิ่มเข้ามา เรียกว่า “เมืองเหลลลุ่มสัก”

เมืองเหลลลุ่มสักปรากฏชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เมืองเหลลลุ่ม” ทำให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมพิทยางกูรทรงสันนิษฐานว่า เมืองเหลลลุ่มสักนี้อาจเป็นเมืองเดียวกับ “เมืองลุ่ม” หรือ “เมืองลุ่มบาจาย” ที่ปรากฏในจารึกสมัยสุโขทัย แต่ชั้นหลังมีการเรียกว่า “เมืองเหลลลุ่ม” ซึ่งก็หมายความอย่างเดียวกัน ชื่อเมืองลุ่มปรากฏชื่อเรียกคู่กับ “เมืองลาด” ของพ่อขุนผาเมือง ทำให้บางคนเชื่อว่าบริเวณนี้ยังเป็นที่ตั้งของเมืองลาดด้วย ดังปรากฏตำนานเรื่องเล่าในท้องถิ่นเกี่ยวกับพ่อขุนผาเมืองและพระนางสิริหันทวี แต่อย่างไรก็ดีข้อสันนิษฐานนี้ยังไม่ถือว่าเป็นข้อยุติทางวิชาการ ยังมีความจำเป็นต้องศึกษาวิจัยอย่างลุ่มลึกต่อไป

เมื่อพิจารณาจากหลักฐานประวัติศาสตร์ ประกอบกับหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะ เมืองเหลลลุ่มสักน่าจะก่อรูปเมืองขึ้นโดยการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวลาวจากเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์ในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓ ด้วยภายในอาณาจักรล้านช้างได้เกิดความขัดแย้งทำให้อาณาจักรถูกแบ่งออกเป็น ๓ นครรัฐ คือ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์

ทั้งนี้ เงื่อนงำทางประวัติศาสตร์การเมืองและสังคมของล้านช้างในช่วงปี พ.ศ. ๒๒๓๘-๒๒๙๓ ราชสำนักเวียงจันทน์ได้เกิดความวุ่นวายและเกิดสงครามแย่งชิงราชสมบัติระหว่างขุนนางกับพระราชวงศ์ ทำให้เกิดการอพยพผู้คนครั้งใหญ่ลงไปยังใต้ตามลำแม่น้ำโขงโดยการนำของพระครูยอดแก้วโพนสะเม็ก (ญาคูขี้หอม) และเกิดเป็นนครรัฐจำปาศักดิ์ขึ้นมา ผลของความขัดแย้งทำให้เจ้านาย

^๑ ธีรวัฒน์ แสนคำ, **เมืองเพชรบูรณ์และเมืองเหลลลุ่มสักเหลลลุ่มสักกับศึกเจ้าอนุวงศ์**, (เพชรบูรณ์: ไทยมีเดีย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๐๑-๒๐๒.

และไพร่ฟ้าพลเมืองลาวหนีความวุ่นวายไปตั้งหลักแหล่งใหม่ในท้องถิ่นต่างๆ จึงมีความเป็นไปได้ที่จะมีเจ้านาย ขุนนาง และชาวเมืองลาวกลุ่มหนึ่งอพยพหนีภัยมาทางเมืองชายขาว (ทรายขาว) ข้ามเขตเทือกเขาหลงมายังที่ราบลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบนเหนือเมืองเพชรบูรณ์ซึ่งเป็นพื้นที่สูงยูงกาศทางการเมืองการปกครอง เพราะเป็นเขตต่อแดนระหว่างอาณาจักรสยามกับอาณาจักรล้านช้าง ทำให้ชาวเมืองหล่มสักมีวัฒนธรรมเหมือนกับชาวลาวสองฝั่งโขงทุกประการ และไม่ได้ถูกกวาดต้อนมาหลังจากศึกเจ้าอนุวงศ์อย่างที่เคยเข้าใจกันมาแต่เดิมอย่างแน่นอน

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเองพระองค์ก็ทรงมีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับความเป็นมาของเมืองหล่มเก่า ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองหล่มสักในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการอพยพหนีภัยสงครามเข้ามาของชาวล้านช้างไว้ในพระนิพนธ์เรื่อง “ความไข้เมืองเพชรบูรณ์” ตอนหนึ่งว่า

“...เมืองหล่มเก่าตั้งอยู่ในแอ่งใหญ่ภูเขาล้อมรอบมีลำห้วยผ่านกลางเมืองมาตกลำน้ำสักข้างใต้เมืองหล่มสัก ทางที่เดินไปจากเมืองหล่มสักเป็นที่สูง เมื่อใกล้จะถึงเมืองหล่มเก่าเหมือนกับอยู่บนขอบกะทะแลกลงไปเห็นเมืองหล่มเก่าเหมือนอยู่ในก้นกะทะ แต่เป็นเรือกสวนไร่นามีบ้านช่องเต็มไปในแอ่งนั้น น้าพิศวง แต่สังเกตดูไม่มีของโบราณอย่างใดแสดงว่าเป็นเมืองรัฐบาลตั้งมา แต่ก่อนสันนิษฐานว่าเหตุที่จะเกิดเมืองหล่มเก่า เห็นจะเป็นด้วยพวกราษฎรที่หลบหนีภัยอันตรายในประเทศล้านช้าง มาตั้งซุ่มมั่วสุมกันอยู่ก่อนแต่เป็นที่ดินดีมีน้ำบริบูรณ์เหมาะแก่การทำเรือกสวนไร่นาและเลี้ยงโคกระบือ จึงมีผู้คนตามมาอยู่มากขึ้นโดยลำดับจนเป็นเมือง...”

รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม^๒ นักวิชาการด้านโบราณคดีและมานุษยวิทยาสันนิษฐานว่า ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา (ซึ่งตรงกับสมัยสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชแห่งล้านช้าง) การขยายตัวของชุมชนชาวล้านช้างคงมีมากขึ้น เพราะนอกจากผ่านเข้ามาทางเส้นทางคมนาคมระหว่างสระหลวงสองแคว เวียงจันทน์เวียงคำแล้ว ยังเข้าไปสู่ตอนบนของกลุ่มน้ำป่าสักในเขตอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก จนถึงอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ด้วย จนเป็นเหตุให้มีการตกลงกันเรื่องเขตแดน ณ บริเวณพระธาตุศรีสองรัก

นอกจากนี้ ยังมีการพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลปะที่สามารถใช้เป็นหลักฐานประกอบการศึกษาและพิจารณาเกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองหล่มสักอันเกี่ยวข้องกับอาณาจักรและวัฒนธรรมล้านช้าง ดังนี้

^๒ ศรีศักร วัลลิโภดม, *ลุ่มน้ำน่าน : ประวัติศาสตร์โบราณคดี*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕๗.

การศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะลาว ในพื้นที่อำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ในลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบนนั้น มีชุมชนลาวตั้งถิ่นฐานอยู่มากมาย เข้าใจว่าคงจะตั้งหลักแหล่งอยู่นานแล้ว อย่างน้อยก็เป็นช่วงในระยะสมัยอยุธยาตอนปลาย สืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้พบหลักฐานจากพระธาตุหลวงลาวรูปทรงดอกบัวตูมแปดเหลี่ยมองค์หนึ่งจากวัดทุ่งธงไชย ที่อำเภอหล่มเก่า ภายในกรุพระธาตุพบจารึกบนแผ่นโลหะ จารึกสังกาศ ๙๗ ตัว (พ.ศ.๒๒๗๘) พร้อมทั้งพระพุทธรูปเงินค่าขนาดเล็ก กระโถนและเต้าปูนสำริดซึ่งตรงกับสมัยอยุธยาตอนปลาย ดังนั้น วัดต่างๆ ในอำเภอหล่มเก่าและอำเภอหล่มสักจึงปรากฏพระธาตุแบบลาวก่อด้วยอิฐสอดินตามรูปทรงสถาปัตยกรรมของลุ่มแม่น้ำโขงและลุ่มแม่น้ำชี เป็นสถาปัตยกรรมที่มีแต่สมัยเวียงจันทน์มาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ของไทย

เมืองหล่มสักนี้แต่เดิมอาจมีสถานะเป็น “เมืองสองฝ่ายฟ้า” คือ มีความสัมพันธ์และส่งส่วยให้ทั้งราชสำนักเวียงจันทน์และราชสำนักสยาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลักจากที่เวียงจันทน์ตกเป็นประเทศราชของสยามในสมัยธนบุรี เมืองหล่มสักอาจจะอยู่ภายใต้การควบคุมของเมืองเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นเมืองใหญ่เมืองหนึ่งของสยามที่ควบคุมบ้านเมืองและเส้นทางการค้าในระหว่างลุ่มแม่น้ำป่าสักกับลุ่มแม่น้ำโขง และราชสำนักสยามก็รับรู้และเข้าใจว่า เมืองหล่มสักนั้นเป็นเมืองที่อยู่ในอาณาจักรสยาม ทั้งที่ชาวเมืองนั้นเป็นชาวลาวล้านช้างทั้งสิ้น และในเอกสารจดหมายเหตุสมัยรัชกาลที่ ๓ บางชิ้นเรียกชาวเมืองหล่มสักว่า “ลาวหล่มสัก” หรือ “ลาวหล่ม”^๓ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ของฝ่ายสยามว่า ชาวเมืองหล่มสักนั้นเป็นชาวลาว “ลาวพุงขาว” ที่แตกต่างจากชาวเมืองเพชรบูรณ์และเมืองใกล้เคียงในหัวเมืองฝ่ายเหนือ

เนื่องจากชาวเมืองหล่มสักเป็นชาวลาว และเมืองหล่มสักตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมโบราณที่เชื่อมระหว่างบ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำเลย-แม่น้ำโขง กับลุ่มแม่น้ำป่าสัก-แม่น้ำเจ้าพระยา จึงทำให้พื้นที่เมืองหล่มสักเป็นส่วนหนึ่งของสมรภูมิรบ ด้วยเป็นเส้นทางที่เจ้าราชวงศ์ (เหง้า) นำกองทัพลาวยกมาจากเมืองนครราชสีมาขึ้นมากวาดต้อนผู้คนเมืองเพชรบูรณ์และเมืองหล่มสักไปยังเมืองเวียงจันทน์และกรมการเมืองส่วนหนึ่งยังเข้าร่วมกับเจ้าราชวงศ์ในการทำศึกกับฝ่ายสยามในครั้งนี้ด้วย

ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์แบ่งได้เป็น ๗ กลุ่มที่แตกต่างกัน ได้แก่กลุ่มภาษาถิ่นไทยกลาง กลุ่มภาษาถิ่นไทยอีสาน กลุ่มภาษาถิ่นไทยลุ่ม กลุ่มภาษาลาว กลุ่มภาษาจีน กลุ่มภาษาชาวนน หรือญ้อและภาษากลุ่มชาวเขา ความหลากหลายทาง

^๓ จดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๓ เล่มที่ ๓, (สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลสหประชาพานิช: ๒๕๓๐), หน้า ๑๖.

วัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นลักษณะของแต่ละชุมชน คำว่า “ไทหล่ม” มีความหมายว่า กลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณอำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า เป็นกลุ่มชนที่อยู่ในวิถีชีวิตวัฒนธรรมลาว ถ้าจะเรียกว่า “คนลาว” ก็ไม่ผิด คำว่า “ไทหล่ม” ไม่ได้หมายถึงเชื้อชาติ ลาว-ไทย-เขมร แต่มีความหมายถึงกลุ่มผู้คนที่มิถุนมิถุนอยู่ในเมืองหล่ม คำว่า “ไท” ในความหมายดั้งเดิมภาษาหล่มนั้นหมายความว่า “คน” เช่น เมื่อเราอยากจะทำอะไรว่าเขาเหล่านั้นเป็นคนถิ่นไหน ขอใช้คำถามเป็นภาษาหล่มว่า “เจ้าเป็นไทบ้านใด” (คุณเป็นคนบ้านไหน) อาจจะมีคำตอบว่า “ซ้อยเป็นไทบ้านเหนือ” (ฉันเป็นคนบ้านเหนือ) เป็นต้น ดังนั้นคำว่า “ไทหล่ม” จึงหมายความว่า “คนหล่ม” นั่นเอง ตามข้อสันนิษฐานของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ไทหล่มนั้น เพลงลาวฟงซาว เช่นเดียวกับชาวมณฑลอุดร ซึ่งนิยมสีกลายสีดาเนื้อหิวเขา แต่ไม่ถึงฟงเหมือนชาวล้านนา เสียงเรียกต่างกันไปว่า “ลาวฟงคำ” สำเนียงภาษา ไทหล่มจะเรียกตนเองว่าเป็น คนลาว มีวัฒนธรรมลาวที่ชัดเจนมากทางด้านภาษาพูด บริเวณเมืองหล่มเก่าและเมืองหล่มสักนั้น มีการรวมตัวกันของวัฒนธรรมลาวที่หนาแน่นและหลากหลาย แต่ที่สำคัญนั้นมีอยู่ ๒ ตระกูล คือ ตระกูลลาวหลวงพระบาง และตระกูลลาวเวียงจันทน์ ถ้าจะแยกแยะลาวทั้งสองตระกูลนี้ ต่างกันด้านสำเนียงการพูดเท่านั้น นอกนั้นก็เหมือนกันเกือบทั้งหมด ภาษาลาวสำเนียงหลวงพระบาง คือสำเนียงที่ใช้พูดกันมากบริเวณจังหวัดเลย หรือที่เรียกกันว่า “ภาษาไทเลย” ส่วนสำเนียงเวียงจันทน์นั้นก็เป็อีกสำเนียงหนึ่งที่ใช้พูดกันบริเวณจังหวัดหนองคาย อุดรธานี ขอนแก่น ชัยภูมิ และอื่นๆ ในเมืองหล่ม บริเวณที่พูดภาษาสำเนียงหลวงพระบาง ได้แก่ ในอำเภอหล่มเก่าบ้านนาซำ บ้านหินกลิ้ง บ้านตาดกลอย เป็นต้น ในอำเภอหล่มสัก ได้แก่ บ้านน้ำก้อ บ้านบุ่งยาง เป็นต้น

ส่วนสำเนียงเวียงจันทน์ ในอำเภอหล่มเก่า ได้แก่ บ้านนาแซง บ้านพรวน เป็นต้น ในอำเภอหล่มสัก ได้แก่ บ้านฝายนาแซง บ้านตัว บ้านหวาย บ้านโสก เป็นต้น

ทั้งสองสามอย่างนี้ถือว่าเป็นตระกูลภาษาลาวล่างข้างเหมือนกัน แต่มีที่มาถิ่นฐานที่แตกต่างกันจึงมีสำเนียงแตกต่าง และคำพูดบางคำอาจจะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยถ้าเป็นคนลุ่มจะทราบดีว่า ใครเป็นใคร สำเนียงอะไรและเป็นคนที่ไหน แต่ในปัจจุบันความเป็น “ไทหล่ม” เริ่มชัดเจนขึ้น เมื่อทั้งสองสำเนียงภาษามาอยู่รวมกัน จึงเกิดเป็นสำเนียงผสมผสานขึ้นมาใหม่ตามวิวัฒนาการของภาษา ซึ่งรวมทั้งสองสำเนียงเข้าไว้ด้วยกัน เป็นสำเนียงลาวหล่มที่คุ้นเคยของคนส่วนมาก ได้แก่ สำเนียงบ้านท่ากกโพธิ์ บ้านท่ากกแก บ้านท่าโก บ้านท่ามะกกล้วย บ้านนาหลวง ในอำเภอหล่มสัก ซึ่งเป็นผู้คนที่อาศัยปะปนกันจนมีสำเนียงเป็นของตนเอง เมื่อเราได้ฟังสำเนียงคนลาวหลวงพระบางที่พูดกันอยู่ในประเทศลาวปัจจุบันนี้ จะทำให้รู้สึกว่ “คนลาวหลวงพระบางนั้นพูดเหน่อมากทีเดียว” อันนี้ก็ไม่ใช่แปลกอะไรกับการที่ชาวเมืองกรุงเทพ มองว่าชาวเมืองสุพรรณและอยุธยาพูดเหน่อ นั่นเอง ศัพท์ที่เรียกใช้บุคคล เช่น ศัพท์ที่คนลุ่มใช้เรียกบุคคลในท้องถิ่นของตนนั้นถือว่าเป็นคำสุภาพและนุ่มนวล

และเป็นการให้เกียรติยกย่องแก่บุคคลที่ตนเคารพรักนับถือ ผู้เขียนจะขอนำเสนอภาษาหล่ม สัตว์ที่เรียกบุคคลตามฐานะต่างๆ ที่ถือว่าไพเราะและสุภาพตามธรรมเนียมนิยมของคนหล่มแต่โบราณ ศัพท์ที่ใช้เรียกบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว (เอ็นนามตามศักดิ์) ครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่เราต้องให้ความรักและความเคารพซึ่งกันและกันฉะนั้นคนหล่มจึงให้เกียรติกันโดยคำพูด ที่เรียกว่า (ศักดิ์) ของคนนั้นๆ เช่น คนลุ่มเรียกพ่อแม่ ว่า อีพ่อ อีแม่ พ่อแม่จะเรียกลูกว่า น้อง แล้วตามด้วยชื่อ เช่น น้องพร น้องแพร หากเป็นลูกชายคนโตจะเรียกว่า อ้าย เช่น บักอ้าย อ้ายทอง อ้ายเพชร หากเป็นลูกคนสุดท้องจะเรียกว่า บักหล้า อีหล้า ลูกหลานเรียกญาติผู้ใหญ่ เช่น เรียก ตา -ยาย ว่า พ่อ โชน นำหน้าชื่อ เช่น พ่อโชนลี แม่โชนแก้ว เป็นต้น เรียกปู่- ย่า เหมือนกันทั่วไป ในข้อนี้มีข้อควรสังเกตว่า คำว่า ปู่-ย่า นั้นเป็นคำไท-ลาว ดั้งเดิม จึงไม่มีการเปลี่ยนแปลง ส่วนคำว่า ตา-ยาย นั้นเป็นคำที่ได้รับมาจากภาษาเขมร ในภาษาลาวจึงมีมาแต่เริ่มเรียกพี่ชาย ว่า อ้าย พี่สาวว่า เอื้อย เรียกน้องของพ่อที่เป็นผู้หญิงว่า อา ที่เป็นชายว่า อาว เรียกพี่ของพ่อและแม่ ว่า พ่อตุ้ แม่ตุ้ แทนคำว่า ลุงและป้า

ซึ่งในปัจจุบันภาษาเหล่านี้ได้สูญหายไปจากสังคมไทยหล่ม ภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านของคนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยอยู่ในภาวะอันตรายและเสี่ยงต่อการสูญสลาย สถานะเช่นนี้เป็นภัยคุกคามความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นปัญหาคล้ายกับความสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพในความสนใจของนักวิทยาศาสตร์ ปัญหาวิกฤตด้านความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรมเป็นปัญหาระดับโลกโดย ๙๐% ของภาษาในโลกกว่า ๖,๐๐๐ ภาษากำลังอยู่ในภาวะวิกฤติ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรอนุรักษ์ภาษาไทยหล่มไว้เพื่อให้อยู่คู่กับสังคมแบบบ้านพี่เมืองน้อง เช่นนี้เพื่อให้ลูกหลานได้สืบทอดศิลปและวัฒนธรรม ภาษา ของบรรพบุรุษสืบไปดังคำกล่าวที่ว่า “อันของกินปิ่นกั้นมะเน่า อันของเก่าบ่เล้ามันกะลิม คอยจับคอยก้อยอยกไว้บ่ให้สูญ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาภาษาไทยหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์
- ๑.๒.๒ เพื่อรวบรวมและจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์
- ๑.๒.๓ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑.๓.๑ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาภาษาไทยหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ เพื่อรวบรวมและจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ มีการจัดทำอย่างไร

๑.๓.๓ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัด เพชรบูรณ์ ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษา บทความ วารสาร รายงานการวิจัย หนังสือวิชาการ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observations) จากปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้สูงอายุ ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านพื้นที่ทำการสำรวจ ในอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเป็นข้อมูลในเบื้องต้น

๑.๔.๒ ทำการสำรวจ สืบค้น และจัดระบบการใช้ภาษาไทหล่ม จัดทำพจนานุกรมภาษา ไทหล่ม

๑.๔.๓ วิเคราะห์ถ่ายทอดภูมิปัญญาส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของ วัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ภาษาไทหล่ม หมายถึง ภาษาของประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า ใช้สื่อสารกันมีมาแต่บรรพบุรุษ

การอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและ ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของ ท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและ ความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มี คุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางภาษาถิ่น

วัด หมายถึง เป็นสถานที่ ใช้เป็นที่ทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และเป็นทีศูนย์รวมจิตใจ ของพุทธศาสนิกชน

ชุมชน หมายถึง ถิ่นฐานอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพภูมิศาสตร์ และระบบความสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งอิงอาศัยความเอื้ออาทร ความผูกพันและมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง กันเป็นเครื่องมือดำเนินการเพื่อให้มีชีวิตที่ตีร่วมกัน

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

- ๑.๖.๑ ได้ทราบประวัติความเป็นมาภาษาไทยลุ่ม จังหวัดเพชรบูรณ์
- ๑.๖.๒ ได้รวบรวมและจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยลุ่ม จังหวัดเพชรบูรณ์
- ๑.๖.๓ ได้ส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ ประวัติความเป็นมาเมืองหล่มสักและหล่มเก่า
- ๒.๒ แนวคิดการศึกษาความหลากหลายทางภาษา
- ๒.๓ แนวคิดการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทางภาษาศาสตร์
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย

๒.๑ ประวัติความเป็นมาเมืองหล่มสักและหล่มเก่า

ไทหล่มเชื่อว่าบรรพบุรุษมีเชื้อสายมาจากเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว เนื่องจากมี วัฒนธรรม ประเพณี ภาษาพูด อาหารการกิน และวิถีชีวิตเหมือนกัน จากการศึกษาเอกสารพบ เรื่องราวความเป็นมาของไทหล่ม ดังนี้

๒.๑.๑ นิทานทางศาสนาและปรัชญา

ในตำนานหรือนิทานหลายเรื่อง เช่น เรื่อง ท้าวคัชนามหรือท้าวคันทนามซึ่งได้กล่าวพ่วง ท้ายก่อนจะจบเรื่องด้วยบางสำนวนเล่าว่า “ท้าวคัชเนก และ ท้าวคัชจันทร์ ซึ่งเป็นบุตรของท้าวคัช นามเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์มาก ทั้งสองวิวาทกันทำศึกจนสะเทือนไป ทั้งโลกและจักรวาลเดือดร้อนไปถึงหมู่ เทพเทวา เทวดาทิ้งหลายจึงไปเฝ้าพญาแถนให้มาห้ามทัพ พญาแถนเล็งเห็นว่าท้าวคัชเนกนั้นสิ้นบุญมี ชะตาขาดแล้ว จึงได้บันดาลลมมืดแถม (มิดโกน) ไปยังกองทัพของทั้งสองพี่น้อง และลมมืดแถมนั้นก็พิน ถูกท้าวคัชเนกสิ้นชีวิตตกลงบนแผ่นดิน ร่างท้าวคัชเนกกลายเป็นภูเขาชื่อว่า “ภูจอมสี ” เป็นภูเขาอยู่ กลางเมืองหลวงพระบาง ศีรษะตกลงดิน กลายเป็นพญานาค เลือดตกลงมาเป็นก้อนสีแดง เรียกว่า “ภู

ครั้ง” ร่างอีกส่วนหนึ่งตกลงมากระทบ แผ่นดินเป็นหลุมใหญ่ในหุบเขาภายหลังกลายเป็นเมืองเรียกว่า “เมืองลุ่ม” ซึ่งก็ได้แก่เมืองหล่มเก่า และเมืองหล่มสักในปัจจุบัน

๒.๑.๒ ประวัติศาสตร์ ทางโบราณสถานและโบราณวัตถุ

“เมืองหล่ม” หรือ อำเภอหล่มเก่าและอำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์เป็น บริเวณราบลุ่มที่มีเทือกเขาล้อมรอบทั้งสามด้าน ได้แก่ด้านทิศเหนือ ด้านทิศตะวันออกและทิศ ตะวันตก เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ชื่อเมืองหล่มแต่เดิมนั้นเรียกว่า “เมืองลุ่ม” คำว่า “ลุ่ม” ถ้าออกเสียงตามสำเนียงพื้นถิ่นจะต้องออกเสียงว่า “ลุ่ม” ในภาษาพื้นเมือง หล่มสักและภาษาพื้นเมืองภาคเหนือรวมถึงประเทศลาว หมายถึง “ข้างล่าง” เช่นมีคำที่ชาวหล่มสักใช้ เรียกบริเวณใต้ถุนเรือนว่า “ใต้ลุ่มใต้ล่าง” ในภาษาเหนือเรียก “ใต้ลุ่ม” ซึ่งก็หมายถึง “ข้างล่าง” นั่นเอง แต่ถ้าแปลความหมายตามภาษาไทยกลางก็ หมายถึง บริเวณที่ลุ่มต่ำมีลักษณะเป็นแอ่ง หรือ บริเวณที่ราบลุ่มซึ่งก็ตรงกับลักษณะของพื้นที่ตั้งของอำเภอหล่มสักและหล่มเก่าเพราะตั้งอยู่ระหว่าง อ้อมกอดของภูเขามีสภาพเป็นแอ่งกระทะ ชื่อของเมืองลุ่มมีปรากฏอยู่และนำเสนอให้เราเห็นว่า “เมืองลุ่มหรือเมืองหล่มนั้นก็มีความสัมพันธ์ในทางเชื้อชาติประวัติศาสตร์ร่วมกับผู้คน ในดินแดนแคว้น ถิ่นล้านช้างหลวงพระบางและเวียงจันทร์ด้วยกันนั่นเอง” ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของ เมืองหล่มนั้น คนหล่มเองก็ไม่เข้าใจแจ่มแจ้งมากนักเพราะพัฒนาการของเมืองหล่มนั้นเกิดขึ้นจากชุมชนเล็ก ๆ ระดับหมู่บ้านแล้วเจริญขึ้นเป็นเมืองตามครรลองของสังคม เมืองหล่มไม่ใช่เมืองสำคัญที่รัฐ จะต้องทุ่มเทสรรพกำลังในการก่อตั้งเมืองเหมือนเมืองสำคัญอื่น ๆ เช่น เมืองเพชรบูรณ์ ที่มีลักษณะ เป็นเมืองที่มีคูน้ำและกำแพงเมืองชัดเจน

จะสังเกตได้ว่าในบริเวณเมืองหล่มทั้งหล่มเก่าและหล่มสักนั้น ไม่ปรากฏมีร่องรอยของคูน้ำ คันดิน หรือซากกำแพงเมืองให้เห็นอยู่เลย นอกจากบริเวณเมืองเก่านครเดิดบ้านดงเมือง อำเภอหล่ม สักซึ่งเมืองดังกล่าวนี้ก็เหลือเพียงเศษซากกำแพงเมืองและคันดินให้เห็นพอเลือนรางแต่ก็เป็น โบราณสถานที่อยู่ภายนอกเมืองหล่มและเยื้องไปทางเมืองเพชรบูรณ์ และโบราณสถานบ้านดงเมืองนี้ อาจจะมีอายุเก่าแก่กว่าพัฒนาการของเมืองหล่มก็เป็นได้ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าเมืองหล่ม ไม่ใช่เมืองสำคัญมาแต่สมัยโบราณ แต่เป็นเพราะการได้เปรียบทางด้านสภาพภูมิประเทศมากกว่าที่ เมืองหล่มได้ตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ดี จึงไม่ปรากฏว่าเมืองหล่มจะถูกคุกคามทางด้านสงครามเลยแม้แต่น้อย ถ้าหากจะกล่าวว่าเมืองหล่มเป็นเมืองของชาวบ้านก็คงจะไม่เสียหาย เพราะเป็นเมืองระดับชาวบ้าน จริง ๆ และก็เป็นอย่างนี้มาช้านานจนถึงปัจจุบัน เพราะการปกครองถึงจะมีระบบเจ้าขุนมูลนายเข้ามา ในสมัยหลังอยู่บ้าง แต่ดั้งเดิมนั้นชาวหล่มก็ปกครองกันเองโดยใช้ระบบฮิตสิบสองครองสิบสี่ตาม แบบอย่างที่ได้มาจากเวียงจันทร์ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าเมืองหล่มนั้นผูกขาดอยู่ภายใต้อำนาจของเวียงจันทร์ หรืออยุธยาแน่นอนเพราะเป็นดินแดนที่ตั้งอยู่ระหว่างชายแดน และการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชน

จากดินแดนล้านช้างเข้าสู่บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบนคือบริเวณเมืองหล่มเก่าหล่มสักเป็นเหตุให้ทั้งสองอาณาจักรได้ตกลงแบ่งปันเขตแดนโดยมีพระธาตุศรีสองรักเป็นหลักบอกเขตที่ตั้งที่เห็นจน ปัจจุบันจะเห็นว่าชาวเมืองหล่มจะต้องเลือกผู้นำขึ้นมาเองโดยการตัดสินใจของกลุ่มชน หรืออาจจะเลือกผู้นำที่สืบเชื้อสายมาจากผู้นำคนเดิมที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นก่อนที่จะอพยพโยกย้ายถิ่นจากถิ่นเดิมคือดินแดนล้านช้าง เข้าสู่ดินแดนลุ่มแม่น้ำป่าสัก ซึ่งผู้นำหรือผู้ปกครองเมืองหล่มนั้นมีชื่อเรียกว่า “อุปฮาด” ซึ่งต่อมาภายหลังนิยมเรียกว่า “ปู่เฒ่า” “เจ้าปู่” ซึ่งตำแหน่งอุปฮาดนั้นก็ตรงกับตำแหน่งเจ้าเมืองในการปกครองระบอบอาญาสี่ ของเวียงจันทร์ และหลวงพระบาง ซึ่งอยู่ในความทรงจำของประชาชนที่ยังคงมีความศรัทธาอยู่ในระบบจารีตประเพณีดั้งเดิมตามบรรพบุรุษผู้ที่เคยอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรล้านช้างนั่นเอง ตำแหน่งทางการปกครองดังกล่าวนี้ยังมีชื่อปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษของชาวเมืองหล่ม ซึ่งในเทศกาลงานบุญประเพณีบุญบั้งไฟจะมีการอัญเชิญดวงวิญญาณที่มีชื่อปรากฏเกี่ยวข้องกับระบบการปกครองแบบอาญาสี่ ได้แก่ “เจ้าปู่” “มเหศักดิ์” “หลวงศรี” “ศรีหวงษ์” “แสน” “ท้าว” “นาง” ซึ่งชื่อที่ปรากฏดังกล่าวเกี่ยวข้องกับชื่อของ เทวดาชื่อตำแหน่ง และคำนำหน้าเรียกบุคคลสำคัญต่างๆ สมัยโบราณกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลลาวร่วมสมัยกับการสร้างพระธาตุศรีสองรักในบริเวณอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย “จากการสำรวจของนักโบราณคดีเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมลาวล้านช้างในภาคกลางกล่าวว่าพระธาตุเจดีย์วัดโพนชัย ต.บ้านหวาย มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมร่วมสมัยเดียวกันกับเจดีย์ศรีสองรัก” กล่าวคือ ประมาณปี พ.ศ. ๒๐๕๐ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา และสมเด็จพระเจ้าชัยเชษฐาธิราชแห่งกรุงศรีสัตนาคณหุต ล้านช้าง ได้กระทำสัญญจะไม่ตรีต่อกันคือได้ร่วมกันก่อสร้างพระธาตุศรีสองรัก ไว้เป็นพยานว่า จะไม่รุกรานฆ่าฟันกันทำสัญญาว่าจะเป็นบ้านพี่เมืองน้องกัน อาจจะเป็นไปได้ว่าพระเจ้าชัยเชษฐามีเชื้อสายมาจากทางราชวงศ์ล้านนาเชียงใหม่และในสมัยเดียวกันนั้นทั้งสองนครก็ถูกทัพพม่ามาตีอยู่เนื่องนี้

ฉะนั้นทั้งสองนครจึงทำไมตรีต่อกันเพื่อช่วยเหลือกันทำสงคราม และพระธาตุศรีสองรักก็เปรียบเสมือนเสาหลักปักแดนระหว่างสองพระนคร ด้วยเหตุนี้ประชาชนชาวล้านช้างก็อพยพมาจากนครหลวงพระบางลงมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในแถบเมืองหล่มสัก เดิมเรียก เมืองลุ่ม กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่าพวกราษฎรชาวศรีสัตนาคณหุตหรือพวกลาวพุงดำ (นิยมสักลายตั้งแต่ขาท่อนบนขึ้นไปถึงเอว) สืบเชื้อสายมาจากหลวงพระบาง ได้มาพำนักอยู่ก่อนแล้ว ก่อสร้างเจดีย์สถานไว้สำหรับเพื่อนบ้าน เหตุที่พากันมาอยู่สร้างเมืองลุ่มนี้ ก็เพราะหนีภัยต่าง ๆ เมื่อมีจำนวนคนเพิ่มขึ้นก็เกิดเป็นบ้านเมือง ในที่สุดเกิดมีผู้ปกครองแต่ไม่ได้เรียกว่าเจ้าเมือง ใช้คำพื้นเมือง เรียกว่า “อุปฮาด” ตามภาษาพื้นเมืองที่ใช้กันเป็นชื่อตำแหน่งเจ้าเมืองของชาวศรีสัตนาคณหุต (ล้านช้าง) ทั้งนี้สำเนียงภาษาเหมือนกันทุกอย่าง จึงนำสันนิษฐานว่าชนกลุ่มนี้เข้ามาแต่เมื่อไรและเข้ามาทาง ไหน ตาม

คำบอกเล่าและพิจารณาตามหลักฐานในท้องถิ่น น่าจะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแถบนี้ตั้งแต่สมัยโบราณ อาจจะก่อนสมัยสุโขทัยก็เป็นได้ เพราะในสมัยสุโขทัยยังปรากฏชื่อเสียง เมืองลุ่มหรือเมืองหล่ม หรือเมืองลมบาจาย อยู่ในท้องที่จังหวัดเพชรบูรณ์ตอนเหนือ น่าจะเป็นเมืองหล่มเก่าปัจจุบันในบ้านเมืองบริเวณนี้มีซากวัดวาอารามกระจายอยู่ทั่วไป แต่ปรักหักพังยากแก่การจะพิสูจน์ได้ ในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มแห่งน่านเจ้า ได้ส่งขุนลอโอรสมาสร้างบ้านแปงเมืองขึ้นมาใหม่ เรียกว่าเมืองเขา (หลวงพระบาง) ผู้คนจากหลวงพระบางอาจจะเคลื่อนย้ายตามลำน้ำโขงลงมา บาง พวกอาจจะเข้าไปในทางน้ำป่าดแสนตอ ท่าสัก เข้าสู่ครุฑไทยและบางพวกเข้ามาทางจังหวัดเลยและเข้ามาทางเมืองแก่นท้าว ด่านซ้าย เข้าสู่หล่มเก่า หล่มสัก พบดินแดนอุดมสมบูรณ์จึงปักหลักตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มเป็นก้อนอยู่ทางตอนเหนือของกลุ่มน้ำป่าสักและสาขา ชนกลุ่มนี้มีความรักความสามัคคีกันเป็นอันดี รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้โดยเฉพาะภาษาพูด การแต่งกายและความเชื่อต่าง ๆ ของชนพื้นเมือง สาเหตุของชนพื้นเมืองหล่ม ซึ่งมักจะรวมกันเป็นกลุ่มไม่ค่อยจะแพร่กระจายไปที่ใด ส่วนมากจะขยายออกไปเป็นบริเวณแคบในท้องถิ่น ทั้งนี้เป็นเพราะ ๑. ทางเดินลำบากมีแต่เทือกเขาล้อมรอบและเป็นชัยภูมิป้องกันข้าศึกรุกรานตามธรรมชาติ ๒. เป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์จึงไม่ยากอพยพไปอยู่ที่อื่น ๓. ทางตอนใต้ลงมาอาจจะเป็นดินแดนที่ขอมปกครองในเขตเมืองศรีเทพยุคสร้างบ้านแปงเมืองเดิม เมืองลุ่มนั้นเป็นเมืองเล็ก ๆ ไม่ค่อยที่จะมีผู้คนรู้จักสักเท่าใดสาเหตุที่เรียกชื่อเมืองว่า เมืองลุ่มก็คือมีผู้คนอาศัยอยู่ในที่ราบลุ่ม หรืออีกสาเหตุหนึ่ง คำว่าลุ่มในภาษาพื้นเมืองหล่ม ออกเสียงว่า ลุ่ม หมายความว่า ช้างล่าง ดังที่ชาวเมืองหลวงพระบางเรียกพวกตนว่า ลาวลุ่ม หมายถึง เป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ข้างล่างหรือบนพื้นราบนั่นเอง เพื่อให้แตกต่างไปจากกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนที่สูง ก็คือ ชนเผ่า ลัว่ ข่า ม้ง ฯลฯ ที่ถูกเรียกว่าเป็น ลาวเทิง และลาวสูง คล้ายกับชาวภาคเหนือของไทยที่ เรียกพวกตนว่า “คนเมือง” นั่นเอง

๒.๑.๓ ประวัติศาสตร์ตามพงศาวดาร

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงบันทึกเรื่องเมืองหล่มเก่าในนิทานโบราณคดี เรื่องความไข้เมืองเพชรบูรณ์ คราวเสด็จมาตรวจราชการเมืองหล่มเก่า เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๗ ว่า สันนิษฐานว่าเหตุเมืองหล่มเก่า เห็นจะเป็นด้วยพวกราชฎรที่หลบหนีภัยอันตรายในประเทศล้านช้าง มาตั้งช่องมั่วสุมกันอยู่ก่อน แต่เป็นที่ดินมีน้ำบริบูรณ์เหมาะแก่การทำเรือสวนไร่นาและโค กระบือ จึงมีผู้คนตามอยู่มากขึ้นโดยลำดับจนเป็นเมือง แต่เป็นเมืองมาครั้งสมัยสุโขทัยมีปรากฏในหลักศิลาจารี ของพ่อขุนรามคำแหง ว่า “เมืองลุ่ม” “ชั้นหลังมาจึงเรียนว่า “เมืองหล่ม” ก็หมายความว่าอย่างเดียวกัน

ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ได้กล่าวไว้ในหนังสือมั่งรายศาสตร์ว่า “อำเภอหล่มเก่า อาจเป็นเมืองลมบาจาย ในหลักศิลาจารีที่ ๑ ของกรุงสุโขทัย “ คำให้การของขุนหลวงวัดประดู่

ทรง ธรรม สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย กล่าวถึงเมืองหล่มเก่าว่า “เรือระแหงแขวงเมืองตากแลเรือหาเหยี่ยวเมืองเพชรบูรณ์นายม บรรทุกครั้ง กายาน เหล็กหางกุ้ง เหล็กกลุ่มเลย เหล็กน้ำพี ใต้หวายชั้นน้ำมันยาง ยาสูบ เขาหนัง นองา สรรพสินค้าตามเทศบ้านเทศเมือง มาจอดขายแถวตลาดคลองสวนพลู”

พ.ศ. ๒๓๒๑ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกฯ (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) และเจ้าพระยาสุรสีห์ฯ (สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท) ยกทัพไปตีเวียงจันทน์ กรณีพระเจ้าสิริบุญสาร เจ้าผู้ครองเวียงจันทน์ นำกองทัพเข้ามาปราบปราม พระวอพระตา ในเขตไทย ประกอบกับเวียงจันทน์ยังมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพม่า โดยมีได้ห้วยเกรงพระบรมเดชานุภาพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ผลของสงครามในครั้งนั้น ปรากฏว่าไทยตีได้เมืองจำปาศักดิ์ เมืองเวียงจันทน์ และเมืองหลวงพระบาง ทั้งสามเมืองจึงตกประเทศราชของไทยอีกครั้งหนึ่ง กองทัพไทยได้อัญเชิญพระแก้วมรกต และพระบาง ลงมายังกรุงธนบุรี และกวาดต้อนราษฎรชาวเมืองเวียงจันทน์เข้ามาอยู่ในเขตไทยตั้งแต่เมืองลพบุรี สระบุรี นครนายก ปราจีนบุรี นครปฐม จนถึงเมืองราชบุรี

ส่วนราษฎรชาวเมืองหลวงพระบาง และเมืองไชยบุรี เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกฯ ได้มอบหมายให้พระยาพิชัย เจ้าเมืองพิชัย กวาดต้อนเข้ามาอยู่ในเขตเมืองน้ำปาด เมืองนครไทย และเมืองหล่ม เลย

จะเห็นว่าเดิมมีกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาอยู่รวมกันหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มชาวเมืองหลวงพระบาง กลุ่มชาวเวียงจันทน์ กลุ่มชาวพวน จากแขวงเชียงขวาง และกลุ่มชาวไชยบุรี เป็นต้น แต่ในปัจจุบันกลุ่มชนเหล่านั้นได้อยู่รวมผสมผสานกันจนแทบจะแยกไม่ออก และยังคงจะยึดถือประเพณี วัฒนธรรม และสำเนียงภาษาพูดไว้ได้อย่างมั่นคง เรียกว่า ภาษาหล่ม ซึ่งสำเนียงจะแตกต่างจากสำเนียงภาคเหนือ และอีสาน

พ.ศ. ๒๓๒๕ ย้ายเมืองหล่มไปสร้างใหม่บริเวณท่ากักโพธิ์ ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำป่าสัก ซึ่งเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์ พื้นที่เหมาะสมแก่การทำเรือกวสวไร่นา สามารถขยายเป็นเมืองใหญ่ได้ ประกอบกับต้องอาศัย แม่น้ำป่าสักในการขนส่งสินค้า และค้าขายกับเมืองต่างๆ ได้สะดวกสร้างจวนเจ้าเมืองริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำป่าสัก (ปัจจุบันคือสำนักงานเทศบาลเมืองหล่มสัก) เรียกเมืองที่สร้างใหม่ว่า เมืองหล่มศักดิ์ ส่วนเมืองเดิมเรียกว่า หล่มเก่า หรือ เมืองเก่า ขึ้นต่อการปกครองของเมืองหล่มศักดิ์ การสร้างเมืองใหม่ ยังเลียนแบบจากเมืองเก่า เช่น เป็นเมืองอกแตกเหมือนกัน การสร้างวัดใหม่ยังใช้ชื่อวัดเหมือนกับเมืองเก่า เช่น วัดทุ่งธงไชย เป็นวัดทุ่งจันทร์สมุทร วัดป่าไชโยเป็นวัดป่า (วัดไพโรสณห์ศักดิ์คาราม) วัดศรีมงคล บ้านหินกลิ้ง เป็นวัดศรีมงคล วัดตาลเป็นวัดลัญจิวาราม วัดศรีสุ่มัง เป็นวัดศรีบุญเรือง วัดจอมแจ้ง เป็น วัดศรีสะอาด เป็นต้น

เมืองลุ่มน้ำมาปรากฏมีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ เพราะเกิดมีกบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ในปี พ.ศ. ๒๓๖๙ เกิดขบถเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ เดิมบริเวณเมืองหล่มเก่า เมืองหล่มสักก็ขึ้นตรงต่อเวียงจันทน์ เมืองเวียงจันทน์เป็นประเทศราชของไทยอีกชั้นหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๒๑ เป็นต้นมา นอกจากนี้เมืองเวียงจันทน์ยังมีเมืองขึ้นในเขมรและเวียดนามถึง ๗๙ เมือง และเมืองที่อยู่ตามริมน้ำโขงทั้งสองฝ่าย ถึง ๘๐ เมือง รวม ๑๕๙ หัวเมือง ทำให้เวียงจันทน์มีกำลังและอำนาจมากสำหรับเมืองหล่มสักดี เจ้าอนุวงศ์ได้แต่งตั้งพระสุริยวงษา (คง) เป็นเจ้าเมือง ตั้งน้องชายของพระสุริยวงษาเป็นอุปฮาด ตั้งท้าวแก้วบุตรเขยพระสุริยวงษาเป็นราชวงศ์ ตั้งท้าวคงบุตรพระสุริยวงษาเป็นราชบุตร และตั้งท้าวชัตติยะน้องเขยพระสุริยวงษา ไปเป็นเจ้าเมืองเลย สาเหตุที่เจ้าอนุวงศ์ก่อการขบถนั้น เจ้าอนุวงศ์ทราบว่าคนลาวที่ถูกกวาดต้อนมาครั้งสมัยกรุงธนบุรีถูกเกณฑ์ให้ขุดคลองสร้างกรุงเทพฯ ฯ และขนท่อนซุงไปทำผนังกันน้ำสร้างพระสมุทรเจดีย์กลางน้ำ เมืองสมุทรปราการ ได้รับความทุกข์ยากลำบาก พ.ศ. ๒๓๖๙ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จสวรรคต เจ้าอนุวงศ์ลงมาถวายพระเพลิงพระบรมศพพร้อมกับเจ้ามันตุราชเจ้าเมืองหลวงพระบาง เจ้าอนุวงศ์ถือว่าตนมีความชอบมาตั้งแต่คราวปราบปรามขบถอ้ายสาเขียวโขง แห่งเมืองจำปาศักดิ์ เมื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพเสด็จจะกลับบ้านเมือง เจ้าอนุวงศ์ทูลขอพระราชทานเอาครอบครัวชาวเวียงจันทน์ที่อยู่เมืองสระบุรี กลับคืนเวียงจันทน์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงอนุญาต ทรงเห็นว่าคนเหล่านี้มาตั้งหลักแหล่งนานตั้ง ๓ แผ่นดินแล้ว หากให้ไปอาจคิดก่อการกำเริบขึ้น เจ้าอนุวงศ์รู้สึกอภัยต่อเหล่ามหาเสนามาตย์ ข้าราชการทั้งปวงมาก ประการที่สองระหว่างที่เจ้าอนุวงศ์พักอยู่กรุงเทพฯ ฯ เพื่อรอการถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นั้น เจ้าอนุวงศ์เข้าพระทัยว่า จะต้องเกิดความยุ่งยากขึ้นในสถาบันกษัตริย์แน่นอน เนื่องจากพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (รัชกาลที่ ๓) ขึ้นเสวยราชย์แทนสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎ (รัชกาลที่ ๔) ประการที่สามมีข่าวลือว่าไทยเกิดพิพาทกับอังกฤษ อังกฤษกำลังจะยกทัพเรือมาตีกรุงเทพฯ ฯ ความจริงในขณะนั้นร้อยเอกเฮนรี เบอร์นี่ เป็นทูตอังกฤษนำหนังสือเข้ามาทำสัญญาทางพระราชไมตรีเพื่อขอความช่วยเหลือให้ไทยช่วยรบพม่า เจ้าอนุวงศ์ไม่ทราบข้อเท็จจริงเมื่อเกิดขบถ พระสุริยวงษา (คง) เจ้าเมืองหล่มสักดี เข้าร่วมกับเจ้าอนุวงศ์ เวียงจันทน์ นำกำลังจากเมืองหล่มสักดี เข้ายึดเมืองเพชรบูรณ์ และกวาดต้อนครัวเรือน เมืองหล่มสักดี เมืองด่านซ้าย เมืองเลย เมืองน้ำปาด แล้วตั้งค่ายรบกับกองทัพจากกรุงเทพฯ ฯ ที่เมืองหล่มเก่าแห่งหนึ่ง และที่บ้านนาหลัก เมืองเลย อีกแห่งหนึ่ง

เจ้าอนุวงศ์ยกทัพเวียงจันทน์ผ่านเมืองนครราชสีมาถึงเมืองสระบุรี ให้เจ้าราชวงศ์ (เจ้า) บุตร ของเจ้าอนุวงศ์ยกกองทัพมาสมทบกับกองทัพพระสุริยวงษา (คง) ที่เมืองหล่มเก่าการปราบปรามขบถ เจ้าอนุวงศ์คราวนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ เป็นแม่ทัพใหญ่ยกกำลังขึ้นปราบปราม ให้กองทัพของเจ้าพระยา

อภัยภูธร (น้อย บุญยรัตพันธุ์) สมุหนายก ยกทัพมาปราบเจ้าราชวงศ์ที่เมืองหล่มเก่า และให้พระยาพิชัย พระยาพิชัยโลก ยกกองทัพมาทางเมืองพิษณุโลก เพื่อตีกระหนาบทัพเจ้าราชวงศ์ (เง่า) เจ้าราชวงศ์ (เง่า) เห็นว่าจะกองทัพไทยไปตั้งอยู่ที่บ้านข้าวสารเขตเมืองหนองบัวลำภู และเกิดการสู้รบถึงขั้นตะลุมบอนที่บ้านบกวาน ระหว่างเจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิงห์ สิงหเสนีย์) กับพระเจ้าราชวงศ์เป็นเหตุให้ทหารทั้งสองฝ่ายล้มตายเป็นอันมาก ส่วนพระสุริยวงษา (คง) เจ้าเมืองหล่มสักได้ถึงแก่กรรมในสนามรบ ในที่สุดกองทัพไทยก็สามารถตีทัพ เวียงจันทน์แตกพ่าย และยึดเวียงจันทน์สำเร็จสามารถนำเจ้าอนุวงศ์ พร้อมครอบครัวลงมากรุงเทพฯ และโปรดเกล้าฯ ให้เอาเจ้าอนุวงศ์ใส่กรงเหล็กประจานไว้ที่หน้าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ และถึงแก่พิราลัยในเวลาต่อมา ส่วนเมืองหล่มสักดี กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ ได้ส่งพระยาเพชรพิชัยและพระยาสมบัติธิบาล มาจัดการปกครอง โดยรวบรวมครอบครัวชาวเวียงจันทน์ที่กระจัดกระจายอยู่ ตามป่า เข้ามาตั้งหลักปักฐานให้เป็นระเบียบ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเจ้าเมืองคนใหม่ ที่รวมในการปราบขบถ ชื่อ เทศ เป็นบุตรพระสุริยวงษา (คง) ในราชทินนาม พระสุริยวงษามหาภักดีเดชชนะสงคราม และได้รับพระราชทานฐานันดรศักดิ์และเครื่องยศชั้นพระยาพานทอง พระยาสุริยวงษามหาภักดีเดชชนะสงครามรามภักดีวิริยะกรมพาหะ (เทศ ต้นสกุล สุวรรณภา) จากนั้นท่านได้เดินทางกลับจากกรุงเทพฯ มายังเมืองลุ่มหรือเมืองหล่ม ได้ผ่านบ้านท่ากอโพธิ์ซึ่งอยู่ที่เมืองลุ่มเดิม (หล่มเก่า) ลงมาเห็นว่าดินแดนแห่งนี้อุดมสมบูรณ์เป็นชัยภูมิอันเหมาะที่จะเป็นเมืองได้จึงย้ายเมืองหล่มมาตั้งขึ้นใหม่ที่บ้านท่ากอโพธิ์ ซึ่งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสัก จึงให้ชื่อว่า เมืองหล่มสักดี ราว พ.ศ. ๒๔๔๐ ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองหล่มสักได้รับยกฐานะขึ้นเป็น จังหวัดหล่มสัก ส่วนอำเภอในเมืองให้ชื่อว่า หล่มเก่า

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๗ เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัดหล่มสักจึงได้ถูกโอนย้ายมาเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ เมืองหล่มสักนั้นเป็นเมืองพิเศษคือมิได้เป็นเมืองที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้างขึ้น แต่หากเป็นเมืองที่ประชาชนชาวเมืองได้ร่วมกันก่อตั้ง เริ่มพัฒนาการจากจุดเล็ก ๆ จนกลายเป็นเมืองใหญ่ในระดับหนึ่ง อาจจะเป็นเพราะสภาพภูมิประเทศอันอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก และการทำมาหากินของชาวบ้าน และตลอดจนการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าจึงทำให้เกิดเศรษฐกิจภายในชุมชนขึ้น ซึ่งอาจจะสังเกตได้ว่าเมืองหล่มสักมีพัฒนาการค่อนข้างเรียบง่าย ผิดแปลกไปจากเมืองสำคัญ อื่น ๆ ที่เป็นเมืองที่ได้รับการสนับสนุนเร่งรัดจากสังคัมรัฐและสังคัมการปกครองชั้นสูงมากกว่าสังคัมชาวบ้าน

๒.๑.๔ สภาพทางภูมิศาสตร์ทั่วไปของหล่มเก่า

สภาพภูมิศาสตร์ของอำเภอหล่มเก่า สรุปได้ดังนี้

๑. ที่ตั้ง ขนาดและอาณาเขต

อำเภอหล่มเก่า ตั้งอยู่ประมาณละติจูดที่ ๑๖ องศาเหนือ ลองจิจูดที่ ๑๐๑ องศาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ ๑๒๐ เมตร มีพื้นที่ทั้งหมด ๙๒๗.๐๖๘ ตารางกิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อกับอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ จังหวัดเลย ที่อำเภอด่านซ้าย

ทิศใต้ ติดกับ อำเภอหล่มสัก จ.เพชรบูรณ์

ทิศตะวันออก ติดกับ อำเภอภูหลวง จ.เลย และอำเภอน้ำหนาว จ.เพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดกับ อำเภอเขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ และอำเภอด่านซ้าย จ.เลย

๒. ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

สภาพทั่วไปของอำเภอหล่มเก่า เป็นป่าไม้และภูเขา มีเทือกเขาสูงล้อมรอบ ลักษณะเหมือนแอ่ง กระทะ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินเขาและภูเขาสลับซับซ้อน เป็นทิวเขาตั้งแต่ตำบลตากลอย ตำบลศิลา และตำบลนาข่า พื้นที่ลาดเอียงลงมาทางด้านใต้ มีพื้นที่ราบเป็นส่วนน้อย บริเวณตำบลหล่มเก่า ตำบลนาแซง ตำบลวังบาล ตำบลนาเกาะ

ลักษณะภูมิอากาศ อำเภอหล่มเก่า แบ่งสภาพภูมิอากาศ ออกเป็น ๓ ฤดู คือ

๑. ฤดูร้อน ระหว่าง เดือนมีนาคม - พฤษภาคม อุณหภูมิสูงสุดที่เคยวัดได้ ๔๒.๕ องศา

๒. ฤดูฝน ระหว่าง เดือนมิถุนายน - ตุลาคม ฝนตกมากใน เดือน มิถุนายน - กันยายน ปริมาณน้ำฝนเป็นรายปี ของอำเภอปริมาณเฉลี่ยในรอบ ๑๐ ปี (๒๕๓๓-๒๕๔๓) ปริมาณน้ำฝนมากที่สุด วัดได้ ๑,๓๖๓.๕ มิลลิเมตร และปริมาณต่ำสุดวัดได้ ๖๗๖.๕ มิลลิเมตร

๓. ฤดูหนาว ระหว่าง เดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ อุณหภูมิต่ำสุดที่เคยวัดได้ ๔.๕ องศา และอุณหภูมิสูงสุดที่เคยวัดได้ ๔๒.๕ องศา

๓. แหล่งน้ำสำคัญ มีดังนี้

๓.๑ แม่น้ำป่าสัก ต้นกำเนิดที่ตำบลวังยาว อำเภอด่านซ้ายจังหวัดเลย เกิดจากภูเขาใหญ่ และภูเขาขวาง ไหลผ่านจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดลพบุรี สระบุรี ลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งซ้ายที่อำเภอเมืองพระนครศรีอยุธยา มีความยาวประมาณ ๔๑๐ กิโลเมตร ราษฎรใช้น้ำจากแม่น้ำป่าสัก เฉพาะตำบลตากลอย

๓.๒ ลำน้ำพุ ต้นกำเนิดอยู่ที่ตำบลโป่ง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เกิดจากเขาพุ่งแทนและเทือกเขาเพชรบูรณ์ไหลผ่านอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก ลงสู่แม่น้ำป่าสักฝั่งขวาที่หน้าวัดปากห้วยขอนแก่น อำเภอหล่มสัก มีความยาวประมาณ ๖๑ กิโลเมตร ราษฎรใช้น้ำจากลำน้ำพุ

สำหรับอุโบสถ วิหาร และอาคารเกษตร นอกจากนี้ยังมีลำห้วยและคลองเล็ก ๆ อยู่ทั่วไป ส่วนมากมีน้ำเฉพาะฤดูฝน มีหนองน้ำสาธารณะประโยชน์ที่สำคัญคือ หนองโคม ตำบลหินฮาว เนื้อที่ประมาณ ๑๐๑ ไร่ และหนองเกาะ ตำบลนาแซง เนื้อที่ประมาณ ๘๐ ไร่

๒.๑.๕ ศิลปะพื้นบ้านและงานช่างฝีมือ

๑. สถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมหรือสิ่งก่อสร้างภายในเมืองหล่มมีแบบการก่อสร้างมาจากอาณาจักรล้านช้างและล้านนา เพราะผู้คนในเมืองหล่มเป็นผู้คนที่อพยพมาจากอาณาจักรล้านช้าง และเมืองหล่มก็เป็นช่องติดต่อกับอาณาจักรล้านนาคือ ภาคเหนือของไทยและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฉะนั้นศิลปะภาคเหนือจึงมีปรากฏอยู่ในเมืองหล่มอยู่บ้างบางส่วนสิ่งก่อสร้างสำคัญทางพุทธศาสนาที่มีปรากฏในเมืองหล่มสักนั้นมียุขหลายประเภท เช่น สิม (อุโบสถ) ใช้สำหรับทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ตามวัดวาอารามต่าง ๆ สิมของเมืองหล่มนั้น มีขนาดที่ไม่ใหญ่โตมากนัก ส่วนใหญ่เป็นศิลปะพื้นบ้านก่อสร้างโดยช่างพื้นบ้าน ก่อด้วยอิฐฉาบปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ซ่อฟ้าใบระกาและคันทวยส่วนมากทำด้วยไม้แกะสลักเป็นรูปหัวหงส์หรือหัวพระยานาค มีประตูทางเข้าทางเดียว ด้านหลังของสิมมีลักษณะตันภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นลงรักปิดทองนิยมปางมารวิชัย เช่น พระประธานในสิมเก่า (วิหาร) วัดไพธสณฑ์ศักดาราม ส่วนสิมหรืออุโบสถศิลปะล้านนานั้นส่วนมากก่อสร้างขึ้นภายในเวลาไม่ถึงร้อยปี ที่ผ่านมานี้เอง ส่วนมากเป็นฝีมือช่างชาวเมืองแพร่ เมืองน่าน เช่น โบสถ์วัดบ้านน้ำก้อ ตำบลน้ำก้อ และวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก ที่มีพระประธานปูนปั้นปางมารวิชัยศิลปะล้านนาที่สวยงามมากที่สุดภายในเมืองหล่ม เรียกว่าเป็นฝีมือของช่างชั้นครูเลยทีเดียว

วิหาร มีลักษณะคล้ายสิมแต่มีขนาดใหญ่กว่า มีหลังคาซ้อนกันหลายชั้นและลาดต่ำในเมืองหล่มสักมีวิหารให้เห็นน้อยหลังมากเพราะถึงแม้จะเป็นแคววิหารแต่ก็สามารถที่จะผูกพัทธสีมาเป็นอุโบสถได้เช่นกัน เช่น วิหารวัดศรีภูมิ ตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก

เจดีย์หรือพระธาตุ เมืองหล่มมีอาณาเขตติดต่อกับภาคอีสานตอนบนที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระธาตุศรีสองรัก อันเป็นสัญลักษณ์ของมิตรภาพระหว่างกรุงศรีอยุธยา กับกรุงศรีสัตนาคนหุตล้านช้าง สร้างในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช จึงเป็นผลให้รูปแบบของเจดีย์และวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนในเมืองหล่มมีลักษณะใกล้เคียงกับชาวอำเภอด่านซ้าย

ความเชื่อของชาวหล่มบางส่วนเชื่อว่า เจดีย์แบบล้านช้าง ๒ องค์ คือเจดีย์วัดทุ่ง (โรงเรียนพ่อขุนผาเมืองอุบลรัตน์) เกี่ยวข้องกับพ่อขุนผาเมือง และเจดีย์วัดโพธิ์ชัยเกี่ยวข้องกับพระนางสิงขรเทวี ซึ่งมีประวัติความเป็นมาย้อนไปสมัยก่อนสุโขทัย เกี่ยวข้องกับเมืองรัตและนครเด็ดเนื่องมาจากบริเวณนี้มีซากกำแพงเมืองโบราณและมีข้าวสารดำให้พบเห็นอยู่มากจึงมีตำนานพื้นบ้านเล่ากันต่อ ๆ มาสรุป

ได้ว่า เจ้าเมืองนครเดิดเห็นพ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราดริกำลังเข้มแข็งจึงยกพระนางสิงขรเทวีให้เป็นพระชายา พร้อมกับพระขรรค์ไชยศรี โดยหวังว่าไม่ให้ไทยเป็นอิสระจากขอม แต่พ่อขุนผาเมืองก็ยังไม่ร่วมกับพ่อขุนบางกลางหาวขับไล่ขอมที่สุโขทัย และยังเสียสละให้พ่อขุนบางกลางหาวเป็นปฐมกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย พระนางสิงขรเทวีเสียใจและโกรธแค้นมาก จึงเผาบ้านเมืองแล้วกระโดดน้ำตาย การเผาเมืองครั้งนั้นเป็นผลให้ชาวที่เก็บไว้ในเมืองใหม่ไปด้วยจึงปรากฏเป็นข้าวสารดำฝังอยู่ในดินทั่วไป บริเวณใกล้เจดีย์วัดโพชนัยถึงแม้เรื่องนี้จะขัดแย้งกับรูปแบบทางศิลปกรรม แต่ก็ยืนยันถึงความสำคัญของเจดีย์ทั้งสององค์พระธาตุวัดโพชนัย ตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก พระธาตุวัดโพชนัย อยู่ที่บ้านห้วยโป่ง หมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นเจดีย์ทรงดอกบัวเหลี่ยมฐานสูง คล้ายกับเจดีย์ลวาร์ุ่นแรกคือ พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม แต่บัวเหลี่ยมสั้นป้อมกว่า ก่อสร้างด้วยอิฐสอดินฉาบปูน อิฐมีขนาดกว้าง ๑๒.๕ เซนติเมตร ยาว ๒๒.๕ เซนติเมตร หนา ๖.๕ เซนติเมตร เจดีย์สูงโดยประมาณ ๑๔ เมตร

เจดีย์วัดทุ่ง (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนพ่อขุนผาเมืองอุบลรัตน์) หมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก เจดีย์มีรูปทรงแบบบัวแปดเหลี่ยม บัวมีขนาดใหญ่และกว้าง มีฐานต่ำ ส่วนยอดขาดหายไป คาดว่าคงสูงประมาณ ๑๖ – ๒๐ เมตร ก่อด้วยอิฐสอดิน อิฐบางก้อนวัดขนาดได้กว้าง ๑๒ เซนติเมตร ยาว ๒๓ เซนติเมตร หนา ๗ เซนติเมตร มีขนาดใกล้เคียงกับพระธาตุวัดโพชนัยเจดีย์ศิลปะแบบลาวในเมืองหล่ม ปัจจุบันชำรุด ทрутโตรม ขาดการอนุรักษ์และขาดการสืบสานต่อจากชนรุ่นใหม่ ทั้งนี้เพราะความนิยมในรูปแบบของศิลปะภาคกลางตอนล่างมีมากขึ้นนั่นเอง (ทองเจือ เขียนทอง เจดีย์ ลาวในภาคกลาง สารานุกรมวัฒนธรรมไทย) ในอำเภอหล่มสักและหล่มเก่า ได้พบเจดีย์ลาวหลายแห่ง เช่น

๑. เจดีย์วัดศรีบุญเรือง ตำบลนาข่า อำเภอหล่มเก่า มีรูปทรงคล้ายพระธาตุพนม
๒. เจดีย์วัดโพธิ์พระธาตุปุณเภาหน้าโรงเรียนวังบาล ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า
๓. เจดีย์วัดทุ่ง (ปัจจุบันอยู่ในบริเวณโรงเรียนพ่อขุนผาเมืองอุบลรัตน์) อำเภอหล่มสัก รูปทรงบัวแปดเหลี่ยม
๔. เจดีย์วัดศรีวิชัย ตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก รูปทรงบัวเหลี่ยมทรงสูง ฐานต่ำ
๕. พระธาตุวัดโพชนัย ตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก รูปทรงดอกบัวเหลี่ยมฐานสูง คล้ายพระธาตุพนม
๖. พระธาตุตุมคามณี ตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก รูปทรงบัวแปดเหลี่ยม
๗. พระธาตุศรีภูมิ ตำบลบ้านดิ้ว อำเภอหล่มสัก รูปทรงบัวเหลี่ยมย่อมุม

การปลูกสร้างบ้านเรือน บ้านภาษาหล่มเรียกบ้านว่า เฮือน บ้านของคนหล่มนั้นนิยมทรงปั้นหยา หลังคาสูง มีกันสาด บันไดพาตขึ้นกับชาน แยกครัวออกจากหาก สร้างที่ไว้ตม่น้ำตม่น้ำด้วยเสาต้นเดียวไว้ปลายชานบ้าน ส่วนน้ำสำหรับใช้ล้างสิ่งของใส่ตม่นดินแยกไว้ต่างหาก เอากะลามะพร้าวทำ

กระบวยตักน้ำดื่มมาใช้ไม่ปะปนกัน หลังคาบ้านมุงด้วยหญ้าแฝกหรือหญ้าคา ฝาบ้านใช้ไม้ไผ่สับฟาก ขัดแตะถ้าเป็นผู้มีฐานะก็จะใช้ไม้แผ่นอย่างดี พื้นนิยมใช้ไม้หรือไม้ไผ่ปูเช่นเดียวกัน การปลูกบ้านยกพื้นสูงเพื่อป้องกันสัตว์ร้าย และเอาไว้ผูกควายหรือทำกิจกรรม เช่น การทอผ้า เป็นต้น ในปัจจุบันนิยมปลูกบ้านรูปทรงสากลทั่วไปสองชั้น ชั้นล่างเป็นปูนชั้นบนเป็นไม้หรือชั้นเดียวเป็นปูนทั้งหลัง

๒. ประติมากรรม

พระพุทธรูปปูนปั้น พบมากในวัดโบราณจนเกือบทั่วเมืองหล่มสักและหล่มเก่า ส่วนมากเป็นพระพุทธรูปปูนปั้น ปางมารวิชัย ลงรักปิดทอง มีทั้งขนาดกลางและขนาดใหญ่ ส่วนมากเป็นพุทธศิลป์ แบบศิลปะล้านช้าง แต่เข้าใจผิดว่าเป็นศิลปะแบบสุโขทัย เช่น พระประธานในอุโบสถวัดศรีมงคล อำเภอหล่มสัก พระประธานในอุโบสถหลังเก่าวัดไพโรสถ์ศักรดารามพระอารามหลวง (วัดป่า) อำเภอหล่มสัก วัดพระธาตุพลแพง บ้านนาแซง อำเภอหล่มเก่า พระพุทธรูปโลหะ พบมากตามวัดเก่าแก่ หล่อด้วยโลหะทองสำริดพบทั้งศิลปะล้านนา ล้านช้าง และสุโขทัย พระพุทธรูปไม้ พบทั่วไปตามอุโบสถวัดเก่าแก่ทั่วเมืองหล่ม แต่เดิมชาวบ้านนิยมสร้างพระด้วยไม้แกะแล้วนำมาถวายวัดเพื่อเป็นการทำบุญต่ออายุตนเอง และสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาปัจจุบันพระพุทธรูปไม้แกะนั้นหายากมาก เพราะขาดช่างผู้ที่มีฝีมือในการแกะไม้และส่วนมากสูญหายจากการโจรกรรม

๒.๑.๖ ประเพณีสังคมพื้นบ้าน

พิธีกรรมเกี่ยวกับขั้นตอนของชีวิต ชาวพื้นเมืองหล่มเก่าและหล่มสักนั้นสืบเชื้อสายมา จักรอาณาจักรล้านช้างโดยเฉพาะหลวงพระบางเป็นส่วนมากเฉพาะในเมืองหล่มสักนั้นชนที่เป็นเชื้อสายหลวงพระบางนั้นมีประมาณ ๗๐ % นอกนั้นก็เหลือเป็นชนเชื้อสายเวียงจันทร์อันได้แก่ชาว ต.บ้านหวาย ต.บ้านดิว ต. ห้วยไร่ ฯลฯ ข้อนี้จะแยกแยะได้โดยสำเนียงการพูดที่จะแตกต่างกันอยู่บ้างเล็กน้อย ถ้าใครเป็นคนหล่มแล้วก็จะพอทราบ เมื่อจะพูดถึงประเพณีแล้วก็ต้องพูดถึงจารีต "ฮิตสิบสองคองสิบสี่" ฮิต ก็คือ จารีต ส่วนคำว่า คอง ก็คือ ข้อวัตรปฏิบัติ ในสมัยโบราณอาณาจักรล้านช้างที่ใช้ฮิตสิบสองนี้เป็นระเบียบการปกครองของชาวบ้าน ส่วนคองสิบสี่นั้นเป็นระเบียบหรือข้อวัตรของพระมหากษัตริย์หรือพระสงฆ์ เมื่อทราบแล้วว่ามีข้อใดที่คองนั้นคืออะไร ดั่งนี้เองทำให้ชาวหล่มสักยังคง มีฮิตหรือจารีตที่นิยมปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน ฮิตสิบสอง ก็หมายถึงจารีตสิบสองเดือนนั่นเอง ตัวอย่างเช่น

๑. ฮิตที่หนึ่ง เดือนเจียง (เดือนอ้าย) บุญเข้ากรรม "ฮิตหนึ่งนั้น เถิงเมื่อเดือนเจียง เข้ากลายมาถ่มถ่ายฝูงหมู่สังฆเจ้าก็เตรียมเข้าอยู่กรรมมันหากธรรมเนียมนี้ ถือมาตั้งแต่ก่อนอย่าได้ละห่าง เว้นเซ็ญสิซ้องแล่นนำ " การเข้ากรรมนั้น หรือ เรียกว่าอยู่ปริวาสกรรมนั้นเป็นพิธีกรรมเพื่อให้ภิกษุผู้กระทำความผิดอาบัติขั้นสังฆาติเสสได้สารภาพต่อหน้าหมู่สงฆ์ ความจริงแล้วพิธีนี้เป็นสังฆกรรมคือเป็นเรื่องของพระโดยตรง แต่ญาติโยมก็ได้ถือโอกาสนี้กระทำความบุญซึ่งถือว่าได้บุญมาก

๒. ฮีตที่สอง เดือนยี่ บุญคุณลาน ชาวหล่มเรียกว่าบุญข้าวเปลือกชาวบ้านจะนำข้าวเปลือกใส่กระบุงหาบมาแล้วมากองเทรวมกันไว้ที่วัดนิมนต์พระมาสวดมนต์เย็นและฉันทเช้า เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ข้าวเปลือก เมื่อพระฉันทเช้าแล้ว ก็ทำพิธีสู่ขวัญข้าว

๓. ฮีตที่สาม เดือนสาม บุญข้าวจี๋ ในมื่อเพ็ง (วันเพ็ญ) ให้ทำบุญข้าวจี๋และบุญมาฆบูชา เริ่มพิธีทำบุญข้าวจี๋ในตอนเช้า โดยใช้ข้าวเหนียวปั้นหุ้มน้ำอ้อย นำไปปิ้งหรือจี่พอเกรียมแล้ว ชุบด้วยไข่อย่างไฟจนสุกแล้วใส่ภาชนะ ไปตั้งไว้ในหอบแจก (ศาลา) นิมนต์พระมาให้ศีลแล้วนำข้าวจี๋ใส่บาตรนำถวายแต่พระภิกษุสงฆ์พร้อมกับอาหารอื่น เมื่อพระฉันทเสร็จแล้ว มีการแสดงธรรมเทศนา ข้าวจี๋ที่เหลือจากพระฉันทก็แบ่งกันรับประทานถือว่าเป็นมงคล ปัจจุบันบุญข้าวจี๋นี้ไม่ค่อยนิยมถือปฏิบัติกันในเมืองหล่ม

๔. ฮีตที่สี่ เดือนสี่ บุญพระเวส (เทศน์มหาชาติ) ทำบุญพระเวสฟังเทศน์มหาชาติ มูลเหตุเนื่องมาจากพระคัมภีร์มาลัยหมื่นและมาลัยแสนว่า ถ้าผู้ใดปรารถนาที่จะได้พบพระศรีอริยเมตไตรย์หรือเข้าถึงศาสนาของพระพุทธเจ้าแล้ว จงอย่าฆ่าตีบิดามารดาสมณชีพรามณ์ อย่ายุยงให้พระสงฆ์แตกสามัคคีกัน กับให้อุตสาห์ฟังพระธรรมเทศนาเรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกให้จบสิ้น ภายในวันเดียว งานบุญพระเวสนี้ นิยมจัดกันอย่างน้อย ๒ วัน วันแรกเรียกว่า มื่อตาหรือมื่อโอม ชาวบ้านและพระสงฆ์สามเณรจะต้องช่วยกันประดับประดาบริเวณวัด ด้วยต้นกล้วยต้นอ้อยช่อธงดอกบัวที่ทำมาจากไม้ เครื่องร้อยเครื่องพัน และสิ่งอื่น ๆ มากมาย ในสมัยโบราณจะมีการแห่พระเวสเข้าเมืองด้วย โดยจะมีผู้แต่งกายเป็นพระเวสสันดรและนางมัทรี ชาลีกัณหาท้าวสญชัยและนางผุสดี ชูชกและอื่น ๆ จะแห่ด้วยขบวนช้างและม้าแห่แทนไปรอบเมืองแล้วกลับมายังวัดในหมู่บ้านเพื่อทำการเฉลิมฉลอง ในตอนเย็นก็จะมีการแห่พระอุปัชฌาย์ โดยการไปทำพิธีที่ท่าน้ำโดยชาวบ้านจะนิมนต์ พระสงฆ์เป็นผู้นำไปกล่าวอัญเชิญพระอุปัชฌาย์จากท่าน้ำโดยการงมเอาหินในน้ำ สมมติว่าเป็นพระอุปัชฌาย์แล้วแห่แทนเข้ามายังวัดอัญเชิญขึ้นไว้บนศาลเพียงตาที่ปลูกไว้บริเวณวัดพร้อมด้วยเครื่องบริวารต่าง ๆ ด้วยเชื่อว่าพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ที่มีฤทธิ์ที่จะช่วยปกป้องคุ้มครองมิให้เกิดสิ่งไม่ดีไม่งามขึ้นภายในงาน ตกเย็นก็มีการเจริญพุทธมนต์ เสร็จแล้วอาราธนาพระสงฆ์ขึ้นเทศน์ปารมี ๓๐ ทศ มาลัยหมื่นมาลัยแสน ด้วยท่วงทำนองพื้นบ้าน เข้าวันต่อมาเวลาประมาณตีห้าชาวบ้านก็พากันแห่ข้าวพันก้อนทำด้วยข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนถึงพันก้อน เพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัยเสร็จแล้ว ผู้นำกล่าวอัญเชิญ เทวดา อาราธนาธรรมล้ามหาชาติด้วยภาษาพื้นบ้าน จากนั้นพระสงฆ์ก็จะเริ่มเทศน์มหาชาติด้วยภาษาและทำนองพื้นบ้าน กัณฑ์แรก คือ กัณฑ์สังกาส และเทศน์กัณฑ์อื่น ๆ ทั้งหมดจบจบภายใน ๑ วัน เมื่อ เทศน์จบเหล่าทายกทายิกาชาวบ้านก็ทำการขอสมมาคารวะเป็นภาษาพื้นบ้าน กรวดน้ำรับพรเป็นเสร็จพิธีเทศน์มหาชาติประจำปี (เทศน์มหาชาติของหล่มสัก หล่มเก่า ยึดถือตามประเพณีดั้งเดิม คือ มีทั้งหมด ๑๖ กัณฑ์ เมื่อรวมมาลัยหมื่นและมาลัยแสนด้วยจึงเป็น ๑๘ กัณฑ์)

๕. ฮีตที่ห้า เดือนห้า บุญปีใหม่ (สงกรานต์) วันสังขารลวง (ชาวอ.หล่มสัก เรียกว่า วันพระเจ้าลง) เป็นวันแรกของงานจะนำพระพุทธรูปลงมาทำความสะอาดและตั้งไว้ ณ สถานที่อันควรแล้วพากันสร่งน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ด้วยน้ำอบน้ำหอม วันสังขารเนา เป็นวันที่สองของงาน พากันทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ บุพพการีชนผู้ล่วงลับไปแล้ว วันเนาวันนี้คนหล่มจะเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าวันเนา ประชาชนนิยมที่จะเลิกทำงานในวันนี้ เด็กน้อยก็ถือโอกาสวันนี้เล่นจุดประทัด ส่วนผู้ใหญ่บ้างก็เล่นพลุไฟหรืออื่น ๆ ที่มีเสียงดังในตอนเช้าตรู่ด้วยเชื่อว่าเป็นการขับไล่ความเสนียดจัญไรมิให้เข้ามาใกล้กรายและจะอยู่บ้านทำการปิดกวาด ทำความสะอาดที่อยู่อาศัย ด้วยมีความเชื่อว่าในวันดังกล่าวนี้จะต้องทำตนและที่อยู่ให้สะอาดเพื่อที่จะเป็นสิริมงคลต่อชีวิตและครอบครัววันสังขารขึ้น (วันเถลิงศก) เป็นวันที่สามของงาน ทำบุญตักบาตร และรดน้ำดำหัวสมมาคารวะผู้ใหญ่ ส่งท้ายด้วยพิธีบายศรีสู่ขวัญ และเล่นสาดน้ำกันและในวันเดียวกัน หรือหลังวันหนึ่งวันก็จะมีการแห่ขันดอกไม้ไปสร่งน้ำพระยังวัดต่าง ๆ และก่อเจดีย์ทราย และนำธูป (ตุง) ไปแขวนไว้ตามวัดเพื่อเป็นพุทธบูชาและเป็นเครื่องหมายแห่งชัยชนะ

๖. ฮีตที่หก เดือนหก บุญวันวิสาขบูชา และบุญบั้งไฟ ชาวบ้านจะร่วมกันทำบั้งไฟแห่แห่กันแล้วนำไปจุดเป็นพุทธบูชาและขอฝน ผลโดยอ้อมก็เพื่อฝึกฝนให้ประชาชนมีความสามัคคี และให้ประชาชนมีความร่าเริงสนุกสนานก่อนที่จุดถึงฤดูทำนา อาจจะมีการเส็งกลองร่วมด้วย บางตำราก็กล่าวว่ามีกรวดสร่งน้ำพระพุทธรูปทั้งฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ ตลอดจนมีการถือน้ำพิพัฒน์สัตยาสำหรับเจ้าขุนมูลนายในสมัยโบราณด้วย

๗. ฮีตที่เจ็ด เดือนเจ็ด บุญข้าสยะ (บุญเบิกบ้าน) ทำบุญบูชาเทวดาอารักษ์หลักเมืองทำการ เช่น สรงหลักเมือง หลักบ้าน นำเอาภาชนะใส่ทรายพร้อมขวดน้ำมันต์ ไปรวมกันนิมนต์พระสงฆ์เจ้ามาสวดเจริญพระพุทธรูป ๓ คืบ ในพิธีนี้พระสงฆ์จะสวดมนต์บทพิเศษตามประเพณีท้องถิ่น เช่น จุลชัยมงคล (ชัยน้อย) และเทศนาอาณิสยส์อุณหิสสวิชัย สลากการวิชาวสุตฺตทิมณฑลคาถาปารมี ๓๐ ทัก เป็นต้น และในวันสุดท้ายของงานในตอนเช้าชาวบ้านจะนำกระทงที่ทำด้วยต้นกล้วย เรียกว่า กระทงหน้าวัวบรรจุเครื่องสังเวศ เช่น ข้าวดำ ข้าวแดง แกงส้มแกงหวาน รูปคนและสัตว์ ธง ชื่อและธงชัยนำไปทำพิธีส่งเคราะห์หรือเป็นการเช่นสรงเทวดา เสริมจพิธี แล้วนำทรายและนำพระพุทธรูปไปโรยและพรมที่บริเวณรอบบ้านเป็นสิริมงคลและเชื่อว่าจะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์

๘. ฮีตที่แปด เดือนแปด บุญเข้าวัดสสา (พรรษา) “ฮีตหนึ่งนั้นพอถึงเดือนแปดได้ล้าล่วงมาถึง ผุ่งหมู่มงโหมคุณ เข้าวัดสสาจำจ้อย ทำตามฮอย ของเจ้าโคดมทำก่อนบ่ทะเลอนเล็กม้างทำแท้สู่กาย” มีการทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหาร ฟังธรรมและถวายเทียนและผ้าจำนำพรรษา ฯลฯ

๙. ฮีตที่เก้า เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน นำเอาข้าวและอาหารคาวหวานพร้อมทั้งหมากพลูบุหรี ห่อด้วยใบตองแล้วนำไปไว้ตามต้นไม้และพื้นหญ้า เพื่ออุทิศให้แก่บรรดาญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

โดยกำหนดวันแรกสิบสี่ค่ำเดือนเก้า ต่อมาภายหลังนิยมทำบุญถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์และสามเณร พร้อมกันไปด้วย

๑๐. ฮีตที่สิบ เดือนสิบ บุญข้าวสาก (สลาภภัต) นำเอาอาหารคาวหวาน เช่น กระจ่างสารท กล้วย อ้อย หอมกระเทียม พริก น้ำปลา หมากพลูบุหรี ฯลฯ นำบรรจุลงในภาชนะที่เรียกว่า กวย (ชลอม) แล้วนำไปที่วัดกองรวมกันไว้ เขียนฉลากให้พระเณรรูปใดจับได้ก็ถวายพระเณรรูปนั้น และอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

๑๑. ฮีตที่สิบเอ็ด เดือนสิบเอ็ด บุญออกกวีสสา (พรรษา) “ฮีตหนึ่งนั้นถึงเดือนสิบเอ็ด แล้วก็ เป็นแนวทางป่อง เป็นช่องของพระเจ้าคนเข้าแล้วออกมา ถึงวัสสามาแล้วสามเดือนก็เลยออก เรียกว่า ออกพรรษาปวารณาแล้วได้เข้ามา ” ทำบุญออกพรรษา หรือสังฆเจ้าออกวัสสาปวารณา มีการ ทำบุญตักบาตร ท้าวไปและทำบุญตักบาตรเทโว และมีการตามประทีปโคมไฟในวันนี้ บนท้องฟ้าตาม หน้าบ้านหรือวัดวาอารามจะสว่างไสวไปด้วยแสงประทีป ที่ชาวบ้านจุดเพื่อเป็นพุทธบูชา ในบางวัด อาจจะมีการจัดงานลอยกระทง หรือไหลเรือไฟในเทศกาลนี้ด้วย

๑๒. ฮีตที่สิบสอง เดือนสิบสอง บุญกฐิน เป็นเดือนส่งท้ายปีเก่าตามคติเดิมมีการ ทำบุญ กองกฐิน ซึ่งเริ่มตั้งแต่วันแรมหนึ่งค่ำเดือนสิบสอง หลังจากวันเพ็ญเดือนสิบสองแล้วจะทอดกฐินอีก ไม่ได้ บุญเดือนสิบสองที่สำคัญชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำ ก็คือการ "ช่วงเฮือ" (แข่งเรือ) เพื่อบูชาอุสุภยานาค ๕ ตระกูลปัจจุบันนี้มีเพียงบางวัดเท่านั้นที่จัดการแข่งเรือ อย่างเช่น วัดทุ่งธงชัย อ.หล่มเก่า เป็นต้น

“ผู้ใดทำตามนี้ เจริญดีอย่างยิ่ง ทุกสิ่งมี บิไฮ้ทั้งเข้าหมู่ของ กรรมปลักต้องลำบากในตัว โลก บ่มีมัวหมองอย่างใดพอดี้ มีแต่สุขซีลันครองคนสนุกยิ่ง อดให้หลังป่องนี้ได้เจ้าอย่าลืลย ” ทั้งนี้ รายละเอียด ยังมีอีกมากเพราะแต่ละประเพณียังมีข้อปฏิบัติมากมายเนื้อหาและความหมายที่ลึกซึ้ง เป็นปรัชญาแบบฉบับของชาวบ้านที่ยังเชื่อถือปฏิบัติเพื่อให้เข้าใกล้พระพุทธศาสนาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ส่วนคองสิบสี่นั้นเป็นข้อวัตรหรือจรรยาวัตรของพระมหากษัตริย์ลักษณะคล้ายกับ ทศพิธราชธรรมของพุทธศาสนา

๒.๑.๗ พิธีกรรมเกี่ยวกับการดำรงชีวิต

๑) ประเพณีการแต่งงาน (กินดอง) เกี่ยวกับชีวิตคู่หรือการมีคู่ครองของชาวหล่มนั้น ก็คล้ายกับคนไทยทั่วไปซึ่งถือว่าเป็นประเพณีอันดีงามที่คนไทยได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน การแต่งงาน หรือมงคลสมรสของคนหล่มนั้นเรียกว่า งานกินดอง คือ งานที่มีการกินเลี้ยงกันฉลองการที่จะเป็นดองกันระหว่างสองครอบครัวจะได้เป็นทองแผ่นเดียวกันนั่นเอง แต่เดิมนั้นพ่อแม่จะเป็นผู้ที่เลือกคู่ครองให้ ซึ่งลูกหลานชาวหล่มก็จะเชื่อฟังผู้ที่เป็นพ่อแม่จะไม่มีการขัดแย้งใด ๆ เลยแต่พ่อแม่ก็จะให้ผู้เป็นลูกนั้น ตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะเลือกคู่ครองที่พ่อแม่ หาให้หรือไม่หนุ่มสาวชาวหล่มตั้งแต่โบราณ มักที่จะทำ

ความรู้จักกันส่วนมากตามงานบุญต่าง ๆ หนุ่ม - สาวจะถือโอกาสมาพบปะพูดคุยกันเพราะพ่อแม่ก็จะอนุญาตเฉพาะงานบุญเท่านั้น ส่วนในเวลาอื่นก็ไม่อนุญาตให้ผู้หญิงออกบ้านในเวลากลางคืน ในคืนเดือนหงายผู้หญิงชาวหล่มก็จะลงเชิญฝ้ายที่ได้ถนุบ้าน เรียกว่าลงช่วงเชิญฝ้ายจะเป็นโอกาสของชายหนุ่มที่จะมีโอกาสเกี่ยวพาราสีกับหญิงสาวที่ตนรัก โดยชายหนุ่มจะเดินทางไปที่บ้านของหญิงสาวโดยจะเป่าแคนหรือตีตีพิณไปอาจจะไปกับเพื่อนด้วย เมื่อถึงบ้านของหญิงสาวแล้วได้รับอนุญาตจากพ่อแม่ของฝ่ายหญิงให้เข้าไปในบริเวณบ้านได้และอนุญาตให้พูดคุยกับลูกสาวของท่านได้ก็จะเป็นโอกาสที่หนุ่มสาวจะได้พูดคุยกัน พูดจาเกี่ยวพาราสีกันเป็นกาพย์เป็นกลอน ที่เรียกว่าผญาโต้ตอบกัน ตัวอย่างเช่น นางเอย ทุกข์บ่มีเสื้อผ้าผาเฮือนตีพอลื้ออยู่ ทุกข์บ่เห็นหน้าน้อง โตอายุอยู่บ่เป็น เมื่อทั้งสองมีความชอบพอกันและได้รับอนุญาตจากพ่อแม่ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายมีความพร้อมแล้วจึงได้พาผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าวมาสู่ขอตกลงขอหมั้นกันและนัดวันกันว่าจะแต่งในวันไหนโดยจะตกลงกันหาฤกษ์ยามส่วนมากนิยมแต่งในวันคู่ และเดือนคู่ เมื่อถึงวันงานจะมีการกินเลี้ยงหรือกินตอกกันใน โบราณจะนิยมที่บ้านของทั้งสองฝ่าย ฝ่ายเจ้าบ่าวก็จัดเลี้ยงญาติพี่น้องของตน และฝ่ายเจ้าสาวก็จะจัดเตรียมสถานที่ไว้คอยต้อนรับขบวนขันหมากในวันรุ่งขึ้น เจ้าบ่าวก็จะจัดขบวนขันหมากแห่มาบ้านเจ้าสาว

๒) ประเพณีเกี่ยวกับความตายพิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการตายของชาวหล่มนั้นมีระเบียบ พิธีปฏิบัติที่แตกต่างจากถิ่นอื่นบ้างบางส่วน ดังนี้ แต่เดิมนั้นไม่นิยมเก็บศพไว้นาน ส่วนมากเมื่อมีผู้เสียชีวิตแล้วก็นิยมหามไปป่าช้า เพื่อที่จะฝังการฝังศพนิยมนำเอาทรัพย์สินและของมีค่า เช่น สร้อย แหวนกำไล พระเครื่อง มีดดาบ เป็นต้น ฝังลงไปด้วย ส่วนผู้ที่มีฐานะทางสังคมก็นิยมทำการเผาแทนการฝัง และนิยมทำปราสาทศพ ภาษาหล่มเรียกว่า หอศพ ที่ทำจากไม้เป็นโครงมีฐานสามชั้นซ้อนกัน และหลังคาสามชั้นมีหน้าจั่วและเสาค้ำสี่เสา ประดับด้วยกระดาษเงินและทองและกระดาษสีต่าง ๆ ส่วนหีบศพที่ทำมาจากไม้กระดาน ปัจจุบันนิยมใช้ไม้อัดแทน การประกอบปราสาทศพนี้ก็เป็นที่มือของช่างพื้นบ้าน ส่วนวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับผู้ตายนั้น เช่น การอาบน้ำศพ เอาขี้ผึ้งปิดตาศพ การนอนเสียนหนาม การเบิกโลง การมัดตาสังคนหล่มเรียกว่า “การดอยศพ” ล้วนเป็นวิธีปฏิบัติที่เคร่งครัดและแฝงไปด้วยปรัชญา คำสอนเกี่ยวกับชีวิต ปัจจุบันนิยมเก็บศพไว้อย่างน้อย สามคืน แล้วแต่ฐานะ ส่วนศพที่ตายโหงไม่นิยมเผาแต่จะแก้เคล็ดโดยวิธีแกล้งฝังแล้วขุดขึ้นมาเผา ส่วนพิธีสงฆ์ทางพุทธศาสนานั้นก็มีระเบียบปฏิบัติไม่ต่างจากภาคกลางมากนัก นิยมนิมนต์พระสงฆ์อย่างน้อย ๘ รูปสวดพระอภิธรรมในตอนกลางคืนและนิมนต์พระสงฆ์สี่รูปสวดอภิธรรมมัตถสังคหะ โดยตั้งเครื่องบูชาเรียกว่า “คายธรรม ” ใส่ถาดหรือพานวางไว้ด้านข้างตู้อภิธรรมประกอบด้วย ข้าวตอก ข้าวสาร กล้วย อ้อย และอื่น ๆ และมีการจุดเทียนบูชาคาถาเช่นในปริเฉทที่หนึ่ง มีสิบสี่คาถาก็จะจุดเทียนบูชาสิบสี่เล่ม เป็นต้น และ ถวายภัตตาหารในตอนเช้าทุกเช้าในขณะที่ศพอยู่บนบ้าน ในวันเผาประชาชนชาวบ้านจะนิยมเดินทางมาร่วมงานกันมากเป็นพิเศษกว่าวันอื่น ๆ ทั้งในและนอกหมู่บ้าน จำนวนหลายร้อยหลายพันคนที่เดียว แต่เดิมจะต้อง

เคลื่อนศพไปเผาที่ป่าช้าโดยชาวบ้านจะต้องช่วยกันไปหาหิ้วหาฟืนมาจากป่าสำหรับก่อกองฟอน (เชิงตะกอน) ขึ้น เสร็จแล้วประดับด้วยกระดาษสีต่าง ๆ เป็นลวดลายพร้อมกับนำกากกล้วย มาแกะสลักเรียกว่า แทงหยวกเป็นลวดลายสลับกับกระดาษเงินกระดาษทองอย่างงดงาม แต่ในปัจจุบันตามวัดต่าง ๆ มีเมรุที่ใช้ในการฌาปนกิจ ชาวบ้านจึงพากันหันมาประกอบพิธีฌาปนกิจศพที่วัด แทนในวันเผาศพ เจ้าภาพนิยมบวชลูกหลานหรือญาติของผู้ตายเป็นสามเณร เรียกว่า "บวชลูกแก้ว" หรือถ้าผู้ตายไม่มีบุตรหลานก็ต้องไปนิมนต์สามเณรที่วัดเรียกว่าบวชหรือ "ซื้อลูกแก้ว" ก่อนที่จะเคลื่อนศพลูกหลานและญาติๆ ก็จะทำการสมมา (ขอขมา) ศพ นิมนต์พระสงฆ์หนึ่งหรือสองรูปสวด ยอดมนุขนำหน้า ขบวนศพสมัยก่อนใช้การเคลื่อนศพด้วยการหามโดยขอกำลังญาติผู้ชายหลาย ๆ คน ช่วยกันถือว่าเป็นการให้เกียรติผู้ตายยิ่งผู้ตายนั้นมีผู้ที่มีคนเคารพนับถือมากก็จะมีคนร่วมในขบวนเคลื่อนศพมาก และมีการหว่านข้าวตอกนำหน้าศพโดยจะใช้ผู้ที่มีอายุมากเป็นผู้หว่านเป็นปริศนาธรรมอีกข้อหนึ่ง

๓) พิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมเกี่ยวกับ ความเชื่อต่าง ๆ ในหมู่บ้านใหญ่ ๆ จะมีศาลเจ้าพ่อ มีนางเทียม เลื้อเมืองทรงเมือง ตำแหน่งเจ้าพ่อต่าง ๆ นั้นจะมีเจ้าพ่อใหญ่ เจ้าพ่อทหาร อุบฮาด เมืองกลาง หลวงศรี ศรีหวงษ์ ลูกสมุนเลี้ยงช้างเลี้ยงม้า มีเครื่องศาสตราวุธ เช่น หอก ดาบ ของ้าว และฉัตร ชาวบ้านจะเคารพนับถือมากในเดือนหกของทุกปี จะมีการทำบุญเลี้ยงบ้านตามศาลเจ้าพ่อต่าง ๆ จากชื่อของเจ้าพ่อต่าง ๆ อาจจะมีพิจารณาและเทียบดูได้ว่าน่าจะเป็นตำแหน่งทางการปกครองในสมัยโบราณของชนพื้นเมือง

๒.๑.๘ ภาษาหล่ม (ภาษาพูด)

ภาษาซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายที่สามารถสื่อความหมายให้คนในกลุ่มหรือคนในชาติเข้าใจกันได้ อันอาจรวมถึงการกระทำใด ๆ หรือสัญญาณใด ๆ ที่ทำให้คนในกลุ่มหรือต่างกลุ่มสามารถเข้าใจกันได้ ภาษาของชาวเมืองหล่มสักนั้นมีสำเนียงที่แตกต่างไปจากภาษาอีสานที่ถือว่าเป็นภาษาในกลุ่มภาษาลาวเหมือนกัน แต่ภาษาหล่มสักนั้นมีสำเนียงเดียวกันกับภาษาของชาวเมืองเลย เมืองนครไทย ขาดิระการ จ.พิษณุโลก อ.น้ำปาด อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์ ฯลฯ เพราะกลุ่มคนเหล่านี้มีประวัติการอพยพเคลื่อนย้ายจากบ้านเมืองของอาณาจักรล้านช้าง (ตอนเหนือ) ซึ่งมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองหลวงพระบางหรือเมืองเชียงตุงเชียงทองแห่งเดียวกัน สัทลักษณะ (สำเนียง) ของภาษาหล่มสักเป็นแบบประสมระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือ (แพร่ น่าน) กับภาษาไทยถิ่นอีสาน (ไม่มีเสียง ร และ ข) เช่น คำว่า เรียน ใช้ว่า เฮียน, เลียนช้าง ใช้คำว่า ช้าง ไม่มีระบบเสียงควบกล้ำใช้ในภาษานี้ เช่น กว้าง เป็น ก้วง ขวาง เป็น ขวง เป็นต้น และมีคำศัพท์ใช้คล้ายกับภาษาไทลาวโดยทั่วไป ลักษณะของภาษาจะสัมพันธ์กับภาษาไทยวน หรือคำเมืองสำเนียงแพร่ - น่าน เช่น ร้อน เป็น ฮ้อน รัก เป็น ฮัก วัว เป็น จัว เป็นต้น และสัมพันธ์กับภาษาไทยถิ่นใต้ เช่น คำว่า ผน เป็น ผิน แก้ว เป็น แก้ว ผู้คนในอำเภอหล่มสักเองก็ใช้ภาษาหล่มในการสื่อสารกันเป็นส่วนมากนอกเสียจากผู้คนในเมืองที่เรียกว่าเป็นผู้เจริญแล้ว

โดยเฉพาะข้าราชการนั้นนิยมสอนลูกหลานให้ใช้ภาษากลาง แต่อย่างไรก็ตามลูกหลานชาวหล่มสักก็ยังฟังและพูดภาษาหล่มได้อยู่เป็นส่วนมากถึงแม้บางคนอาจจะพูดไม่เป็นแต่ก็ฟังรู้เรื่อง สำเนียงของภาษาหล่มสักนั้นอาจจะจำแนกออกได้ ๒ สำเนียง คือ

๑. สำเนียงหลวงพระบาง เป็นสำเนียงที่ผู้คนส่วนมากใช้กัน ผู้คนที่ใช้สำเนียงนี้ส่วนมากจะเป็นผู้คนในอำเภอหล่มเก่า ส่วนในหล่มสักนั้นก็คงเป็นผู้คนที่มาจากเมืองหล่มเก่าในคราวที่ย้ายเมืองนั่นเอง

๒. สำเนียงเวียงจันทน์ เป็นสำเนียงที่ผู้คนแถบ ต.บ้านตัว ต.บ้านหวาย ต.ห้วยไร่ ต.บ้านโสก ฯลฯ ใช้พูดเสียงเนียงนี้เป็นสำเนียงดั้งเดิมของชาวหล่มสัก สันนิษฐานว่าคงจะเป็นชาวเวียงจันทน์อพยพมาก่อนหน้าการสร้างเมืองขึ้นมาใหม่ จะสังเกตได้ว่าในบริเวณตำบลต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานั้นจะพบโบราณสถาน เช่น ซากวิหาร วัด และเจดีย์เก่าแก่ตามวัดวาอารามต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ทั้งสองสำเนียงก็ไม่แตกต่างกันมากนักและก็ใช้สื่อสารกันในปัจจุบัน และบางส่วนบางหมู่บ้านในอำเภอหล่มสักก็มีการผสมผสานทั้งสองสำเนียงเข้าด้วยกัน จนเกิดสำเนียงลาวหล่มสักขึ้นมาสำเนียงใหม่

๓. ในปัจจุบันภาษาหล่มมีอิทธิพลเหนือชนทุกกลุ่มในจังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากเมื่อนานมานี้ ชาวหล่มได้อพยพออกจากบ้านเกิดถิ่นเดิมไหลทะลักลงมาทางตอนใต้เพชรบูรณ์ทำให้ภาษาแผ่กระจายมาด้วย และแทรกแซงอยู่ทั่วไปในจังหวัด

๔. ภาษาเขียนหรือภาษาจารึก ในสมัยโบราณชาวหล่มใช้การจารึกวรรณกรรมต่าง ๆ ลงบนใบลาน โดยใช้ อักษรตัวธรรม มีลักษณะคล้ายกับอักษร ตัวเมือง ของชาวภาคเหนือของไทยจนเกือบจะเป็นชนิดเดียวกัน ชาวหล่มรับเอาอักษรธรรมมาใช้ในวัด พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระศาสนาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาธรรม วรรณกรรมที่จารึกส่วนมากก็เป็นเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก ขาดก นิทานหรือตำนาน ตำรายาสมุนไพร โหราศาสตร์ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันนี้ที่น่าเป็นห่วงก็คือ คนที่เรียนรู้ภาษาตัวธรรมนั้นมีน้อย และไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรการศึกษาในท้องถิ่น อีกทั้งคัมภีร์ และหนังสือที่จารึกอักษรตัวธรรมนั้นมีน้อยและส่วนมากก็ชำรุดเสียหายมาก เพราะขาดการดูแล

๕. เครื่องแต่งกาย ผู้ชายนุ่งกางเกงขายาวหรือครึ่งแข้งหรือนุ่งโสร่ง มีผ้าขาวม้าคาดพุงหรือพาดไหล่ นิยมสีกลายช่วงขาตอนบนถึงเอวดังคำกล่าวที่ว่า “เห็นว่าขาลายแล้วแอบบลายมันบ่ค่อง คันว่าสีกนน้อยงอยแก้มจั่งสีงาม” แต่ต่อมาสีกเต็มตัวเพราะได้รับอิทธิพลของชาวภูเขา ที่เข้ามาปะปนในภายหลัง กล่าวว่ถ้าผู้ชายไม่สีกลาย สาว ๆ จะไม่ให้อาบน้ำท่าเดียวกัน ส่วนผู้หญิงจะนุ่งผ้าขึ้นทอเองด้วยไหมหรือฝ้าย เรียกว่าขึ้นหมี, ขึ้นมุก มีสีสันสวยงาม มีหัวขึ้นและตีนขึ้นที่ทอพิเศษและสวยงามเย็บต่อกัน เสื้อสมัยก่อนไม่นิยมส่วนมากใช้ผ้ารัดหน้าอก และหม่มผ้าสไบเฉียงบ่าเวลาที่ไปร่วมงานบุญ

ประเพณีต่าง ๆ หรือไปในงานสำคัญ ใส่ต่างหูทั้งสองข้าง ส่วนผู้ชายจะใส่ตุ้มหูข้างเดียว และแต่เดิมนั้น ผู้หญิงชาวหล่มจะต้องไว้ผมยาวแล้วเกล้าเป็นมวยไว้ด้านหลังศีรษะบริเวณท้ายทอย ถ้าเป็นหญิงสูงศักดิ์ก็จะเกล้าให้สูงขึ้นมาหน่อยบริเวณกระหม่อม ส่วนการตัดผมสั้นของผู้หญิงหล่มนั้น สันนิษฐานว่า น่าจะได้รับอิทธิพลของผู้หญิงชาวกรุงเทพฯ ในสมัยประมาณไม่เกินร้อยปีมานี้ ในปัจจุบันก็ยังคงมีหญิงผู้ถือจารีตการไว้ผมยาวเกล้ามวยตามบรรพบุรุษอยู่พอให้เห็นบ้างเป็นบางครั้งเสื่อผู้หญิงจะเป็นเสื่อแขนยาวปิดกระดุมเม็ดเงินถี่ ๆ ตั้งแต่คอลงมารองเท้าใช้ไม้ไผ่ปล้องสั้น ๆ เจาะรูเชือกร้อยหรือมิฉะนั้นจะใช้หนังควายแห้ง ทั้งหญิงและชายเมื่อเฒ่าแก่หรือแต่งงานแล้วชอบกินหมาก ในปัจจุบันนี้ชาวเมืองหล่มวัยหนุ่มสาวนิยมแต่งกายตามสมัยนิยม

๖. อาหาร การรับประทานอาหาร ของชาวหล่มนั้น จะนิยมร่วมกันรับประทานเป็นวง โดยมี ภาชนะใส่อาหาร คือ ชันโตก หรือที่ชาวหล่มเรียกว่า พาเข้าหยอง อาหารที่ชาวหล่มสักรับประทานนั้นคล้ายอาหารของทางภาคอีสานทั่วไปคือส่วนมากจะไม่นิยมอาหารมัน และนิยมทานข้าวเหนียวและอาหารที่มีรสจัดและมีอาหารบางประเภทที่มีลักษณะเหมือนกับอาหารของท้องถิ่นอื่น ๆ แต่เรียกชื่อต่างกัน เช่น ขนมจีน ภาคอีสานเรียกว่า “เข้าปุ้น” แต่คนหล่มเรียก “เข้าหนมเส้น” เหมือนอย่างทางภาคเหนือโดยเฉพาะเข้าหนมเส้นเส้นของชาวหล่มนั้นเป็นที่ยอมรับและได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะมีลักษณะพิเศษคือมีเส้นที่เหนียวนุ่ม รับประทานอร่อยถูกใจผู้คนทั่วไปเป็นอย่างมาก หรืออาหารบางอย่างเป็นสูตรเฉพาะของเมืองหล่ม เช่น ลาบ ส่วนใหญ่ทำด้วยเนื้อวัวหรือไก่ และหมู นิยมใส่เครื่องเทศมาก ๆ เช่น ตะไคร้ ใบมะกรูด กระเทียมเจียว ฯลฯ ใส่กรอกหมู คล้ายกับใส่อั่ว ของภาคเหนือ ผักกุ่มดอง หมกผักกุ่ม ส้มหมู ส้มปลา ส้มผัก ประเภทแกง ได้แก่ แกงคั่ว แกงใบขี้เหล็ก แกงผักอีฮุม (มะรุม) แกงนางหวาน (บอน) และแกงผักหวาน ฯลฯ ประเภทต้มได้แก่ ต้มส้มผักต้มขม ต้มไก่ ประเภทซุบ(ยำ)ได้แก่ ซุบหน่อไม้ ซุบใบมะม่วงอ่อน ซุบหมากมี้ (ขนุน) ซุบถั่วฝักยาว และซุบหัวทูน ฯลฯ ประเภทซ่า (พริ้ว) ได้แก่ ซ่าแตง ซ่าขึ้น (เนื้อ) จ้วงขึ้นหมู ฯลฯ ประเภทแจ่ว (น้ำพริก) ได้แก่ แจ่วพริกสด (พริกหนุ่ม) แจ่วแมงดา แจ่วกุ้ง แจ่วปลา แจ่วปู ฯลฯ ประเภทหมัก ได้แก่ ปลาร้า น้ำผักกะทอน ฯลฯ

๒.๒ แนวคิดการศึกษาความหลากหลายทางภาษา

การศึกษาความหลากหลายทางภาษา เป็นการศึกษาภาษาศาสตร์ ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับภาษา การศึกษาภาษาที่พูดในท้องถิ่นประเทศไทย เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ภาษาไทยถิ่น และภาษาชนกลุ่มน้อย ภาษาไทยถิ่น เป็นภาษาตระกูลไทที่พูดโดยคนส่วนใหญ่ ซึ่งอาศัยอยู่ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เมื่อใช้หลักเกณฑ์ทางภาษาศาสตร์แบ่งภาษาไทยถิ่นแล้ว ภาษาไทยถิ่นแบ่งได้เป็น ๔ กลุ่ม คือ ภาษาไทยถิ่นกลาง (ไทยกลาง หมายรวมภาษาไทยมาตรฐานไว้ด้วย) ภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง) ภาษาไทยถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสานหรือลาว) และภาษาไทยถิ่นใต้ (ปักษ์ใต้) และ ภาษา

ชนกลุ่มน้อย เป็นภาษาตระกูลไทที่พูดในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่ภาษาไทยถิ่นทั้ง ๔ ถิ่น แต่ละภาษามีจำนวนผู้พูดมากน้อยแตกต่างกัน เช่น ภาษาไทพวน ไทโซ่ง ไทยโย้ย ไทยแสก ฯลฯ เป็นต้น

เจตนา นาควิชระ^๑ ได้นำเสนอปัญหาการวิจัยด้านภาษามีหลายลักษณะดังนี้ วิวัฒนาการของภาษาไทย, วิวัฒนาการของตัวอักษรไทย, มาตรฐานของภาษาไทย, ภาษาถิ่น, การศึกษาภาษาเชิงเปรียบเทียบ, การสร้างพจนานุกรม และ การสร้างไวยากรณ์แผนใหม่ งานวิจัย ภาษาไทยด้วยภาษาศาสตร์เชิงประวัติโดยเฉพาะในด้านประวัติความเป็นมาของคำ และสามารถ รวบรวมความรู้ต่าง ๆ เขียนเป็นประวัติของภาษาไทย คนไทยถิ่นต่าง ๆ ในประเทศไทย จำเป็นต้อง เรียนรู้ภาษาไทยกลางเพื่อสื่อสารกัน การที่มีได้เรียนภาษาถิ่นในโรงเรียนทำให้สูญเสียคุณค่าอะไร บางอย่างในชีวิตของคนในท้องถิ่นหรือไม่ ความรู้สึกบางอย่างในชีวิตของคนในท้องถิ่นหรือไม่ ความรู้สึกบางอย่าง เช่น อารมณ์ขัน แสดงออกด้วยภาษาถิ่นดีกว่าภาษากลางหรือไม่ การศึกษาวิจัยด้านภาษาควรหันมาศึกษาวิจัยด้านหน่วยเสียง วากยสัมพันธ์และโครงสร้างของภาษา ประเด็น ปัญหาดังกล่าว เป็นเรื่องที่สามารถนำไปศึกษาค้นคว้าได้ทั้งสิ้น

การศึกษาภาษาไทยถิ่น ภาษาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย มีแนวทางในการศึกษาค้นคว้าคล้ายกัน คือใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์ ซึ่งเป็นการศึกษาภาษาด้วยวิธีการวิทยาศาสตร์ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทางภาษา ตั้งสมมติฐาน พิสูจน์สมมติฐานและตั้งกฎเกณฑ์เกี่ยวกับโครงสร้างของภาษา วิธีการศึกษาภาษาศาสตร์ แตกต่างกันไปตามสาขาของภาษาศาสตร์ และวิธีการศึกษาตาม สาขาจะเป็นแนวทางการกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้อย่างชัดเจน เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์จะเป็นเครื่องกำหนด วิธีการเก็บข้อมูลและปริมาณข้อมูล

๑. ภาษาศาสตร์พรรณนา (Descriptive Linguistics) เป็นการศึกษาภาษาโดยใช้ข้อมูลทางภาษา มาวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่และตั้งเป็นกฎเกณฑ์ทางภาษาขึ้น มีวัตถุประสงค์ศึกษาภาษาในด้านเสียง (Phonology) คำ (Morphology) วลีและประโยค (Syntax) เรื่องวลี ประโยค และความหมาย ยังมีปริมาณไม่มากนัก

^๑ เจตนา นาควิชระ, “ศัตรูที่สิ้นไหล : แง่มุมหนึ่งของวรรณกรรมไทยร่วมสมัย” ทางอันไม่รู้จบของวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์, (กรุงเทพฯ: เทียนวรรณ. ๒๕๓๐), หน้า ๒๘.

๑.๑ ศึกษาาระบบเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ของภาษาไทยถิ่นและชนกลุ่มน้อยที่ใช้พูด ณ ที่ใดที่หนึ่ง โดยใช้ข้อมูลจากผู้วิจัยเป็นหลัก เช่น ระบบหน่วยเสียงภาษาถิ่นโคราช^๒ หน่วยเสียงภาษาแพร์^๓ หน่วยเสียงภาษาระยอง^๔

๑.๒ ศึกษาาระบบเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ของภาษาไทยถิ่นและชนกลุ่มน้อย ณ ที่ใดที่หนึ่ง โดยใช้ข้อมูลสัมภาษณ์จากผู้บอกภาษา อาจศึกษาาระบบเสียงทั้งระบบ หรือศึกษาส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบเสียง เช่น ภาษาไทยถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ภาษาไทยถิ่น ตำบลเทพกษัตรีย์ อำเภอลาด จังหวัดภูเก็ตของ ระบบหน่วยเสียงภาษาไทยดำ บ้านนาป่าหวด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ภาษาชาวเล

๑.๓ ศึกษาาระบบเสียงทั้งระบบหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบเสียง ของภาษาไทยถิ่นที่ใช้พูดกันในที่หลายแห่งในหนึ่งจังหวัด โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา อย่างน้อยแห่งละ ๑ คน เช่น การศึกษาาระบบเสียง ภาษาไทยถิ่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี การศึกษาาระบบเสียง ภาษาไทยถิ่น จังหวัดสุพรรณบุรี การศึกษาส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบเสียง ได้แก่ การศึกษาวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่น จังหวัด นครราชสีมา วรรณยุกต์ในภาษาญ้อ^๕

๑.๔ ศึกษาการใช้ศัพท์หรือการกระจายของศัพท์ ในบริเวณหนึ่งจังหวัดหรือหลายจังหวัด จะมีการเก็บข้อมูลอย่างละเอียดในบริเวณที่กำหนด ผู้วิจัยอาจเก็บข้อมูลด้วยตนเองหรือส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ เช่น การศึกษาการกระจายของศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก^๖ การศึกษาการกระจายของศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา

๑.๕ การศึกษาโครงสร้างประโยคของภาษาไทยถิ่น งานวิจัยลักษณะนี้มีไม่มากนัก เช่น การศึกษาโครงสร้างประโยคคำถามในภาษาถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี ระบบไวยากรณ์ภาษามลายู

^๒ ชลิตา รินทร์พรหม, ระบบหน่วยเสียงในภาษาถิ่นโคราช, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๓๔.

^๓ พิศศรี แจ้งไพโร, หน่วยเสียงภาษาแพร์, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๒๓.

^๔ อรพิมพ์ บุญอาภา, หน่วยเสียงภาษาระยอง, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒), หน้า ๗๘.

^๕ กาญจนา คูวัฒนะศิริ, วรรณยุกต์ในภาษาญ้อ, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๕๔.

^๖ สมทรง บุรุษพัฒน์, การศึกษาการกระจายของคำศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก, (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๔), หน้า ๕๖.

๒. ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ (Historical Linguistics) คือการศึกษาความแตกต่างของภาษาใด ภาษาหนึ่งในระยะที่ต่างกัน ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาในด้านต่าง ๆ เช่น เสียง ความหมายหรือตัวอักษร การศึกษาภาษาศาสตร์เชิงประวัติจำเป็นต้องศึกษาเปรียบเทียบกับ ภาษาอื่นที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย ซึ่งเรียกว่าการศึกษาภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ โดยเปรียบเทียบ ภาษาที่มีความสัมพันธ์กัน อยู่ในตระกูลเดียวกัน เช่น ภาษาลีซอ ศึกษาระบบเสียงภาษาลีซอและเปรียบเทียบกับภาษาไทยภาษาพวน^๗ ภาษากูย ศึกษาระบบหน่วยคำภาษากูยและเปรียบเทียบกับภาษาโซ่และภาษาบรู

๓. ภาษาศาสตร์ประยุกต์ (Applied Linguistics) คือการนำวิชาภาษาศาสตร์ไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ หรือภาษาถิ่น หรือภาษาชนกลุ่มน้อย เช่น เฉลิมชัยรัตน์ ศึกษาวิจัยโครงสร้างภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ หรือชาวอังกฤษที่เรียนภาษาไทย หรือการเปรียบเทียบความแตกต่างของภาษาไทยกลาง กับภาษาถิ่นอื่นตลอดจน ภาษาชนกลุ่มน้อย เช่น สุริยารัตนกุล ศึกษาภาษาของชนกลุ่มน้อย เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา การเรียนภาษาไทยของเด็กซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย ได้แก่ ภาษาละเวือะ ภาษาขมุ ภาษาอীগ้อ ภาษาลีซอ และภาษาถิ่น มาล - ไพร

๔. ภาษาศาสตร์เชิงสังคม (Sociolinguistics) เป็นการศึกษาภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสังคม ศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงของภาษา ลักษณะของการใช้ภาษา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น การศึกษากลุ่มประโยคในความเรียงภาษาไทย^๘ ศึกษาความสัมพันธ์ของประโยคทางความหมาย เช่น การอธิบาย การสรุปความและ ความสัมพันธ์ของประโยคทางรูปแบบโครงสร้าง อนุพากย์ในภาษาไทย^๙ ศึกษาอนุพากย์ซึ่งเป็นส่วนประกอบของประโยคซับซ้อน ประโยคผสม ลักษณะของคำ ไวยากรณ์ในภาษาไทย^{๑๐} โดยมุ่งศึกษาคำ ความหมายและหน้าที่ในภาษาของคำหลักและคำไวยากรณ์ ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนในภาษาไทย โดย ศึกษาโครงสร้าง หน้าที่และความหมาย ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาภาษาศาสตร์เชิงสังคมเท่าที่ ยกตัวอย่างมาเป็นข้อมูลเอกสาร

^๗ ทศไฉน อารมณีสุข, “การเปรียบเทียบเสียงของคำในภาษาพวนกับภาษาไทยมาตรฐาน”, **ปริญญา นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๑), บทคัดย่อ.

^๘ ดิเรกชัย มหัทธนะสิน, **การศึกษากลุ่มประโยคในความเรียงภาษาไทย**, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓), หน้า ๘๙.

^๙ ดุษฎีพร ชำนิโรคนานต์, **อนุพากย์ในภาษาไทย**, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒), หน้า ๔๓.

^{๑๐} ราตรี ธีรวารุช, **ลักษณะของคำไวยากรณ์ในภาษาไทย**, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๑๗.

แตกต่างจากการศึกษาภาษาศาสตร์เชิงพรรณนา เชิงประวัติ และภาษาศาสตร์ประยุกต์ที่มุ่งศึกษาข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก การศึกษาภาษาศาสตร์เชิงสังคมนักอาจใช้ ข้อมูลภาคสนามได้เช่นกัน

การศึกษาวิจัยทางภาษา อาจใช้ข้อมูลขั้นต้นได้ ๒ ลักษณะ คือ ข้อมูลเอกสาร เช่น ความเรียง เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต้องศึกษารวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดสถาบันต่าง ๆ หรือบุคคลที่มีเอกสารอยู่ในครอบครอง เมื่อจะศึกษาภาษา พูดไม่ว่าจะเป็นภาษาไทยถิ่นหรือภาษาชนกลุ่มน้อย การวิจัยภาคสนามทางภาษาศาสตร์ต้องใช้เวลา และเสียค่าใช้จ่ายสูง ก่อนเริ่มการวิจัย ผู้วิจัยจึงควรรู้วิธีและกลยุทธ์ของการเก็บข้อมูลกับผู้ออกภาษา และมีวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลภาคสนามอย่างชัดเจน

๑. วัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลภาคสนาม มีหลายลักษณะและเป็นเครื่องกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลและปริมาณข้อมูล ธีระพันธ์ ล.ทองคำ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลไว้ดังนี้^{๑๑}

๑.๑ เพื่อการสำรวจทางภาษาศาสตร์ เป็นการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้นเกี่ยวกับภาษา เช่น ภาษาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย มีภาษาอะไรบ้าง ก่อนการเก็บข้อมูลจึงต้องสร้างแบบสอบถาม เพื่อใช้สัมภาษณ์ ผู้ออกภาษา

๑.๒ เพื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างของภาษา เช่น เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างทางเสียงและไวยากรณ์ ผู้วิจัยต้องเก็บข้อมูลเป็นเวลานาน เพราะศึกษากว้างและอาจต้องฝึกพูดภาษานั้น ๆ ด้วย

๑.๓ เพื่อพิสูจน์สมมติฐานบางประการ เช่น ตั้งสมมติฐานไว้ว่า “ภาษาไทยโย้ย มีพยัญชนะกักครบทั้ง ๔ ชุด คือ P T , ph th, b d และ ? b ? d จะไม่มีความแตกต่างทางด้านวรรณยุกต์ (tones)” ผู้วิจัยต้องเก็บข้อมูลภาคสนามภาษาในตระกูลไท เพื่อใช้ประกอบข้อมูลเอกสาร ข้อมูล ดังกล่าวจะช่วยให้ผู้วิจัยเห็นภาพรวมของคำตอบ ซึ่งจะนำมาพิสูจน์สมมติฐาน

๑.๔ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับสังคมหรือภาษากับวัฒนธรรม เช่น การวิเคราะห์คำเรียกญาติในภาษามลาบรี (ผิทองเหลือง) คำบอกสีในภาษาแอสเลียน (ซาไก) ต้องใช้วิธีเก็บข้อมูลทางชาติพันธุ์วิทยา

๑.๕ เพื่อจัดทำพจนานุกรม อาจจัดทำพจนานุกรม ๒ – ๓ ภาษา ถ้าภาษานั้น ๆ ยังไม่มีระบบการเขียน ผู้วิจัยต้องเก็บข้อมูลทางภาษาเพื่อสร้างระบบการเขียนก่อน แล้วจึงรวบรวมคำศัพท์เพื่อจัดทำคลังศัพท์ นอกจากสัมภาษณ์ผู้ออกภาษา โดยการถามเป็นคำ ๆ แล้ว ต้องรวบรวมข้อมูล

^{๑๑} ธีระพันธ์ ล.ทองคำ, วิจัยภาคสนามทางภาษาศาสตร์, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๘๙.

ประเภทเพลงพื้นบ้าน นิทาน ตำนาน และประวัติศาสตร์ด้วย เพราะข้อมูลประเภทนี้จะมีคำศัพท์ เฉพาะ คำสันธาน คำบุพบท คำช่วยกริยา และคำลงท้าย ช่วยให้ข้อมูลสมบูรณ์ขึ้น

๑.๖ เพื่อสร้างแบบเรียนเบื้องต้นสำหรับสอนการอ่านการเขียน และการแปล ส่วนใหญ่เป็นงานของมิชชันนารี ที่เก็บข้อมูลภาษาของกลุ่มชนที่มีแต่ภาษาพูด มาสร้างระบบการเขียน เพื่อจดบันทึกภาษานั้น แล้วจึงสอนระบบการเขียนให้เจ้าของภาษา สร้างแบบเรียนเบื้องต้น แปล คัมภีร์ และนิทานเกี่ยวกับศาสนา

๒.๓ แนวคิดการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม

นับตั้งแต่รัฐบาลได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ ๒ จนถึงปัจจุบันเป็นแผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ ๑๐ นั้น รัฐบาลได้พยายามดำเนินการตามแผนพัฒนาฉบับต่างๆ ไปได้ในระดับหนึ่ง ชุมชนหลายแห่งสามารถบรรลุ ตามเป้าหมายของแผนพัฒนาประเทศได้ แต่ชุมชนบางแห่งได้สามารถพัฒนาตามแผนการพัฒนา ประเทศไทยจึงเกิดช่องว่างระหว่างชุมชนต่างๆ ทำให้ชุมชนเหล่านั้นถูกรัฐบาลมองว่าเป็นชุมชนที่ ล้าหลังหรือ ล้าสมัย เมื่อพิจารณาถึงวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนย่อมจะเห็นว่าประชาชนมีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีเครื่องใช้ต่างๆ ที่จะอำนวยความสะดวกในระดับครอบครัวและชีวิตความเป็นอยู่ มีความเหมาะสมมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อเปรียบเทียบกับวิถีชีวิตในอดีต อย่างไรก็ตามก็ยังมีบาง ชุมชนที่วิถีชีวิตของประชาชนมีวิถีการดำรงชีวิตที่ไม่ดีนัก เป็นกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสทางสังคม เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาของการวางแผนพัฒนาประเทศที่ผ่านมา

วิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนต่างๆ ในประเทศไทยย่อมจะมีประวัติความเป็นมาที่ แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากประวัติศาสตร์ของชาติไทย ในแต่ละภาคแต่ละท้องถิ่นมีประวัติความเป็นมาที่หลากหลาย กล่าวคือ ในอดีตรัฐชาติ ประกอบด้วย การรวมตัวกันของอำนาจรัฐที่สามารถครอบคลุมเมืองต่างๆ โดยแต่ละเมืองยังมีเจ้า เมืองหรือ ผู้ปกครองตนเอง แต่เมืองเหล่านั้นจะต้องขึ้นกับนครหลวง การปกครองเช่นนี้สามารถกล่าว ได้ว่ามีความหลากหลายในแต่ละภูมิภาคและท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น วิถีชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอดีต ก่อนที่อาณาจักรล้านช้างจะมีอำนาจ ในบริเวณภาค ตะวันออกเฉียงเหนือนี้มี หลักฐานที่มีคนอยู่อาศัยก่อนประวัติศาสตร์คือวัฒนธรรมเจนละ วัฒนธรรม ทวาราวดี และวัฒนธรรม ของเขมรพระนครได้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ไม่น้อย และอิทธิพล ของอาณาจักรล้านช้างที่มี อิทธิพลต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สำหรับวิถีชีวิตของประชาชนในภาคอื่นก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ แต่ละภาคประกอบขึ้นด้วยกลุ่มชนที่อยู่ในท้องถิ่นเดิมและกลุ่มชนที่มาจากสถานที่อื่นๆ ซึ่งทำ

ให้เห็นว่าวิถีชีวิตของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น แต่ละภาคย่อมมีความหลากหลายทาง วัฒนธรรมไม่ มากก็น้อย

เพื่อที่จะได้เข้าใจแนวความคิดของความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เรา อาจจะกล่าวว่ามีนักวิชาการกล่าวถึงความหมายของความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเราอาจจะ แยกพิจารณาดังต่อไปนี้ “ความหลากหลาย” และ “วัฒนธรรม” ความหลากหลาย คือ ความแตกต่าง ความมีหลายสิ่งหลายอย่าง หรือความไม่คล้ายคลึงกัน หรือความเป็นพหุลักษณะ หรือความเป็นพหุ นิยม ส่วนคำว่า วัฒนธรรม ในทรรศนะนักวิชาการย่อมจะแตกต่างกันไป ตัวอย่าง เช่น วัฒนธรรม หมายถึงองค์รวมของวิถีคิด คุณค่า และอุดมการณ์ของสังคมที่มนุษย์สร้างและสะสมขึ้นมาใน ความหมายพยายามที่จะแสดงออกถึงจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ และการปรับตัวกับระบบ ความสัมพันธ์ทางสังคมและธรรมชาติ ภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกัน^{๑๒} และวัฒนธรรม หมายถึงวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามที่มนุษย์มี ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทั้งระบบ ความรู้ ความคิด หรือความเชื่อจนมีการ ยอมรับปฏิบัติกันมา เป็นวิธีการหรือแบบแผน และมีการ อบรมและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อม ของมนุษย์^{๑๓} ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมใน ลักษณะ ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะหยุดนิ่งขาดความสัมพันธ์กับกลุ่มชนผู้สร้างสรรค์ วัฒนธรรม ซึ่งมักมีการ พัฒนาการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาและในลักษณะสังคมวัฒนธรรมหรือชีวิตวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรม ของกลุ่มชนที่ต้องปรับเปลี่ยนตามสภาวะแวดล้อมตลอดเวลา

ดังนั้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม หมายถึง ความหลากหลายของชีวิตวัฒนธรรม หรือความหลากหลายของระบบคิด ระบบภูมิปัญญา และระบบอำนาจของกลุ่มชนในสังคม หรือ ความหลากหลายของแบบแผนการดำรงชีวิตนั่นเอง ถ้าหากจะแยกแยะตามมิติการมอง เราสามารถ เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้หลายมิติของการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม กล่าวคือ มิติ ทาง ประชากร มองถึง ชนกลุ่มน้อย กลุ่มชาติพันธุ์ และองค์ประกอบของประชากรในสังคมที่มีความ แตกต่างกัน มิติทางโครงสร้างทางสังคมหรือชุมชน จะมีมุมมองของความหลากหลายในด้าน สถานภาพ บทบาท ค่านิยม บรรทัดฐาน การวัดช่วงชั้นทางสังคม และสถาบันทางสังคม เป็นต้น

^{๑๒} อานันท์ กาญจนพันธุ์, “แนวความคิดและวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในมิติทางวัฒนธรรม”, **บทความ**, เสนอในการประชุมประจำปีของสมาคมประวัติศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘.

^{๑๓} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: แนวทางศึกษาวิเคราะห์ และ วางแผน**, (ขอนแก่น: คลังนาโนวิทยา, ๒๕๓๖), หน้า ๑๒๓.

นอกจากนี้ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาจจะมีมิติที่เน้นเฉพาะในสถาบันหนึ่ง เช่น ความหลากหลายของการประกอบอาชีพ ความหลากหลายของระบบความเชื่อ เป็นต้น ตลอดจนมิติทางทรัพยากรสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละชุมชน เราอาจจะกล่าวสรุปได้ว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมก็คือ ในวัฒนธรรมหนึ่งๆ ย่อมมีความหลากหลายในความ หลากหลาย อาจมีมุมมองในวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไป

การที่ประเทศไทยมีแผนการพัฒนาประเทศมาได้หลายฉบับ โดยแผนการพัฒนา ประเทศส่วนใหญ่มีแผนงานและโครงการต่างๆ ในลักษณะเป็นนโยบายเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง ทำให้แผนงาน และโครงการต่างๆ ไม่ได้สนองกับความต้องการของประชาชนในวิถีชีวิตที่มีความ หลากหลายทาง วัฒนธรรม แม้ว่าในแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ ๘ จะเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการเสนอแผนงานและโครงการต่างๆ ในลักษณะที่เป็นนโยบายเบื้อง ล่างสู่เบื้องบนก็ตาม แต่ระบบคิดของผู้บริหารระดับนโยบายยังไม่ปรับเปลี่ยนกระบวนการ พัฒนา จึงทำให้แผนการ พัฒนาประเทศที่ผ่านมาไม่ค่อยประสบความสำเร็จ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ระหว่างคนรวยและคน จนมีมากขึ้น รวมทั้งการที่ประเทศมีนโยบายระบบเศรษฐกิจเสรี โดย ไม่ได้เข้าใจและไม่เห็น ความสำคัญของวิถีชีวิตของประชาชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้การพัฒนาความ หลากหลายทางวัฒนธรรมถูกละเลย จนประเทศเข้าไปสู่ระบบเศรษฐกิจโลก จนเกิดภาวะวิกฤติ เศรษฐกิจเกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ จนถึงปัจจุบัน

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็น ลักษณะเฉพาะ หรือความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ปัญหาและความต้องการในแต่ละชุมชน ย่อมแตกต่างกันไป การช่วยเหลือหรือชุมชนต้องการพึ่งพาตนเองย่อมแตกต่างกัน ไม่เหมือนกัน ทั้งหมดอาจจะมีลักษณะ ทั่วๆ ไปในสถาบันทางสังคมที่มีความคล้ายคลึงกัน แต่ความมีชีวิตทางวัฒนธรรมในสถาบันต่างๆ ย่อม แตกต่างกันไป เช่น ในแต่ละชุมชนย่อมจะมีสถาบันต่างๆ ซึ่งมี ความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่บริบท เนื้อหาของการคงอยู่ การปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงในแต่ละ สถาบันแตกต่างกันไป ซึ่งไม่ เหมือนกัน ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม มี ความสำคัญอย่างมากในงาน พัฒนา ดังจะเห็นว่าผลกระทบของการพัฒนาประเทศโดยไม่ได้คำนึงถึง การพัฒนาที่ต้องมีความ แตกต่างกันตามความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงทำให้เกิดช่องว่างของ การพัฒนา หรือเกิดผล

กระทบในการพัฒนาประเทศที่ทำให้บางชุมชนไม่ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสม ตามเป้าหมายของแผนพัฒนาประเทศ^{๑๔}

การวิจัยคือกระบวนการหาคำตอบโดยมีวิธีการวิจัยในแต่ละสาขาที่ยอมรับกัน บางท่านกล่าวถึงการวิจัย คือกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนได้รับความรู้ต่างๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป ในความเป็นจริงกระบวนการวิจัยมีขั้นตอนต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามหลัก วิทยาศาสตร์ แต่กระบวนการวิจัยความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นอีกมิติหนึ่งที่ไม่ได้เป็นไปตาม หลักการสังเกตการณ์ การพิสูจน์ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ตามแนวทางวิทยาศาสตร์ แต่เป็นมิติ ของการเข้าถึงบริบทแหล่งความรู้ในสาระที่มีวิธีการต่างๆ หลากหลายตามความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น การวิจัยทางความหลากหลายทางวัฒนธรรมอาจจะใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพผสมผสานหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง แต่การวิจัยลักษณะนี้มักเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีข้อสังเกตว่าไม่ว่าการวิจัยจะเป็นเชิงปริมาณหรือคุณภาพ ต่างก็มีข้อสมมุติต่างๆ จึงต้องพิจารณาคุณสมบัติของข้อมูลว่าข้อมูลใดบ้างที่สามารถทำวิจัยเชิงปริมาณหรือคุณภาพ^{๑๕}

การวิจัยความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีความจำเป็นอย่างมากเพราะการวิจัยความหลากหลายทางวัฒนธรรมยังมีจำนวนน้อย ถ้าหากเราจะมีมิติการศึกษาว่าแต่ละชุมชนมีลักษณะเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีการวิจัยความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อจะได้เข้าใจบริบทเนื้อหาทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากปัญหาและความต้องการแตกต่างกัน

การที่ประเทศไทยดำเนินการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ เรื่อยมา และการติดต่อพึ่งพากับระบบโลก ตลอดจนกระแสของโลกาภิวัตน์ได้เข้ามาสู่ ประเทศไทย โดยมีอิทธิพลต่อระดับชาติระดับชุมชน ระดับครัวเรือน และระดับปัจเจกบุคคลเป็น อย่างมาก จนกล่าวได้ว่า สังคมในทุกระดับจนถึงปัจเจกบุคคลได้รับผลของการพัฒนาของประเทศ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม อย่างต่อเนื่องเรื่อยมา และเป็นที่ยอมรับว่า ภาวะการปรับตัวหรือพลวัตการปรับตัวของความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้เกิดขึ้น ในทุกระดับ ตั้งแต่สังคม ชุมชนครัวเรือน และปัจเจกบุคคลตลอดมา ผลของการปรับตัวตามพลวัต การ

^{๑๔} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมและวัฒนธรรมไทย: ลักษณะการเปลี่ยนแปลงและวิทยาการวิจัย, (ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๒๙.

^{๑๕} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, “หลักการวิจัยเชิงคุณภาพกับชุมชนชนชาติพันธุ์”, วารสารภาษาและวัฒนธรรม, ปีที่ ๑๕ เล่มที่ ๒, ๔-๑๓, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๙): ๘.

เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของบางชุมชนมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ เหมาะสม ตรงตามเป้าหมายหลักของการพัฒนาประเทศในขณะเดียวกันก็มีบางชุมชนที่พร้อมจะ ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตตามเป้าหมายของการพัฒนา และยังมีบางชุมชนที่ยังมีภาวะของความคงที่และยัง ยืนหยัดของการไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต หรือค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปตามหลักวิวัฒนาการ เช่น ตัวอย่างของชุมชนใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะพบปัญหาของชุมชนที่ไม่ได้อยู่ในเกณฑ์ดัชนีชี้ วัดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน อยู่จำนวนหนึ่ง

นอกจากการเกิดภาวะของพลวัตของการปรับตัวของความหลากหลายทางวัฒนธรรมแล้ว ยังเกิดกระแสของท้องถิ่นนิยมเกิดขึ้น โดยมีความเชื่อว่า การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาไม่ได้ คำนึงถึง แก่นแท้หรือรากฐานทางวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นนิยมให้มากขึ้น หากการพัฒนามุ่งไปสู่ กระแสของ โลกาภิวัตน์แต่เพียงอย่างเดียวก็ย่อมจะทำให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนาประเทศ ประเทศ ละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีต มุ่งแต่การพัฒนาทางด้านวัตถุ ขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ ย่อมจะ เกิดผลกระทบของการพัฒนาประเทศ กลายเป็นปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการย้ายถิ่น ปัญหา ความยากจน ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหายาเสพติด และปัญหาอื่น ๆ^{๑๖}

เนื่องจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นและยอมรับในหมู่ นักวิชาการข้าราชการ และนักปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนมากขึ้นเรื่อยๆ ในระยะ ๑๐ ปี ที่ผ่านมาจนถึง ปัจจุบัน เราอาจจะกล่าวได้ว่าแนวทางการวิจัยที่แท้จริงเพื่อการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้นนั้น การที่จะสร้างพรมแดนแห่งความรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม นั้น จะต้อง มีแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ จะต้องสามารถนำแนวความคิดและ ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์โดยเฉพาะทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาไปวิเคราะห์ ปรากฏการณ์ความ หลากหลายทางวัฒนธรรมได้ จึงจะสามารถพัฒนาและสร้างสังคมแห่งความรู้ ด้านความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม ซึ่งจะมีประโยชน์ในการประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาในด้านการ พัฒนาในระดับชาติ ระดับชุมชน ระดับครัวเรือน และระดับปัจเจกบุคคลได้อย่างแท้จริง

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นประเด็นที่สำคัญของการวิจัยในยุคการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยจะเห็นได้ว่า นักวิชาการทางสังคมศาสตร์โดยเฉพาะนักสังคม วิทยาและมานุษยวิทยามีความสนใจปรากฏการณ์ทางความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น

^{๑๖} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมและวัฒนธรรมไทย: ลักษณะการเปลี่ยนแปลงและวิทยาการวิจัย, (ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓), หน้า ๒๙.

ความหมายที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพหุลักษณะทางวัฒนธรรม และผลกระทบของการพัฒนาประเทศ ที่มีต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นการวิจัยซึ่งเป็นกระบวนการเรียนและพัฒนาองค์ ความรู้จึง มีความสำคัญที่สุดที่จะเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่แท้จริง ทั้งนี้ทำให้เห็นผล สะท้อนของ การพัฒนาที่เห็นผลวัดของการปรับตัวของความหลากหลายทางวัฒนธรรมตลอดจน เมื่อมีผลงานวิจัย แล้ว ต้องส่งเสริมให้คนในชุมชนนำองค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชุมชน ต่อไป อย่างไรก็ตาม ความคาดหวังของการวิจัยอนาคตที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทาง วัฒนธรรมยังต้องดำเนิน ต่อไป จนกระทั่งปัญหาของการพัฒนาจะค่อยๆหมดหรือลดน้อยลงในที่สุด

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทางภาษาศาสตร์

ภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารของมนุษย์ มนุษย์ติดต่อกันได้ เข้าใจกันได้ก็ด้วย อาศัยภาษาเป็นเครื่องช่วยที่ดีที่สุด เป็นสิ่งช่วยยึดให้มนุษย์มีความผูกพันต่อกัน เนื่องจากแต่ละภาษา ต่างก็มีระเบียบแบบแผนของตน ซึ่งเป็นที่ตกลงกันในแต่ละชาติแต่ละกลุ่มชน การพูดภาษาเดียวกัน จึงเป็นสิ่งที่ทำให้คนรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความผูกพันต่อกันในฐานะที่เป็นชาติเดียวกัน ขณะเดียวกัน ภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ และเป็นเครื่องแสดงให้เห็นวัฒนธรรม ส่วน อื่นๆ ของมนุษย์ด้วย เราจึงสามารถศึกษาวัฒนธรรมตลอดจนเอกลักษณ์ของชนชาติต่างๆ ได้จาก ศึกษาภาษาของชนชาตินั้นๆ โดยภาษาศาสตร์ มีระบบกฎเกณฑ์ ผู้ใช้ภาษาต้องรักษากฎเกณฑ์ใน ภาษาไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม กฎเกณฑ์ในภาษานั้นไม่ตายตัวเหมือนกฎวิทยาศาสตร์ แต่มีการ เปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติของภาษา เพราะเป็นสิ่งที่มนุษย์ตั้งขึ้น จึงเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ตามความเห็นชอบของส่วนรวม ภาษาเป็นศิลปะ มีความงดงามในกระบวนการใช้ภาษา กระบวนการ ใช้ภาษานั้น มีระดับและลีลา ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ หลายด้าน เช่น บุคคล กาลเทศะ ประเภทของเรื่อง การที่จะอธิบายถึงความหลากหลายทางภาษาต่างๆ จะต้องมีความเข้าใจทฤษฎีทาง ภาษาศาสตร์

๒.๔.๑ ความรู้พื้นฐานทางด้านภาษาและภาษาศาสตร์

ภาษาศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยรายละเอียดของภาษา โดยอาศัยข้อมูลจากคำพูดที่เราใช้ พูดกัน ลักษณะเด่นของภาษาศาสตร์คือการพิจารณาข้อมูลที่ได้มาอย่างมีเหตุผล ไม่นำตนเองเข้าไป เกี่ยวพัน แต่อาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นหลัก ส่วนประกอบที่สำคัญของภาษาคือ วิชาสัทวิทยา (Phonetics) และวิชาภาษาศาสตร์ (Linguistics) ซึ่งทั้งสองรวมกันเรียกว่า สาขาวิชาภาษาศาสตร์ (Linguistic Science)

ภาษาในทัศนะของนักภาษาศาสตร์ ได้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

(๑) ภาษา คือระบบการสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ในการออกเสียงและระบบไวยากรณ์ ซึ่งจะ ไม่มีเหตุผล (Arbitrary) เช่น คำว่า “ต้นไม้” อาจจะทำเสียงแตกต่างกัน เช่น

Kannada : Tara
 English : Tree
 ไทย : ต้นไม้

ซึ่งเสียงของคำเหล่านี้ ไม่สามารถบอกเหตุผลได้ว่าทำไมจึงเรียกอย่างนี้ ทั้งที่เป็นสิ่งเดียวกันแต่เสียงเรียกแตกต่างกัน

(๒) ภาษา เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยธรรมชาติของภาษาสามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยไม่มีข้อกำหนด ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจาก สภาพภูมิประเทศ ความแตกต่างของกลุ่มสังคม เป็นต้น

(๓) ภาษา เป็นสิ่งที่สามารถคิดค้นขึ้นมาใหม่ได้ มนุษย์สามารถคิดค้นประโยคใหม่ ๆ ได้ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด แม้แต่เด็กก็สามารถแต่งประโยคใหม่ ๆ ได้ทั้งที่ยังไม่เคยพบในประสบการณ์ ของตนเอง

(๔) ภาษาเป็นเรื่องของมนุษย์เท่านั้น ส่วนการสื่อสารของสัตว์เช่น การส่งสัญญาณของปลาโลมา การส่งเสียงร้องของลิงเมื่อพบอาหาร หรือการส่งสัญญาณอันตรายหรือการพบแหล่ง อาหารของผึ้ง ไม่จัดว่าเป็นภาษา

(๕) ภาษามีได้เกิดจากสัญชาตญาณของมนุษย์ แต่เกิดจากการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้ ภาษาเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ เช่นเด็กไม่ว่าจะไปเกิดในสังคมใด ก็จะเรียนรู้การใช้ภาษาของสังคมนั้น

(๖) ภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกคนในสังคมนั้นยอมรับและ ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารในสังคมของตน และถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน

นักภาษาศาสตร์ได้ให้คำจำกัดความ ภาษา ไว้มากมาย เช่น Edward Spair (Language: 1921) ได้ให้คำจำกัดความว่า “ภาษาคือ เรื่องของมนุษย์เท่านั้นและเป็นสิ่งที่มีได้เกิดจากสัญชาตญาณ ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารความคิด อารมณ์ และความปรารถนา โดยใช้สัญลักษณ์ที่มี ระบบ และเกิดขึ้นโดยการไต่ตรองเสียก่อน สัญลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องเกิดจากอวัยวะในการ ออกเสียง และจะต้องเป็นสิ่งที่ได้ยินได้ด้วย (Language is a purely human and non-instinctive method of communicating idea, emotion and desires by means of a system of voluntarily production symbols.)

John P. Hughee (The Science of Language : 1962) ได้ให้คำจำกัดความของภาษา ว่า “ภาษาคือระบบสัญลักษณ์ที่ไม่สามารถให้เหตุผลและคาดการณ์ได้ ซึ่งมนุษย์จะใช้สื่อสารความคิดจากคน ๆ หนึ่งไปยังผู้อื่น”

Bernard Bloch และ George L. Trager (1942) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “ภาษาคือระบบสัญลักษณ์ซึ่งแทนด้วยเสียงพูด สัญลักษณ์เหล่านี้กำหนดขึ้นอย่างไม่มีกฎเกณฑ์หรือเหตุผล และสังคมของมนุษย์ก็ติดต่อกันด้วยระบบนี้ (A Language is a system of arbitrary vocal symbols by means of which a social group cooperates)

Hall (1969) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “Language is the institution whereby humans communicate and interact with each other by means of habitually used oral-auditory arbitrary symbols.

Noam Chomsky^{๑๗} ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “ A language is a set (finite or infinite) or sentences, each finite in length and constructed out of a finite set of element.

Wardhaugh (1972) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “A language is a system of arbitrary vocal symbols used for human communication.”

Derbyshire (1967) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “Language is undoubtedly a kind of means of communication among human beings. It consists primarily of vocal sounds. It is articulatory, systematic, symbolic and arbitrary.”

Lyons^{๑๘} ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “ Language are principal systems of communication used by particular groups of human beings within the particular society (linguistic community) of which they are member.”

Encyclopaedia Britannica. (1976) ได้ให้คำจำกัดความของภาษาว่า “ Language is system of conventional spoken or written symbols by means of which human beings, as members of a social group and participants in its culture, communicate.”

นักภาษาศาสตร์ ถือว่า ภาษาคือ ภาษาพูดเท่านั้น ส่วนภาษาเขียนถือว่าเป็นผลที่ได้จากภาษาพูด เป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้บันทึกภาษาพูด ภาษาพูดถือว่ามาก่อนภาษาเขียน เพราะภาษาเขียนนั้น ก่อนที่เขียนให้เป็นสัญลักษณ์ได้ต้องมีการคิดเรียบเรียงก่อนจึงจะเขียนได้ บางสังคม จึงมีภาษาเขียนใช้ บางสังคมไม่มี ในสังคมที่ยังไม่เจริญจะไม่มีภาษาเขียนแต่จะใช้ภาษาพูดในการ สื่อ

^{๑๗} Noam Chomsky, **Syntactic Structures**, (Netherlands: 's – Gravenhage, 1957).

^{๑๘} Lyons, J. (ed)., **New Horizons in Linguistics**, (Middlesex: Penguin Books, 1970).

ความหมาย แต่ในสังคมที่เจริญแล้ว ภาษาเขียนได้กลายเป็นอุปกรณ์สำคัญในวัฒนธรรม ความแตกต่างระหว่างภาษาพูดและภาษาเขียน คือ ภาษาเขียนมีความเป็นมาตรฐาน คำทุกคำสะกดมีความแน่นอน จึงไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง ส่วนภาษาพูดนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในบางครั้งเป็นผลทำให้ภาษาเขียนและภาษาพูดไม่ตรงกัน จึงเป็นเหตุให้เกิดภาษาวิบัติขึ้น

ภาษาเขียนแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

(๑) ภาษาเขียนแทนคำ (Logographic) คือ ภาษาที่สัญลักษณ์ แต่ละตัวแทนคำเป็นคำ ๆ เช่น ภาษาจีน

(๒) ภาษาเขียนแทนพยางค์ (Syllabic) คือ ภาษาที่สัญลักษณ์แต่ละตัวแทนพยางค์ ๑ พยางค์ เช่น ภาษาญี่ปุ่น

(๓) ภาษาเขียนแทนเสียง (Alphabetic) คือ ภาษาที่สัญลักษณ์ ๑ ตัว ใช้แทนเสียง ๑ เสียง เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส เป็นต้น

วิชาภาษาศาสตร์แบ่งออกเป็น ๒ สาขาใหญ่ คือ ภาษาศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure Linguistics) และภาษาศาสตร์ประยุกต์ (Applied Linguistics)

๑. ภาษาศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure Linguistics)

ภาษาศาสตร์บริสุทธิ์ แบ่งออกเป็น ๒ สาขาย่อย คือ ภาษาศาสตร์พรรณนา (Descriptive Linguistics) และภาษาศาสตร์ประวัติศาสตร์และเปรียบเทียบ (Historical Linguistics) รายละเอียด มี ดังนี้

(๑) ภาษาศาสตร์พรรณนา (Descriptive Linguistics) คือ การบรรยายถึงโครงสร้างของภาษาในแต่ละยุค เช่น Old English หรือ Modern English เป็นการศึกษาภาษาใดภาษาหนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งโดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยการศึกษาในแนวนิ่งมุ่งศึกษาลักษณะโครงสร้างของภาษาเป็นสำคัญ คือ ศึกษาโครงสร้างทางเสียงหรือระบบเสียง (Phonology) ศึกษาโครงสร้างทางคำหรือระบบคำ (Morphology) และศึกษาระบบกลุ่มคำ (Syntax) ซึ่งการศึกษาทั้งหมดยังแบ่งย่อยได้อีก คือ

๑.๑) สรรวิทยา (Phonology) ประกอบด้วย สัทศาสตร์ (Phonetics) เป็นวิชาที่ว่าด้วยเรื่องเสียง (Phone) โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น

สรีรศาสตร์ (Articulatory Phonetics) เป็นการศึกษาว่าด้วยอวัยวะที่ใช้ในการเปล่งเสียง นิเวศศาสตร์ (Acoustic Phonetics) เป็นการศึกษาเรื่องเสียงโดยอาศัยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์

สัทศาสตร์ (Phonemics) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหน่วยเสียง (Phoneme) โดยศึกษาเสียงที่ได้ยินว่าเป็นหน่วยเสียงหรือเป็นเสียงย่อยของหน่วยเสียงเดียวกัน

๑.๒) ไวยากรณ์ (Grammar) ประกอบด้วย

- ระบบคำ (Morphology) เป็นการศึกษาหน่วยคำว่ามีระบบและโครงสร้างเป็นอย่างไร

- ระบบกลุ่มคำ (Syntax) เป็นการศึกษาโครงสร้างของประโยคว่ามีระบบการเรียงลำดับคำเป็นอย่างไร

๑.๓) วิชาว่าด้วยความหมาย (Semantics) เป็นการศึกษาความหมายของคำและความหมายของประโยค ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ยาก ดังนั้นนักภาษาศาสตร์วรรณนามัก พยายามหลีกเลี่ยงในการศึกษาในเรื่องนั้น

(๒) ภาษาศาสตร์ประวัติศาสตร์และเปรียบเทียบ (Historical Linguistics) คือการศึกษา ถึงประวัติและวิวัฒนาการของภาษา เป็นการศึกษาภาษาในระยะเวลาที่ต่างกัน โดยศึกษาในแง่วิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของภาษา รวมทั้งสาเหตุและขบวนการเปลี่ยนแปลง โดย ศึกษาการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการทั้งทางด้านเสียง คำและประโยค ซึ่งการศึกษาประเภทนี้ มักจะศึกษาจากเอกสาร ถ้าหากการศึกษาภาษาในเวลาที่ต่างกันย้อนไปไกลเกินกว่าเอกสารที่บันทึก ไว้ ก็ให้ศึกษาโดยอาศัยการเปรียบเทียบ (Comparative Method) ซึ่งเรียกการศึกษาแบบนี้ ว่า ภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ (Comparative Linguistics) โดยมักจะศึกษาเปรียบเทียบภาษาในตระกูล เดียวกัน

๒. ภาษาศาสตร์ประยุกต์ (Applied Linguistics)

การศึกษาภาษาศาสตร์ประยุกต์เป็นการศึกษาตามความต้องการของผู้เรียน เป็นการศึกษาเพื่อนำผลงานทางภาษาศาสตร์มาปฏิบัติ โดยเฉพาะด้านการสอน ภาษาศาสตร์ประยุกต์จึงมีมากมายหลายสาขา ดังนี้

(๑) ภาษาศาสตร์เชิงมานุษยวิทยา (Anthropological Linguistics) ศึกษาในส่วนที่ภาษา เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในสังคม

(๒) จิตภาษาศาสตร์หรือภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยา (Psycholinguistics) ศึกษาถึงพฤติกรรมทางภาษาของมนุษย์ เช่นการเรียนรู้ภาษามนุษย์นั้นทำอย่างไร

(๓) สังคมภาษาศาสตร์หรือภาษาศาสตร์เชิงสังคม (Sociolinguistics) ศึกษาถึงหน้าที่และบทบาทของภาษาในสังคม

(๔) คณิตภาษาศาสตร์ (Mathematical Linguistics) ศึกษาภาษาโดยใช้คณิตศาสตร์ เป็น เครื่องช่วย จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภาษาศาสตร์คอมพิวเตอร์ (Computation Linguistics) เช่น ใช้คอมพิวเตอร์ในการแปลภาษา เป็นต้น

๒.๔.๒ ทฤษฎีหรือแนวคิดของภาษาศาสตร์วรรณนา

การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์วรรณนามีหลายแนวคิด หรือหลายทฤษฎี ซึ่งทฤษฎีที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้าง ทฤษฎีปริวรรต ทฤษฎีไวยากรณ์การก ทฤษฎีแทกมินิก และทฤษฎีไวยากรณ์อรรถ-การก รายละเอียด มีดังนี้

(๑) ทฤษฎีโครงสร้าง (Structural Theory) ผู้นำทฤษฎีคือ บลูมฟิลด์ (Leonard Bloomfield) แนวคิดของทฤษฎีนี้คือ ภาษาเป็นวิทยาศาสตร์ การศึกษาภาษาจึงต้องศึกษาให้เหมือนกับวิทยาศาสตร์แขนงอื่น ๆ โดยเน้นการเก็บข้อมูล โดยทฤษฎีนี้ถือว่าภาษาเป็นวัตถุที่สามารถนำมาวิเคราะห์แยกออกเป็นส่วน ๆ ได้ โดยแนวทางการศึกษาภาษาจะมี ๓ ระดับ คือ ระดับ เสียง ระดับคำและระดับกลุ่มคำ

(๒) ทฤษฎีปริวรรต (Transformation Theory) ผู้นำทฤษฎีนี้ คือ ชอมสกี (Noam Chomsky) แนวคิดทฤษฎีนี้คือ ภาษามี ๒ ระดับ คือ ระดับลึกและระดับผิว ภาษาระดับผิวคือภาษาที่ใช้พูดจากัน ส่วนภาษาระดับลึกหมายถึงภาษาที่อยู่ในความคิด อยู่ในใจของผู้พูด

(๓) ทฤษฎีไวยากรณ์การก (Case Grammar) ผู้นำทฤษฎีนี้ คือ ฟิลล์มอร์ (Charles F. Fillmore) ทฤษฎีนี้แตกแขนงมาจากทฤษฎีปริวรรต จึงถือว่าเป็นไวยากรณ์ปริวรรตอีกแบบหนึ่ง

(๔) ทฤษฎีแทกมินิก (Tagmemic Theory) ผู้ริเริ่มทฤษฎีนี้คือ สถาบันภาษาศาสตร์ฤดูร้อน (Summer Institute of Linguistics) ผู้นำทฤษฎีนี้คือ ไปค์ (Kenneth L. Pike) พิทท์แทน (Richard S. Pittman) และ เอลสัน (Benjamin F. Elson) ทฤษฎีนี้คล้ายคลึงกับทฤษฎีโครงสร้าง

(๕) ทฤษฎีไวยากรณ์อรรถ-การก ผู้ริเริ่มทฤษฎีนี้คือ สตารอสตา (Stanley Starota) แห่งมหาวิทยาลัยฮาวาย ทฤษฎีนี้ได้พยายามที่จะให้ภาษาแสดงลักษณะธรรมชาติของภาษาออกมาเองให้มากที่สุด

๒.๔.๓ อวัยวะที่ใช้ในการออกเสียงและขบวนการออกเสียง

เสียงพูดของมนุษย์เกิดจาก ลม ซึ่งได้จากการหายใจเข้าไปในปอดเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ แล้วปล่อยส่วนที่เหลือใช้ออกมา เป็นลมหายใจออกผ่านหลอดลมและเส้นเสียงขึ้นมานั่นเอง เมื่อคนเราต้องการจะพูด สมองจะบังคับกล้ามเนื้ออวัยวะระหว่างซี่โครงและแผ่นกะบังลม ให้ดันลมขึ้นมาผ่านเส้นเสียงซ้าๆ เป็นช่วงๆ ตามความต้องการในการเปล่งเสียง ลมหายใจออกเป็นพลังสำคัญที่ทำให้เกิดเสียงพูด เพื่อช่วยให้เข้าใจลักษณะของเสียงพูดได้ง่ายขึ้น จะแยกอธิบายอวัยวะที่ใช้ในการออก เสียง และขบวนการออกเสียง ดังนี้

๑) อวัยวะที่ใช้ในการออกเสียง

อวัยวะที่ใช้ในการออกเสียง คือ อวัยวะที่มนุษย์ใช้ในการทำเสียงหรือพูดและออกเสียง ที่มีอยู่ในภาษาของตน ในทางภาษาศาสตร์จะพิจารณาเฉพาะลักษณะที่เป็นส่วนรวมของเสียงใน ภาษาหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นเสียงพูดที่สามารถอธิบายได้ด้วยหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ การศึกษาเรื่อง เสียง จำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่และการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ที่ใช้ในการออกเสียง อวัยวะที่สำคัญในการผลิตเสียงพูดมี ๔ ส่วนโดยเรียงตามลำดับจากส่วนล่างของร่างกายขึ้นไปด้านบน ได้แก่ ปอดและหลอดลม (Lungs) กล่องเสียงและเส้นเสียง (Vocal Cord) เพดานอ่อน (Velum) ปากและ อวัยวะในช่องปาก รายละเอียดมีดังนี้

(๑) ปอดและหลอดลม (Lungs)

หน้าที่หลักของปอดคือการหายใจ ปอดมีลักษณะเหมือนฟองน้ำประกอบด้วยถุงลมขนาดเล็ก ๆ เป็นจำนวนมาก ไม่มีกล้ามเนื้อ มีเฉพาะหลอดลมฝอย ปอดตั้งอยู่ภายในช่องอก มีกระดูกซี่โครงหุ้มทั้งส่วนหน้าและส่วนหลัง ตอนล่างเป็นกำบังลม เสียงพยัญชนะและเสียงสระใน ภาษาต่าง ๆ เกือบทั้งหมดเป็นเสียงที่ใช้กระแสลมออกจากปอด มีเพียงบางเสียงในบางภาษาที่ใช้ กระแสลมออกจากอวัยวะอื่น ในการออกเสียงปอดทำให้เกิดลมเพื่อใช้ในการออกเสียง โดยลมจะ เดินทางจากปอดขึ้นมาทางหลอดลม จากนั้นลมก็จะผ่านเข้ากล่องเสียง ซึ่งอยู่ตอนบนของหลอดลม แล้วเข้าสู่ช่องคอ และออกไปเป็นเสียงทางช่องปากหรือช่องจมูก

(๒) กล่องเสียงและเส้นเสียง (Vocal Cord)

กล่องเสียงประกอบด้วยกระดูก กระดูกอ่อนและกล้ามเนื้อ กล่องเสียงตั้งอยู่เหนือหลอดลม ด้านล่างของกล่องเสียง ส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของกล่องเสียงคือ เส้นเสียง (Vocal Cords) เส้นเสียงมี ๒ เส้น มีลักษณะเป็นแผ่นบาง ๆ คล้ายปี ผีเสื้อ เส้นเสียงอยู่ในลักษณะพาดหัวตามแนวนอนวางขวางอยู่ตรงกลางกล่องเสียง ปลายด้านหนึ่งเชื่อมอยู่ติดกับกระดูกอ่อนอาริไดโนยด์ (Arytenoid) การทำงานของเส้นเสียงนั้น ไม่สามารถมองเห็นการทำงานจากภายนอกได้ แต่มีวิธีที่จะรู้ว่าเส้นเสียงอยู่บริเวณใดได้ โดยการออกเสียง อา ยาว ๆ แล้วหยุดเสียงทันที ในจังหวะที่หยุดเสียงจะสังเกตได้ว่ามีกล้ามเนื้อเคลื่อนไหวอยู่ในคอ การเคลื่อนไหวนั้นคือการที่เส้นเสียงเคลื่อนตัวมาปิดกันสนิทเพื่อกั้นลมนั่นเอง

(๓) เพดานอ่อน (Velum)

เพดานอ่อนสามารถยกตัวขึ้นติดผนังคอจนไม่มีช่องให้ลมผ่านไปทางช่องจมูกหรือจะตกลงมาตามสภาพปกติก็ได้เพื่อให้มีช่องให้ลมผ่านออกมาทางจมูก การยกตัวขึ้นลงของเพดานอ่อนทำให้เกิดเสียง ๒ ประเภท คือ เสียงนาสิก (Nasal) คือเสียงที่ลมออกทางปากและทางจมูก เช่นเสียง /m/และเสียงออกทางปาก (Oral) คือเสียงที่ลมออกทางปากได้อย่างเดียว

(๔) ปากและอวัยวะในช่องปาก

การทำงานของอวัยวะในช่องปากจะทำงานเป็นคู่เรียกว่า “ฐาน” กับ “กรณ์” ซึ่งรวมกันเรียกว่า “ฐานกรณ์” ฐานเป็นอวัยวะที่เคลื่อนไหวไม่ได้ ส่วนกรณ์ เป็นอวัยวะที่เคลื่อนไหวได้ ฐาน กรณ์ที่เกิดเสียงต่าง ๆ ในช่องปากได้ เพราะลมไปกระทบกับฐานกรณ์ และฐานกรณ์ดัดแปลงให้เกิดเสียงต่าง ๆ อวัยวะที่ใช้ในการออกเสียงทั้งเป็น ๒ ประเภท คือ ฐานกับกรณ์ มีดังนี้

- ฐาน (Passive Articulators) ได้แก่ อวัยวะที่ไม่เคลื่อนที่ในขณะที่ออกเสียงโดยจะอยู่ทางบนของช่องปาก ได้แก่ ริมฝี ปากบน ฟันบน ปุ่มเหงือก เพดานแข็ง เพดานอ่อน และลิ้นไก่ เป็นต้น

- กรณ์ (Active Articulators) ได้แก่ อวัยวะที่ขณะออกเสียงจะเคลื่อนไหวไปประชิดกับฐาน โดยจะอยู่ทางด้านล่างของช่องปาก ได้แก่ ริมฝี ปากล่าง ฟันล่าง ปลายลิ้น ลิ้นส่วนปลาย ลิ้น ส่วนหน้า และลิ้นส่วนหลัง เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีฐานที่เกิดของเสียงบางเสียงที่ไม่สามารถจัดเป็นฐานหรือกรณ์ได้ เพราะในขณะที่ออกเสียงจะเคลื่อนที่ด้วยกันทั้งคู่ ได้แก่ ฐานริมฝี ปาก และฐานเส้นเสียง

อวัยวะในช่องปากมีหลายส่วนดังนี้

๑) ริมฝี ปาก (Lips) เป็นอวัยวะที่เคลื่อนไหวได้มาก และทำให้เสียงแตกต่างกันได้มาก มี ๒ ส่วนคือ ริมฝี ปากบน และริมฝี ปากล่าง ซึ่งริมฝี ปากเป็นอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียง เช่น เสียง [p] [p^h]

๒) ฟัน (Teeth) ฟันเป็นอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงหลายอย่าง เมื่อฟันบนกดลงบนริมฝีปากล่าง ลมที่ผ่านออกมาโดยแรงจะลอดช่องที่พอจะผ่านได้ออกมาทำให้เกิดเป็นเสียงเสียดแทรก ที่ฟันหรือระหว่างฟัน เช่น เสียง [f]

๓) ปุ่ม เหงือก (Alveolar) ปุ่มเหงือกยังแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ หลังปุ่มเหงือก (Post-alveolar) และส่วนที่เป็นปุ่มเหงือก (Alveolar) ปุ่มเหงือกเป็นส่วนที่นูนออกมาหลังฟันบน ถ้าใช้ลิ้นแตะดูจะรู้สึกว่าเป็นคลื่น ปุ่มเหงือกเป็นอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียง เช่น เสียง [t] [d] [n]

๔) เพดานแข็ง (Hard Palate) เพดานแข็งหมายถึงส่วนเพดานที่โค้งเป็นกระดูกแข็งอยู่ต่อจากปุ่มเหงือกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ เพดานแข็งส่วนหน้า (Pre-palatal) และส่วนที่เป็นเพดาน แข็งหรือเพดานแข็งส่วนหลัง (Palate) เสียงที่เกิดที่เพดานแข็งเช่น เสียง [c] [c^h]

๕) เพดานอ่อน (Velum) คือส่วนของเพดานที่อยู่ต่อจากเพดานแข็ง มีลักษณะเป็นกระดูกอ่อนขยับขึ้นลงได้ เวลาหายใจเพดานอ่อนและลิ้นไก่จะลดระดับลงมาเปิดช่องให้ลมออกมาทางช่องจมูก เสียงที่เกิดที่เพดานอ่อนเช่นเสียง [k]

๖) ลิ้นไก่ (Uvular) เป็นก้อนเนื้อเล็ก ๆ ปลายแหลมอยู่ที่ปลายเพดานอ่อน ตรงกลาง
สั้นรัวได้

๗) ลิ้น (Tongue) เป็นอวัยวะที่เคลื่อนไหวได้หลายทิศทาง แบ่งออกเป็น ๖ ส่วนคือ

- ปลายลิ้น (Tip of the Tongue) ได้แก่บริเวณปลายสุดของลิ้น เป็นส่วนที่สามารถเคลื่อนขึ้นไปแตะอวัยวะส่วน ๆ อื่น ๆ ภายในปากส่วนบนได้ เช่น ฟันบน ปุ่มเหงือก เพดาน
แข็ง
- ลิ้นส่วนปลายหรือส่วนต่อจากลิ้นหรือสันลิ้น (Blade of the Tongue) ได้แก่
บริเวณที่อยู่ถัดปลายลิ้นเข้าไป ลิ้นส่วนปลายจะยกขึ้นไปใกล้กับปุ่มเหงือกแต่ไม่แตะปุ่มเหงือก
- ลิ้นส่วนหน้า (Front of the Tongue) คือลิ้นบริเวณที่อยู่ถัดสันลิ้นเข้าไป เป็น
ส่วนที่อยู่ตรงข้ามกับเพดานแข็งเมื่อวางลิ้นราบ
- ลิ้นส่วนกลาง (Center of the Tongue) คือลิ้นส่วนที่ต่อจากลิ้นส่วนหน้า
ตำแหน่งของลิ้นส่วนกลางจะอยู่ใต้เพดานแข็ง
- ลิ้นส่วนหลัง (Back of the Tongue) คือลิ้นส่วนที่อยู่ถัดส่วนกลางเข้าไป เป็น
ส่วนที่อยู่ใต้เพดานอ่อน เมื่อวางลิ้นราบ
- โคนลิ้น (Root of the Tongue) คือลิ้นส่วนที่อยู่ต่อจากลิ้นส่วนหลัง เป็นส่วน
ที่อยู่ตรงข้าม กับผนังคอ

๘) แผ่นเนื้อปากหลอดลม (Epiglottis) เป็นก้อนเนื้อเล็ก ๆ คล้ายลิ้นไก่อยู่ต่อจาก
โคนลิ้นลงไปคอ มีหน้าที่ปิดช่องลมเมื่อรับประทานอาหารและเปิดช่องลมเมื่อพูด

๙) กรวยคอ (Pharynx) คือส่วนที่เป็นโพรงคอที่อยู่ถัดช่องปากลงไปถึงเส้นเสียง

๑๐) เส้นเสียง (Vocal Cords) คืออวัยวะสำคัญที่ทำให้เกิดเสียงพูด วางขวางอยู่ตรง
กล่องเสียง ระหว่างเส้นเสียงจะมีช่องว่างเป็นทางให้ลมผ่านเข้าไปถึงปอดและออกจากปอด เรียกว่า
ช่องว่างระหว่างเส้นเสียง (Glottis) เส้นเสียงทั้งสองสามารถดึงออกให้ห่างกันหรือชิดกันได้

๒) ฐานกรณ์การเกิดเสียง

ฐานกรณ์การเกิดเสียง (Place of Articulation) คือตำแหน่งหรือที่เกิดของเสียง ซึ่งก็คือ
อวัยวะที่ทำหน้าที่ดัดแปลงให้เกิดเสียงต่าง ๆ โดยอวัยวะเหล่านี้จะทำงานเป็นคู่ ๆ ในการออกเสียง
โดยการที่อวัยวะส่วนที่เคลื่อนไหวได้เคลื่อนเข้าไปชิดหรือเข้าไปใกล้อวัยวะที่ไม่เคลื่อนไหวเป็นผล ให้
อากาศที่ผ่านจากปอดสู่หลอดลม ผ่านกล่องเสียงเข้าสู่ช่องปากนั้นถูกสะกิดกั้นไว้ ซึ่งก่อให้เกิด เสียง
พยัญชนะต่างๆ ทางสัทศาสตร์มีศัพท์ใช้เรียกฐานกรณ์ของเสียงโดยเฉพาะ ดังจะได้อธิบาย ต่อไปนี้
พร้อมตัวอย่างเสียงพยัญชนะ ดังนี้

(๑) Bilabial (ริมฝีปากทั้งคู่) ได้แก่เสียงที่เกิดจากริมฝีปากทั้งสอง เป็นเสียงที่เกิดจากการใช้ริมฝีปากล่างเคลื่อนไปหาริมฝีปากบน เช่น เสียง /p /, /b /, /m/, /w/ ในคำว่า pan, ban, my, wing ส่วนการออกเสียงพยัญชนะ /w/ ริมฝีปากจะห่อกลม

(๒) Labio-dental (ริมฝีปากล่างกับฟันบน) ได้แก่เสียงที่ใช้ริมฝีปากและฟัน เป็นเสียงที่เกิดจากการยกริมฝีปากล่างไปหาฟันบนตอนหน้า โดยริมฝีปากล่างจะเคลื่อนขึ้นไปสัมผัสขอบฟันบน เช่น เสียง /f / และ /v / ในคำว่า fun, van

(๓) Dental หรือ Interdental (ปลายลิ้นกับฟันบน) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ปลายลิ้นแตะฟันบน โดยปลายลิ้นจะแตะขอบฟันบนทำให้เกิดเป็นช่องแคบ ๆ (Narrow Approximation) เช่น เสียง ในคำว่า thank, them

(๔) Alveolar (ปุ่มเหงือก) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ปลายลิ้น หรือส่วนถัดปลายลิ้นกับปุ่มเหงือกหรือบริเวณใกล้กับปุ่มเหงือก เช่น เสียง /t/, /d/, /s/, /z/, /n /, /l/ ในคำว่า ten, day, say, zoo, name, lip

(๕) Post Alveolar หรือ Apico- Alveolar (หลังปุ่มเหงือก) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ปลายลิ้นกับปุ่มเหงือกที่ต่อกับเพดานแข็ง เช่นเสียง /r/ ในภาษาอังกฤษสำเนียงอังกฤษ (British English) ในคำว่า rice แต่ถ้าเป็นภาษาอังกฤษสำเนียงอเมริกัน (American English) ใช้ Apico-Palatal เป็นฐานกรณ์ในการออกเสียง

(๖) Retroflex (ส่วนหน้าเพดานแข็ง) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ปลายลิ้นกับส่วนปลายสุดของปุ่มเหงือกที่ต่อกับเพดานแข็ง เช่น เสียง /r / ในภาษาอังกฤษสำเนียงอเมริกัน (American English)

(๗) Palato – Alveolar (เพดานแข็งกับปุ่มเหงือก) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ส่วนถัดจากปลายลิ้น หรือไปลิ้นกับส่วนปลายสุดของปุ่มเหงือกที่ต่อกับเพดานแข็ง เช่น เสียง ในคำว่า shore, measure, chair, joke

(๘) Palatal (เพดานแข็ง) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ลิ้นส่วนหน้ากับเพดานแข็ง โดยลิ้นส่วนหน้ายกขึ้นสู่เพดานแข็ง เช่นเสียง ในคำว่า yes, you

(๙) Velar (เพดานอ่อน) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้โคนลิ้นกับเพดานอ่อน โดยลิ้นส่วนหลังจะยกขึ้นไปสัมผัสเพดานอ่อน เช่น เสียงในคำว่า key, game, sing

(๑๐) Uvular (ลิ้นไก่) ได้แก่เสียงที่เกิดจากการใช้ลิ้นส่วนหลังกับลิ้นไก่ เช่น เสียงของคำว่า 'rouge' ในภาษาฝรั่งเศส

(๑๑) Glottal (เส้นเสียง) ได้แก่ การเคลื่อนเข้าหากันของเส้นเสียงทั้งสอง ทำให้ลมแทรกผ่านออกมาได้บ้าง แต่เส้นเสียงไม่สั่นสะบัด เช่น เสียงในคำว่า have, hay

อวัยวะที่สำคัญและมีบทบาทมากที่สุดในช่องปากคือ ลิ้น ริมฝีปาก ลิ้นไก่และเพดานอ่อน ดังนี้

๑. ลิ้น (Tongue) ลิ้นสามารถเคลื่อนไหวได้หลายทาง ทั้งยกขึ้น ลดลง ยื่นไปข้างหน้าดึงกลับเข้าไปด้านหลัง และปลายลิ้นก็สามารถยกขึ้นไปยังฟันบนหรือปุ่มเหงือกหรืออาจงอกลับไปทางด้านในหรือด้านล่าง ลิ้นแบ่งออกเป็น

๑) ปลายลิ้น (Tip of the Tongue) ได้แก่บริเวณปลายสุดของลิ้น จะสามารถกำหนดรู้ได้ด้วยการสูดอากาศเข้าเมื่อรู้สึกเผ็ด ส่วนที่รู้สึกสัมผัสกับความเย็นของลมที่สูดเข้าไปนั้น คือ ปลายลิ้น เป็นส่วนที่สามารถเคลื่อนขึ้นไปแตะอวัยวะส่วน ๆ อื่น ๆ ภายในปากได้ เช่น ฟันบน ปุ่มเหงือก เพดานแข็ง เช่น ในการออกเสียง ในคำว่า leg ปลายลิ้นจะแตะปุ่มเหงือก

๒) ลิ้นส่วนปลายหรือส่วนต่อจากลิ้นหรือสันลิ้น (Blade of the Tongue) ได้แก่บริเวณที่อยู่ถัดปลายลิ้นเข้าไป กำหนดรู้ได้ด้วยการหุบปากให้สนิท ส่วนที่สัมผัสกับหลังฟันบนนั้น คือ เป็นส่วนของปลายลิ้น ลิ้นส่วนปลายเป็นส่วนที่เคลื่อนไหวได้มากที่สุด เช่น การออกเสียง ในคำว่า sit ลิ้นส่วนปลายจะยกขึ้นไปใกล้กับปุ่มเหงือกแต่ไม่แตะปุ่มเหงือก

๓) ลิ้นส่วนหน้า (Front of the Tongue) ได้แก่ บริเวณที่อยู่ถัดสันลิ้นเข้าไป เป็นส่วนที่เมื่อเราหุบปากในการปกติ เช่น การออกเสียงในคำว่า yell ลิ้นส่วนปลายจะยกขึ้นไปใกล้เพดานแข็ง

๔) ลิ้นส่วนกลาง (Center of the Tongue) เป็นส่วนที่ต่อจากลิ้นส่วนหน้า ตำแหน่งของลิ้นส่วนกลางจะอยู่ที่เพดานแข็ง เช่น ในการออกเสียงสระกลาง ในคำว่า hut ลิ้นส่วนกลางจะยกขึ้นไปใกล้เพดานแข็ง

๕) ลิ้นส่วนหลัง (Back of the Tongue) ได้แก่ ส่วนที่อยู่ถัดส่วนกลางเข้าไป เป็นส่วนที่อยู่ใต้เพดานอ่อน เช่น ในการออกเสียง ในคำว่า caught ลิ้นส่วนหลังจะยกขึ้นไปอยู่ในระดับกลาง

๖) โคนลิ้น (Root of the Tongue) ได้แก่ ส่วนที่อยู่ต่อจากลิ้นส่วนหลังลงไป เป็นส่วนที่อยู่ตรงข้ามกับผนังคอ

๒. ริมฝีปากเป็นอวัยวะสำคัญเพราะมีหน้าที่ตัดแปลงลมให้เป็นเสียงทุกเสียงและเปลี่ยนขนาดและรูปร่างได้มากกว่าช่องอื่น ๆ คืออาจปิดสนิท เปิดเล็กน้อย เปิดกว้าง ห่อเป็นรูป กลมหรือเป็นรูปรี หรืออยู่ในลักษณะปกติ

๓. ลิ้นไก่และเพดานอ่อน ลิ้นไก่และเพดานอ่อนสามารถยกขึ้นไปยังผนังคอเพื่อไม่ให้ลมออกไปทางองจมูก หรืออาจละลงปล่อยให้ลมออกทางช่องจมูกทำให้เกิดเสียงนาสิก

๓) ขบวนการออกเสียง

ลมที่ออกจากปอด โดยผ่านทางหลอดลม และเข้าสู่กล่องเสียงแล้วผ่านช่องระหว่างเส้นเสียง ทำให้เกิดเสียงต่าง ๆ ขึ้น มีหลายลักษณะดังนี้

(๑) ถ้าเส้นเสียงอยู่ห่างกัน ลมสามารถผ่านเข้าช่องคอได้อย่างอิสระทำให้เกิดเสียงโห่หะหรือเสียงไม่ก้อง (Voiceless Sounds)

(๒) ถ้าเส้นเสียงอยู่ชิดกันแต่ไม่สนิทกัน ลมที่จะผ่านเข้าช่องคอเกิดการเสียดสี ทำให้เส้นเสียงสั่นสะบัด ทำให้เกิดเป็นเสียงโห่หะหรือเสียงก้อง (Voiced Sounds)

(๓) ถ้าเส้นเสียงอยู่ชิดกันและกระดูกอ่อนอาริตินอยด์แยกตัวออกจากกัน ลมจะผ่านออกมาทางช่องระหว่างกระดูกอ่อนอาริตินอยด์และผ่านออกมาระหว่างเส้นเสียงบ้างจะเกิดเป็นเสียงกระซิบ (Whisper)

(๔) ถ้าเส้นเสียงอยู่ห่างจากกันเล็กน้อย เมื่อลมผ่านช่องระหว่างเส้นเสียง เส้นเสียงจะสั่นแต่จะสั่นต่างจากเสียงก้อง คือเสียงที่เกิดจากการทำงานของเส้นเสียงในลักษณะนี้ทำให้เกิดเป็นเสียงก้องมีลม (Breathy Sounds)

(๕) ถ้าเส้นเสียงอยู่ชิดกันและกระดูกอ่อนอาริตินอยด์อยู่ติดกันสนิท ทำให้ส่วนของเส้นเสียงที่อยู่ห่างจากกระดูกอ่อนกระดูกอ่อนอาริตินอยด์สั่น ทำให้เกิดเป็นเสียงลงคอ (Creaky Sound หรือ Creaky Voiced)

(๖) ถ้าเส้นเสียงอยู่ชิดกันสนิทและกระดูกอ่อนอาริตินอยด์อยู่ติดกัน ลมจากปอดจะถูกปิดกั้นอยู่ใต้เส้นเสียง เมื่อเส้นเสียงแยกตัวจากกันอย่างรวดเร็วลมก็จะพุ่งขึ้นมาเกิดเป็นเสียงกักที่เส้นเสียง (Glottal Stop)

เมื่อเสียงที่ผ่านเส้นเสียงแล้วก็จะเข้าสู่ช่องคอ จากนั้นเพดานอ่อนและลิ้นไก่จะทำหน้าที่ในการบังคับทางเดินของลม นั่นคือ

(๑) ถ้าเพดานอ่อนและลิ้นไก่เคลื่อนที่ไปติดกับผนังคอ ลมจะออกมาทางช่องปาก ทำให้เกิดเสียงทางช่องปาก

(๒) ถ้าเพดานอ่อนและลิ้นไก่ออยู่ในลักษณะตามธรรมชาติ ลมจะสามารถผ่านขึ้นไปยังช่องจมูกได้ ทำให้เกิดเสียง ๒ ชนิด คือ

(๒.๑) ถ้ามีการปิดกั้นลม ณ ที่ใดที่หนึ่งในช่องปากและลมผ่านออกได้เฉพาะทางช่องจมูกเสียงที่เกิดขึ้นเป็นเสียงนาสิก (Nasal Sounds)

(๒.๒) ถ้าไม่มีการปิดกั้นลมในช่องปากและลมผ่านออกได้ทั้งทางปากและทางจมูกจะเป็นเสียงขึ้นจมูก (Nasalized Sounds) ซึ่งจะเกิดขึ้นกับเสียงสระที่ติดกับเสียงนาสิกและในบางภาษาจะมี สระทั้งที่เป็นเสียงสระขึ้นจมูกและเสียงสระที่ออกทางช่องปาก

๒.๔.๔ เสียงและระบบเสียง

๑. ลักษณะของเสียง

เสียงที่มนุษย์ใช้เปล่งออกมาเพื่อสื่อความหมาย ในแต่ละภาษาจะมีลักษณะสำคัญที่คล้ายกัน ๆ มากบ้างน้อยบ้างในแต่ละภาษาคือ เสียงก้องและเสียงไม่ก้อง (Voiced and Voiceless Sounds) เสียงมีลมและเสียงไม่มีลม (Aspirated and Unaspirated Sounds) ระดับเสียงสูงต่ำ (Pitch) การลงน้ำหนักของเสียง (Stress) และช่วงต่อของเสียง (Juncture) มีรายละเอียดดังนี้

(๑) เสียงก้องและเสียงไม่ก้อง (Voiced and Voiceless Sounds)

เสียงก้อง (Voiced Sounds) คือ เสียงที่เกิดขึ้นเมื่อเส้นเสียงอยู่ชิดกัน ทำให้ลมที่ดันออกจากปอดในขณะที่เส้นเสียงปิดหรืออยู่ชิดกัน ทำให้เส้นเสียงสั่นสะบัด

เสียงไม่ก้อง (Voiceless Sounds) คือเสียงที่เกิดขึ้นในขณะที่เส้นเสียงอยู่ห่างกัน ทำให้ลมที่ดันออกจากปอดผ่านเข้าสู่ช่องคอได้อย่างอิสระ

(๒) เสียงมีลมและเสียงไม่มีลม (Aspirated and Unaspirated Sounds)

เสียงมีลม (Aspirated Sounds) คือเสียงที่เวลาออกเสียงมีกลุ่มลมตามออกมา จนสังเกตเห็นได้

เสียงไม่มีลม (Unaspirated Sounds) คือเสียงที่เวลาออกเสียงมีกลุ่มลมตามออกมาเพียงเล็กน้อย สามารถสังเกตเห็นได้โดยการใช้หลังมืออังที่ปากในขณะที่ออกเสียง จะมีกลุ่มลมกระทบมือจนสังเกตเห็นได้

(๓) ระดับเสียงสูงต่ำ (Pitch) คือเสียงจะมีระดับสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับความถี่ของเสียง ถ้าเสียงความถี่ต่ำเสียงก็ต่ำ ถ้าความถี่เสียงสูง เสียงก็สูง

ความถี่ของเสียงคือ อัตราการสั่นสะเทือนของเครื่องกำเนิดของเสียง ในทางกลศาสตร์วัดความถี่ของเสียงเป็น Hertz (Hz) หรือรอบต่อวินาที โดยการเปรียบเทียบกับอัตราการสั่นสะเทือนของวัตถุซึ่งเคลื่อนจากจุดหรือระดับหนึ่งออกไปแล้วกลับมายังจุดหรือระดับเดิม เรียกว่า ๑ Hz หรือ ๑ รอบ

(๔) การลงน้ำหนักของเสียง (Stress) คือ การออกเสียงพยางค์ใดพยางค์หนึ่งโดยการเน้นมากหรือน้อยกว่าพยางค์อื่น การลงน้ำหนักพยางค์จึงขึ้นอยู่กับกำลังแรงที่ใช้ในการเปล่งเสียงของพยางค์แต่ละพยางค์ ถ้าต้องการลงน้ำหนักที่พยางค์ใด ก็ต้องเพิ่มลมที่เปล่งเสียงที่พยางค์นั้นให้มากขึ้น

(๕) ช่วงต่อของเสียง (Juncture) คือ การเรียงเสียงในการการพูดมีช่วงต่อกัน บางเสียงที่อยู่ชิดกันบางเสียงอยู่ห่างกันและถ้าอยู่ห่างกันมากก็สามารถหยุดระหว่างเสียงนั้น ๆ ได้ แต่ถ้าอยู่ชิดกันไม่อาจหยุดได้เสียงที่รวมกันเป็นพยางค์หนึ่ง ๆ จะเชื่อมกันสนิทจนเกือบจะไม่เห็นช่วงต่อ เรียกว่า Close Juncture แต่ถ้าเสียงที่ปรากฏอยู่คนละพยางค์หรือคนละคำจะมีช่วงต่อห่างกันจน สังเกตได้อย่างชัดเจน เรียกว่า Open Juncture

ตัวอย่างประโยคในภาษาไทย “คุณพ่อผมดื่มน้ำแล้ว” ทำให้ความหมายในประโยคแตกต่างกัน ดังนี้

- ความหมายที่ ๑ คุณพ่อผมดื่มน้ำแล้ว
- ความหมายที่ ๒ คุณพ่อ ผมดื่มน้ำแล้ว
- ความหมายที่ ๓ คุณพ่อผม ดื่มน้ำแล้ว

ตัวอย่างประโยคในภาษาอังกฤษ เช่น

- keep sticking --- > keeps ticking
- its praise --- > it sprays
- its wings --- > it swings

๒. เสียงและระบบเสียง

เสียงในแต่ละภาษาสามารถแบ่งคร่าว ๆ ได้เป็น ๓ ประเภท คือ

- (๑) เสียงพยัญชนะ มีในทุกภาษา
- (๒) เสียงสระ มีในทุกภาษา
- (๓) เสียงวรรณยุกต์ มีในบางภาษา เช่นภาษาไทย

ในที่นี้ขออธิบายเฉพาะเสียงพยัญชนะและเสียงสระ เนื่องจากเป็นเสียงที่มีในทุกภาษา โดยจะ อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของเสียง ฐานที่เกิดของเสียง และลักษณะการออกเสียง ดังนี้

๓. เสียงพยัญชนะ

การศึกษาเรื่องเสียงพยัญชนะจะต้องศึกษา ๓ อย่าง ดังต่อไปนี้คือ

(๑) การทำงานของเส้นเสียง คือ ศึกษาลักษณะการทำงานของเส้นเสียงที่เกี่ยวข้องกับเสียงพยัญชนะว่าทำให้เกิดเสียงก้องหรือไม่ก้อง

(๒) ฐานที่เกิดของเสียง การศึกษาฐานที่เกิดของเสียงพยัญชนะ ได้แก่ การศึกษาฐานที่เกิดของเสียง คือ

- ๑) ฐานริมฝี ปาก (Bilabial)
- ๒) ฐานริมฝี ปาก – ฟัน (Labio-dental)

- ๓) ฐานฟัน (Dental)
- ๔) ฐานฟัน - ปุ่มเหงือก (Denti-Alveolar)
- ๕) ฐานปุ่มเหงือก (Alveolar)
- ๖) ฐานเพดานแข็งด้านหน้า - ปลายลิ้น (Retroflex)
- ๗) ฐานเพดานแข็ง (Palatal)
- ๘) เพดานอ่อน (Velar)
- ๙) ลิ้นไก่ (Uvular)
- ๑๐) เส้นเสียง (Glottal)

(๓) ลักษณะการออกเสียง โดยศึกษาลักษณะการออกเสียงดังนี้ คือ

- ๑) เสียงระเบิดหรือเสียงหยุด (Plosive หรือ Stop)
- ๒) เสียงเสียดแทรก (Fricative)
- ๓) เสียงกึ่งเสียดแทรก (Affricates)
- ๔) เสียงนาสิก (Nasal)
- ๕) เสียงข้างลิ้น (Lateral)
- ๖) เสียงรัว (Roll หรือ Trill)
- ๗) เสียงกระทบ (Tap)
- ๘) เสียงกึ่งสระหรือเสียงเปิด (Semi-Vowels หรือ Glides หรือ Approximant)

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(๘.๑) ศึกษาการทำงานของเส้นเสียง ในการทำงานของเส้นเสียง มี ๒ ลักษณะ

คือ

๑. ถ้าเส้นเสียงเปิดลมจากปอดผ่านขึ้นไปอย่างสะดวกเส้นเสียงจึงไม่สั่น จึงทำให้เกิดเสียงที่เรียกว่า เสียงอโฆษะหรือเสียงไม่ก้อง (Voiceless) เช่นการออกเสียง [p] เป็น วิธีการสังเกต คือให้ใช้มือสัมผัสที่คอ เมื่อออกเสียงพยัญชนะเหล่านั้น ซึ่งจะพบว่าคอไม่สั่น เพราะขณะออกเสียงเส้นเสียงเปิด

๒. ถ้าเส้นเสียงปิด ลมจากปอดผ่านขึ้นไปไม่ได้ไม่สะดวก เส้นเสียงที่ปิดมาชิดกันจึงทำให้เกิด การสั่นสะบัด หรือ ปิด ๆ ปิด ๆ จึงทำให้เกิดเสียงที่เรียกว่า เสียงโฆษะหรือเสียงก้อง (Voiced) เช่นการออกเสียง [b] [d] [g] [z] เป็นต้น วิธีการสังเกต คือให้ใช้มือสัมผัสที่คอ เมื่อออกเสียงพยัญชนะเหล่านั้น ซึ่งจะพบว่าคอจะสั่น เพราะขณะออกเสียงเส้นเสียงปิด

(๘.๒) ฐานที่เกิดของเสียง ศึกษาฐานที่เกิดของเสียงพยัญชนะ ได้แก่ ศึกษาฐานที่เกิดของเสียง ทั้ง ๑๐ ฐาน คือ

๑. ฐานริมฝีปาก (Bilabial) การออกเสียงจะใช้ริมฝีปากบนและริมฝีปากล่างเช่นเสียง [p] [pʰ] [b] [m] [w] เป็นต้น

๒. ฐานริมฝีปาก - ฟัน (Labio-dental) ฐานคือฟันบน กรณ คือ ริมฝีปากล่าง เช่น เสียง [f] [v] เป็นต้น

๓. ฐานฟัน (Dental) ฐานคือ ฟันบน กรณ คือ ปลายลิ้น เสียงที่เกิดจากฐานกรณนี้เรียกว่า เสียงระหว่างฟัน (Interdental Sounds)

๔. ฐานฟัน - ปุ่มเหงือก (Denti-Alveolar) ฐานคือฟันบนกับปุ่มเหงือก กรณ คือ ปลายลิ้นกับลิ้นส่วนปลาย เช่นเสียง [t] [d] [l] เป็นต้น

๕. ฐานปุ่มเหงือก (Alveolar) ฐานคือปุ่มเหงือก กรณ คือ ปลายลิ้นหรือลิ้นส่วนปลาย เช่น เสียง [t] [d] [tʰ] [n] เป็นต้น

๖. ฐานเพดานแข็งด้านหน้า - ปลายลิ้น (Retroflex) ฐานคือเพดานแข็งด้านหน้ากรณ คือปลายลิ้น การออกเสียงในลักษณะนี้ลิ้นจะงอกลับเข้าไปในช่องปากเรียกอีกชื่อว่า เสียงลิ้นงอ เช่นเสียง [ʈ] เป็นต้น

๗. ฐานเพดานแข็ง (Palatal) ฐานคือเพดานแข็ง กรณคือ ลิ้นส่วนหน้า เช่นเสียง [ç] [çʰ] [j] เป็นต้น

๘. เพดานอ่อน (Velar) ฐานคือเพดานอ่อน กรณคือลิ้นส่วนหลัง เช่น เสียง [kʰ][k] [ŋ] [x] เป็นต้น

๙. ลิ้นไก่ (Uvular) ฐานคือลิ้นไก่ กรณคือลิ้นส่วนหลัง เช่นเสียง [q] [ŋ] เป็นต้น

๑๐. เส้นเสียง (Glottal) ได้แก่เสียง [h]

(๘.๓) ลักษณะการออกเสียง ศึกษาการออกเสียงที่บริเวณเหนือเส้นเสียง ช่องคอ และช่องปาก ซึ่งจะมีเสียงออกมา ๘ ลักษณะ คือ

๑. เสียงกักหรือเสียงหยุด (Stop) หรือเสียงระเบิด (Plosive) เป็นเสียงที่อากาศที่ผ่านเข้าไปในช่องปาก ถูกอวัยวะใดคู่หนึ่งเคลื่อนเข้าชิดกันอย่างสนิท ทำให้อากาศผ่านออกมาไม่ได้ จะ ถูกกักไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง และเมื่ออวัยวะคู่ดังกล่าวแยกออกจากกัน อากาศที่ถูกกักไว้จะระเบิดออกมา เกิดเป็นเสียงที่เรียกว่า เสียงกัก เสียงหยุด หรือเสียงระเบิด ได้แก่ เสียง /p, b, t, d, k, g (แต่ถ้า ไม่มีการปล่อยให้อากาศออกก็จะเป็นเสียง unaspirated stop)

ประเภทของเสียงกัก หากจะแบ่งโดยลักษณะของการพ่นลมหรือไม่พ่นลม แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

- เสียงกักที่มีลมพ่นออกมา (Aspirated Stop) เสียงกักประเภทนี้ ขณะออกเสียงเส้นเสียงเปิดกว้าง ทำให้มีกลุ่มลมพ่นออกมามากด้วย เช่น เสียงแรกในคำว่า pen, tone, key

- เสียงกักไม่พ่นลม (Unaspirated Stop) เสียงกักประเภทนี้จะเกิดตามหลังเสียงเสียดสีที่ปลายลิ้นกับปุ่มเหงือก /s/ เช่น span, stay, sky

๒. เสียงเสียดแทรก (Fricative) เป็นเสียงที่เกิดจากการที่อวัยวะคู่ใดคู่หนึ่งเคลื่อนเข้าชิดกันแต่ไม่สนิท ทำให้เกิดช่องว่างพอที่กระแสอากาศจากปอดจะแทรกผ่านออกมาได้แก่เสียงพยัญชนะ /f, v, h/ ตัวอย่างเช่น เสียงพยัญชนะท้ายคำว่า leaf ซึ่งยังมีลมแทรกออกมาระหว่างริมฝีปากกลางและฟันบนได้

๓. เสียงกึ่งสอดแทรก (Affricate) เป็นเสียงที่เกิดจากอวัยวะคู่ใดคู่หนึ่งในปากเคลื่อนที่เข้าชิดกันสนิทในตอนแรก ทำให้อากาศถูกกักอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วอวัยวะคู่ดังกล่าว แยกห่างจากกันเพียงเล็กน้อย เกิดช่องว่างพอที่อากาศที่ถูกกักอยู่นั้นเสียดแทรกผ่านออกมาได้ ตัวอย่างเช่น เสียงพยัญชนะต้นของคำว่า chair และเสียงพยัญชนะท้ายของคำว่า touch โดยใช้ลิ้นส่วนหน้าแตะหลังปุ่มเหงือก อากาศจะถูกกักไว้ระยะหนึ่ง แล้วปลายลิ้นลดลงเกิดช่องว่างพอที่อากาศจะแทรกผ่านจุดแตะนั้นออกมาได้ ซึ่งได้แก่เสียงพยัญชนะเหล่านี้ คือ /t, d/

๔. เสียงนาสิก (Nasal) เป็นเสียงที่ใช้อวัยวะในการแปรเสียงเช่นเดียวกับเสียงกัก เพียงแต่ในช่วงปล่อยลมออกมานั้น นอกจากลมจะออกมาจากช่องปากแล้ว ลมยังสามารถออกทางช่องจมูกได้ด้วย ถ้าเราทดสอบด้วยการบีบจมูกไม่ให้ลมผ่าน เสียงที่ได้จะกลายเป็นเสียงกักทันที ส่วนเสียงนาสิกเป็นเสียงที่เกิดจากการที่ลมถูกกักไว้โดยอวัยวะคู่ใดคู่หนึ่งในปาก แล้วลดเพดานอ่อนลงเพื่อดันให้ออกทางช่องจมูก ได้แก่เสียง พยัญชนะ /m, n/ ตัวอย่างเช่น เสียงพยัญชนะ ต้นและท้ายของคำว่า man

๕. เสียงข้างลิ้น (Lateral) เป็นเสียงที่เกิดจากการที่อากาศถูกกักไว้โดยปลายลิ้นแตะปุ่มเหงือกหรือหลังปุ่มเหงือกส่วนที่ติดกับเพดานแข็ง เสียงประเภทนี้มีการแปรเสียงเหมือน เสียงกัก เพียงแต่ส่วนสองข้างลิ้นโค้งงอลงไม่แตะกับเพดานแข็งเหมือนเสียงกัก จึงทำให้ลมออกทางข้างลิ้นได้เหมือนเสียงเสียดแทรก ได้แก่เสียงพยัญชนะ /l/ ตัวอย่างเช่น เสียงพยัญชนะต้นในคำว่า long ออกเสียงโดยการใช้ปลายลิ้นแตะปุ่มเหงือกและปล่อยให้ลมออกข้างลิ้นทั้งสอง

๖. เสียงร้ว (Roll หรือ Trill) เป็นเสียงที่เกิดจากการยกปลายลิ้นไปแตะปุ่มเหงือกแล้วปล่อยหลายครั้งติดต่อกัน จนเกิดเป็นเสียงประเภทที่เรียกว่าเสียงร้ว เช่นเสียง /r/ ในคำว่า rye และ raw

๗. เสียงกระทบ (Tap) เป็นเสียงที่เกิดจากการยกปลายลิ้นขึ้นแตะปุ่มเหงือกและตะหวัดลงมาอย่างรวดเร็วเพียงครั้งเดียว เช่นเสียง /r/ ในภาษาอังกฤษ

๘. เสียงกึ่งสระหรือเสียงเปิด (Semi-Vowels หรือ Glides หรือ Approximant) เป็นเสียงที่เกิดจากอวัยวะคู่ใดคู่หนึ่งเคลื่อนเข้าใกล้กันแต่ไม่ใกล้มากจนทำให้เกิดการเสียดสีของ อากาศ ทำให้อากาศผ่านออกมาได้สะดวกไม่ถูกกักและเสียดสีกับอวัยวะคู่ใดเลย เสียงพยัญชนะ เหล่านี้มีลักษณะคล้ายทั้งเสียงพยัญชนะและเสียงสระในเวลาเดียวกัน ได้แก่เสียงพยัญชนะ /w, j/ ตัวอย่างเช่น เสียงพยัญชนะต้นของคำว่า wine เสียงนี้ยกโคนลิ้นไปสู่เพดานอ่อน ในขณะที่เดียวกับริมฝีปากห่อ (Rounded Lips) เหมือนเสียงสระอู [u]

๔. เสียงสระ (Vowel Sounds)

การศึกษาเรื่องเสียงสระสิ่งที่ต้องพิจารณาคือ อวัยวะในช่องปากที่เกี่ยวกับการดัดแปลงลมจากปอดวางตัวห่างกัน การเปล่งเสียงสระลมจากปอดจะผ่านบริเวณแนวกลางของช่องปาก ออกมาได้ อย่างสะดวก ไม่ถูกปิดกั้น ซึ่งอวัยวะที่สำคัญในการดัดแปลงลมออกจากปอดมาเป็นเสียงสระ คือ ลิ้นกับริมฝีปาก รายละเอียด มีดังนี้

๑) เสียงสระ (Vowel Sounds)

การบรรยายที่เกิดของเสียงสระค่อนข้างยากกว่าเสียงพยัญชนะ เพราะเสียงพยัญชนะเกิดจากการแปรเสียงของฐานกรณ์ต่าง ๆ ในลักษณะสัมพันธ์กันซึ่งสามารถบอกจุดสัมผัส ของอวัยวะคู่ที่ใช้ในการออกเสียงได้ ส่วนเสียงสระเกิดจากลมโดยตรงจากแหล่งปอดไม่มีการเสียด สี หรือปิดกั้นด้วยอวัยวะส่วนใดในปาก ผ่านเส้นเสียงในลักษณะที่เส้นเสียงสั่น โดยลมออกมาสู่ ช่องว่างในปากซึ่งมีลักษณะเปิดกว้าง (Open Approximation) ลิ้นยกขึ้นไปปิดช่องทางลมที่จะ ออกทางจมูก ลมในช่องปากถูกแปรให้เป็นเสียงต่าง ๆ ด้วยอวัยวะสำคัญ ๒ อย่างคือ ลิ้นและริมฝีปาก การที่สระมีเสียงแตกต่างกัน ก็เพราะทางเดินของเสียง (Vocal Tract) ตั้งแต่กล่องเสียงจนถึงริมฝีปาก โดยเฉพาะช่องปากมีรูปลักษณะต่าง ๆ กันอันเนื่องมาจากลิ้นและริมฝีปากทำให้ลมที่ผ่านออกมา เปลี่ยนแปลง จึงทำให้เกิดลักษณะของเสียงสระที่แตกต่างกันไป เพราะเหตุนี้เสียงสระในภาษาต่าง ๆ มักจะเป็นเสียงก้อง (Voiced Sounds) เพราะในการออกเสียงสระทุกตัว เส้นเสียงจะสั่น

การบรรยายลักษณะของเสียงสระเพื่อจำแนกคุณสมบัติของเสียงสระ จึงต้องพิจารณาอวัยวะที่สำคัญในการออกเสียงสระ คือ ลิ้นและริมฝีปากเป็นสำคัญ ดังนี้

(๑) ลิ้น (Tongue) มีการเคลื่อนที่ยกขึ้นจากพื้นล่างในปากและยกสูงสู่เพดานปากเรียกว่า “ระดับของลิ้น” ส่วนการเคลื่อนที่ยื่นออกมาด้านหน้าของปากหรืออยู่เพียงกลางปาก หรือหดไปสู่อันหลังของปากใกล้ผ่นังคอค เรียกว่า “ส่วนของลิ้น” มีรายละเอียด ดังนี้

(๑.๑) ระดับของลิ้น (Positions of Tongue) ดูการทำงานของลิ้นว่าส่วนโค้งที่สุดของลิ้นอยู่ระดับไหน ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๔ ระดับ คือ

- ระดับสูง (High / Close)
- ระดับกึ่งสูง (High – Mid / Half – Close)
- ระดับกึ่งต่ำ (High – Low / Half – Open)
- ระดับต่ำ (Low / Open)

(๑.๒) ส่วนของลิ้น (Parts of the Tongue) ดูส่วนของลิ้นในแนวนอนว่า ส่วนไหนที่ทำหน้าที่แปรเสียง ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ

- ลิ้นส่วนหน้า (Front of the Tongue)
- ลิ้นส่วนกลาง (Central of the Tongue)
- ลิ้นส่วนหลัง (Back of the Tongue)

(๒) ริมฝีปาก (Lips) ริมฝีปากเป็นอวัยวะที่สำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้รูปปากเปลี่ยนแปลงและทำให้เสียงแตกต่างกัน ริมฝีปากเป็นตัวกำหนดช่องทางเดินของเสียง โดยริมฝีปาก เปลี่ยนรูปไปตามความสัมพันธ์ของลิ้นกับขากรรไกร โดยสังเกตได้จากเวลาที่ลิ้นยกสูงมาก ริมฝีปากจะห่อมาก แต่ถ้าลิ้นอยู่ในระดับต่ำริมฝีปากก็จะห่อน้อยลง ฉะนั้นการเปลี่ยนลักษณะของริมฝีปาก (Types of Lips) มี ๒ ลักษณะ คือ

(๒.๑) ริมฝีปากห่อ หรือเป็นรูปร่างกลม (Rounded) ขณะออกเสียง /u/ เช่นเวลาออกเสียงคำว่า pool

(๒.๒) ริมฝีปากไม่ห่อ (Unrounded) ซึ่งริมฝีปากจะเหยียดหรือแผ่ออกเหมือนยิ้ม ขณะออกเสียง /i, l, e, x, a / เช่นเวลาออกเสียงคำว่า pin หรือ bin

การบรรยายเสียงสระหรือเรียกชื่อเสียงสระ จึงต้องพิจารณาเรียงลำดับคุณสมบัติ ดังนี้

- พิจารณาระดับของลิ้นที่ยกขึ้นยกลง
- ลักษณะของริมฝีปาก

และลงท้ายด้วยคำว่า Vowel เช่น

- /i / Close Front Unrounded Vowel
- /e / Half – Close Front Unrounded Vowel
- /Q/ Half – Open Front Unrounded Vowel
- /U/ Close Back Rounded Vowel

๒) การจำแนกประเภทของเสียงสระ (Classification of Vowel Sounds)

ในการจำแนกประเภทของเสียงสระนั้น ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการพิจารณาแยกประเภท เช่น ในภาษาอังกฤษมีการจำแนกได้ดังนี้

จำแนกตามการเคลื่อนไหวของลิ้น แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ สระเดี่ยวและสระประสม

(๑) สระเดี่ยว (Pure Vowels หรือ Single Vowels) คือเสียงสระที่เกิดโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงระดับความสูงและส่วนของลิ้นที่ยกขึ้นตลอดช่วงการออกเสียงสระนั้น ๆ ซึ่งแยกย่อยได้ดังนี้

แบ่งตามระดับของลิ้น ได้แก่

- ๑) สระสูง (Closed Vowel)
- ๒) ระดับกึ่งสูง (High – Mid / Half – Close)
- ๓) ระดับกึ่งต่ำ (High – Low / Half – Open)
- ๔) ระดับต่ำ (Low / Open)

แบ่งตามส่วนของลิ้น ได้แก่

๑) สระหน้า (Front Vowels) ได้แก่เสียงสระที่เกิดจากการที่ลิ้นส่วนหน้ายกขึ้นยกลงจากพื้นล่างสู่เพดานปาก

๒) สระกลาง (Central Vowels) ได้แก่ เสียงสระที่เกิดจากการที่ลิ้นส่วนกลางยกขึ้นระหว่างพื้นล่างของปากกับเพดานปาก

๓) สระหลัง (Back Vowels) ได้แก่เสียงสระที่เกิดจากการที่ลิ้นส่วนหลังหรือโคนลิ้นยกขึ้น ยกลงระหว่างพื้นล่างของปากกับเพดานปาก

(๒) สระประสม (Diphthongs) คือเสียงสระที่เกิดโดยการเปลี่ยนแปลงระดับของลิ้น และส่วนของลิ้นที่ยกขึ้นระหว่างจุดที่เริ่มออกเสียงกับจุดจบของการออกเสียงหรือเสียงสระที่เกิดจากการที่สระตัวหนึ่งไปประสมกับสระอีกตัวหนึ่งทำให้เกิดเสียงใหม่ขึ้นมา ซึ่งเสียงสระที่เกิดใหม่นี้จะออกเสียงเป็นเสียงเดี่ยวเหมือนสระเดี่ยวเสียงยาว

เส้นแนวนอนทั้ง ๔ เส้น แสดงระดับลิ้นที่ยกขึ้น ยกลง ๔ ระดับ คือ ระดับสูง ระดับกึ่งสูง ระดับกึ่งต่ำ และระดับต่ำ ส่วนเส้นแนวตั้ง แสดงส่วนของลิ้นที่ใช้ยกขึ้น ยกลง มี ๓ ส่วน คือ ลิ้นส่วนหน้า ลิ้นส่วนกลาง และลิ้นส่วนหลัง

๓) สระมาตรฐานหรือสระหลัก (Cardinal Vowels)

การอธิบายเปรียบเทียบเสียงสระในแต่ละภาษามีลักษณะเป็นอย่างไรเป็นเรื่องที่ยุงยากมาก เนื่องจากอวัยวะที่ใช้ในการออกเสียงสระที่สำคัญคือ ลิ้น ในการยกขึ้น ยกลง ไม่สามารถ กำหนดได้ชัดเจนแน่นอนว่ายกสูงเท่าไร ยกลงเท่าไร นอกจากนั้น การออกเสียงสระ ลิ้นจะไม่สัมผัส กับอวัยวะส่วนใดในปากเลย จึงไม่สามารถบอกได้ว่าเสียงสระนั้น ๆ เกิดจากการใช้อวัยวะส่วนใด ในการออกเสียง ซึ่งไม่เหมือนกับเสียงพยัญชนะ จะสามารถบอกได้อย่างชัดเจนมาก

ด้วยเหตุนี้ จึงมีผู้คิดค้นตารางสระมาตรฐานหรือสระหลัก (Cardinal Vowels) ขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวเทียบในการอธิบายเสียงสระในให้แต่นอนชัดเจนลงไปในภาษาต่าง ๆ สระ มาตรฐานที่มีระบบและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คือ สระมาตรฐานของ แดเนียล โจนส์ (Daniel Jones) นักสัทศาสตร์ชาวอังกฤษ ผู้ซึ่งได้คิดค้นสระชุดนี้ขึ้นมาเพื่อเทียบเสียงสระในภาษาต่าง ๆ ผลงานของเขาได้เผยแพร่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๑ และถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายต่อ ๆ มา ซึ่ง ผลงานของเขาเป็นระบบที่แน่นอนตายตัวไม่เปลี่ยนแปลง สามารถใช้อธิบายในภาษาใด ๆ ก็ได้ โดย เทียบกับสระมาตรฐานที่เขาคิดค้นขึ้น

แดเนียล โจนส์ ได้คิดค้น Cardinal Vowels ประกอบด้วยเสียงสระชุดหนึ่ง สระเหล่านี้มีจุดของระดับลิ้นและส่วนของลิ้นที่ใช้ในการออกเสียงที่แน่นอน ซึ่งจะผลิตเสียงที่แน่นอนที่ หูจะรับฟังได้อย่างเดียวทุกครั้ง โดยแดเนียล โจนส์ ได้คิดค้นระบบเสียงสระขึ้น ๒ ชุด คือ

(๑) สระมาตรฐานชุดแรก (Primary Cardinal Vowels) มีสระทั้งหมด ๘ เสียง คือ [i] สระทั้ง ๘ ตัวนี้มีได้ยัดจากสระใด ๆ แต่ได้กำหนดขอบเขตของลิ้นขึ้น โดยพิจารณาว่า สระที่ลิ้นยกได้สูงที่สุด หน้าที่สุด ต่ำที่สุด และหลังที่สุด โดยไม่ทำให้เกิดการเสียดสีนั้น อยู่ในตำแหน่งใด

จากตำแหน่งที่ลิ้นยกได้สูงที่สุด กำหนดให้เป็น Cardinal Vowel no. 1 [i , e , E , a , A , o , u] ตำแหน่งที่ลิ้นอยู่ต่ำที่สุดกำหนดให้เป็น Cardinal no. 5 [ɜ] เมื่อกำหนด ตำแหน่งสูงที่สุดแล้ว แดเนียล โจนส์ ได้แบ่งระยะห่างของตำแหน่งทั้งสองออกเป็นส่วนเท่า ๆ กัน และจะเกิดตำแหน่งของลิ้นอีก ๖ ตำแหน่ง รวมเป็น ๘ ตำแหน่ง โดยกำหนดเสียงตามตารางข้างล่างนี้

สระตัวที่ ๑ ถึง ๕ เป็นสระที่ริมฝี ปากไม่ห่อขณะออกเสียง ส่วนสระตัวที่ ๖ ถึง ๘ เป็นสระที่ริมฝี ปากจะห่อเข้า ดังนั้นคุณสมบัติของเสียงสระมาตรฐาน (Cardinal Vowels) มีชื่อเรียกทางสัทศาสตร์ ดังนี้

C.V.1 [i] เป็นสระหน้า สูง ริมฝี ปากไม่ห่อ (Close Front Unrounded Vowel)

C.V.2 [e] เป็นสระหน้า กึ่ง-สูง ริมฝี ปากไม่ห่อ (Half-Close Front Unrounded Vowel)

C.V.3 [ɛ] เป็นสระหน้า กึ่ง-ต่ำ ริมฝี ปากไม่ห่อ (Half-Open Front Unrounded Vowel)

C.V.4 [a] เป็นสระหน้า ต่ำ ริมฝี ปากไม่ห่อ (Open Front Unrounded Vowel)

C.V.5 [ɔ] เป็นสระหลัง ต่ำ ริมฝีปากไม่ห่อ (Open Back Unrounded Vowel)

C.V.6 [ɔ̄] เป็นสระหลัง กึ่ง-ต่ำ ริมฝี ปากห่อ (Half-Open Back rounded Vowel)

C.V.7 [o] เป็นสระหลัง กึ่ง-สูง ริมฝี ปากห่อ (Half-Close Back rounded Vowel)

C.V.8 [u] เป็นสระหลัง สูง ริมฝี ปากห่อ (Close Back rounded Vowel)

(๒) สระมาตรฐานชุดที่สอง (Secondary Cardinal Vowels) สระมาตรฐานชุดที่สองมีเสียงสระ ๘ เสียง C.V 9–16 คือ [y, ø, œ, œ̃, D] จะเริ่มจากตำแหน่งที่ ๙ ซึ่งอยู่ในตำแหน่งลิ้นยกสูงสุด และเสียงที่ ๑๓ อยู่ในตำแหน่งที่ลิ้นอยู่ต่ำสุด สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างเสียงที่ ๑–๘ และเสียงที่ ๙–๑๖ คือ ลักษณะของริมฝีปาก กล่าวคือ ตำแหน่งลิ้นของเสียงสระที่ ๙–๑๓ นั้น จะอยู่ในตำแหน่งสระมาตรฐานส่วน C.V. 1, 2, 3, 4, 5 แต่ริมฝีปากจะห่อเข้า ซึ่งจะได้เสียงสระ C.V. 9, 10, 11, 12, 13 ตามลำดับ ดังนี้

C.V.9 : [y]

C.V.10 : [ø]

C.V.11 : [œ]

C.V.12 : [œ̃]

C.V.13 : [D]

ส่วนสระมาตรฐาน ๖, ๗, ๘ ซึ่งออกเสียงโดยห่อริมฝีปากเข้านั้น ถ้าเปลี่ยนลักษณะรูปริมฝีปากเป็นเหยียดแผ่ออก จะได้สระมาตรฐาน C.V. 14, 15, 16 ดังนี้

C.V.14 : []

C.V.15 : []

C.V.16 : []

นอกจากนี้ ยังกำหนดสระเพิ่มอีก ๖ เสียง C.V. 17 – 22 [ə] โดยที่ใช้ส่วนกลางของลิ้นอีก โดย C.V. 19 – 22 ไม่ค่อยนิยมใช้อ้างอิงเพราะเสียงนี้มีใช้น้อยมาก คือ

ส่วนกลางของลิ้นอีก โดย C.V. 19 – 22 ไม่ค่อยนิยมใช้อ้างอิงเพราะเสียงนี้มีใช้น้อยมาก คือ

C.V. 17 : [] ริมฝีปากไม่ห่อ

C.V. 18 : [] ริมฝีปากห่อ

C.V. 19 : [ə] ริมฝีปากไม่ห่อ

C.V. 20 : [] ริมฝีปากห่อ

C.V. 21 : [] ริมฝีปากไม่ห่อ

C.V. 22 : [p] ริมฝีปากห่อ

นอกสระมาตรฐานทั้ง ๒๒ เสียงนี้ สมาคมสัทศาสตร์สากล IPA ยังได้เพิ่มสัทอักษรสำหรับออกเสียงสระไว้อีก ๖ เสียง ทั้งนี้เพราะสระทั้ง ๖ นี้มีใช้ในภาษาที่มีระบบเสียงสระแตกต่างไปจากสระมาตรฐาน เสียงสระทั้ง ๖ เสียงนี้ คือ

[i , y, œ] สำหรับสระหน้า

[ə, e] สำหรับสระกลาง

[] สำหรับสระหลัง

๔) คำและหน่วยคำ

เสียงที่มนุษย์เปล่งออกมานั้นเป็นเสียงที่ผลิตขึ้นโดยอวัยวะชุดหนึ่งของร่างกายโดยเฉพาะ แต่สิ่งที่น่าสนใจคือว่า มนุษย์ไม่ได้มีอวัยวะชุดใดชุดหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อไว้ใช้ใน การออกเสียงพูด โดยเฉพาะแต่เพียงอย่างเดียว แต่อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายที่มนุษย์ใช้ในการออก เสียงพูดในภาษานั้น มีหน้าที่หลักทางชีววิทยา เพื่อทำหน้าที่สำคัญต่าง ๆ ในการดำรงอยู่ของร่างกาย ทั้งสิ้น เช่น การหายใจ , การเคี้ยวอาหาร , การกลืน , การอม แต่การที่อวัยวะเหล่านั้นมาทำหน้าที่ในการออกเสียงพูด นี้เป็นเพียงหน้าที่รอง หรือหน้าที่โดยอ้อมของอวัยวะเหล่านั้นเท่านั้น คือ ใช้ระบบ การทำงานต่าง ๆ อยู่ แล้วดัดแปลงการทำงานเหล่านั้นให้เหมาะสมจนเกิดเป็นภาษาพูดขึ้นมา นั้น หมายความว่า การพูดได้พัฒนาขึ้นภายหลัง แต่ก็มีคนบางกลุ่มไม่เชื่อความคิดดังกล่าว จึงพยายาม ค้นคว้าหาข้อคัดค้าน ว่าการพูดกับการกินนั้นเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กัน

๕) การวิเคราะห์โครงสร้างประโยค

เสียงในภาษาทั่วไป แบ่งเป็นประเภทอิสระ (Segmental Features) คือ เสียงที่คนเรา สามารถเปล่งออกมาได้อย่างอิสระ โดยไม่ต้องมีเสียงอื่นมาช่วย ได้แก่ เสียงพยัญชนะ กับเสียงสระ

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการความรู้

ในสังคมฐานความรู้ การจะอยู่รอดและการดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางภาษาและ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ที่จะจัดการกับทุนทางปัญญา (intellectual assets) แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการความรู้ยังเป็นศาสตร์ที่จะต้องมีการพัฒนาและประยุกต์ใช้ให้ แพร่หลายมากขึ้น ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับความรู้ คือ ความรู้เป็นทรัพยากรเพียงอย่างเดียวที่ยังใช้ ยิ่งมีเพิ่ม ผู้จัดการความรู้ที่เป็นระดับมืออาชีพ ปัจจุบันจะต้องเผชิญปัญหาและความคาดหวังที่สูง มาก เพราะความรู้ใหม่เกิดขึ้นในอัตราทะลุทะลวง ความรู้มีวงจรชีวิตที่สั้นลง (ล้าสมัยง่าย) และการจัดการ สมัยใหม่ ไม่ว่าจะวงการใดๆ ล้วนแต่ใช้ความรู้ ที่เข้มข้นขึ้นทุกขณะ ดังนั้น ทุกคนจึงต้อง เตรียมตัวให้ พร้อม เพราะถ้าหากคุณรองชนะเลิศได้ลงทุนลงแรงในการจัดการความรู้จนเริ่มเห็นผล มันอาจสาย เกินไปที่จะไล่ตาม ความรู้ในฐานะปัจจัยเพื่อการแข่งขัน ได้กระทบและสร้างความตื่นตัว ในภาคธุรกิจ มาแล้วระยะหนึ่ง องค์กรทุกแห่งได้รับการกระตุ้นให้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินสมบัติที่ หลบซ่อนอยู่ ภายในสมองของพนักงาน องค์กรสมัยใหม่ที่มีนวัตกรรม มักจะจัดตั้งกลุ่มทำงานเพื่อ จัดการความรู้

ส่วนประธานหรือผู้บริหารระดับสูงก็จะเน้นบทบาทในการใช้ความรู้เพื่อปรับทิศทาง ขององค์กร สำหรับอนาคต เราจะพบว่า มีทีมงานหรือบริษัทที่ปรึกษาหลายบริษัท โฆษณาเกี่ยวกับ การจัดฝึกอบรมสัมมนาในหัวข้อ “การจัดการความรู้” แสดงให้เห็นว่า การลงทุนในทุนทางปัญญา จะช่วยสร้างกำไรหรืออัตรากำไรตอบแทนให้กับองค์กรมากกว่าการลงทุนในปริมาณที่เท่ากันกับทุนที่เป็นวัสดุ สิ่งของ หรือเป็นยุคที่ทุนทางปัญญาขององค์กรมีค่ามากกว่าทุนที่เป็นสิ่งของหลายเท่าตัว

๒.๕.๑ ความหมายของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ในองค์กร หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กร มีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด^{๑๙} โดยที่ ความรู้มี ๒ ประเภท คือ (๑) ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็น ความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้ โดยง่าย เช่น ทักษะในการ ทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้ แบบนามธรรม (๒) ความรู้ ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวมถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่างๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็น ความรู้แบบรูปธรรม^{๒๐}

การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการที่เป็นเครื่องมือหรือวิธีการเพิ่มพูนมูลค่าหรือคุณค่า ของกิจกรรมขององค์กร กลุ่มบุคคล หรือเครือข่ายของกลุ่มบุคคลหรือองค์กรการจัดการความรู้ ไม่ได้มีความหมายเพียงแค่การนำ “ความรู้” มา “จัดการ” แต่มีความหมายจำเพาะและลึกซึ้งกว่านั้น มาก การจัดการความรู้ คือ เครื่องมือพัฒนาผลงานของบุคคล องค์กร เครือข่าย และพัฒนาสังคมใน ภาพรวมในยุคสังคม-เศรษฐกิจบนฐานความรู้ การจัดการความรู้มีอยู่แล้วตามธรรมชาติในทุกคนทุก องค์กร ทุกเครือข่าย และทุกสังคม แต่เป็นการจัดการความรู้ที่ทำโดยไม่มีระบบแบบแผนขาดพลัง

^{๑๙} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, (๒๕๔๘), แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ ไทย พ.ศ. ๒๕๔๖- พ.ศ. ๒๕๕๐, [ออนไลน์], จาก: www.cgd.go.th/Library/knowledge/knowledge.htm [๒๖ มกราคม ๒๕๖๒].

^{๒๐} สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, นวัตกรรมจัดการความรู้ โรงเรียนชาวบ้าน กระบวนการพัฒนานักเรียนชานาให้พัฒนา, (กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้, ๒๕๔๘).

ยุทธนา แซ่เตี่ยว^{๒๑} ได้ให้ความหมายของ การจัดการความรู้ ว่าเป็นกระบวนการในการสรรหาความรู้หรือกระบวนการในการนำความรู้มาถ่ายทอด แบ่งปันความรู้ไปยังบุคลากรเพื่อพัฒนาขีดความสามารถขององค์กร เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้มีการสร้าง รวบรวม จัดระบบ เผยแพร่ความรู้ที่เป็นประโยชน์เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งนี้ ส่งผลให้ การปฏิบัติงานขององค์กรมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

Ryoko Tayama^{๒๒} (อ้างถึงในสุวรรณ เจริญเสาวภาคย์ และคณะ, ๒๕๔๘) ได้ระบุความหมาย ไว้ว่า การจัดการเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ โดยใช้ความรู้ที่มีอยู่ ประสบการณ์ของคนในองค์กรอย่าง เป็นระบบเพื่อพัฒนานวัตกรรมที่จะทำให้มีความได้เปรียบเหนือคู่แข่งชั้นทางธุรกิจ

World Bank^{๒๓} (อ้างถึงในสุวรรณ เจริญเสาวภาคย์ และคณะ, ๒๕๔๘) ได้ระบุความหมายการ จัดการความรู้ไว้ว่าการจัดการความรู้เป็นการรวบรวมวิธีปฏิบัติขององค์กรและกระบวนการที่เกี่ยวกับการสร้าง การนำมาใช้ประโยชน์และเผยแพร่ความรู้และบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ

การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบเพื่อให้แต่ละหน่วยงานเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ตลอดเวลา มีการเผยแพร่เพื่อประโยชน์ต่อสังคม มีการสร้างขึ้นมาใหม่เพื่อสนับสนุนให้หน่วยงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่ง ซึ่งเราเลือกนำมาใช้ในการพัฒนา คุณภาพขององค์กร ไม่มีรูปแบบที่ตายตัว องค์กรควรกำหนดรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

กล่าวโดยสรุป การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการสร้างความรู้ การรวบรวมความรู้ การจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบเพื่อให้สะดวกต่อการนำมาใช้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เผยแพร่ถ่ายทอดต่อกันในองค์กรอันเป็นประโยชน์ต่อองค์กรและพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์กร เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน ผลจากการสร้างความรู้ก่อให้เกิดผลงานด้านวิชาการต่างๆ และเกิดทักษะความชำนาญ สามารถนำมาพัฒนาองค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้อย่างเหมาะสม

^{๒๑} ยุทธนา แซ่เตี่ยว, การวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ : สร้างองค์กรอัจฉริยะ, (กรุงเทพฯ: อินโนกราฟฟิกส์, ๒๕๔๗).

^{๒๒} สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์ และคณะ, การจัดการความรู้, (กรุงเทพฯ: พลพิมพ์, ๒๕๔๘).

^{๒๓} อ้างถึงแล้ว.

๒.๕.๒ ความสำคัญของการจัดการความรู้

องค์กรจำนวนมากประสบปัญหาในเรื่องของการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่องในการรักษาจุดแข็งหรือความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กรให้ดำรงอยู่ในองค์กรอย่างถาวร การพัฒนา องค์กร ส่วนใหญ่มักขึ้นอยู่กับบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น และเมื่อกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทต่อความสำเร็จ ขององค์กร เหล่านี้ได้ออกจากองค์กรไปไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ความรู้และความเชี่ยวชาญ ต่างๆ ที่เคยเป็นส่วนที่สร้างความแข็งแกร่งขององค์กรมักจะหายไปพร้อมกับบุคคลกลุ่มดังกล่าว ด้วยในกรณีเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อองค์กรเป็นอย่างมาก บางองค์กรอาจถึงกับวิกฤติทำให้องค์กร ประสบกับปัญหาอาจถึงขั้นที่ต้องเลิกดำเนินการเลยก็มี ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องของการจัดการ ความรู้ทั้งสิ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เนื่องจากองค์กรไม่สามารถเปลี่ยนความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคลากร (Personal knowledge) ให้ กลายมาเป็นความรู้ขององค์กร (Organizational knowledge) ที่สามารถ ถ่ายทอดให้กับบุคคลอื่นใน องค์กรได้ เพื่อให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับบุคคล บางกลุ่มนั้น

การจัดการความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่กระจัดกระจายในองค์กร จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งการ จัดการ ความรู้ (knowledge-based management) ให้สามารถสะสมและรวบรวม มาตรการ ส่งเสริมและนำองค์ ความรู้มาแบ่งกันใช้งาน (knowledge sharing) ให้กับทุกคนในองค์กร ทำการ ต่อ ยอดภูมิปัญญา เหล่านี้ขึ้นยิ่งขึ้นไป และนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) โดยมีสมาชิกขององค์กรเป็นบุคคลเรียนรู้ (learning person) ในที่สุด^{๒๔}

๒.๕.๓ กระบวนการจัดการความรู้

บุญดี บุญญากิจ และคณะ (๒๕๔๗) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการ ที่นำความรู้ที่มีอยู่ หรือเรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร โดยผ่านกระบวนการต่างๆ คณะ ผู้เขียน ได้สรุปขั้นตอนหลักๆ ของกระบวนการความรู้ไว้ดังนี้

- ๑) การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification)
- ๒) การสร้างและการแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition)
- ๓) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization)
- ๔) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)
- ๕) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access)
- ๖) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing)

^{๒๔} สมศักดิ์ ภิญโญธรรมากร, การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการความรู้ในองค์กร , (กรุงเทพฯ: ศูนย์สารสนเทศ กองแผนงาน, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

๗) การเรียนรู้ (Learning)

ทั้ง ๗ ขั้นตอนนี้จะช่วยองค์กรสามารถสร้างและจัดการความรู้ทั้งที่มีอยู่เดิมภายในองค์กร และความรู้ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนมีดังต่อไปนี้

๑) การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) การค้นหาว่าองค์กรมีความรู้ อะไรบ้างใน รูปแบบใด อยู่ที่ใคร และความรู้อะไรที่องค์กรจำเป็นต้องมี ทำให้องค์กรทราบว่าขาด ความรู้ อะไรบ้าง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ “รู้เรา” นั่นเอง โดยทั่วไป องค์กรสามารถใช้เครื่องมือที่ เรียกว่า “Knowledge Mapping” หรือการทำแผนที่ความรู้ในขั้นตอนนี้เพื่อหาว่าความรู้ใดมีความ สำคัญ สำหรับองค์กร จัดลำดับความสำคัญของความรู้เหล่านั้น เพื่อให้องค์กรวางขอบเขตของ การจัดการ ความรู้ และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ประโยชน์ของแผนที่ความรู้คือช่วยทำให้เห็นภาพรวมของคลังความรู้ขององค์กร ทำให้องค์กรทราบว่ามีความรู้ที่ทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ หรือไม่ ซึ่งก่อให้เกิดความสิ้นเปลือง ใน การจัดเก็บและรวบรวม และทำให้บุคลากรทุกคนทราบว่าองค์กรมีความรู้อะไรบ้างและจะหา ความรู้ ที่ตนเองต้องการได้ที่ไหน นอกจากนี้ ยังใช้เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ที่องค์กร สามารถใช้เป็น ฐานในการต่อยอดขยายความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างเป็นระบบ รวมทั้งการใช้เพื่อศึกษา ผลกระทบของ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานและการเคลื่อนย้ายแหล่งข้อมูลความรู้ต่อระบบ ต่างๆ

๒) การสร้างและการแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition)

เป็นขั้นตอนในการดึงเอาความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่อาจกระจัดกระจายมารวมไว้เพื่อจัดทำ เนื้อหาที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ สำหรับความรู้ที่จำเป็นต้องมี แต่ยังไม่มียัง องค์กรอาจสร้างความรู้ดังกล่าวจากความรู้เดิมที่มีก็ได้ หรือนำความรู้จากภายในองค์กรมาใช้ นอกจากนี้ องค์กรอาจจะต้องพิจารณากำจัดความรู้ที่ไม่จำเป็น หรือล้าสมัยทิ้งไปเพื่อประหยัด ทรัพยากรในการ จัดเก็บความรู้เหล่านั้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ขั้นตอนนี้ประสบความสำเร็จ คือ บรรยากาศ และ วัฒนธรรมขององค์กร ที่เอื้อให้บุคลากรกระตือรือร้น ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่ง กันและกันเพื่อใช้ในการ สร้างความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ระบบสารสนเทศก็มีส่วนช่วย ให้บุคลากรสามารถ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันได้อย่างรวดเร็วและทำให้การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ จากภายนอกได้รวดเร็ว ยิ่งขึ้น

๓) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) เมื่อมีเนื้อหาความรู้ที่ ต้องการ แล้ว องค์กรต้องจัดความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ ประโยชน์ได้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบนั้นหมายถึงการจัดทำสารบัญ และจัดเก็บความรู้ ประเภท

ต่างๆ เพื่อให้เก็บรวบรวม การค้นหา การนำมาใช้ทำได้ง่ายและรวดเร็ว สามารถเข้าถึงแหล่ง ความรู้ได้ โดยง่าย

๔) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) เป็นขั้นตอนการปรับปรุง และประมวลผลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจ และใช้ได้ง่ายเป็น มาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งองค์กร ตลอดจนการเรียบเรียง ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มีคุณภาพดี ทันสมัย สอดคล้องและตรงตามความต้องการของผู้ใช้

๕) การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) ความรู้ที่ได้มานั้นจะไร้ค่าหากไม่ถูกนำไป เผยแพร่เพื่อให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ได้ดังนั้นองค์กรจะต้องมีวิธีการในการจัดเก็บและกระจายความรู้ ประเภท Explicit และ Tacit โดยทั่วไปการส่งหรือการกระจายความรู้ให้ผู้ใช้มี ๒ ลักษณะ คือ

Push การป้อนความรู้ เป็นการส่งข้อมูล/ความรู้ให้ผู้รับโดยผู้รับไม่ได้ร้องขอหรือต้องการ หรือเรียกง่ายๆ ว่าเป็นแบบ “Supply-Based” เช่น การส่งหนังสือเรียนเวียนแจ้งให้ทราบ

Pull การให้โอกาสเลือกใช้ความรู้ โดยผู้รับสามารถเลือกรับหรือใช้แต่เฉพาะข้อมูล/ความรู้ ที่ต้องการเท่านั้น การกระจายความรู้แบบนี้เป็นแบบ “Demand-Based”

๖) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) เป็นขั้นตอนในการนำความรู้ที่ ได้ จัดเก็บมาเผยแพร่ แบ่งปันและแลกเปลี่ยนกัน มี ๒ ลักษณะ ดังนี้

๖.๑) การแบ่งปันความรู้ประเภทที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) วิธีที่นิยมเช่น การจัดทำเป็นเอกสาร วีดีโอ ซีดี จัดทำฐานความรู้โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วย จะทำให้ สามารถเข้าถึงความรู้ได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น

๖.๒) การแบ่งปันความรู้ที่อยู่ในคน (Tacit Knowledge) สามารถทำได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความต้องการและวัฒนธรรมองค์กร ส่วนใหญ่มักจะใช้ผสมผสานเพื่อผู้ใช้ข้อมูลสามารถ เลือกใช้ได้ตามความสะดวก เช่น

- ทีมข้ามสายงาน (Cross-Functional Team)
- Innovation & Quality Circles (IQCs)
- ชุมชนแหล่งการเรียนรู้ (Community of Practice)
- ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System)
- การสับเปลี่ยนงาน (Job Rotation) และการยืมตัวบุคลากรมาช่วยงาน

๗) การเรียนรู้ (Learning)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการจัดการความรู้ คือ การเรียนรู้ของบุคลากร และนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและปรับปรุงองค์กร

การเรียนรู้ของบุคลากรจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมากมาย ซึ่งจะไปเพิ่มพูนองค์ความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นเรื่อยๆ ความรู้นี้ก็จะถูกนำไปใช้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ๆ อีกเป็นวงจรที่ไม่วันสิ้นสุด ที่เรียกว่า “วงจรการเรียนรู้”

๒.๕.๔ ประโยชน์ของการจัดการความรู้

พรธิตา (๒๕๔๗) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

๑) เพื่อป้องกันการสูญหาย การจัดการความรู้ทำให้องค์กรสามารถรักษาความเชี่ยวชาญ ความชำนาญและความรู้ที่อาจสูญหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร เช่น การเกษียณอายุ การทำงาน หรือการลาออกจากการทำงาน เป็นต้น

๒) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจโดยประเภทคุณภาพและความสะดวกในการเข้าถึงความรู้เป็นปัจจัยสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจ เนื่องจากผู้ที่มีหน้าที่ตัดสินใจต้องสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ

๓) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและมีการยืดหยุ่น การทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในงานและวัตถุประสงค์ของงานโดยไม่ต้องมีการควบคุมหรือมีการแทรกแซงมากนักจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานในหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดการพัฒนาคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

๔) ความได้เปรียบในการแข่งขัน การจัดการความรู้ช่วยให้องค์กรมีความเข้าใจลูกค้า แนวโน้มของการตลาดและการแข่งขันทำให้สามารถลดช่องว่างและเพิ่มโอกาสการแข่งขันได้

๒.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ครั้งนี้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๒.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระยาอนุমানราชธน^{๒๔} ได้กล่าวถึงการกลายเสียงไว้ว่าคำที่มีอยู่ในภาษาถิ่นและภาษาอื่น อยู่ในตระกูลเดียวกัน มีเสียงเพี้ยนแตกต่างกัน แสดงว่า ภาษานั้นไม่ได้ยังคงที่ย่อมมีการกลายเสียงไปตามกาลเทศะ การกลายเสียงของภาษานี้แบ่งเป็นเสียงกร่อน หมายถึง เสียงของคำจะหดสั้นเข้าเมื่อเปล่งเสียงอย่างไม่ระมัดระวัง หรือออกเสียงพูดไม่ชัดถ้อยชัดคำนานๆ ทำให้เสียงของคำเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น อันหนึ่ง อันนี้ กร่อนเป็น อนึ่ง อันนี้ คำกลอนส่วนมากมักจะเกิดกับคำประสม

^{๒๔} พระยาอนุমানราชธน, นิรุกติศาสตร์ ภาค ๑, หน้า ๑๔๙-๑๖๔.

เพราะเมื่อเอาคำมาต่อกันเข้าให้มีความหมาย โดยเฉพาะการออกเสียง ก็มักจะเร็วกว่าเสียงธรรมดาถ้าเป็นเสียงยาวด้วยกันจะทำให้คำหนึ่งเสียงเบาลง เพราะไปออกเสียงเน้นที่อีกคำหนึ่ง จึงทำให้เสียงกร่อนไป สำหรับภาษาถิ่นในประเทศไทยก็มีกร่อนเสียง เช่น ผาก เป็น ผะ ดอก เป็น เดอะ การสับเสียง หมายถึง การแต่งเสียงออกมาด้วยอาการรีบร้อน ทำให้เสียงในคำอ่านสับกัน คือเสียงหน้าไปเป็นหลัง เสียงหลังไปเป็นหน้า คำสับเสียงมักเกิดในคำที่มี ร ล กล้ำ เช่น ตระกรุด เป็นกะตุต ตะกร้อ -กะต้อ เสียงเลื่อน หมายถึง คำซ้ำมีพยัญชนะกล้ำ หรือควบกั้น เช่น คราว กรวง เมื่อออกเสียงเออ อี อี้ แทรกอยู่ในระหว่างเสียงที่กล้ำกันเป็น เคอ-ราว เกอ-วาง แต่เสียงที่แทรกอยู่นี้ ถ้าออกเสียงเร็วๆ จะไม่ได้ยิน และการกลมกลืนเสียง หมายถึง เสียงสองเสียงที่อยู่ใกล้เคียงกัน เสียงหนึ่งจะกลายเป็นมีเสียงคล้ายหรือเหมือนกันกับอีกเสียงหนึ่ง มีด้วยกัน ๔ แบบ คือ เสียงกลมกลืนไปข้างหน้า เช่น สิบเอ็ด เป็น สิบเบ็ด เสียงกลมกลืนกันไปข้างหน้าเช่น มะนิลา เป็น มาลีลา เสียงกลมกลืนร่วมกัน เช่น ทีเดียว เป็น เทียว และเสียงกลมกลืนกันบางส่วน เช่น บ่เกิด เป็น บั้งเกิด

Hans Kurath^{๒๖} กล่าวถึงการออกเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ คำศัพท์ที่จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

๑. การกำหนดขอบเขตความหมายของคำ
๒. การกระจายคำในภาษาเดียวกันที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันการกำหนดเขตพื้นที่และกลุ่มอายุของผู้ให้ข้อมูล
๓. สภาพการณ์ บุคลิกภาพ การแสดงออกทางความรู้สึก ต้องปรับให้มีความเหมาะสมในขณะปฏิบัติภาคสนาม
๔. ข้อความในแบบสอบถาม การตอบสนองของผู้ให้ข้อมูล รายการปรับเปลี่ยนอื่นๆให้เหมาะสมกับสถานการณ์
๕. ความเป็นกันเองของผู้เก็บข้อมูลที่มีต่อผู้ให้ข้อมูลขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงมารยาทในสังคมในแต่ละถิ่นอีกด้วย
๖. ลักษณะเฉพาะวิชา การแปรด้านเสียงตามที่แพร่กระจายอยู่ในสังคมและกิริยาตอบสนองของผู้ให้ข้อมูลตลอดจนการสังเกตส่วนอื่นๆ ในขณะที่เก็บข้อมูลศึกษารูปแบบ
๗. การเลือกผู้ร่วมงานหรือผู้เกี่ยวข้องที่ชื่อสัตย์มีความรับผิดชอบเพื่อจะได้ข้อมูลถูกต้องแน่นอน

^{๒๖} Kuraths, Hans, *Studies in Area Linguistics*, (Ontario: Fitzbenry & Whiteside Limited, 1972), page 18.

๘. ความสามารถที่มีข้อแตกต่างกันของผู้ออกทำงานภาคสนามที่จะล้วงเก็บเอาข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหรือความประณีตเอาใจใส่ขณะเก็บข้อมูล

ภิญโญ จิตต์ธรรม^{๒๗} ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดภาษาถิ่นไว้ว่า ภาษาถิ่นเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น ประวัติศาสตร์ สภาพภูมิศาสตร์ ดินฟ้าอากาศ ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ การอยู่ห่างไกลกัน มีธรรมชาติขวางกั้นทำให้ไม่สามารถติดต่อกันได้ ภาษาถิ่นต้องมีความผิดแผกแตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่นต่างๆ พ่อคนไทยทั้งหมดไม่ได้ร่วมกันอยู่ในที่แห่งเดียวกัน ภูมิศาสตร์ที่เกิดกัน การติดต่อกันย่อมทำให้ คำ เสียงพูด แตกต่างกันไป เมื่อมีการอยู่ใกล้ชิดกันกับชนชาติโดยย่อมจะมีการติดต่อไปมาหาสู่กันและรับเอาอิทธิพลของชาตินั้นๆ เข้ามาจากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้เกิดการ กลายเสียง กลายความหมาย การเลียนเสียง การยืมภาษาการใช้ และมีการสร้างคำขึ้นมาใหม่ หรือแม้แต่คำที่เคยใช้ร่วมกันมา เมื่อนานๆเข้า ทั้งคำและความหมายก็ยิ่งผิดแผกแตกต่างกันไปยิ่งขึ้น ภาษาที่มีความสำคัญคือภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น เป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่ควรศึกษาเป็นประโยชน์ในการค้นคว้าที่มาของภาษาปัจจุบันและวรรณคดีการกลายเสียงภาษาถิ่นแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ การกลายเสียงสระ กลายเสียงพยัญชนะ และกลายเสียงวรรณยุกต์

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์^{๒๘} ได้กล่าวถึงการศึกษาภาษาถิ่นไว้ว่า ศึกษารูปแบบของภาษาในด้านต่างๆ เช่น ด้านเสียง ด้านคำศัพท์ที่แตกต่างกันไปตามถิ่นภูมิศาสตร์ และนำความแตกต่างดังกล่าวมาจัดเขตทางภูมิศาสตร์ภาษาโดยแสดงบนแผนที่ ในแผนที่จะมีเส้นซึ่งลากขึ้นเพื่อแบ่งเขตหนึ่งออกจากเขตหนึ่งโดยใช้เกณฑ์ทางภาษา เขตเดียวกันจะมีลักษณะทางภาษาเหมือนกัน เส้นเหล่านี้เรียกว่า เส้นแบ่งเขตภาษา (Isogloss) การศึกษานักศึกษาภาษาของผู้บอกภาษาในเขตชนบท และเลือกศึกษาภาษาของคนสูงอายุ ที่ไม่มีการศึกษาหรือเดินทางไปต่างถิ่นหรืออยู่ในที่ห่างไกลซึ่งแยกตัวจากหมู่บ้านอื่นๆ ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าภาษาของคนแก่และไม่มีการศึกษาเป็นภาษาที่ “แท้” หรือ “บริสุทธิ์” กว่าภาษาของคนรุ่นหนุ่มสาว หรือคนที่มีการศึกษา ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลภาษามาตรฐาน และในปัจจุบันการศึกษาภาษาถิ่นได้เริ่มมีการคำนึงถึงตัวแปรทางสังคมอื่นๆด้วย

^{๒๗} ภิญโญ จิตต์ธรรม, *ภาษาถิ่น*, (สงขลา: โรงพิมพ์เมืองสงขลา, ๒๕๑๗), หน้า ๓-๒๒.

^{๒๘} อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, *ภาษาศาสตร์สังคม*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๙-๙๐.

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน^{๒๙} ได้กล่าวถึงการนำกฎการกลายเสียงของกริมส์มาเทียบในภาษาไทยจะจัดเป็นกลุ่มเสียงได้ ๓ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่ม T ตรงกับพยัญชนะเสียงระเบิด อโฆษะ สติล ได้แก่ เสียง /ป/, /ต/, /ก/, /จ/

๒. กลุ่ม A ตรงกับเสียงเสียดแทรก อโฆษะ ได้แก่ /ช/, /ฮ/, /ฟ/ และพยัญชนะเสียงระเบิดอโฆษะ ธนิต ได้แก่ เสียง /พ/, /ท/, /ซ/, /ค/

๓. กลุ่ม M ตรงกับพยัญชนะเสียงระเบิด โฆษะ ได้แก่ เสียง /บ/, /ด/

จากกฎการกลายเสียงของกริมส์ เมื่อนำมาเทียบกับเสียงภาษาไทยทำให้มองเห็นแนวการกลายเสียงของคำที่ใช้ในภาษาไทยหายไปตามกฎและเป็นตรงกันข้ามกับกรด คือ

๑. กลุ่ม T กลายเป็นเสียงกลุ่ม A หรือเป็นตรงกันข้าม คือ เสียงระเบิดอโฆษะ สติล กลายเป็นเสียงระเบิดอโฆษะ ธนิต เช่น เปลี้ยว เป็น เพรี้ยว ตังววย เป็น ถววย ตะพาย เป็น สะพาย จังหัน เป็น ฉั่น กำแหง เป็น คำแหง

๒. เสียงกลุ่ม A กลายเป็นเสียงกลุ่ม M หรือเป็นตรงกันข้ามคือ เสียงระเบิดอโฆษะ ธนิต หรือเสียงเสียดแทรกอโฆษะ กลายเป็นเสียงระเบิดอโฆษะ หรือเป็นตรงกันข้าม เช่น ผจง เป็น บรรจง เถกิง เป็น คำเกิง กระเซ็น เป็น กระเด็น

๓. เสียงกลุ่ม M ใครเป็นกลุ่มเสียง T หรือเป็นตรงกันข้าม เช่น ประจง เป็น บรรจง ตรัส เป็น คำรัส

กาญจนา คุ้มณะศิริ^{๓๐} กล่าวถึงความหมายในการศึกษาภาษาถิ่นย่อยโดยทั่วไปดังนี้เพื่อได้ใช้ความรู้ความเข้าใจของภาษาว่า ภาษาในโลกนี้อาจมีหลายตระกูลและภาษาในแต่ละตระกูลยังมีภาษาย่อย และภาษาย่อยยังสามารถย่อยได้อีกมากมาย เพื่อได้ใช้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของภาษาเพื่อเป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจภาษาถิ่นที่ผู้อื่นพูด แนะนำภาษาถิ่นไปแก้ปัญหาในการเรียนการสอนเพื่อให้เรียนรู้วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ภาษาเพื่อให้ได้ความรู้จากการศึกษาเป็นพื้นฐานในการศึกษาให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น

^{๒๙} ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๑๙๒-๑๙๙.

^{๓๐} กาญจนา คุ้มณะศิริ, ภาษาไทยถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศ กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๒๔), หน้า ๓-๔.

กัลยา ติงศภักดิ์^{๓๑} กล่าวถึงการศึกษารายการภาษาไทยถิ่นย่อยว่า การศึกษารายการภาษาไทยถิ่นนั้น แบ่งเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือการศึกษาที่พูด ณ ที่เดียวกันและการศึกษาที่พูดกันในบริเวณต่างๆ สำหรับการศึกษารายการที่พูดในบริเวณที่พูดมากกว่าหนึ่งบริเวณ จะพิจารณา ๔ เรื่อง คือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา การศึกษาการแปรของลักษณะใดลักษณะหนึ่ง สระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ คำศัพท์พิจารณาเนื้อหาของภาษา ๓ แนวใหญ่ๆ คือ ระบบเสียง คำศัพท์ โครงสร้าง ประโยค พิจารณารายการที่จะศึกษา พิจารณาวิธีการเก็บข้อมูล นอกจากนั้นยังต้องศึกษาจำนวนจุดที่จะเก็บข้อมูล และศึกษาการเลือกจุดเก็บข้อมูล การกำหนดจุดเก็บข้อมูลนั้นขึ้นอยู่กับบริเวณที่จะศึกษา เวลา ทุนทรัพย์ การเลือกจัดเก็บข้อมูลมากจุดจะทำให้ได้ข้อมูลละเอียดควรใช้วิธีการส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์ การเลือกผู้บอกภาษาโดยการใช้แบบสอบถามควรเลือกผู้ที่มีความคุ้นเคยกับท้องถิ่นและประชาชนอย่างดี การสร้างรายการทำเพื่อจะศึกษาเปรียบเทียบการแปรของศัพท์ ผู้วิจัยควรทำโครงการนำร่องก่อน โดยเลือกผู้บอกภาษาจำนวนไม่มาก แล้วทดลองคำศัพท์ว่ามีการใช้ศัพท์อะไรบ้าง หากต้องการศึกษารายการถิ่นเพื่อต้องการทำแนวแบ่งเขตภาษาต้องคัดเลือกคำอย่างพิถีพิถันสมมติว่าต้องการหาแนวแบ่งเขตภาษาถิ่น ก กับภาษาถิ่น ข รายการคำที่ต้องใช้ต้องมีคำประกอบด้วยคำที่มีหน่วยย่อยที่ภาษา ก ใช้ศัพท์หนึ่ง ภาษา ข ใช้ศัพท์หนึ่ง จำนวนหน่วยย่อยที่ใช้เป็นเครื่องมือจะต้องใช้หน่วยย่อยที่เป็นตัวแทนได้เพียง ๑๐-๒๐ หน่วยย่อยก็เพียงพอแล้ว

เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์^{๓๒} กล่าวถึงภาษาถิ่นว่าตรงกับภาษาอังกฤษในคำว่า (Dialect) เป็นภาษาย่อย (Sub language) ของภาษาที่คนส่วนใหญ่พูดกันในแต่ละประเทศ การศึกษารายการถิ่นนั้นมีความสำคัญ เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสัญลักษณ์ของความเข้าใจอันดีของเจ้าของภาษาท้องถิ่น เป็นที่มาและเป็นส่วนหนึ่งของภาษาและวรรณคดีไทย อีกทั้งเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและทัศนคติที่ดีต่อกันระหว่างชนในชาติ

แจ้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารายการถิ่นและการศึกษารายการถิ่นภาคสนาม จะทำให้ผู้วิจัยเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาถิ่น เช่น การแปรของคำศัพท์ภาษาถิ่น ความแตกต่างของการใช้คำศัพท์ อีกทั้งทำให้เข้าใจหลักการเก็บข้อมูลภาคสนามอันเป็นผลทำให้ทราบการกระจายของคำศัพท์และจัดแบ่งเขตภาษาถิ่นได้ถูกต้องต่อไป

^{๓๑} กัลยา ติงศภักดิ์, ม.ร.ว., “หน่วยที่ ๑๕ ภาษาและภาษาย่อยในประเทศไทย”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๓ หน่วยที่ ๗-๑๕, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า ๒๗-๓๐.

^{๓๒} เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์, รศ.ดร., ภาษาถิ่นตระกูลไทย, หน้า ๒๗-๓๐.

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมทรง บุรุษพัฒน์^{๓๓} ได้เขียนตำราเรื่อง “ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น” โดยให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น การจัดทำแผนที่ภาษา และสถานภาพการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในประเทศไทย สรุปได้ว่า วิธีการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นนั้นมีขั้นตอนการดำเนินงานได้แก่ การสำรวจพื้นที่ที่จะศึกษา การเลือกชุมชนที่จะศึกษา การเลือกผู้บอกภาษา การจัดกลุ่มผู้บอกภาษา การสร้างแบบสอบถาม เช่น การใช้หน่วยอรรถหรือแบบทดสอบเรื่องเสียง ทดสอบและปรับปรุงแบบสอบถาม ส่วนวิธีเก็บข้อมูลมี ๒ วิธี คือ การเก็บข้อมูลทางไปรษณีย์และการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เกณฑ์ที่ใช้ในการศึกษานั้นสามารถใช้เกณฑ์ทางเสียง ซึ่งได้แก่ เสียงพยัญชนะ สระ หรือวรรณยุกต์ หรือใช้เกณฑ์คำศัพท์ ซึ่งทั้ง ๒ เกณฑ์นั้นล้วนมีจุดประสงค์เพื่อแบ่งเขตภาษาถิ่นหรือหาแนวแบ่งเขตหรือรอยต่อของการใช้ภาษา ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ตรงกับแนวแบ่งเขตการปกครอง การศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาถิ่นจะแสดงผลการวิเคราะห์โดยใช้แผนที่ เช่น แผนที่กระจายเสียง แผนที่การกระจายศัพท์ แผนที่แสดงเส้นแบ่งเขตศัพท์และเสียงแผนที่แสดงเส้นแบ่งเขตภาษา การจัดทำแผนที่ภาษาศาสตร์ แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ แผนที่แสดงข้อมูลดิบ (Display Maps) และแผนที่แสดงการวิเคราะห์ (Interpretive Maps) หากข้อมูลในการทำแผนที่มีเป็นจำนวนมากจะใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีทางระบบข้อมูลด้านภูมิศาสตร์ (Geographical Information System : GIS) สำหรับการศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นนั้น ที่ผ่านมามีการศึกษาเรื่อง สระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ และคำศัพท์ ซึ่งยังมีหลายจังหวัดที่ยังไม่มีการศึกษาดังกล่าว ทั้งนี้การศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในพื้นที่ที่มีการศึกษาแล้วบางพื้นที่ยังสามารถศึกษาเจาะลึกลงไปในรายละเอียดของท้องถิ่นถึงระดับหมู่บ้านได้

วันतीय พันธชาติ^{๓๔} ศึกษาวิจัยภาษาถิ่นย่อยคำเมือง : การศึกษาศัพท์ บริเวณที่ทำการศึกษา ๘ จังหวัดภาคเหนือ คือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน การเก็บข้อมูลใช้วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ไปยังอาจารย์ในโรงเรียนประชาบาล ประจำหมู่บ้าน ๑๒๕ พื้นที่ ใช้หน่วยอรรถ ๖ ๓ หน่วยอรรถ แบ่งเขตการใช้ภาษาจากแผนที่ที่สรุปผลการศึกษาเป็น ๒ เขตศัพท์ ทำให้สรุปได้ว่า ภาษาถิ่นย่อยคำเมืองแบ่งเป็น ๒ ภาษาอย่าง

^{๓๓} สมทรง บุรุษพัฒน์, ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น, (นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๗.

^{๓๔} วันतीय พันธชาติ, “ภาษาถิ่นย่อยคำเมือง : การศึกษาศัพท์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖).

ชัดเจน คือ ภาษาถิ่นย่อยคำเมืองตะวันตก ใช้พูดในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน ลำพูน เชียงใหม่ และ เชียงราย ภาษาถิ่นย่อยคำเมืองตะวันออก ใช้พูดในเขตจังหวัดลำปาง ลำพูน แพร่ พะเยา และน่าน โดยมีแนวแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยทั้งสองอยู่ใกล้กับเส้นแบ่งอาณาเขตของจังหวัดลำปาง และเชียงราย ภาษาถิ่นย่อยคำเมืองตะวันออก มีเขตแบ่งภาษาถิ่นย่อยอยู่ที่จังหวัดลำปาง ภาษาถิ่นย่อยคำเมืองตะวันตกมีแนวแบ่งเขตย่อยอยู่ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และเชียงราย ดูจากประวัติของท้องถิ่นและสภาพ ภูมิศาสตร์ทำให้กล่าวได้ว่า ทั้งสองอย่างนี้มีบทบาทสำคัญทำให้มีอิทธิพลต่อการแบ่งแนวภาษาถิ่นย่อย คำเมืองดังกล่าว

สมทรง บุรุษพัฒน์^{๓๕} ได้ศึกษาการกระจายของคำศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาการใช้คำศัพท์ที่กระจายแตกต่างกันในท้องที่และการใช้คำศัพท์ที่มีการกระจายแตกต่างกันตามอายุ การศึกษา อาชีพ และเพศ เพื่อตัดสินใจว่าจังหวัดพิษณุโลกอยู่ในภาคใดของประเทศ ผู้วิจัยรวบรวม ข้อมูลด้วยวิธีการใช้แบบสอบถามส่งไปยังโรงเรียนแต่ละโรงเรียนใน ๗๔ ตำบล ตำบลละ ๙ ฉบับ ให้ ครูใหญ่เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัยเสนอในรูปของแผนที่กระจายคำศัพท์ให้เห็นว่าประชาชน ใช้คำศัพท์ภาษาไทยกลางมากกว่าภาษาไทยถิ่นอื่นๆ นอกจากนั้นยังสรุปได้ว่าลักษณะภูมิประเทศ เช่น ที่ราบลุ่ม เขตที่ราบสูง และภูเขา มีความสัมพันธ์กับการกระจายของศัพท์และองค์ประกอบเรื่องอายุ การศึกษา อาชีพ และเพศ ก็มีส่วนทำให้การกระจายและการใช้คำศัพท์แตกต่างกันไปแต่ก็มีได้เป็น องค์ประกอบสำคัญ ทำให้สรุปได้ว่าพิษณุโลกอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย

วารี วิสกุล^{๓๖} ได้ศึกษาเรื่องภูมิศาสตร์จังหวัดสุโขทัย : การศึกษาโดยการใช้ศัพท์ จุดประสงค์ของการศึกษาต้องการทราบว่าในจังหวัดสุโขทัยมีการใช้ภาษาถิ่นใดบ้างที่พูดกันและพูดอยู่ใน บริเวณใดของจังหวัด นอกจากนี้ยังต้องการทราบผลการศึกษาเพื่อทำแผนที่ภาษาของจังหวัดสุโขทัย การศึกษาครั้งนี้เก็บข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยหน่วยอรรถ จำนวน ๓๐ หน่วย อรรถ ซึ่งแทนด้วยภาษาถิ่นกลาง พิณอีสาน และภาษาถิ่นเหนือ ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปให้ผู้ใหญ่บ้าน ทุกหมู่บ้านในจังหวัดสุโขทัยเป็นผู้กรอกแบบสอบถามรวม ๕๖๗ หมู่บ้าน ได้รับแบบสอบถามคืนร้อยละ ๗๘.๔ ของแบบสอบถามทั้งหมดต่อจากนั้นได้นำข้อมูลไปวิเคราะห์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุป ได้ว่าในจังหวัดสุโขทัยมีภาษาไทยถิ่นใช้ ๓ ภาษาคือภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และ

^{๓๕} สมทรง บุรุษพัฒน์, “การศึกษาการกระจายของคำศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก”, รายงานการวิจัย, (นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๔).

^{๓๖} วารี วิสกุล, “ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดสุโขทัย : การศึกษาโดยคำศัพท์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖), บทคัดย่อ.

ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือพูดกันในพื้นที่รอบของทางทิศตะวันออกและทิศใต้ของจังหวัด ผู้วิจัยพบว่า จังหวัดสุโขทัยมีบางส่วนของแนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือ แผลภาษาไทยถิ่นกลางอยู่ระหว่างอำเภอทุ่งเสลี่ยมกับอำเภอสรีสำโรง นอกจากนั้นยังอยู่ในบริเวณตอนเหนือของอำเภอสรีสนาลัย

จำลอง คำบุญชู^{๓๗} ได้ศึกษาภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดลำปางโดยใช้ศัพท์ในการศึกษามีจุดประสงค์เพื่อจะแบ่งเขตภาษาคำเมืองในจังหวัดลำปางออกเป็นภาษาถิ่นย่อย การเก็บข้อมูลด้วยวิธีนำหน่วยอรรถจำนวน ๑๒๔ หน่วยอรรถ ที่ผ่านการคัดเลือกไปสอบถามประชาชนในจังหวัดลำปาง ทุกหมู่บ้านหมู่บ้านละ ๑ คน รวมชุดเก็บข้อมูล ๖๔๑ หมู่บ้าน และได้รับข้อมูลคืนกลับมา ๕๗๗ จุด หน่วยอรรถที่นำไปสอบถาม ได้มาจากหน่วยอรรถที่ประชาชนในจังหวัดลำปางใช้คำแทนแตกต่างกันจากข้อมูลที่รวบรวมได้ ปรากฏว่าในหน่วยอรรถที่หนึ่ง หนึ่งคำมีคำแทนได้มากกว่าหนึ่งคำ ผู้วิจัยจึงต้องนำคำเหล่านี้มาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาว่า หน่วยอรรถหนึ่งๆ มีศัพท์ที่ใช้แทนจำนวนเท่าใดมีคำใดบ้างที่จัดให้เป็นรูปศัพท์เดียวกันและคำใดบ้างที่จัดเป็นรูปศัพท์คนละคำ ผลการวิเคราะห์ศัพท์พบว่า หน่วยอรรถหนึ่งๆ มีศัพท์ใช้แทนตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป และมากที่สุดคือ ๒๓ ศัพท์ เมื่อได้ศัพท์ที่ใช้ในหน่วยอรรถเดียวกันแล้วจึงแสดงการกระจายของศัพท์บนแผนที่หนึ่ง ๑ แผ่น ตอน ๑ หน่วยอรรถ ปรากฏว่าหน่วยศัพท์ที่ไม่มีเส้นแบ่งเขตศัพท์ ๔๖ หน่วยอรรถ และสามารถลากเส้นแบ่งเขตศัพท์ได้จำนวน ๙๖ หน่วยอรรถ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีคำนวณศัพท์ที่อำเภอต่างๆ ใช้เหมือนกันคือ คำนวณว่าในจำนวน ๙๖ หน่วยอรรถนี้ศัพท์ที่มีอัตราการใช้สูงสุดของอำเภอใด เหมือนกับอำเภอใดบ้าง ผลการศึกษาสามารถแบ่งภาษาถิ่นย่อยของจังหวัดลำปางเป็นภาษาถิ่นย่อยลำปางตอนเหนือกับภาษาถิ่นย่อยลำปางตอนใต้

ประคุณ เทพสกุลรัตน์^{๓๘} ได้ศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดสงขลา เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของศัพท์และศึกษากการกระจายของศัพท์แนะนำการศึกษาแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยโดยใช้แหล่งข้อมูลจากทุกตำบลของจังหวัดสงขลา จำนวน ๑๒๒ ตำบล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามอรรถ ๗๒ หน่วยอรรถ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา โดยเลือกผู้บอกภาษาอย่างมีกฎเกณฑ์ ผลการวิจัยการใช้ศัพท์ในหน่วยอรรถเดียวกันในท้องถิ่นต่างๆ มี

^{๓๗} จำลอง คำบุญชู, “ภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดลำปาง : การศึกษาคำศัพท์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), บทคัดย่อ.

^{๓๘} ประคุณ เทพสกุลรัตน์, “ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๔), บทคัดย่อ.

ความแตกต่างกัน ๓ ลักษณะคือ แตกต่างกันในโครงสร้างของคำ แตกต่างกันในลักษณะของการใช้คำแตกต่างกันทางธรรมชาติของภาษา การกระจายของศัพท์ทั้ง ๗๒ หน่วยย่อย ไม่ปรากฏการรวมตัวของเส้นแบ่งเขตภาษาในบริเวณใดชัดเจน ดังนั้นจึงแบ่งเขตภาษาย่อยโดยการพิจารณาจำนวนศัพท์ที่มีอัตราการใช้สูงสุด จึงแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อย ในจังหวัดสงขลาได้ ๓ เขตคือ เขตที่ ๑ ใช้ในอำเภอเมือง อำเภอระโนด อำเภอสทิงพระ กิ่งอำเภอกระแสดินธุ์ กิ่งอำเภอควนเนียง และกิ่งอำเภอลิงหนคร เขตที่ ๒ ได้แก่ภาษาที่พูดกันในอำเภอหาดใหญ่ อำเภอสะเดา อำเภอรัตนภูมิ กิ่งอำเภอนาหม่อม กิ่งอำเภอบางกล่ำ เขตที่ ๓ ใช้กันในอำเภอจะนะ อำเภอนาหวี อำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย

วรรณพร ทองมาก^{๓๙} ศึกษาแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ โดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์นั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการใช้ศัพท์บริเวณตั้งแต่อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จนถึงอำเภอท่าตะโก จังหวัดชุมพร เพื่อหาแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ โดยใช้หน่วยย่อย ๑๒๐ หน่วยย่อย ผู้บอกภาษา ๑๕๐ คนจากจุดข้อมูล ๑๕ จุด ผลการวิจัยแสดงว่าศัพท์ที่ใช้ในบริเวณทำการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ส่วนที่ใช้ศัพท์ไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ และส่วนที่ใช้ภาษาไทยเฉพาะถิ่น การหาแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์นั้น ทำได้ ๒ วิธี คือการหาแนวแบ่งเขตภาษาโดยการใช้สัดส่วนของการใช้ศัพท์แต่ละจุดและหาแนวแบ่งเขตภาษาโดยดูจากการกระจายของศัพท์ เมื่อนำผลมาหาแนวแบ่งเขตภาษาเฉพาะว่าแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้อยู่ที่ตำบลห้วยยาง อำเภอทับสะแก กลับบ้านกรูด อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ .

วิจิตร ศรีสุวิธานนท์^{๔๐} ได้ศึกษาการจำแนกภาษาโดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์ : ภาษาไทยกลุ่มตากใบ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการใช้ศัพท์ในกลุ่มภาษาตากใบในด้านชนิดของศัพท์ที่ใช้การกระจายของทรัพยากรและต้องการทราบว่าจะสามารถใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์ในการกำหนดพื้นที่ทางภาษาถิ่นกลุ่มนี้ได้หรือไม่ ผลการวิจัยพบว่าภาษาไทยกลุ่มตากใบมีการใช้ศัพท์ ๓ ชนิด คือ ศัพท์ที่ใช้ร่วมกันกับภาษาใต้จำนวนหนึ่ง ศัพท์ที่ใช้ร่วมกับภาษาใต้ทั่วไปมีลักษณะปฏิกิริยากันในเรื่องของจำนวนพยางค์เสียงพยัญชนะและเสียงสระเป็นสำคัญ ลักษณะของการใช้คำศัพท์เฉพาะถิ่นกระจายอยู่ทั่วไปทำให้สามารถใช้เป็นข้อมูลในการหาแนวแบ่งเขตภาษาได้ว่า แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลุ่มตากใบกับ

^{๓๙} วรรณพร ทองมาก, “แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ โดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), บทคัดย่อ.

^{๔๐} วิจิตร ศรีสุวิธานนท์, “การจำแนกภาษาไทยโดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์ : ภาษาไทยกลุ่มตากใบ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๘), บทคัดย่อ.

ภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไปอยู่ที่เขตแดนระหว่างอำเภอ ปะนาเระ อำเภอมายอ กิ่งอำเภอทุ่งยางแดงต่อกับ อำเภอยะหริ่งและอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จากแนวแบ่งเขตภาษาดังกล่าวทำให้สามารถกำหนดได้ว่าภาษาไทยถิ่นกลุ่มตากใบมีพื้นภาษาครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่เหนือจดใต้ คือตั้งแต่อำเภอปะนาเระ อำเภอมายอ กิ่งอำเภอทุ่งยางแดง อำเภอสายบุรี (รวมถึงกิ่งอำเภอกะพ้อ) กิ่งอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี อำเภอบาเจาะ อำเภอระแงะ (รวมถึงกิ่งอำเภอจะแนะ) อำเภอสุไหงปาตี อำเภอแว้ง (รวมถึงกิ่งอำเภอสุคีริน) อำเภอรือเสาะ อำเภอเย็งอ อำเภอเมืองนราธิวาส อำเภอดากใบ และพื้นที่ที่ใช้ภาษาไทยถิ่นในรัฐกลันตัน ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย โดยที่ภาษาไทยถิ่นกลุ่มนี้มีศูนย์กลางอยู่ที่พื้นที่อำเภอตากใบ อำเภอสุไหงปาตีและรัฐกลันตัน

ประภาพรรณ เสนีตันติกุล^{๔๑} ศึกษาเรื่องศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และสงขลา โดยสร้างรายการคำสั่งมีหน่วยอรรถ ๒๖๑๖ หน่วยอรรถ แบ่งตามกลุ่มความหมายรวม ๖ ประเภท ได้แก่ คำเรียกชื่อส่วนต่างๆ ของร่างกายคน สัตว์ พืช เครื่องญาติ และสรรพนาม คำเรียกชื่อเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย คำเรียกของใช้และเครื่องมือเฉพาะถิ่น เรียกเวลาเรียกอาหาร ชื่อโรค คำหมวดต่างๆ ๔ หมวดคำที่ใช้เกี่ยวกับความเชื่อ ศาสนา พิธีกรรม และหมวดเบ็ดเตล็ด แล้วนำหน่วยอรรถทั้งหมด ไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา ๓ คน ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละจังหวัดโดยควบคุมตัวแปรคือ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา ภูมิภาค และภูมิหลังของกลุ่มสมรสของตัวแทนผู้บอกภาษาทั้งหมดนี้จากผลการศึกษาปรากฏว่า ภาษาถิ่นทั้งสามมีการใช้ศัพท์มี ๓ ประเภทด้วยกันคือ ประเภทแรกได้แก่ศัพท์ที่ทุกถิ่นใช้เหมือนกันหมด ประเภทที่ ๒ ศัพท์ที่ทุกถิ่นใช้แตกต่างกัน ศัพท์ที่ดินหนึ่งใช้แตกต่างไปจากที่หนึ่งอยู่เพียงขึ้นเดียว ศัพท์ประเภทที่ทุกถิ่นใช้เหมือนกันมีจำนวน ๑๘๘๘ หน่วยอรรถ ร้อยละ ๗๒.๕๖ ของหน่วยอรรถทั้งหมดแสดงว่า ภาษาถิ่นทั้งสามล้วนเป็นภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นใต้

ดวงใจ เอช^{๔๒} ศึกษาวิจัยภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานีและ นครศรีธรรมราช และนำผลการศึกษามาแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นย่อยพร้อมทั้งเปรียบเทียบการแปลของ ศัพท์กับการแปลของเสียง ที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยคัดเลือกหน่วยอรรถ จากงานของ

^{๔๑} ประภาพรรณ เสนีตันติกุล, “การศึกษาเรื่องศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และสงขลา”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), บทคัดย่อ.

^{๔๒} ดวงใจ เอช, “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์* (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), บทคัดย่อ.

ประภาพรรณ เสนีตันติกุล จำนวน ๓๐ หน่วยยรรธ เลือกเฉพาะศัพท์ที่ใช้ต่างกันระหว่างจังหวัดสุราษฎร์ธานีกับจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดทำแบบสอบถามไปยังอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนประจำตำบลตำบลละ ๑ โรงเรียน รวมจุดเก็บข้อมูลทั้งสิ้น ๒๖๗ จุด จากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์คำที่ปรากฏในแบบสอบถามว่ามีศัพท์และแสดงการกระจายของศัพท์ลงบนแผนที่ จากผลการกระจายของศัพท์ลงบนแผนที่ทำให้แบ่งประเภทของแผนที่ได้ ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทที่ไม่สามารถแบ่งบริเวณที่ศึกษาออกเป็นพื้นที่ย่อยได้ และประเภทที่แบ่งบริเวณที่ศึกษาออกเป็นพื้นที่ย่อยได้ จากการพิจารณาแผนที่ประเภทที่สามารถแบ่งบริเวณที่ศึกษาออกเป็นพื้นที่ย่อยได้ ทำให้สรุปได้ว่าแนวแบ่งเขตภาษาที่สำคัญอยู่ที่บริเวณเส้นเขตจังหวัดโดยมีข้อยกเว้นอยู่ ๒ กรณี คืออำเภอขนอมและอำเภอลิขิต ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีแนวโน้มของการใช้ศัพท์เหมือนกับสุราษฎร์ธานีแก่อำเภอพระแสง แลกกับอำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานีเหมือนกับจังหวัดนครศรีธรรมราช

ระพีพรรณ ใจภักดี^{๔๓} วิจัยภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง เพื่อแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามมีหน่วยยรรธ ๓๐ หน่วยยรรธ ซึ่งได้จากการวิจัยเบื้องต้นและงานวิจัยอื่นให้เป็นตัวแทนของศัพท์ ๓ จังหวัด ที่ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปทุกตำบลใน ๓ จังหวัดรวมทั้งสิ้น ๓๒๘ ตำบลผู้ตอบแบบสอบถามคือ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนประจำตำบล ได้รับแบบสอบถามคืนร้อยละ ๘๒ จากการวิเคราะห์ศัพท์แล้วจึงแสดงการกระจายคำศัพท์ในแผนที่หน่วยยรรธละ ๑ แผนที่แล้วนำมาลากเส้นแบ่งเขตศัพท์ หากมีศัพท์เดียวปรากฏตั้งแต่ ๒๕ จุดขึ้นไป ขั้นสุดท้ายนำเส้นแบ่งเขตศัพท์ที่ปรากฏเกาะกลุ่มกันมาแสดงผลการวิจัยพบว่าการแปลของศัพท์ สามารถนำมาแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยบริเวณที่ได้ศึกษาได้ ๓ บริเวณ คือบริเวณจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง .

จิราภรณ์ ธรรมสะโร^{๔๔} ศึกษาภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดปัตตานีเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่าง ของศัพท์ศึกษาการกระจายของศัพท์และนำผลการศึกษามาแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยโดยใช้ข้อมูลจากหมู่บ้านทุกตำบลจำนวน ๑๑๒ ตำบล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามประกอบด้วยหน่วยยรรธ ๗๐ หน่วยยรรธ ผู้วิจัยออกเก็บข้อมูลด้วยการออกภาคสนาม

^{๔๓} ระพีพรรณ ใจภักดี, “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), บทคัดย่อ.

^{๔๔} จิราภรณ์ ธรรมสะโร, “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดปัตตานี”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๖), บทคัดย่อ.

สัมภาษณ์ผู้ออกภาษาซึ่งพัฒนาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดปัตตานีในหน่วยอรรถหนึ่งมีศัพท์ที่ใช้ ๓-๑๑ ศัพท์ ลักษณะความแตกต่างของศัพท์ที่ใช้ในหน่วยอรรถเดียวกันมี ๓ ลักษณะคือ ความแตกต่างด้านโครงสร้างของคำ ความแตกต่างด้านลักษณะการใช้คำ ความแตกต่างด้านธรรมชาติของคำ การกระจายของคำศัพท์ที่ใช้ในหน่วยอรรถเดียวกันไม่ปรากฏการรวมตัวของเส้นแบ่งเขตศัพท์หนาแน่นบริเวณใดอย่างชัดเจน จึงแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยจากจำนวนการใช้สูงสุดของแต่ละอำเภอใช้ตรงกันแบ่งเขตได้ ๒ เขต

จรรยา บุญพันธ์ และวันทนี พันธ์ชาติ^{๕๕} ศึกษาการกระจายของศัพท์ภาษาถิ่นทุกภาคทั่วประเทศโดยใช้วิธีทางภูมิศาสตร์ภาษาเพื่อการกระจายของศัพท์ในถิ่นต่างๆ กำหนดบริเวณที่ศึกษาโดยแบ่งพื้นที่ประเทศไทยเท่าๆ กัน (คือบริเวณที่เกิดจากเส้นรุ้งและเส้นแวงในแผนที่ตัดกัน เป็นกรอบสี่เหลี่ยม) ได้ ๕๑ พื้นที่ และแต่ละพื้นที่ย่อยได้จากมุมทแยงตัดกันและทำวงกลมรัศมี ๑ นิ้ว โดยใช้จุดตัดของเส้นทแยงมุมเป็นจุดศูนย์กลาง วงกลมนี้คือ จุดที่ผู้วิจัยได้เลือกเป็นตัวแทนของบริเวณที่จะศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทางไปรษณีย์ส่งไปยังครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนประจำตำบลประจำหมู่บ้านที่คัดเลือกจำนวน ๑๐๒ หมู่บ้าน การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลคำศัพท์ที่เก็บรวบรวมได้มาแสดงลงในตาราง เพื่อเปรียบเทียบดูความเหมือนและความแตกต่างของการใช้ศัพท์ แต่ในกรณีทีภาคแต่ละภาคมีศัพท์ที่ใช้สำหรับแต่ละหน่วยอรรถ ได้พิจารณาการใช้ศัพท์สามัญประจำภาคโดยพิจารณาศัพท์ที่มีการใช้ร้อยละ ๖๐ ของแต่ละภาค

จันทิราพร สุขปรีดี^{๕๖} วิจัยภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปลของศัพท์ในภาษาไทยถิ่น จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด โดยใช้แบบสอบถามที่มีหน่วยอรรถ ๖๐ หน่วยอรรถ ให้ผู้ตอบแบบสอบถามคือ กำนันหรืออาจารย์ใหญ่โรงเรียนประจำตำบล ได้รับแบบสอบถามคืนคิดเป็นร้อยละ ๘๑.๓๓ การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ไม่ได้วิเคราะห์ศัพท์ เช่นเดียวกับงานวิจัยอื่นๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับภูมิศาสตร์คำศัพท์ แต่ได้แสดงการกระจายของคำทุกคำลงบนแผนที่หน่วยอรรถ ๑ แผ่นโดยใช้สัญลักษณ์ต่อ ๑ คำแล้ววิเคราะห์ปริมาณของการปรากฏของคำในแต่ละแผนที่ ต่อจากนั้นจึงวิเคราะห์แผนที่ของหน่วยอรรถ

^{๕๕} จรรยา บุญพันธ์ และวันทนี พันธ์ชาติ, “การศึกษาการกระจายของคำศัพท์ในประเทศไทย : โครงการทดลอง”, (ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), บทคัดย่อ.

^{๕๖} จันทิราพร สุขปรีดี, “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), บทคัดย่อ.

ทั้งหมดเพื่อการเกาะกลุ่มของคำในการศึกษาครั้งนี้พบว่าหน่วยอรรถ ๓๖ หน่วยอรรถแสดงความคล้ายคลึงของการใช้ภาษาถิ่นจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ส่วนที่เหลือ ๒๔ หน่วยอรรถ แสดงการจำแนกภาษาไทยในบริเวณที่ศึกษาออกเป็นภาษาถิ่นย่อยระดับจังหวัด ๓ ภาษาได้แก่ ภาษาไทยถิ่นระยอง ภาษาไทยถิ่นจันทบุรีและภาษาไทยถิ่นตราดและภาษาไทยถิ่นย่อยระดับอำเภอ ๔ อำเภอ ได้แก่ ภาษาถิ่นย่อยโป่งน้ำร้อน ภาษาถิ่นย่อยปลวกแดง ภาษาถิ่นย่อยอำเภอเมืองจันทบุรีและภาษาถิ่นย่อยอำเภอเมืองตราด

ประภัสสร มลิวัดย์^{๔๗} วิจัยภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดสระบุรี การศึกษาโดยใช้คำศัพท์ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการแปลของศัพท์และการกระจายของศัพท์ภาษาไทยถิ่นต่างๆ คือ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน เพื่อนำผลของการศึกษามาทำแผนที่ ภาษาไทยถิ่นจังหวัดสระบุรีและเพื่อดูว่าภาษาไทยถิ่นเหล่านี้มีแนวแบ่งเขตของภาษาอยู่บริเวณใดซึ่งจะทำให้ทราบว่าภาษาไทยถิ่นต่างๆ ใช้พูดกัน ในบริเวณใดของจังหวัด แม้มีผู้พูดโดยประมาณเท่าใด การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีส่งแบบสอบถามไปยังกำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน จำนวนหน่วยอรรถที่ใช้ในการศึกษาจำนวน ๕๐ หน่วยอรรถ การวิเคราะห์การกระจายศัพท์และศัพท์แปรแล้วแสดงการกระจายศัพท์ลงในแผนที่เนื่องจากผลการกระจายศัพท์ไม่มีระบบจึงหาแนวแบ่งเขตภาษาที่แน่นอนไม่ได้จึงต้องใช้วิธีนับจำนวนการใช้ศัพท์ของภาษาไทยถิ่นต่างๆ เพื่อเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจว่าหมู่บ้านใดใช้ภาษาใด ผลการศึกษาพบว่าจังหวัดสระบุรีมีผู้พูดภาษาไทยถิ่นย่อย ๓ กลุ่ม คือ ภาษาไทยถิ่นกลางใช้มากที่สุด ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นอันดับ ๒ และใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือน้อยที่สุด และบางหมู่บ้านใช้ภาษาถิ่นแต่ละถิ่นปะปนกันเป็นผลมาจากหมู่บ้านนั้นเป็นเขตติดต่อกันแต่เมื่อพิจารณาแนวโน้มของภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในหมู่บ้านที่ไม่สามารถตัดสินว่าใช้ภาษาไทยถิ่นใดแน่ แต่ในอนาคตจะทำให้หมู่บ้านนั้นพูดภาษาของหมู่บ้านข้างเคียง

ชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ^{๔๘} วิจัยภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทย ๔ ถิ่น การศึกษาเชิงจำกัด โดยการศึกษาครั้งสุดท้ายมีจุดประสงค์ที่จะกำหนดเขตของภาษาไทยทั้ง ๔ ภาษา โดยใช้เกณฑ์ความแตกต่างทางด้านศัพท์ หน่วยอรรถที่นำมาศึกษามีจำนวน ๖ หน่วยซึ่งได้รับการคัดเลือกแล้วมี

^{๔๗} ประภัสสร มลิวัดย์, “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดสระบุรี : การศึกษาโดยใช้ศัพท์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๐), บทคัดย่อ.

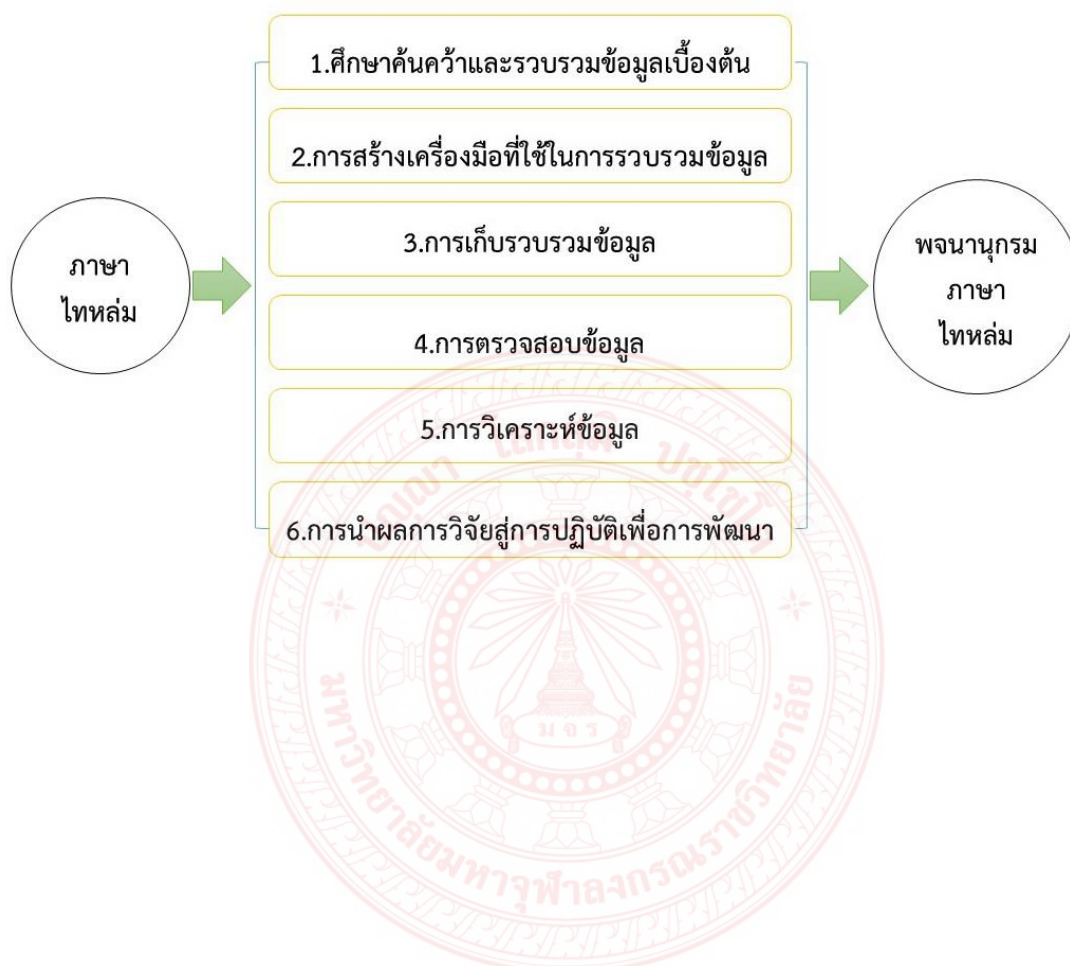
^{๔๘} ชลิดา โรจนวัฒนวุฒิ, “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทย ๔ ถิ่น : การศึกษาเชิงจำกัด”, รายงานการวิจัย, (โครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาท้องถิ่น: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), บทคัดย่อ.

คุณสมบัติคือ ประกอบด้วยศัพท์ประจำถิ่น ๔ ศัพท์ อย่างไรก็ตามหลังจากวิเคราะห์พบว่า ๒ ใน ๖ หน่วยขาดคุณสมบัติตามกำหนดจึงต้องตัดออกจากขั้นตอนการวิเคราะห์เพื่อนำผลมากำหนดเขตภาษา การเก็บข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังทุกอำเภอในประเทศไทยคือจำนวน ๖๖๗ อำเภอ และได้แบบสอบถามคืนทั้งหมด การใช้เกณฑ์ทางด้านศัพท์วิเคราะห์พบว่าสามารถกำหนดเขตภาษาไทยทั้ง ๔ ถิ่นได้แก่ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นใต้พร้อมทั้งพบบริเวณรอยต่อของภาษาอีกด้วยรวม ๖ แห่ง เมื่อเปรียบเทียบเขตภาษาไทยถิ่น เขตการปกครองอันได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน ภาคใต้ พบว่า ไม่ได้ครอบคลุมพื้นที่เดียวกัน

อุทุมพร จุลศิริ^{๔๔} วิทยุภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดพิจิตร เพื่อศึกษาการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นต่างๆ อันได้แก่ถิ่นเหนือ ถิ่นกลาง ถิ่นอีสานในจังหวัดพิจิตร โดยการศึกษาการแปรกของศัพท์ การกระจายศัพท์ และบริเวณการใช้ศัพท์ ของภาษาไทยถิ่นต่างๆ เพื่อนำผลมาทำแผนที่ทางภาษาวีธีเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามประกอบด้วย ๔๐ หน่วยย่อย แทนด้วยศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ ถิ่นกลาง ถิ่นอีสาน แจกให้ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านที่มาประชุมประจำเดือนที่อำเภอ ผลการเก็บข้อมูลนำมาวิเคราะห์ศัพท์ และแปรศัพท์ มีหน่วยย่อย ๒ หน่วยย่อย ที่มีปัญหาจึงจำเป็นต้องตัดออกเหลือเพียง ๓๘ หน่วยย่อย จากนั้นจึงแสดงการกระจายศัพท์ลงแผนที่หน่วยย่อยละ ๑ แผ่น แต่การกระจายของศัพท์เป็นอย่างไรระบบไม่สามารถหาแนวแบ่งเขตภาษาได้ผู้วิจัยจึงนับจำนวนการใช้ศัพท์ของภาษาไทยถิ่นต่างๆ และตัดสินใจว่าหมู่บ้านใดใช้ภาษาใดหรือมีแนวโน้มที่จะใช้ภาษาใด ผลปรากฏว่าจังหวัดพิจิตรมีการใช้ภาษาไทยถิ่น ๓ ภาษาคือภาษาถิ่นเหนือของจังหวัดสำหรับภาษาไทยถิ่นอีสานมีใช้ไม่มากเมื่อเทียบกับภาษาไทยถิ่นกลางและใช้ในบริเวณตะวันออกของจังหวัดและมีจำนวนเล็กน้อยตามชายแดนด้านตะวันตกของจังหวัดส่วนภาษาถิ่นเหนือมีใช้อยู่ ๒ หมู่บ้านสาเหตุของการใช้ภาษาถิ่นเหนือและภาษาไทยถิ่นอีสาน ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเนื่องมาจากการอพยพย้ายถิ่นสำหรับหมู่บ้านปะปนกันไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าใช้ภาษาใด อาจเนื่องมาจากการรับอิทธิพลของภาษาอื่นที่อยู่ใกล้เคียงภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน ภาคใต้ พบว่าไม่ได้ครอบคลุมพื้นที่เดียวกัน

^{๔๔} อุทุมพร จุลศิริ, “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดพิจิตร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๔), บทคัดย่อ.

๒.๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาภาษาไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เพื่อรวบรวมและจัดทำพจนานุกรมภาษาไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ ๓) เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ คณะผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ การตรวจสอบข้อมูลสำหรับงานวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษา บทความ วารสาร รายงานการวิจัย หนังสือวิชาการ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้สูงอายุ

๑. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ บทความ วารสาร รายงานการวิจัย หนังสือ วิชาการ และสัมภาษณ์กลุ่มแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงสาเหตุและสภาพปัญหาของการอนุรักษ์ และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๒. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย หนังสือ บทความ วารสาร รายงานการวิจัย หนังสือวิชาการ และเอกสารอื่นๆ โดยศึกษาการอนุรักษ์ และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

๓. ทำการศึกษาส่งเสริมการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔. วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบส่งเสริมการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

๕. สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่ม

๓.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลงานวิจัย

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ และเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับภาษาไทหล่ม ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้สูงอายุ ของอำเภอหล่มสัก และอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบุคคลที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจะต้อง มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนด โดยมีรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

๑) ประเภทของกลุ่มตัวอย่าง

- ชาวบ้านอำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า

๒) คุณสมบัติของบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

- ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้สูงอายุ ของอำเภอหล่มสัก และอำเภอหล่มเก่า

- มีความรู้ ประสบการณ์ พูดภาษาไทหล่มได้

๓) ผู้ให้ข้อมูลงานวิจัย (Key Informant)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้สูงอายุ จำนวนทั้งหมด ๑๗ ท่าน ได้แก่

๑. พระมหาดาวสยาม วชิรปณฺโญ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น

๒. พระครูปริยัติพัชรกิจ เจ้าอาวาสวัดศรีฐาน

๓. พระครูถาวรพัชรกิจ (เสากแก้ว) เจ้าอาวาสวัดโฆษา, เจ้าคณะตำบลห้วยไร่

๔. พระสมุห์ไพโรศาล ภัทรมุนี เจ้าอาวาสวัดท่ากกแก

๕. นางชั้นแก้ว แก่นชา ข้าราชการบำนาญ

๖. นางพีรจิตร์ เหมือนรักษา อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
๗. นายสมบูรณ์ กันหา อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน
๘. นางจุมมาลี แก่นชา ข้าราชการบำนาญ
๙. นางพยุงศิลป์ เสมาทอง ครูชำนาญการพิเศษ
๑๐. นางนารีรัตน์ คำภา
๑๑. นางมัทนา แสงบัว ครูชำนาญการพิเศษ
๑๒. นายล้ำ จันทวงศ์ ข้าราชการบำนาญ
๑๓. นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์ ข้าราชการบำนาญ
๑๔. นายทองเลื่อน บุตรงาม ครูใหญ่ ร.ร. ผู้สร้างสุขผู้สูงอายุ ต.บ้านดัว
๑๕. น.ส.มนต์นภา ก้อนดี ข้าราชการบำนาญ
๑๖. นายธานี โนรีเวช ข้าราชการบำนาญ
๑๗. ผศ.สุรียรัตน์ หาญคำ ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

๓.๓.๑ แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งครอบคลุมตัวแปรต่างๆ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

๓.๓.๒ แบบบันทึกภาคสนาม ใช้บันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยรูปแบบของแบบบันทึก แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ การจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ตามความเป็นจริง (observation note) บรรยายอย่างละเอียดถึงสิ่งแวดล้อม สถานที่ บุคคล เหตุการณ์ คำพูดของบุคคล โดยไม่มีการตีความ

ส่วนที่ ๒ เป็นส่วนที่มีความเบื้องต้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของผู้วิจัยประกอบ (theoretical note) แสดงความคิดเห็น เน้นความหมายให้ชัดเจนและสร้างสมมติฐานชั่วคราว ในบางกรณีอาจต้องใช้ข้อมูลในส่วนที่ ๑ หลายๆ เรื่อง จึงจะสรุปเป็นส่วนที่ ๒ ได้

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการการเก็บรวบรวมข้อมูล หลายวิธี ประกอบด้วย

๑) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกต ประชาชน ชุมชน บ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้สูงอายุ ของอำเภอห่มสั๊กและอำเภอห่มเกล้า

๒) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ข้อมูลจากท่านผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระภิกษุ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น ในการสำรวจภาษา การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ อันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่แก่วงการวิชาการ

- จะทำการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่ม เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจาก สังคมไทยอย่างไร
- ใครที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุด ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น
- มีวิธีอย่างไรให้วัยรุ่นในปัจจุบัน ไม่อายที่จะพูดภาษาถิ่น
- บทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม (วัดและชุมชน) เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟู ภาษาถิ่น และเมื่อเห็นคนอื่นพูดภาษาถิ่น
- ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัด และชุมชน

๓) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาระบบภาษา ประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้สูงอายุ ของอำเภอหล่มสัก และอำเภอหล่มเก่า

๔) บันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว กิจกรรมการประชุมกลุ่มย่อย

๓.๔.๒ สถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

สถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

๑) วิทยาลัยสงฆ์พ่อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ ดังนี้

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

๑) นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้สูงอายุของอำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า มาบันทึกไว้

๒) แยกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่าตรงกันหรือไม่

๓) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์

๔) รวบรวมสำนวนภาษาไทหล่มที่อาจสูญหายไป

๕) จัดทำพจนานุกรมภาษาไทหล่ม

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาภาษาไทยถิ่น จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เพื่อรวบรวมและจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยถิ่น จังหวัดเพชรบูรณ์ และ ๓) เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษา บทความ วารสาร รายงานการวิจัย หนังสือวิชาการ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observations) จากปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้สูงอายุ ดังต่อไปนี้

๔.๑ ประวัติความเป็นมาภาษาไทยถิ่น จังหวัดเพชรบูรณ์

“เมืองหล่ม” หรือ อำเภอหล่มเก่าและอำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นบริเวณราบลุ่มที่มีเทือกเขาล้อมรอบทั้งสามด้าน ได้แก่ด้านทิศเหนือ ด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ชื่อเมืองหล่มแต่เดิมนั้นเรียกว่า “เมืองลุ่ม” คำว่า “ลุ่ม” ถ้าออกเสียงตามสำเนียงพื้นถิ่นจะต้องออกเสียงว่า “ลุ่ม” ในภาษาพื้นเมืองหล่มสักและภาษาพื้นเมืองภาคเหนือรวมถึงประเทศลาว หมายถึง “ข้างล่าง” เช่นมีคำที่ชาวหล่มสักใช้เรียกบริเวณใต้ถุนเรือนว่า “ใต้ลุ่มใต้ล่าง” ในภาษาเหนือเรียก “ใต้ลุ่ม” ซึ่งก็หมายถึง “ข้างล่าง” นั้นเอง แต่ถ้าแปลความหมายตามภาษาไทยกลางก็ หมายถึง บริเวณที่ลุ่มต่ำมีลักษณะเป็นแอ่ง หรือ บริเวณที่ราบลุ่มซึ่งก็ตรงกับลักษณะของพื้นที่ตั้งของอำเภอหล่มสักและหล่มเก่าเพราะตั้งอยู่ระหว่างอ้อมกอดของภูเขาที่มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ ชื่อของเมืองลุ่มมีปรากฏอยู่และนำเสนอให้เราเห็นว่า “เมืองลุ่มหรือเมืองหล่มนั้นก็มีความสัมพันธ์ในทางเชื้อชาติประวัติศาสตร์ร่วมกับผู้คน ในดินแดนแคว้นถิ่นล้านช้างหลวงพระบางและเวียงจันทร์ด้วยกันนั่นเอง” ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเมืองหล่มนั้น คนหล่มเองก็ไม่เข้าใจแจ่มแจ้งมากนักเพราะพัฒนาการของเมืองหล่มนั้นเกิดขึ้นจากชุมชนเล็ก ๆ ระดับหมู่บ้านแล้วเจริญขึ้นเป็นเมืองตามครรลองของสังคม เมืองหล่มไม่ใช่เมืองสำคัญที่รัฐ

จะต้องทุ่มเทพะกำลังในการก่อตั้งเมืองเหมือนเมืองสำคัญอื่น ๆ เช่น เมืองเพชรบูรณ์ ที่มีลักษณะเป็นเมืองที่มีคูน้ำและกำแพงเมืองชัดเจน

จะสังเกตได้ว่าในบริเวณเมืองหล่มทั้งหล่มเก่าและหล่มสักนั้น ไม่ปรากฏมีร่องรอยของคูน้ำคันดิน หรือซากกำแพงเมืองให้เห็นอยู่เลย นอกจากบริเวณเมืองเก่านครเดิด บ้านดงเมือง อำเภอหล่มสัก ซึ่งเมืองดังกล่าวนี้ก็เหลือเพียงเศษซากกำแพงเมืองและคันดินให้เห็นพอเลือนรางแต่ก็เป็นโบราณสถานที่อยู่ภายนอกเมืองหล่มและเอียงไปทางเมืองเพชรบูรณ์ และโบราณสถานบ้านดงเมืองนี้อาจจะมีอายุเก่าแก่กว่าพัฒนาการของเมืองหล่มก็เป็นได้ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าเมืองหล่มไม่ใช่เมืองสำคัญมาแต่สมัยโบราณ แต่เป็นเพราะการได้เปรียบทางด้านสภาพภูมิประเทศมากกว่าที่เมืองหล่มได้ตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ดี จึงไม่ปรากฏว่าเมืองหล่มจะถูกคุกคามทางด้านสงครามเลยแม้แต่น้อย ถ้าหากจะกล่าวว่าเมืองหล่มเป็นเมืองของชาวบ้านก็คงจะไม่เสียหาย เพราะเป็นเมืองระดับชาวบ้านจริง ๆ และก็เป็นอย่างนี้มาช้านานจนถึงปัจจุบัน เพราะการปกครองถึงจะมีระบบเจ้าขุนมูลนายเข้ามาในสมัยหลังอยู่บ้าง แต่ดั้งเดิมนั้นชาวหล่มก็ปกครองกันเองโดยใช้ระบบฮิลบสองครองสิบสี่ตามแบบอย่างที่ได้มาจากเวียงจันทน์ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าเมืองหล่มนั้นผูกขาดอยู่ภายใต้อำนาจของเวียงจันทน์ หรืออยู่ภายใต้อำนาจใดเพราะเป็นดินแดนที่ตั้งอยู่ระหว่างชายแดน และการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชนจากดินแดนล้านช้างเข้าสู่บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบนคือบริเวณเมืองหล่มเก่า หล่มสัก เป็นเหตุให้ทั้งสองอาณาจักรได้ตกลงแบ่งปันเขตแดนโดยมีพระธาตุศรีสองรักเป็นหลักบอกเขตที่ตั้งเห็นจนปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าชาวเมืองหล่มจะต้องเลือกผู้นำขึ้นมาเองโดยการตัดสินใจของกลุ่มชน หรืออาจจะเลือกผู้นำที่สืบเชื้อสายมาจากผู้นำคนเดิมที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นก่อนที่จะอพยพโยกย้ายถิ่นจากถิ่นเดิมคือดินแดนล้านช้าง เข้าสู่ดินแดนลุ่มแม่น้ำป่าสัก ซึ่งผู้นำหรือผู้ปกครองเมืองหล่มนั้นมีชื่อเรียกว่า “อุปฮาด” ซึ่งต่อมาภายหลังนิยมเรียกว่า “ปู่เฒ่า” “เจ้าปู่” ซึ่งตำแหน่งอุปฮาดนั้นก็ตรงกับตำแหน่งเจ้าเมืองในการปกครองระบอบอาชญาสิทธิ์ ของเวียงจันทน์ และหลวงพระบาง ซึ่งอยู่ในความทรงจำของประชาชนที่ยังคงมีความศรัทธาอยู่ในระบบจารีตประเพณีดั้งเดิมตามบรรพบุรุษผู้ที่เคยอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรล้านช้างนั่นเอง ตำแหน่งทางการปกครองดังกล่าวนี้ยังมีชื่อปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษของชาวเมืองหล่ม ซึ่งในเทศกาลงานบุญประเพณีบุญบั้งไฟจะมีการอัญเชิญดวงวิญญาณที่มีชื่อปรากฏเกี่ยวข้องกับระบบการปกครองแบบอาชญาสิทธิ์ ได้แก่ “เจ้าปู่” “มเหศักดิ์” “หลวงศรี” “ศรีหวงษ์” “แสน” “ท้าว” “นาง” ซึ่งชื่อที่ปรากฏดังกล่าวเกี่ยวข้องกับชื่อของ เทวดา ชื่อตำแหน่ง และคำนำหน้าเรียกบุคคลสำคัญต่างๆ สมัยโบราณกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลลาวร่วมสมัยกับการสร้างพระธาตุศรีสองรักในบริเวณอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย “จากการสำรวจของนักโบราณคดีเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมลาวล้านช้างในภาคกลางกล่าวว่า พระธาตุเจดีย์วัดโพนชัย ต.บ้าน

หวาย มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมร่วมสมัยเดียวกันกับเจดีย์ศรีสองรัก" กล่าวคือ ประมาณปี พ.ศ. ๒๐๙๐ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา และสมเด็จพระเจ้าชัยเชษฐาธิราชแห่งกรุงศรีสัตตนาคนหุต ล้านช้าง ได้กระทำสัญญามิตรต่อกันคือได้ร่วมกันก่อสร้างพระธาตุศรีสองรัก ไว้เป็นพยานว่า จะไม่รุกรานฆ่าฟันกันทำสัญญาว่าจะเป็นบ้านพี่เมืองน้องกัน อาจจะเป็นไปได้ว่าพระเจ้าชัยเชษฐามีเชื้อสายมาจากทางราชวงศ์ล้านนาเชียงใหม่และในสมัยเดียวกันนั้นทั้งสองนครก็ถูกทัพพม่ามาตีอยู่เนืองนิจ

ฉะนั้นทั้งสองนครจึงทำไมตรีต่อกันเพื่อช่วยเหลือกันทำสงคราม และพระธาตุศรีสองรักก็เปรียบเสมือนเสาหลักปักแดนระหว่างสองพระนคร ด้วยเหตุนี้ประชาชนชาวล้านช้างก็อพยพมาจากนครหลวงพระบางลงมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในแถบเมืองหล่มสัก เดิมเรียก เมืองลุ่ม กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่าพวกราษฎรชาวศรีสัตตนาคนหุตหรือพวกลาวพุงดำ (นิยมสักลายตั้งแต่ขาท่อนบนขึ้นไปถึงเอว) สืบเชื้อสายมาจากหลวงพระบาง ได้มาพำนักอยู่ก่อนแล้ว ก่อสร้างเจดีย์สถานไว้สำหรับเพื่อนบ้าน เหตุที่พากันมาอยู่สร้างเมืองลุ่มนี้ ก็เพราะหนีภัยต่าง ๆ เมื่อมีจำนวนคนเพิ่มขึ้นก็เกิดเป็นบ้านเมือง ในที่สุดเกิดมีผู้ปกครองแต่ไม่ได้เรียกว่าเจ้าเมือง ใช้คำพื้นเมือง เรียกว่า “อุปฮาด” ตามภาษาพื้นเมืองที่ใช้กันเป็นชื่อตำแหน่งเจ้าเมืองของชาวศรีสัตตนาคนหุต (ล้านช้าง) ทั้งนี้สำเนียงภาษาเหมือนกันทุกอย่าง จึงนำสันนิษฐานว่าชนกลุ่มนี้เข้ามาแต่เมื่อไรและเข้ามาทาง ไหนตามคำบอกเล่าและพิจารณาตามหลักฐานในท้องถิ่น น่าจะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแถบนี้ตั้งแต่สมัยโบราณ อาจจะทำก่อนสมัยสุโขทัยก็เป็นได้ เพราะในสมัยสุโขทัยยังปรากฏชื่อเสียง เมืองลุ่มหรือเมืองหล่ม หรือเมืองลมบ่าจาย อยู่ในท้องที่จังหวัดเพชรบูรณ์ตอนเหนือน่าจะเป็นเมืองหล่มเก่าปัจจุบันในบ้านเมืองบริเวณนี้มีซากวัดวาอารามกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป แต่ปรักหักพังยากแก่การจะพิสูจน์ได้ ในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มแห่งน่านเจ้า ได้ส่งขุนลอโอรสมาสร้างบ้านแปงเมืองขึ้นมาใหม่ เรียกว่าเมืองเซา (หลวงพระบาง) ผู้คนจากหลวงพระบางอาจจะเคลื่อนย้ายตามลำน้ำโขงลงมา บาง พวกอาจจะเข้าไปในทางน้ำป่าดแสนตอ ท่าสัก เข้าสู่ครุฑไทยและบางพวกเข้ามาทางจังหวัดเลยและเข้ามาทางเมืองแก่นท้าว ด่านซ้าย เข้าสู่หล่มเก่า หล่มสัก พบดินแดนอุดมสมบูรณ์จึงปักหลักตั้งถิ่นฐานเป็นกลุ่มเป็นก้อนอยู่ทางตอนเหนือของกลุ่มน้ำป่าสักและสาขา ชนกลุ่มนี้มีความรักความสามัคคีกันเป็นอันดี รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้โดยเฉพาะภาษาพูด การแต่งกายและความเชื่อต่าง ๆ ของชนพื้นเมือง สาเหตุของชนพื้นเมืองหล่ม ซึ่งมักจะรวมกันเป็นกลุ่มไม่ค่อยจะแพร่กระจายไปที่ใด ส่วนมากจะขยายออกไปเป็นบริเวณแคบในท้องถิ่น ทั้งนี้เป็นเพราะ ๑. ทางเดินลำบากมีแต่เทือกเขาล้อมรอบและเป็นชัยภูมิป้องกันข้าศึกรุกรานตามธรรมชาติ ๒. เป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์จึงไม่ยากอพยพไปอยู่ที่อื่น ๓. ทางตอนใต้ลงมาอาจจะเป็นดินแดนที่ขอมปกครองในเขตเมืองศรีเทพยุคสร้างบ้านแปงเมืองเดิม เมืองลุ่มนั้นเป็นเมืองเล็ก ๆ ไม่ค่อยที่จะมีผู้คนรู้จักสักเท่าใดสาเหตุที่เรียกชื่อเมืองว่า เมืองลุ่มก็คือ

มีผู้คนอาศัยอยู่ในที่ราบลุ่ม หรืออีกสาเหตุหนึ่ง คำว่าลุ่มในภาษาพื้นเมืองลุ่ม ออกเสียงว่า ลุ่ม หมายความว่า ข้างล่าง ดังที่ชาวเมืองหลวงพระบางเรียกพวกตนว่า ลาวลุ่ม หมายถึง เป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ข้างล่างหรือบนพื้นราบนั่นเอง เพื่อให้แตกต่างไปจากกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บนที่สูง ก็คือ คนเผ่า ลัว่ ข่า ม้ง ฯลฯ ที่ถูกเรียกว่าเป็น ลาวเทิง และลาวสูง คล้ายกับชาวภาคเหนือของไทยที่ เรียกพวกตนว่า “คนเมือง” นั่นเอง

เมืองลุ่มสักนี้แต่เดิมอาจมีสถานะเป็น “เมืองสองฝ่ายฟ้า” คือ มีความสัมพันธ์และส่งส่วยให้ทั้งราชสำนักเวียงจันทน์และราชสำนักสยาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังจากที่เวียงจันทน์ตกเป็นประเทศราชของสยามในสมัยธนบุรี เมืองลุ่มสักอาจจะอยู่ภายใต้การควบคุมของเมืองเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นเมืองใหญ่เมืองหนึ่งของสยามที่ควบคุมบ้านเมืองและเส้นทางการค้าในระหว่างลุ่มแม่น้ำป่าสักกับลุ่มแม่น้ำโขง และราชสำนักสยามก็รับรู้และเข้าใจว่า เมืองลุ่มสักนั้นเป็นเมืองที่อยู่ในอาณาจักรสยาม ทั้งที่ชาวเมืองนั้นเป็นชาวลาวล้านช้างทั้งสิ้น และในเอกสารจดหมายเหตุสมัยรัชกาลที่ ๓ บางชิ้นเรียกชาวเมืองลุ่มสักว่า “ลาวลุ่มสัก” หรือ “ลาวลุ่ม”^๑ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ของฝ่ายสยามว่า ชาวเมืองลุ่มสักนั้นเป็นชาวลาว “ลาวพุงขาว” ที่แตกต่างจากชาวเมืองเพชรบูรณ์และเมืองใกล้เคียงในหัวเมืองฝ่ายเหนือ

เนื่องจากชาวเมืองลุ่มสักเป็นชาวลาว และเมืองลุ่มสักตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมโบราณที่เชื่อมระหว่างบ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำเลย-แม่น้ำโขง กับลุ่มแม่น้ำป่าสัก-แม่น้ำเจ้าพระยา จึงทำให้พื้นที่เมืองลุ่มสักเป็นส่วนหนึ่งของสมรภูมิรบ ด้วยเป็นเส้นทางที่เจ้าราชวงศ์ (เหง้า) นำกองทัพลาวยกมาจากเมืองนครราชสีมาขึ้นมากวาดต้อนผู้คนเมืองเพชรบูรณ์และเมืองลุ่มสักไปยังเมืองเวียงจันทน์และกรมการเมืองส่วนหนึ่งยังเข้าร่วมกับเจ้าราชวงศ์ในการทำศึกกับฝ่ายสยามในครั้งนี้ด้วยความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์แบ่งได้เป็น ๗ กลุ่มที่แตกต่างกันได้แก่กลุ่มภาษาถิ่นไทยกลาง กลุ่มภาษาถิ่นไทยอีสาน กลุ่มภาษาถิ่นไทยลุ่ม กลุ่มภาษาลาว กลุ่มภาษาจีน กลุ่มภาษาชาวนัน หรือญ้อกรและภาษากลุ่มชาวเขา ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นลักษณะของแต่ละชุมชน คำว่า “ไทลุ่ม” มีความหมายว่า กลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณอำเภอลุ่มสักและอำเภอลุ่มเก่า เป็นกลุ่มชนที่อยู่ในวิถีชีวิตวัฒนธรรมลาว ถ้าจะเรียกว่า “คนลาว” ก็ไม่ผิด คำว่า “ไทลุ่ม” ไม่ได้หมายถึงเชื้อชาติลาว-ไทย-เขมร แต่มีความหมายถึงกลุ่มผู้คนที่มิถุนีลำนานอยู่ในเมืองลุ่ม คำว่า “ไท” ในความหมาย

^๑ จดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๓ เล่มที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลสหประชาพานิช, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖.

ดั้งเดิมภาษาหล่มนั้นหมายความว่า “คน” เช่น เมื่อเราอยากจะทราบว่าเขาเหล่านั้นเป็นคนถิ่นไหน ขอใช้คำถามเป็นภาษาหล่มว่า “เจ้าเป็นไทบ้านไต่” (คุณเป็นคนบ้านไหน) อาจจะมีคำตอบว่า “ซ้อย เป็นไทบ้านเหนือ” (ฉันเป็นคนบ้านเหนือ) เป็นต้น ดังนั้นคำว่า “ไทหล่ม” จึงหมายความว่า “คนหล่ม” นั่นเอง ตามข้อสันนิษฐานของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ไทหล่มนั้น เพลงลาวพุงขาว เช่นเดียวกับชาวมณฑลอุดร ซึ่งนิยมสักลายสีดำเหนือหัวเข่า แต่ไม่ถึงพุงเหมือนชาวล้านนา เสียงเรียกต่างกันไปว่า “ลาวพุงดำ” สำเนียงภาษา ไทหล่มจะเรียกตนเองว่าเป็น คนลาว มีวัฒนธรรมลาวที่ชัดเจนมากทางด้านภาษาพูด บริเวณเมืองหล่มเก่าและเมืองหล่มสักนั้น มีการรวมตัวกันของวัฒนธรรมลาวที่หนาแน่นและหลากหลาย แต่ที่สำคัญนั้นมีอยู่ ๒ ตระกูล คือ ตระกูลลาวหลวงพระบาง และตระกูลลาวเวียงจันทน์ ถ้าจะแยกแยะลาวทั้งสองตระกูลนี้ ต่างกันด้านสำเนียงการพูดเท่านั้น นอกนั้นก็เหมือนกันเกือบทั้งหมด ภาษาลาวสำเนียงหลวงพระบาง คือสำเนียงที่ใช้พูดกันมากบริเวณจังหวัดเลย หรือที่เรียกกันว่า “ภาษาไทเลย” ส่วนสำเนียงเวียงจันทน์นั้นก็เป็อีกสำเนียงหนึ่งที่ใช้พูดกันบริเวณจังหวัดหนองคาย อุดรธานี ขอนแก่น ชัยภูมิ และอื่นๆ ในเมืองหล่มบริเวณที่พูดภาษาสำเนียงหลวงพระบาง ได้แก่ ในอำเภอลหล่มเก่าบ้านนาซ่า บ้านหินกลิ้ง บ้านตาดกลอย เป็นต้น ในอำเภอลหล่มสัก ได้แก่ บ้านน้ำก้อ บ้านบุงยาง เป็นต้น

ส่วนสำเนียงเวียงจันทน์ ในอำเภอลหล่มเก่า ได้แก่ บ้านนาแซง บ้านพรวน เป็นต้น ในอำเภอลหล่มสัก ได้แก่ บ้านฝายนาแซง บ้านดิว บ้านห้วย บ้านโสก เป็นต้น

ทั้งสองสามอย่างนี้ถือว่าเป็นตระกูลภาษาลาวล้านช้างเหมือนกัน แต่มีที่มาถิ่นฐานที่แตกต่างกันจึงมีสำเนียงแตกต่าง และคำพูดบางคำอาจจะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยถ้าเป็นคนหล่มจะทราบดีว่า ใครเป็นใคร สำเนียงอะไรและเป็นคนที่ไหน แต่ในปัจจุบันความเป็น “ไทหล่ม” เริ่มชัดเจนขึ้น เมื่อทั้งสองสำเนียงภาษามาอยู่ร่วมกัน จึงเกิดเป็นสำเนียงผสมผสานขึ้นมาใหม่ตามวิวัฒนาการของภาษา ซึ่งรวมทั้งสองสำเนียงเข้าไว้ด้วยกัน เป็นสำเนียงลาวหล่มที่คุ้นเคยของคนส่วนมาก ได้แก่ สำเนียงบ้านท่ากกโพธิ์ บ้านท่ากกแก บ้านท่าโก บ้านท่ามะกกล้วย บ้านนาหลวง ในอำเภอลหล่มสัก ซึ่งเป็นผู้คนที่อาศัยปะปนกันจนมีสำเนียงเป็นของตนเอง เมื่อเราได้ฟังสำเนียงคนลาวหลวงพระบางที่พูดกันอยู่ในประเทศลาวปัจจุบันนี้ จะทำให้รู้สึกว่ “คนลาวหลวงพระบางนั้นพูดเหน่อมากทีเดียว” อันนี้ก็ไม่ใช่แปลกอะไรกับการที่ชาวเมืองกรุงเทพฯ มองว่าชาวเมืองสุพรรณและอยุธยาพูดเหน่อนั่นเอง ศัพท์ที่เรียกใช้บุคคล เช่น ศัพท์ที่คนหล่มใช้เรียกบุคคลในท้องถิ่นของตนนั้นถือว่าเป็นคำสุภาพและนุ่มนวล และเป็นการให้เกียรติยกย่องแก่บุคคลที่ตนเคารพรักนับถือ ผู้เขียนจะขอนำเสนอภาษาหล่ม สำนวนที่เรียกบุคคลตามฐานะต่างๆ ที่ถือว่าไพเราะและสุภาพตามธรรมเนียมนิยมของคนหล่มแต่โบราณ ศัพท์ที่ใช้เรียกบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว (เอ็นนามตามศักดิ์) ครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่เราต้องให้ความรักและความเคารพซึ่งกันและกันฉะนั้นคนหล่มจึงให้เกียรติกันโดยคำพูด ที่

เรียกว่า (ศักดิ์) ของคนนั้นๆ เช่น คนหล่มเรียกพ่อแม่ ว่า อีพ่อ อีแม่ พ่อแม่จะเรียกลูกว่า น้อง แล้วตามด้วยชื่อ เช่น น้องพร น้องแพร หากเป็นลูกชายคนโตจะเรียกว่า อ้าย เช่น บักอ้าย อ้ายทอง อ้ายเพชร หากเป็นลูกคนสุดท้องจะเรียกว่า บักหล้า อีหล้า ลูกหลานเรียกญาติผู้ใหญ่ เช่น เรียก ตา -ยาย ว่า พ่อไซ่น นำหน้าชื่อ เช่น พ่อไซ่นลี แม่ไซ่นแก้ว เป็นต้น เรียกปู่- ย่า เหมือนกันทั่วไป ในข้อนี้มีข้อควรสังเกตว่า คำว่า ปู่-ย่า นั้นเป็นคำไท-ลาว ดั้งเดิม จึงไม่มีการเปลี่ยนแปลง ส่วนคำว่า ตา-ยาย นั้นเป็นคำที่ได้รับมาจากภาษาเขมร ในภาษาลาวจึงมีมาแต่เริ่มเรียกพี่ชาย ว่า อ้าย พี่สาวว่า เอื้อย เรียกน้องของพ่อที่เป็นผู้หญิงว่า อา ที่เป็นชายว่า อาว เรียกพี่ของพ่อและแม่ ว่า พ่อตู้ แม่ตู้ แทนคำว่า ลุงและป้า

สัมภาษณ์ นายสมบุญ กัณฑ์ อักษรไทยน้อย หรือไทน้อย คืออักษรไทยชนิดหนึ่ง ที่ใช้เขียนในภาคอีสาน และสปป.ลาว แต่ในสปป.ลาว ได้พัฒนาต่อจนเรียกว่า อักษรลาวในปัจจุบัน อักษรไทยน้อยเหมือนอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท แห่งอาณาจักรสุโขทัยมาก มีที่แตกต่างกันเฉพาะตัวถ เท่านั้น นักปราชญ์ไทยจึงถือว่าอักษรไทยน้อยพัฒนามาจากอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท แต่ นักปราชญ์ลาว เช่น อาจารย์มหาสีลา วีรวงศ์ กล่าวว่า อักษรไทยน้อยพัฒนามาจากอักษรนครนธ์ของอินเดีย จากนั้นค่อยคลี่คลายมาเป็นอักษรปัลลวะ และพัฒนามาเป็นอักษรไทยน้อยตามลำดับ

เหตุผลของอาจารย์มหาสีลา วีรวงศ์ อาจจะมีวาระทางการเมืองซ่อนเร้น เนื่องจากกลุ่มผู้นำลาวหลายคนขาดินยอมจัด ถ้าถือว่าอักษรเหล่านี้เป็นอักษรที่พัฒนามาจากอักษรพ่อขุนรามอาจจะมีรังเกียจได้จึงปฏิเสธ อีกทั้งในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้นไทยได้เข้าไปยึดฝั่งขวาแม่น้ำโขง และแขวงจำปาศักดิ์คืนได้จากฝรั่งเศสโดยการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่น ความรู้สึกเรื่องชาตินิยมจึงมีมากในลาวขณะนั้น

บทความเรื่องอ่านศิลาจารึก ๘๓๕ ปี โดย นายบุญมี เทพศรีเมือง (บุญมี เทพสีเมือง) นักปราชญ์ลาว นิตยสารท่องเที่ยวเมืองลาว (ฉบับที่ ๒๖ เดือนกรกฎาคม-กันยายน ค.ศ. ๒๐๐๕) คอลัมน์ “มรดกลาว” หน้า ๔๐-๔๓) ถอดความโดยสรุปว่า ได้อ้างถึงการพบศิลาจารึกที่เก่าแก่กว่าศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชของไทยร้อยกว่าปี ถ้ามีการพิสูจน์หลักฐานระยะเวลาของการจารึกอย่างชัดเจนและเชื่อถือได้ นับว่าเป็นจารึกที่เก่าที่สุดของอักษรไทยน้อยหรืออักษรลาวทีเดียว เนื้อหาระบุว่า

มีศิลาจารึกอักษรลาว อายุ ๘๓๕ ปีหลักหนึ่งสร้างขึ้นในปีจุลศักราช ๕๓๒ ตรงกับ พ.ศ. ๑๗๑๓ ปัจจุบันได้ประดิษฐานอยู่ในสิมวัดวิชุลราช บ้านวิชุล เมืองหลวงพระบาง หากเทียบกับศิลา

^๒ สัมภาษณ์ นายสมบุญ กัณฑ์, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๓.

จารึกกองพ่อขุนรามคำแหงที่ประเทศไทย จะเห็นว่าศิลาจารึกอักษรลาวหลักนี้มีมีอายุมากกว่า ๑๑๓ ปี การเปรียบเทียบดังกล่าว อ้างถึงตัวเลขที่บอกปีจารึกไว้ในศิลาจารึกรามคำแหงนั้น (สร้างขึ้นที่เมืองสุโขทัยในปีมหาศักราช ๑๒๐๘ ตรงกับจุลศักราช ๖๔๕)

ศิลาจารึกอักษรลาวหลักนี้ ประดิษฐานอยู่วัดวิชุลมานานขนาดไหนแล้ว ไม่อาจทราบได้ วัดวิชุลมีความสำคัญขนาดไหน ท่านจึงเอาศิลาจารึกโบราณหลักนี้มาประดิษฐานไว้ สิ่งปลูกสร้างที่สำคัญในวัดนี้ คือ พระธาตุหามโหม ชื่อนี้เรียกตามชาวบ้านนิยมเรียกกันมาแต่นานจนเป็นที่รู้จักกัน โดยทั่วไปตามความเป็นจริงนั้น พระธาตุนี้มีชื่อเป็นทางการว่า พระธาตุปะทุมมะเจติ แล้ว พระธาตุเจติย์ดอกบัว ส่วนสิมของวัดวิชุลนี้ ก็มีรูปทรงแบบสถาปัตยกรรมลาวเดิม สมัยอาณาจักรลาวล้านช้าง พ.ศ. ๑๙๐๐

ในภาคอีสานมีการขุดพบจารึกโบราณที่เก่าแก่ที่สุดที่เขียนด้วยอักษรไทยน้อยคือ จารึกวัดพระงามน้ำโมง พ.ศ. ๒๐๔๘ ปักอยู่หน้าโบสถ์วัดพระงามศรีมงคล หรือวัดนิโครธารามน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ เป็นใบเสมาหินทรายหยาบ กว้าง ๕๐ เซนติเมตร สูง ๗๕ เซนติเมตร มีดวงฤกษ์อยู่บน สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๐๔๙ จารึกอักษรไทยน้อย ๑๐ บรรทัด เป็นข้อความบอก วัน เดือน ปี ที่สร้างพระอุโบสถและจารึกแดนเมือง มี ๒ แผ่น

แผ่นที่ ๑ ตั้งอยู่ที่วัดจันทบุรี บ้านแดนเมือง ตำบลวัดหลวง อำเภอโพธิ์ชัย จารึกอักษรไทยน้อยยุคแรก พระยาปากเจ้า เจ้าเมืองปากกลายเป็นผู้สร้าง เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๗๓ มีใจความว่า พระยาปากห้วยหลวงได้สร้างวัดแดนเมือง และกล่าวถึงพระยานคร เจ้าเมืองโคตลอบง (นครพนม) ว่า ได้เคยมาครองเมืองปากห้วยหลวง ได้กล่าวถึงบ้านสับควายห้อยแดนเมืองซึ่งเป็นชุมชนใหญ่

แผ่นที่ ๒ จารึกด้วยอักษรไทยน้อย เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๗๘ เป็นพระบรมราชโองการของสมเด็จพระโพธิสาร แห่งอาณาจักรล้านช้าง แต่งตั้งให้พระยาแสนสุรินทราชัยไกรเสนาธิบดี พระยากลางกรุงราชธานีเป็นประธานในการฟื้นฟูพระศาสนา และให้หมื่นใต้ หมื่นเหนือ และราชบัณฑิตนันทกุมารเป็นข้าหลวงต่างพระเนตรพระกรรณไปสำรวจชำระ พระวินัยสงฆ์ในพระอารามต่างๆ ในเมืองจันทบุรี และสอดส่องให้สมณชีพราหมณ์ให้เคร่งครัดในพระวินัย พร้อมทั้งให้ดูแลวิสุคามสีมา เรือกสวน ไร่นา ข้าโอกาสของ วัดวาอาราม ห้ามมิให้ใครไปยึดครอง

นักปราชญ์ส่วนใหญ่เชื่อว่า อักษรไทยน้อยกับอักษรลาวเป็นอักษรเดียวกันใช้ร่วมกันมานาน แต่ในอีสานถูกทอดทิ้งเพราะมีอักษรไทยกลางเข้ามาแทนที่ ในขณะที่อักษรลาวมีการพัฒนาการตามลำดับจนเป็นอักษรลาวปัจจุบันจึงทำให้รูปร่างแตกต่างกันบ้าง อีกทั้งอักษรลาวเองมีวรรณยุกต์ใช้แล้ว กล่าวได้ว่าอักษรไทยน้อยใช้ในภาคอีสานมาเกือบ ๖๐๐ ปีเป็นอย่างน้อย ควบคู่ไปกับอักษรธรรม ใช้ในงานเขียนทั่วไปในภาคอีสาน เช่น นิทานก้อม ฃญา ตำรายา คำโตงโตย ซึ่งไม่ได้เน้นด้านศาสนาเท่าไรนัก ปัจจุบันมีคนอ่านได้น้อยมาก ยกเว้นคนที่ศึกษาในระบบวัดเท่านั้น

การรู้จักอักษรไทยน้อยนี้จะทำให้เราสามารถอ่านใบลานและคัมภีร์โบราณของภาคอีสานได้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการรักษาภูมิปัญญา ศาสนาและวัฒนธรรมของภาคอีสานอีกด้วย

๔.๒ รวบรวมศัพท์และจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยเล่ม

๔.๒.๑ ความหมายของพจนานุกรม

พจนานุกรม (Dictionary) จัดเป็นหนังสืออ้างอิงประเภทหนึ่ง ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^๓ ได้ให้ความหมายของคำว่า “พจนานุกรม” ไว้ว่า เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้าความหมายของคำเรียงตามลำดับตัวอักษร นอกจากนี้ Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged^๔ ให้ความหมายไว้ว่า “พจนานุกรม” เป็นหนังสืออ้างอิงที่รวบรวมคำ จัดเรียงคำตามลำดับตัวอักษร และให้ข้อมูลเกี่ยวกับ รูปศัพท์หรือการสะกดคำ การอ่านออกเสียง ชนิดของคำ ประวัติที่มาของคำ ความหมายของคำและการใช้คำ อาจเป็นพจนานุกรมภาษาเดียว พจนานุกรมสองภาษา พจนานุกรมเฉพาะวิชา ศัพท์บัญญัติเฉพาะสาขาวิชา พจนานุกรมภาษาสัญลักษณ์ หรือ พจนานุกรมซึ่งรวบรวมคำที่ใช้ในการประพันธ์ของนักเขียน

นอกจากพจนานุกรม จะมุ่งให้ความรู้และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคำ เช่นการสะกดคำ หรือรูปศัพท์ ชนิดของคำ ความหมาย การใช้คำ ประวัติที่มาของคำแล้ว พจนานุกรมบางเล่มยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับ คำพ้องและคำตรงข้าม คำย่อ คำสะแลง คำภาษาถิ่น ชื่อเฉพาะทางภูมิศาสตร์ ชื่อคนที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ และคำวิสามานยนามอื่นๆ

หนังสือที่มุ่งให้ความรู้และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคำเช่นเดียวกับพจนานุกรมแต่มีชื่อเรียกเป็นอื่นตามลักษณะปลีกย่อยที่แตกต่างกัน ได้แก่ “ปทานุกรม” (Lexicon) เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้าความหมายของคำที่เรียงตามลำดับบท^๕ ในต่างประเทศมักจะใช้เรียกพจนานุกรมภาษาโบราณ เช่น ภาษากรีก ภาษาลาติน “ประมวลศัพท์” (Word Book) เป็นหนังสือรวมคำศัพท์ “วิทยานุกรม” เป็นหนังสือที่รวบรวมความรู้ไว้ตามลำดับตัวอักษร “ศัพท์บัญญัติ” (Terminology) เป็นหนังสือรวมคำศัพท์ซึ่งกำหนดใช้ให้เป็นมาตรฐานโดยทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นศัพท์เทคนิคเฉพาะวิชา

^๓ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๕๗๐.

^๔ Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged, (1976), p. 627.

^๕ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๕๙๐.

(Technical Terms) “ศัพท์านุกรม” (Thesaurus) เป็นหนังสือรวบรวมคำที่เกี่ยวข้องไว้ภายใต้คำที่กำหนดให้ใช้ และ “อภิธานศัพท์” (Glossary) เป็นหนังสืออธิบายศัพท์เฉพาะเรื่อง^๖

๔.๒.๒ ประเภทของพจนานุกรม

การแบ่งประเภทของพจนานุกรม สามารถแบ่งได้หลายลักษณะ ได้แก่ การแบ่งตามภาษา การแบ่งตามขนาด การแบ่งตามของเขตเนื้อหา การแบ่งตามประเภทของงบประมาณในการจัดทำ และการแบ่งตามวัยของผู้ใช้

สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งประเภทของพจนานุกรมตามภาษา ขนาดและขอบเขตเนื้อหา เท่านั้น ดังนี้

๑. การแบ่งประเภทพจนานุกรมตาม มี ๓ ประเภท คือ

๑.๑ พจนานุกรมภาษาเดียว (Monolingual Dictionary) ให้คำศัพท์และนิยามเป็นภาษาเดียวกันตลอดทั้งเล่ม เช่น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕

๑.๒ พจนานุกรมสองภาษา (Bilingual Dictionary) ให้คำศัพท์ในภาษาหนึ่งและนิยาม หรือคำเทียบศัพท์ที่มีความหมายเดียวกันในอีกภาษาหนึ่ง เช่น พจนานุกรมไทย-อังกฤษ และพจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ของ สอ เสถบุตร เป็นต้น

๑.๓ พจนานุกรมหลายภาษา (Multilingual Dictionary หรือ Polyglot Dictionary) เป็นพจนานุกรมที่มีตั้งแต่ ๓ ภาษาขึ้นไป คือให้คำศัพท์ในภาษาหนึ่ง และนิยามหรือคำศัพท์ที่มีความหมายเดียวกันในหลายๆ ภาษา ซึ่งอาจเป็นภาษาถิ่น หรือภาษาต่างประเทศ เช่น พจนานุกรมญัฐกูร (ชาวบน) ไทย-อังกฤษ ของ ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ และพจนานุกรม ๔ ภาษา ไทย-อังกฤษ-ฝรั่งเศส-เยอรมัน ของ พระเรียม วิรัชชพากย์ เป็นต้น

๒. การแบ่งประเภทของพจนานุกรมตามขนาด แบ่งได้ ๕ ขนาด คือ

๒.๑ พจนานุกรมฉบับสมบูรณ์ (Unabridge Dictionary) เป็นพจนานุกรมที่มีจำนวนคำมาก ไม่ว่าจะเป็คำที่ยังใช้อยู่หรือคำที่เลิกใช้แล้ว โดยบอกที่มาของคำ การอ่านออกเสียง และอธิบายนิยามความหมายของคำอย่างละเอียดมีตัวอย่างประโยคแสดงการใช้คำในนัยความหมายต่างๆ กันประกอบด้วย เช่น Webster’s Third New International Dictionary มีคำศัพท์ ๔๕๐,๐๐๐ คำ ปกติแล้วพจนานุกรมประเภทนี้จะมีคำศัพท์ประมาณ ๔๐๐,๐๐๐-๖๐๐,๐๐๐ คำ

^๖ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๘๗๙.

๒.๒ พจนานุกรมขนาดใหญ่ (Semi-Unabridged Dictionary หรือ Super-College Dictionary) เป็นพจนานุกรมที่มีจำนวนคำมากกว่าพจนานุกรมฉบับย่อแต่น้อยกว่าพจนานุกรมฉบับสมบูรณ์ เช่น Random House Dictionary มีคำศัพท์ ๒๖๐,๐๐๐ คำ ซึ่งรวมทั้งคำวิสามานยนามเข้าไว้ด้วย

๒.๓ พจนานุกรมฉบับย่อ (Abridge Dictionary) เป็นพจนานุกรมที่รวบรวมเฉพาะคำที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและใช้มากเท่านั้น มีคำศัพท์ประมาณ ๑๓๐,๐๐๐-๑๖๐,๐๐๐ คำ โดยทั่วไปจะเรียกว่า พจนานุกรมฉบับตั้งโต๊ะหรือ พจนานุกรมฉบับนักศึกษา (Desk Dictionary หรือ College Dictionary) พจนานุกรมฉบับย่อนี้ยังอาจแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มตามประเภทของผู้ใช้ คือ พจนานุกรมสำหรับบุคคลทั่วไป พจนานุกรมสำหรับนักศึกษา พจนานุกรมสำหรับเด็กหรือนักเรียน

๒.๔ พจนานุกรมฉบับกระเป๋า (Pocket Dictionary) มีคำประมาณ ๔๐,๐๐๐-๖๐,๐๐๐ คำ ขนาดรูปเล่มตามปกติคือ ๔ นิ้ว X ๖ นิ้ว มีขนาดเล็กเป็นที่นิยมใช้เพราะพกติดตัวได้สะดวกและราคาถูก

๒.๕ พจนานุกรมฉบับจีว (Vest Dictionary) เป็นพจนานุกรมฉบับเล็กบางกะทัดรัด คล้ายกับบันทึกที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ขนาดพกติดตัวได้ มักจะมีรูปลักษณะสวยงาม ตัวอักษรชัดเจน มีคำศัพท์ไม่เกิน ๑,๐๐๐ คำ มักเป็นคำศัพท์ที่มีประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น พจนานุกรมสองภาษาสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น

๓. การแบ่งประเภทของพจนานุกรมตามขอบเขตเนื้อหา แบ่งได้ ๓ ประเภท คือ

๓.๑ พจนานุกรมภาษาทั่วไป (General Language Dictionary) เป็นพจนานุกรมที่ให้ความรู้เกี่ยวกับคำสามัญที่ใช้กันโดยทั่วไป อาจมีคำศัพท์เฉพาะด้านรวมอยู่บ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น พจนานุกรมภาษาทั่วไปอาจแบ่งเป็นประเภทย่อยได้ตามภาษา ขนาด และวัยของผู้ใช้

๓.๒ พจนานุกรมเสริมภาษา (Supplementary Language Dictionary) เป็นพจนานุกรมที่มีลักษณะเฉพาะทางภาษาในแง่ใดแง่หนึ่ง มุ่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับคำในแง่ใดแง่หนึ่งโดยเฉพาะ เช่น รวบรวมเฉพาะคำย่อ คำสะแลง คำตรงข้าม เป็นต้น จัดทำขึ้นเพื่อเสริมพจนานุกรมภาษาทั่วไป และแบ่งย่อยได้หลายประเภท เช่น พจนานุกรมภาษาถิ่น พจนานุกรมอักษรย่อ พจนานุกรมคำพ้อง พจนานุกรมสำนวนและวลี พจนานุกรมคำสะแลง เป็นต้น

๓.๓ พจนานุกรมเฉพาะด้าน หรือ พจนานุกรมเฉพาะวิชา (Restricted Dictionary หรือ Specialized Dictionary หรือ Dictionary of Technical Terms หรือ Subject Dictionary) เป็นพจนานุกรมที่รวบรวมคำศัพท์ที่ใช้กันอยู่ในศาสตร์เฉพาะวิชา เฉพาะอาชีพ หรือเฉพาะวงการ

วิชาชีพลำพลาไดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ คำศัพท์ในแต่ละสาขาวิชาเฉพาะเหล่านี้เรียกว่า ศัพท์เทคนิค ตัวอย่างของพจนานุกรมเฉพาะวิชา ได้แก่ พจนานุกรมศัพท์กฎหมาย เป็นต้น

๔.๒.๓ ประโยชน์ของพจนานุกรม

พจนานุกรมแต่ละเล่มอาจจะมี ความแตกต่างกันทางด้านลักษณะประเภท และวัตถุประสงค์ในการจัดทำ เช่น ลักษณะของข้อมูลที่น่าเสนอ ขนาด กลุ่มผู้ใช้ขอบเขตเนื้อหา เป็นต้น แต่ประโยชน์โดยทั่วไปซึ่งพจนานุกรมทุประเภทต้องมี คือ

๑. เป็นเครื่องมือที่ใช้ตอบข้อเท็จจริงอย่างรวดเร็ว (Quick-Reference Tool) มีประโยชน์ในการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ความหมายของคำศัพท์ ชนิดของคำการสะกดคำ การออกเสียง ประวัติและที่มาของคำ เป็นต้น ทั้งเพื่อศึกษาคำที่ไม่คุ้นเคยหรือตรวจสอบวิธีการใช้คำที่ถูกต้อง หรือใช้ในการค้นคว้าอ้างอิงข้อมูลอื่นๆ เพิ่มเติมสำหรับคำที่เคยทราบความหมายมาก่อนแล้ว

๒. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาษา (Language Recorder) เนื่องจากภาษามักมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งในด้านรูปศัพท์ (การสะกดคำ) การอ่านออกเสียงนิยามความหมาย การมีคำใหม่ๆ เพิ่มขึ้นในภาษา เป็นต้น พจนานุกรมที่จัดทำออกมาจะทำให้ความหมายที่นิยมใช้กันอยู่เสมอ ดังนั้นการใช้พจนานุกรมเล่มเก่าเปรียบเทียบกับเล่มปัจจุบันจะทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของคำในภาษา ช่วยให้เกิดการพัฒนาคำใหม่ๆ จากพื้นฐานของคำเก่าที่เคยมีใช้กันอยู่แล้ว ทำให้ภาษาเกิดการพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่อง

๓. ใช้เป็นมาตรฐานในการใช้ภาษา (Language Standard) พจนานุกรมบางเล่ม จัดทำขึ้นอย่างประณีต ถูกต้องน่าเชื่อถือ มีผู้เชี่ยวชาญทางภาษาและศาสตร์ในสาขาต่างๆ ร่วมในการจัดทำ จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสามารถใช้เป็นแบบอย่างในการสะกดคำ การอ่านออกเสียง การใช้คำ เพื่อความเป็นเอกภาพทางภาษาของชาติ เช่น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด ลงวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖ ย่อหน้าที่ ๒ ความว่า “คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้วลงมติเห็นชอบด้วย.. แต่ต่อไป บรรดาหนังสือราชการ และการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนให้ใช้สะกดตามระเบียบ และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เสมอไป

๔. ใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาด้านภาษา (Aid to Language Study) เนื่องจากปัจจุบันมีการศึกษาภาษาต่างๆ กันอย่างแพร่หลาย พจนานุกรมจึงใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการศึกษาด้านภาษาได้เป็นอย่างดี เช่น ศึกษาความแตกต่างทางภาษา ภาษาถิ่น ภาษาต่างประเทศ พัฒนาการของภาษา อธิพลาภาษา นิรุกติศาสตร์ เป็นต้น

๔.๒.๔ พจนานุกรมเฉพาะวิชา

พจนานุกรมเฉพาะวิชา (Subject Dictionary) คือหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับคำในสาขาวิชาเฉพาะด้าน (Specialized Subject Fields) เฉพาะอาชีพ (Specialized Occupations) หรือเฉพาะวิชาชีพ (Specialized Professions) จัดเป็นประเภทหนึ่งของพจนานุกรมแบ่งตามขอบเขตเนื้อหา เนื่องจากมุ่งจัดทำขึ้นเพื่ออธิบายความหมายเฉพาะของคำศัพท์ในสาขาวิชาเฉพาะด้าน หรือที่มักจะเรียกว่าเป็นศัพท์ทางวิชาการหรือศัพท์เทคนิค (Technical Terms) ซึ่งคำศัพท์เหล่านี้จะเข้าใจความหมายได้ยากกว่าคำสามัญที่มีอยู่ในพจนานุกรมทั่วไป พจนานุกรมเฉพาะวิชาเป็นหนังสืออ้างอิงประเภทหนึ่งที่มีการประโยชน์สำหรับนักศึกษา นักวิชาการ บุคคลในวงการและผู้สนใจใฝ่วิทยาการด้านต่างๆ จะใช้เป็นคู่มือในการค้นหาความหมายของคำศัพท์เฉพาะสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะของพจนานุกรมเฉพาะวิชาที่แตกต่างจากพจนานุกรมทั่วไป คือ

๑. พจนานุกรม เฉพาะวิชา มุ่งรวบรวมเฉพาะคำศัพท์ในสาขาวิชาเฉพาะคำนาม (Noun) มากกว่าคำกริยา (Verb) คำกริยาวิเศษณ์ (Adverb) หรือคำวิเศษณ์ (Adjective) นอกจากนี้พจนานุกรมเฉพาะวิชาส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลด้านไวยากรณ์ (Grammatical Information) น้อยมาก ข้อมูลเหล่านี้ได้แก่ คำปัจจัย (Suffix) คำบุพบท (Preposition) คำสันธาน (Conjunction) และ ชนิดของคำ (Part of Speech) ส่วนข้อมูลอื่นๆ ทางภาษาเช่นรากศัพท์หรือประวัติที่มาของคำ จะพบได้น้อยมากในพจนานุกรมประเภทนี้เช่นเดียวกัน ส่วนชื่อเฉพาะต่างๆ ก็อาจพบได้บ้างในพจนานุกรมบางสาขาวิชา เช่น ชื่อธาตุ ในพจนานุกรมเคมี เป็นต้น

๒. ลักษณะการให้นิยามศัพท์หรือคำจำกัดความ (Definitions) พจนานุกรมเฉพาะวิชา จะให้คำนิยามศัพท์เฉพาะในความหมายที่ใช้กันสำหรับคำศัพท์ทางวิชาการในสาขาวิชาเฉพาะเท่านั้น เพื่อให้ทราบว่าคำศัพท์นั้นใช้กันในความหมายเช่นใดมากกว่าที่จะอธิบายความหมายต่างๆ ไปของคำศัพท์ อย่างไรก็ตามมีพจนานุกรมเฉพาะวิชาจำนวนมากที่ให้นิยามศัพท์โดยละเอียดแบบพจนานุกรม (Encyclopedic Dictionary) ซึ่งหมายความว่า มีการให้ทั้งข้อมูลพื้นฐานในเรื่องที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับคำศัพท์แบบพจนานุกรม และให้นิยามความหมายของคำศัพท์แบบพจนานุกรมไปพร้อมๆ กัน

๓. พจนานุกรมเฉพาะวิชาที่เป็นพจนานุกรม ๒ ภาษา มักจะให้ศัพท์เทียบ (Equivalent Word) คือคำศัพท์ในอีกภาษาหนึ่งที่มีความหมายเดียวกันกับศัพท์หลัก (Headword) ซึ่งอาจเป็นคำศัพท์ที่นักวิชาการกำหนดขึ้นใช้กันเองในวงการ หรือเป็นศัพท์บัญญัติ ที่ได้กำหนดให้ใช้เป็นมาตรฐานตามประกาศของราชบัณฑิตยสถานโดยไม่มีนิยามศัพท์ หรือมีทั้งศัพท์เทียบและนิยามศัพท์ด้วย

พจนานุกรมเฉพาะวิชาสามารถแบ่งประเภทตามระดับความยากง่ายได้ ๒ ระดับ ได้แก่ พจนานุกรมเฉพาะวิชาระดับผู้อ่านทั่วไป (Layman) คัดเลือกเฉพาะศัพท์วิชาการที่เป็นพื้นฐานของสาขาวิชานั้นมาลงรายการ ใช้คำอธิบายอย่างง่าย และให้รายละเอียดไม่มากและไม่ลึกซึ้งเกินไป สำหรับผู้อ่านที่ไม่ใช่นักวิชาการก็สามารถอ่านเข้าใจได้ อีกระดับหนึ่งคือ พจนานุกรมเฉพาะวิชาสำหรับนักวิชาการ (Scholar) ซึ่งมีศัพท์วิชาการมากขึ้นและให้คำอธิบายด้วยศัพท์และภาษาวิชาการที่เป็นศัพท์เฉพาะสาขา เข้าใจได้ดีเฉพาะนักวิชาการด้วยกันเองเท่านั้น นอกจากนี้ พจนานุกรมเฉพาะวิชายังแบ่งได้ตามภาษาและตามขนาด เช่น พจนานุกรมทั่วไป

ปัจจุบันมีการผลิตพจนานุกรมเฉพาะวิชาจำนวนมาก ครอบคลุมวิทยาการสาขาใหญ่ๆ ครอบคลุมสาขาวิชา หรือเกือบทุกสาขาวิชา ซึ่งพจนานุกรมเฉพาะวิชาสาขาที่มีมากที่สุด คือ นิติศาสตร์ แพทยศาสตร์ สาขาต่างๆ ทางชีววิทยา อิเล็กทรอนิกส์ และ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จากการสำรวจเบื้องต้นด้านสภาพตลาดหนังสือพจนานุกรมเฉพาะวิชาในประเทศไทยสาขาวิชาที่พบมากที่สุดได้แก่ สาขา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ธุรกิจและการพาณิชย์ วิทยาการคอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์ และแพทยศาสตร์ ตามลำดับ

สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร.^๗ ภาษาซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายที่สามารถสื่อความหมายให้คนในกลุ่มหรือคนในชาติเข้าใจกันได้ อันอาจรวมถึงการกระทำใด ๆ หรือสัญญาณใด ๆ ที่ทำให้คนในกลุ่มหรือต่างกลุ่ม สามารถเข้าใจกันได้ ภาษาของชาวเมืองหล่มสักนั้นมีสำเนียงที่แตกต่างไปจากภาษาอีสานที่ถือว่าเป็น ภาษาในกลุ่มภาษาลาวเหมือนกัน แต่ภาษาหล่มสักมีสำเนียงเดียวกันกับภาษาของชาวเมืองเลย เมืองนครไทย ชาติตระการ จ.พิษณุโลก อ.น้ำปาด อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์ ฯลฯ เพราะกลุ่มคนเหล่านี้มีประวัติการอพยพเคลื่อนย้ายจากบ้านเมืองของอาณาจักรล้านช้าง (ตอนเหนือ) ซึ่งมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองหลวงพระบางหรือเมืองเชียงตุง เชียงทองแห่งเดียวกัน สัทลักษณะ (สำเนียง) ของภาษาหล่มสัก เป็นแบบประสมระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือ (แพร่ น่าน) กับภาษาไทยถิ่นอีสาน (ไม่มีเสียง ร และ ข) เช่น คำว่า เรียน ใช้ว่า เฮียน, เลียนช้าง ใช้คำว่า ช้าง ไม่มีระบบเสียงควบกล้ำใช้ในภาษานี้ เช่น กวาง เป็น ก้วง ขวาง เป็น ขวง เป็นต้น และมีคำศัพท์ใช้คล้ายกับภาษาไทลาวโดยทั่วไป ลักษณะของภาษา จะสัมพันธ์กับภาษาไทยยวน หรือคำเมืองสำเนียงแพร่ - น่าน เช่น ร้อน เป็น ฮ้อน รัก เป็น ฮัก วัว เป็น จัว เป็นต้น และสัมพันธ์กับภาษาไทยถิ่นใต้ เช่น คำว่า ผน เป็น ฟิน แก้ว เป็น แก้ว ผู้คนในอำเภอหล่มสักเองก็ใช้ภาษาหล่มใน

^๗ สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๓.

การสื่อสารกันเป็นส่วนมากนอกเสียจากผู้คนในเมืองที่เรียกว่าเป็นผู้เจริญแล้ว โดยเฉพาะข้าราชการ นั้นนิยมสอนลูกหลานให้ใช้ภาษากลาง แต่อย่างไรก็ตามลูกหลานชาวหล่มสักก็ยังฟังและพูดภาษาหล่ม ได้อยู่เป็นส่วนมากถึงแม้บางคนอาจจะพูดไม่เป็นแต่ก็ฟังรู้เรื่อง สำเนียงของภาษาหล่มสักนั้นอาจจะ จำแนกออกได้ ๒ สำเนียง คือ

๑. สำเนียงหลวงพระบาง เป็นสำเนียงที่ผู้คนส่วนมากใช้กัน ผู้คนที่ใช้สำเนียงนี้ส่วนมากจะเป็นผู้คนในอำเภอหล่มเก่า ส่วนในหล่มสักนั้นก็คงเป็นผู้คนที่มาจากเมืองหล่มเก่าในคราวที่ย้ายเมือง นั้นเอง

๒. สำเนียงเวียงจันทน์ เป็นสำเนียงที่ผู้คนแถบ ต.บ้านดิว ต.บ้านหวาย ต.ห้วยไร่ ต.บ้าน โสภัก ฯลฯ ใช้พูดเสียงสำเนียงนี้เป็นสำเนียงดั้งเดิมของชาวหล่มสัก สันนิษฐานว่าคงจะเป็นชาวเวียง จันทน์ อพยพมาก่อนหน้าการสร้างเมืองขึ้นมาใหม่ จะสังเกตได้ว่าในบริเวณตำบลต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา นั้นจะพบโบราณสถาน เช่น ซากวิหาร วัด และเจดีย์เก่าแก่ตามวัดวาอารามต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามทั้งสองสำเนียงก็ไม่แตกต่างกันมากนักและก็ใช้สื่อสารกันในปัจจุบัน และบางส่วนของ หมู่บ้านในอำเภอหล่มสักก็มีการผสมผสานทั้งสองสำเนียงเข้าด้วยกัน จนเกิดสำเนียงลาวหล่มสักขึ้นมา สำเนียงใหม่

๓. ในปัจจุบันภาษาหล่มมีอิทธิพลเหนือชนทุกกลุ่มในจังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากเมื่อนานมานี้ ชาวหล่มได้อพยพออกจากบ้านเกิดถิ่นเดิมไหลทะลักลงมาทางตอนใต้เพชรบูรณ์ทำให้ภาษา แผ่กระจายมาด้วย และแทรกแซงอยู่ทั่วไปในจังหวัด

๔. ภาษาเขียนหรือภาษาจาร์ก ในสมัยโบราณชาวหล่มใช้การจารึกวรรณกรรมต่าง ๆ ลง บนใบลาน โดยใช้ อักษรตัวธรรม มีลักษณะคล้ายกับอักษร ตัวเมือง ของชาวภาคเหนือของไทยจน เกือบจะเป็นชนิดเดียวกัน ชาวหล่มรับเอาอักษรธรรมมาใช้ในวัด พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระศาสนา จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาธรรม วรรณกรรมที่จารึกส่วนมากก็เป็นเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก ชาดก นิทานหรือตำนาน ตำรายาสมุนไพร โหราศาสตร์ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันนี้ที่น่า เป็นห่วงก็คือ คนที่เรียนรู้ภาษาตัวธรรมนั้นมีน้อย และไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรการศึกษา ในท้องถิ่น อีกทั้งคัมภีร์ และหนังสือที่จารึกอักษรตัวธรรมนั้นมีน้อยและส่วนมากก็ชำรุดเสียหายมาก เพราะขาดการดูแล

๔.๒.๕ อักษรไทยน้อย อักษรอมไทยน้

๔.๒.๕.๑ พยัญชนะเต็ม ๒๗ ตัว

พยัญชนะเต็ม ๒๗ ตัว		
ก 	ข 	ค
ก ไก่	ข ไข่	ค ควาย
ง 	จ 	ช
ง งู	จ จาน	ช ช้าง
ช 	ด 	ต
ช โซ่	ด เด็ก	ต เต่า
ถ 	ท 	น
ถ ถุง	ท ทหาร	น หนู
บ 	ป 	ผ
บ ใบไม้	ป ปลา	ผ ผึ้ง

พยัญชนะเต็ม ๒๗ ตัว		
ฝ 	พ 	ฟ
ฝ ฝา	พ พาน	ฟ ฟัน
ม 	ย 	ร
ม ม้า	ย ยักษ์	ร เรือ
ล 	ว 	ส
ล ลิง	ว แหวน	ส เสือ
ท 	อ 	ฮ
ท หีบ	อ อ่าง	ฮ นกฮูก

๔.๒.๕.๒ สระ ๒๖ ตัว

สระ ๒๖ ตัว												
อะ	อา	อิ	อี	อึ	อึ	อุ	อู	เอ	แอ	โอะ	โอ	เอะ
อะ	อา	อิ	อี	อึ	อึ	อุ	อู	เอ	แอ	โอะ	โอ	เอะ
อํ	อิว	อิว	เอ็ว	เอ็ว	เอ็ว	เอ็อ	เอ็อ	เอ็	อ็	ไอ	อำ	เอา
ออ	อัวะ	อัว	เอ็ยะ	เอ็ย	เอ็อะ	เอ็อ	เออะ	เออ	ออย	ไอ	อำ	เอา

๔.๒.๕.๓ การผสมพยัญชนะ

การผสมพยัญชนะ												
ภะ	ภา	ภิ	ภึ	ภึ	ภึ	ภุ	ภู	เภา	แภา	โภาะ	โภา	เภาะ
กะ	กา	กิ	กี	อึ	กึ	กุ	กู	เก	แก	โกะ	โก	เกะ
ภ	ภัวะ	ภัว	ภัวะ	ภัว	ภัวะ	ภัว	ภัว	ภัว	ภัว	ภัว	ภัว	
กอ	กัวะ	กัว	เกียะ	เกีย	เกือะ	เกือ	เกอะ	เกอ	กอย	ไก	ก้า	

ตัวเลข										
๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐	
๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	

๔.๒.๕.๔ พยัญชนะที่มีอักษรนำหรือควบกล้า

ประกอบด้วย ๗ ตัว มีวิธีใช้คือ ตัว ห จะอยู่ปกติ ส่วนตัวกล้าจะผสมกับตัว ห หรือบางตัวลดรูปเป็นตัวเพ็องเหมือนอักษรธรรม คือ

ที่	พยัญชนะผสม	ไม่มีตัวสะกด	สะกดด้วย ง	สะกดด้วย น	สะกดด้วย ม	กะกดด้วย ย	สะกดด้วย ว
๑.	ขห	ขหา	ขหา	ขหาน	ขหาม	ขหาย	ขหา
๒.	ขหน	ขหนา	ขหนา	ขหนาน	ขหนาม	ขหนาย	ขหนา
๓.	ขม	ขมา	ขมา	ขมาน	ขมาม	ขมาย	ขมา
๔.	ขย	ขยา	ขยา	ขยาน	ขยาม	ขยาย	ขยา
๕.	ขล	ขลา	ขลา	ขลาน	ขลาม	ขลาย	ขลา
๖.	ขร ขธ	ขรา	ขรา	ขราน	ขราม	ขราย	ขรา
๗.	ขห	ขหา	ขหา	ขหาน	ขหาม	ขหาย	ขหา

หมายเหตุ ในช่องที่ ๖ หร นั้น ในภาษาไทยน้อยจะใช้ร่วมกันกับ หล เช่น หรือ ในภาษาไทยเขียนเป็น หลี ห เป็นต้น

ส่วนตัว ย เป็นพยัญชนะควบกล้าในตัวเดียวกัน เป็นตัวสำเร็จรูป แทน อย ในภาษาไทย เช่น ยา อย่า ยอยู่ ย่าง ยาก

๔.๒.๕.๕ การประกอบพยัญชนะกับสระ

การประกอบพยัญชนะกับสระเหมือนกับภาษาไทยทุกประการ มีแตกต่างบ้างเล็กน้อย ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งของภาษาไทยกลาง กับภาษาไทยน้อยคือ ไทยน้อยเน้นเขียนตามเสียง ส่วนภาษาไทยเขียนตามศัพท์ เพราะพยัญชนะจำกัดไม่อาจจะเขียนให้ครบตามภาษาบาลีและสันสกฤตได้ จึงรักษารูปแบบศัพท์เดิมเอาไว้ เช่น พระพุทธเจ้า เขียน เป็น พระพุตทะเจ้า พระพุทธศาสนา เขียนเป็น พระพุตทะสาตสะททา เป็นต้น ต่อไปนี้คือตัวอย่างของการประกอบพยัญชนะและสระ

ที่	สระ	ประกอบพยัญชนะ	มีตัว ง สะกด	มีตัว น สะกด	มีตัว ม สะกด
๑.	อะ อะ	กะ กะ	กั๋ กัง	กั๋น กั้น	กั๋ม กัม
๒.	อา อา	กา กา	กาจ กาง	กาน กาน	กาม กาม
๓.	อิ อิ	กิ กิ	กัจ กิจ	กิ้น กิ้น	กิม กิม
๔.	อิ อี้	กิ คี	กัจ คัจ	กิ้น คิ้น	กิม คิม
๕.	อิ อี้	กิ คี	กัจ คัจ	กิ้น คิ้น	กิม คิม
๖.	อิ อี้	กิ คี	กัจ คัจ	กิ้น คิ้น	กิม คิม
๗.	อุ อุ	กู กู	กุง กุง	กุน กุน	กุม กุม
๘.	อุ อุ	กู กู	กุง กุง	กุน กุน	กุม กุม
๙.	เอะ เอะ	เกะ เกะ	เก็๋ เก็๋	เก็๋น เก็๋น	เก็๋ม เก็๋ม
๑๐.	เอ เอ	เก เก	เกจ เกง	เกน เกน	เกม เกม
๑๑.	แอะ แอะ	แคะ แคะ	แคะจ แคะจ	แคะน แคะน	แคะม แคะม
๑๒.	แเอ แอ	แคะ แคะ	แคะจ แคะง	แคะน แคะน	แคะม แคะม
๑๓.	โอะ โอะ	โกะ โกะ			
๑๔.	โอ โอ	โก โก	โกจ โกง	โกน โคน	โกม โคม
๑๕.	เอาะ เอาะ	เเกาะ เเกาะ			
๑๖.	อ๋ ออ	กั๋ กอ	กัจ กอจ	กิ้น กอน	กิม กอม
๑๗.	อิวะ อิวะ	กั๋วะ กั๋วะ			
๑๘.	อิวั อิวั	กั๋ว กั๋ว	กัจ กว	กิ้น กวน	กิม กวม
๑๙.	เอ็วะ เอ็วะ	เอ็วะ เอ็วะ			
๒๐.	เอ็ย เอ็ย	เอ็ย เอ็ย	กัจ กัย	กิ้น กัยน	กิม กัยม

ที่	สระ	ประกอบพยัญชนะ	มีตัว ง สะกด	มีตัว น สะกด	มีตัว ม สะกด
๒๑.	เอื้อะ เอื้อะ	เื้อะ เื้อะ			
๒๒.	เอือ เอือ	เือ เือ	เือง เือง	เือน เือน	เือม เือม
๒๓.	เอื้อะ เอื้อะ	เื้อะ เื้อะ			
๒๔.	เอือ เอือ	เือ เือ	เือง เือง	เือน เือน	เือม เือม
๒๕.	อือ อือ	เือ กือ			
๒๖.	อือ อือ	เือ ไ			
๒๗.	อือ อือ	เือ ไ			
๒๘.	เอ้า เอ้า	เ้า เ้า			
๒๙.	อ้า อ้า	เ้า ก้า			

๔.๒.๖ การรวบรวมศัพท์ภาษาไทยหล่ม

สัมภาษณ์ นายธานี โนรีเวช^๔ ข้าราชการบำนาญ ได้รวบรวมภาษาไทยหล่ม ทั้งคำนามและกิริยา ในตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ดังนี้

อักษรไทยน้อย (ไทยขี้)	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ภิก	กก (น)	แรก, ต้น, โคนต้น (เช่น กกโพธิ์)
ภิกคอ	กกคอ (น)	ต้นคอ
ภิกเปลือย	กกเปลือย (น)	ต้นตะแบก
ภิกทู	กกทู (น)	โคนหู, ใต้หู
กั้ม	กั้ม (น)	กั้มส่วนล่างของลำตัว (ตะโพก)
กวย	กวย (ก)	ส่าย, แกว่ง (เช่น กวยเปล)
ก้อ	ก้อ (ก)	ม้วน (เช่น ก้อด้าย = ม้วนด้าย)
กອງ	กอง (ก)	คิดทบทวน (เช่น กองเบ็งให้ตี = คิดดูให้ตี)
ก่อง	ก่อง (ก)	ทำให้โค้งลง (เช่น ก่องหาลงมา = ดึงกิ่งไม้ลงมา)

^๔ สัมภาษณ์ นายธานี โนรีเวช, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๓.

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ກອງປະຊຸມ	กองประชุม (ก)	ที่ประชุม (น่าจะเป็นคำใหม่)
ກອງພົວພັນ	กองพอน (น)	ที่เผาศพ
ກະຕ່າ	กะต่า (น)	กระเช้า, ตะกร้า
ກະຕາດ ກະຈາດ	กะตาด, กะจาด (น)	ตะแกรงสานด้วยไม้ไผ่
ກະຕິກ ອກະຕິກແປ	กะตีก, ขี้กะตีกแป (น)	พยาธิตัวแบน
ກະທອ	กะทอ (น)	ภาชนะสานด้วยไม้ไผ่
ກະບອງ ອໄຕ້	กะบอง, ขี้ไต้ (น)	ไต้ใช้จุดไฟ
ກະປ່ອມ ອກະປ່ອມ	กะปอม, ขี้กะปอม (น)	กิ่งก่า (ปอมก่า ก็เรียก)
ກະໂປະ	กะโปะ (น)	กะลามะพร้าว
ກະໂພກ	กะโปก (น)	ประทัด
ກັບແກ້	กั๊บกั๊ (น)	ตุ๊กแก
ກິນດອງ	กินดอง (ก)	แต่งงาน
ກິດ	กิด (ก)	สกัดกั้น, กั้น, ขวาง
ກີກ ປາກກີກ	กี้ก, ปากกี้ก (ว)	เป็นใบ้
ເກັງ ອີເກັງ	เก็ง, อีเก็ง (น)	พระจันทร์
ເກິນ	เกิน (น)	พะอง (ใช้ปีนต้นไม้ ลักษณะเป็นไม้ไผ่ลำเดียวตัดแขนงให้สั้นพอใช้เท้าเหยียบขึ้นได้นำไปพาดกับต้นไม้แทนบันได)
ເກິຍວ	เกี้ยว (น)	เคี้ยว = เครื่องมือใช้เกี้ยวข้าว, เกาะติด
ແກ ແຈ	แก, แจ (น)	มุ่ม
ໂກ່ງ	โก่ง (ก)	ทำให้งอ, โค้ง (เช่นหลังโก่ง)
ກະດ້ອກະເດີຍ	กะด้อกะเดี่ย (ว)	อะไรกันนักหนา
ກ່ານ	ก่าน (ว)	กลายเป็นปล้อง (เช่น งูก่านป่อง = งูที่มีลายเป็นปล้อง)
ກ່າຍ	ก่าย (ก)	ไขว้กัน, พาด, ทับ
ເກິບ	เกิบ (น)	รองเท้า
ກີ	กี้ (น)	เครื่องทอผ้า
ກນ	ก่น (ก)	ชูด

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
กุ่ม	กุ่ม	สั้น
กวน	กวน (ก)	ทะเลาะกัน, ทำให้รำคาญ, คนให้เข้ากัน (อย่ากวนกัน = อย่าทะเลาะกัน)
กวบ	กวบ (น)	งอบ
กูด	กูด (ว)	ขาด, ต้วน (เช่น คนซากูด = คนขาด้วน)
กุ่ม	กุ่ม (ก)	จับ, จับได้
กูด	กูด (ว)	หยิก, ผมหยิก (เช่น ผมกูด = ผมหยิก)
เกเด่	เกเด่ (ว)	โดดเดี่ยว, ตั้งตรง (เช่น เสาดั้งเกเด่)
เกียบ	เกียบ (ก)	ตัดให้เรียบ
ก้อม	ก้อม	สั้น, เรื่องสั้น (นิทานก้อม = นิทานเรื่องสั้น)
ก้อบ	ก้อบ (น)	อาหารประเภทหนึ่งเป็นเนื้อหรือปลาดิบ
เก็ยง	เก็ยง (ว)	โล้น
เกือก	เกือก (น)	คลุก, กลิ้ง, นอนในที่แฉะ (ไปนอนเกือกซี่ ตมได้มา ไปนอนคลุกซี่เลนที่ไหนดมา)
ก้อบ	ก้อบ (ก)	กลิ้ง
ก้อมก้อบ	ก้อมก้อบ (ก)	แอบหนี
เก็ย	เก็ย (ก)	ซี่คอ, ซี่หลัง (เช่น เก็ยหลัง = ซี่หลัง)
แกงเอาะ	แกงเอาะ (น)	อาหารพื้นเมืองชนิดหนึ่งคล้ายแกงป่า (แกงใส่ผักหลายชนิดโดยมีน้ำแกงชนิด หน้อยลักษณะเป็นแกงป่าใส่ข้าวเปือ)
กั้นอั้ง	กั้นอั้ง (ก)	กั้นกระแทกพื้น (เช่น ล้มลงกั้นอั้ง)
โก่งไค้ง	โก่งไค้ง (ก)	ยื่นก้มลง
อว	อว (ก)	ปาสิ่งของ, ขว้างปา, โยน
อวนโยน	อวนโยน (น)	เครื่องมือชนิดหนึ่งใช้ถากไม้ชุดเรือ
อวบ	อวบ (ว)	ทั่วถึง
ออง	ออง (น)	ติด, ภาชนะใส่ปลา
ออด	ออด (ก)	พก, ห่อด้วยผ้า

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ออนไม้	ขอนไม้ (น)	ไม้ซุง
ออบ	ข้อย	ใช้แทนผู้พูด (คำสุภาพ สรรพนามบุรุษที่ 1)
ออบทล่อบ	ขอยหล่อย (ว)	หลุดออกง่าย
อะล่ำ	ขะล่ำ (ว)	ห้าม, ข้อห้าม
อดทอม	ขัดทอน (ก)	ใส่กลอนประตู, หน้าต่าง
อน	ขัน (ก)	ทำให้แน่น, ขันน้ำ
อนได	ขันได (น)	บันได
อว	ขัว (น)	สะพาน
อด	ขิด (ก)	กระดก, งดขึ้น
อ	ขี้ (น)	อุจจาระ
อทะเท่อ	ขี้กะเท่อ (น)	เสมหะ (เมือกที่ออกจากลำคอ)
อทะป้อม	ขี้กะป้อม	กิ้งก่า
อแกบ	ขี้แกบ (น)	แกลบ, เปลือกข้าว
อโทะ:	ขี้โทะ (น)	จิ้งเหลน (สัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง)
อเอ แอ	ขี้เข้, แห้ (น)	จระเข้
อเอบ	ขี้เข้บ (น)	ตะขาบ
อดะบือ	ขี้คะยือ (น)	โรคชนิดหนึ่งหายใจไม่สะดวก จะเกิดเสียง ดังพืดพาด
อดันคาก คันคาก	ขี้คันคาก, คันคาก (น)	คางคก
อด้าน	ขี้ค้าน (ก)	เกียจคร้าน
อฮู้	ขี้ฮู้ (น)	ขันไฮยาเรือ กันน้ำเข้าเรือ
อฮูท	ขี้ฮูท (น)	น้ำครำใต้ถุนบ้าน
อทม	ขี้ทม (น)	โคลน, ดินโคลน
อถั่ว:	ขี้ถั่ว (ก)	โกหก, พุดเท็จ
อทู้	ขี้ถู้ (ก)	ประหยัด
อฝู๋น	ขี้ฝู๋น (น)	ละออง, ผง
อบ้าน	ขี้บ้าน (ก)	กลัว
อเฮ้อ	ขี้เฮ้อ (น)	ขยะ

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
อไ้บ	ขี้ไ้บ (ว)	ขี้แพ้, ใจเสาะ, ลักษณะไม่สู้คน, ท้อแท้
อลัภ	ขี้ลัภ (ว)	ขโมย
อสิบปือ	ขี้สิบปือ (น)	สะดือ
อทินแห่	ขี้ทินแห่ (น)	หินก้อนเล็กๆ สีแดงกรวด
อธ้าย	ขี้ธ้าย (ว)	ไม่ดี, ไม่สวย
อรูด	ขี้รูด	มะกรูด, เป็นปม
อเธอะ	ขี้เธอะ (น)	สวะ สิ่งที่ลอยตามน้ำ
เอง	แข่ง (ก)	ตั้ง, บั้งตั้ง
เอากำ	เข้ากำ (น)	ข้าวเหนียวดำ
เอาเปือ	เข้าเปือ (น)	ข้าวเหนียวแช่น้ำดำให้ละเอียดใส่ในแกง ป่า
เอบ	เขิบ (ว)	แตกกระแหง (เช่น ดินแตกเขิบ)
แอว	แเข้า (น)	ฟัน (เช่น ปวดแเข้า = ปวดฟัน)
โอะ	โอะ (ก)	หลุดลอกออก
โอะ	โอะ (ก)	บวม, ปูดขึ้น
คกมอจ มอจท่าอว	คกมอจ, มอจท่าอว	ครกกระต๋องตำข้าว
คจ	คจ (ว)	หนังเหนียว, ฟันไม่เข้า, ยิงไม่เข้า (อยู่ยงคง กระพัน)
คมโซ	คนโซ (น)	คนโซ้, ไม่มีแรง
คมบ่ดี	คนบ่ดี (น)	อันธพาล
คอด	คอด (ว)	แห้ง, จนหมด (ให้จนหมดแล้ว)
ค้อน	ค้อน (น)	ตะบอง, ไม้ตะพด
ควมเว้า	ควมเว้า (น)	คำพูด
ค่อล่อค่อแล	ค่อล่อค่อแล (ว)	หักเป็นท่อนๆ
คมะ	คมะ (ว)	ตกใจ
คมะ	คมะ (ก)	พบโดยบังเอิญ
คัก	คัก (ว)	แน่นนอน
คักแ	คักแ (ว)	แ่น, แ่, จริง

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
คั๋นคาก	คั๋นคาก (น)	คางคก
คั๋ยแชนว่	คั๋ยแชนว่ (ก)	ค้อยยังชั่วดีขึ้นหน่อย
คั๋ว	คั๋ว (ก)	ชำแหละ
คั๋ว	คั๋ว (ก)	ผัด
คางกะไต	คางกะไต (น)	คาง
ค้ำ	ค้ำ (น)	ทองคำ
ค้ำระชยา	ค้ำพะหยา (น)	คารมคมคาย มีแง่คิด
คิง	คิง	สะเอว, เอว
คืดรอด	คืดฮอด (ก)	คิดถึง
คื่อกั๋น	คื่อกั๋น (น)	เหมือนกัน, อย่่างเดียวกัน
คู้คี่	คู้คี่ (น)	การพนันชนิดหนึ่งใช้ไม้ตะขาม 2 ไม้ดผ่า ครึ่งใส่กะติบข้าวเขย่าแล้วคว่ำลงแทงคู้คี่
เคียด	เคียด (ก)	โกรธ
เคียน	เคียน (ก)	พันรอบๆ
เคื่อออฮอ	เคื่อออฮอ (น)	ไม้เถาว์ชนิดหนึ่งมีรสขม (บอระเพ็ด)
กวม	กวม (ก)	ครอบ, ปิด
กวย	กวย (ก)	นั่งยองๆ ริมขอบ
กั๋	กั๋ (ก)	แยกจากกัน
กั๋	กั๋ (น)	กิ้งไม้, แขนง
กวย	กวย (ว)	เช้า (เช่น ข้าวกวย = อาหารเช้า)
กั๋ด	กั๋ด	แปลกใจ, ทึ่ง
กั๋	กั๋ (ก)	อ้าขึ้น, ้งดขึ้น
กั๋ย กั๋ย	กั๋ยง, กั๋ยง (น)	กระโถน
กั๋น	กั๋น (น)	อ่อน
กั๋	กั๋ (ก)	กลับ, วกกลับ
กั๋	กั๋ (ก)	โค้งเป็นวง
กั๋	กั๋ (ก)	ลั้ม, โคนลง
กั๋	กั๋ (ก)	ลั้วง

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
จิกมิก	จิกมิก (ว)	เฉยๆ
จ่ม	จ่ม (ก)	บ่น, พุดซ้ำซาก
จ่อ	จ่อ (ก)	เกิด
จ้อ	จ้อ (ว)	สั้น, ไกล (เช่น จ้อเข้ามา)
จອງ	จອງ (น)	ทับพี, ตวัก
จ่อง	จ่อง (ก)	เหนียวไว้, ดึงไว้
จอด	จอด (ก)	บรัดกรี, อด
จ้อม	จ้อม (ก)	ถลกขึ้น
จ่อมพ็อม	จ่อมพ็อม (น)	พังพอน (สัตว์ชนิดหนึ่ง)
จอบ	จอบ	แอบ, หมอบ
จ่อย	จ่อย (ก)	ผอม
จ้อย	จ้อย (ว)	หายไป (เป็นคำอุทาน), ไม่มีวิแวว
จ่อยแบายแบาย	จ่อยแบายแบาย	ผอมไม่มีแรง
จู้ก	จู้ก (ก)	ไม่รู้, ไม่ทราบ
จู้กเทื่อ	จู้กเทื่อ (น)	ครั้ง
จู้กบีด	จู้กบีด (ว)	ประเดี๋ยว
จู้ม้ง	จู้ม้ง (ก)	ตั้งหน้าคอย, ตั้งใจจดจ่อ
จู้งหา	จู้งหา (ว)	เพ็ง
จู้ว	จู้ว (น)	สามเณร
จู้าก	จู้าก	ตวาด, พุดอย่างไม่พอใจ, ตะเพิด
จู้่างป้าง	จู้่างป้าง (ว)	รูขนาดใหญ่มาก
จู้าว	จู้าว (ก)	โฆษณา, พุดต่อๆ กัน
จู้าว	จู้าว	รีบ
จู้ิงปิง	จู้ิงปิง (น)	รูเล็กๆ
จู้ิบ	จู้ิบ (ก)	หมด, สูญพันธุ์
จู้ิบเจียม อเจียม	จู้ิบเจียม, จู้ี้เจียม (น)	จู้ิงจก
จู้ิ	จู้ิ (ก)	เผา, ปิ้ง
จู้ินาย	จู้ินาย (น)	จู้ิงหรีด

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
จิม	จิ้น (น)	ผักทอด
จือ	จื่อ (ก)	จำ, จดจำ
จุกใจโหล่	จุกใจโหล่ (ก)	อำพรางนำนิ่งไม่พูด
จู้	จู้ (น)	ก้าง
จุ่ม	จุ่ม (ก)	รวมกัน, รวมหัวกัน
จุ่มกุ่ม	จุ่มกุ่ม (ว)	นูนใหญ่
จู่	จู่ (ว)	ไต่
แจ่งแพ้ง	แจ่งแพ้ง (ว)	มาก, กองใหญ่
เจ้าท้อ ครอบา	เจ้าท้อ, ครอบา (น)	พระภิกษุ, เจ้าวัด
เจ๊ะแอะ	เจ๊ะแอะ (ว)	ที่แคบ
เจิม	เจิม	ร้อน, ถลา
แจ	แจ (น)	มูม
แจกเอา	แจกเข้า (ก)	ทำบุญหาผู้ตาย
แจบ	แจบ	แนบสนิท
แจ่ว	แจ่ว (น)	น้ำพริก
โจ่งโป้ง	โจ่งโป้ง (น)	รูใหญ่
โจม	โจม (ก)	ยก, หนัก
ชุกลก	ชุกลก (ว)	รีบร้อนไม่ระมัดระวัง
ชู่	ชู่ (น)	กางเกง
ชวด	ชวด (ก)	นีกออก, นีกได้, หูตาสว่าง
ช่อ	ช่อ (ก)	ซึกใช้ไล่เรียงจนรำคาญ
ชอก	ชอก (ก)	ค้นหา, ที่แคบ
ชอกทา	ชอกหา (ก)	ตรวจค้น
ชอกฮู้ ชอกแทม	ชอกฮู้, ชอกเห็น (ก)	ค้นคว้า, เสาะหา, ค้นหา
ชอดแจ้ง	ชอดแจ้ง (ก)	ตลอดคืน, ไต้รุ่ง
ชอม	ชอม (ก)	พิจารณาไตร่ตรอง
ชอย	ชอย (ก)	หันเป็นขึ้นเล็ก ๆ
ช่อย	ช่อย (ก)	ช่วย

อักษรไทยน้อย ไทยว้)	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
อ้อบ	อ้อบ (ก)	ไม่มีแรง, อัมพาต
อ้ออม	อ้ออม (ก)	สนุกสนาน
อ้อ	อ้อ (ก)	รังเกียจ, ไม่ชอบ
อ้อม	อ้อม	บริเวณที่ลุ่มชื้นแฉะ
อ้อม	อ้อม (น)	ผ้าถุง
อ้อมตลอด	อ้อมตลอด (น)	เนื้อเค็มตากแห้งทำเป็นเส้น
อ้อ	อ้อ (ก)	ร่วมประเวณี
อ้อ	อ้อ (น)	ภาชนะใช้นึ่ง
อ้อมม้วน	อ้อมม้วน (ก)	รำเรียง
อ้อม	อ้อม (ก)	แตะถูกเบาๆ (เช่น อ้อมคิง)
อ้อม	อ้อม (น)	อาหารชนิดหนึ่ง
อ้อม	อ้อม (น)	พวก, กลุ่ม, หมู่คณะ
อ้อมอ้อม	อ้อมอ้อม	พลบค่ำ
อ้อมเดียวกัน	อ้อมเดียวกัน (น)	พวกเดียวกัน
อ้อ	อ้อ (น)	คนรัก
อ้อ	อ้อ (ก)	หยุด
อ้อ	อ้อ (น)	ตอนเช้า
อ้อ	อ้อ (ว)	ไม่เหลือ, หมด
อ้ออกเคา	อ้ออกเคา (น)	สายตะพายวัว, ควาย
อ้อ	อ้อ (น)	อ่อน, ปิดบัง, แอบ
อ้อ	อ้อ (น)	ละลาย (เช่น ทะลายหมาก, ทะลายมะพร้าว)
อ้อ	อ้อ (ก)	อ้อ
อ้อม	อ้อม (ก)	ปะปน
อ้อ	อ้อ (ก)	อาการป่วย, อ่อนแอ
อ้อม	อ้อม (น)	คนแก่ ตา, ยาย
อ้อ	อ้อ (ก)	ชำรุด, ไม่ดี, เก่า
อ้อ	อ้อ (ก)	เครื่องมือดักกบ

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ซอกทลิก	ซอกหลีก (ว)	ทางกันดาร, ไปลำบาก, แคบ (คนแก่มักจะพูดว่าอยู่ห่างไกลซอกหลีก)
ดอน	ดอน (น)	เกาะ, พื้นดินที่มีน้ำล้อมรอบ
ด่อน	ด่อน (น)	สีขาวนวล เช่น ควายด่อน
ดะ	ดะ (ก)	กระทบ, ตัด, โถนา
ดัจ	ดัจ (น)	จมูก
ดาก	ดาก (น)	ก้น, รุทวาร
ดาง	ดาง (น)	ตาข่ายใช้ตักปลา
ดาด	ดาด	เฉียด
ดินจี	ดินจี (น)	อิฐ
ดินมือ	ดินมือ (น)	ดินปืน
ดินสั้ม	ดินสั้ม (น)	ดินโป่ง, ดินเปรี้ยว
ดีโตน	ดีโตน (ก)	สงสาร
ดีก	ดีก	ขว่าง, ปา
ดีบ	ดีบ (ก)	ขยับเข้าไป
ดู	ดู (ก)	ขยับ, หมั่น, บ่อย
ดูด	ดูด (ก)	ขุด, ดัน
เด่	เด่ (ก)	ยื่นออกไป
เด้ม	เด้ม (น)	ที่ราบบริเวณเล็กๆ
แดก	แดก (ก)	ดันเข้าไป
แด่น	แด่น	จุดข้างหน้า, หน้าเป็นจุด
โดม	โดม (ว)	นาน, ล่วงเลยมานาน
โดมเด็บ	โดมเด็บ (ว)	นานพอสมควร, นานแล้ว
ตกพุด ปั้นพุด	ตกพุด, ปั้นพุด (ก)	เฉลี่ย, แบ่งให้เท่าๆ กัน
ต่อง	ต่อง (น)	ที่แขวน, ที่เกาะหูกางเกง, หูหิ้ว
ตอด	ตอด (ก)	ต้อย (ฝั่งต้อย)
ต้อด	ต้อด (ก)	ขยับเข้ามาใกล้
ต๋อม	ต๋อม (น)	ซิ่น, อั้น

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ถ้อน	ต้อน (ก)	ทำให้มารวมกัน
ทะพัท	ตะพึด (น)	ไหล่เขาเป็นชั้นๆ
ถ้ง	ตั้ง (น)	เก้าอี้
ถับป้ง	ตับป้ง (น)	กระจับป้งเครื่องปิดอวัยวะเพศเด็กหญิง
ถั่วะ	ตั่วะ (ก)	โกหก
ถ่างหน้า	ต่างหน้า (น)	ตัวแทน, แลกหน้า
ตาด	ตาด (น)	น้ำตก
ตาบ	ตาบ (ก)	ปะแผลเป็น
ตาเม้ม	ตาเม้น	ข้าวเหนียวหนึ่งไม่สุกมีสีขาวขุ่น
ตามรอย	ตามรอย (ก)	เจริญรอยตาม, ประพฤติตามอย่าง
ถ่าว	ถ่าว (น)	กลับ
ตาเวน	ตาเวน (น)	ดวงอาทิตย์
ตาหลิ่ง	ตาหลิ่ง (น)	ฝั่ง
ตำแย	ตำแย (น)	หมาม้วย (ไม้เถาว์ฝักมีขนถูกแล้วคัน)
ตำหมากรุ่ง	ตำหมากรุ่ง (น)	ส้อมตามะละกอ
ตี	ตี (ก)	แฉ่ม, แยกออก
ตี้ม	ตี้ม (ก)	เพิ่มให้, แถมให้
ตูป ตูปกัน	ตูป, ตูปกัน	เติมพันเอาเงินหรือทรัพย์สิน
ตุ้ม	ตุ้ม (ก)	ประคอง (สองมือประคองยกขึ้น), เครื่องมือดักปลา
ตุ้ย	ตุ้ย (ว)	อ้วน, จ้ำมำ
ตุ้	ตุ้ (น)	นม, เต้านม
ตุ๊ด	ตุ๊ด (ก)	ขยับ, เคลื่อนที่
เตง	เต็ง (ก)	ทับ
เตียว	เตียว (น)	นุ่งผ้า, ผ้าขาวม้า
แต่งดอง	แต่งดอง (ก)	แต่งงาน
แต้มสี	แต้มสี (ก)	ทาสี
โต้งโหล่ง	โต้งโหล่ง (ว)	หลวม, ยาน

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
กั๋	ถั่ง (ก)	แหย, กระชวก
กั๋อแร	ถั่วแฮ (น)	ถั่วชนิดหนึ่งขึ้นเป็นต้น
กั๋าก	ถาก (ก)	เซาะเปลือกไม้
กั๋	ถี้	ช่องเป็นตาเล็กๆ, บ่อยๆ
เก็ย	เถียง (น)	กระต๊อบตามไร่นา
เก็ยนา	เถียงนา (น)	ที่พักในนา
เก็ยไ้	เถียงไ้ (น)	ที่พักในไร่
แก	ถถ (ก)	โกนผม
แกว	ถถน (น)	เทวดา
ไ้	ถถ (น)	ถุงผ้า
ทอก	ทอก (ก)	เทออก
ท้อไ้	ท้อไ้ (ว)	เท่าไร, ก็มากน้อย
ท้อน	ท้อน (ก)	รวมกัน, เอามารวมกันให้เล็กลง
ทอย	ทอย (ก)	เลื่อน
ท้างนา	ท้างนา (น)	คั้มนา, ประตุน้ำ
ทายก	ทายก (น)	ผู้นำในการทำบุญ
ทาว	ทาว (ก)	คั้نها
ทำอิด ทั้มอิด	ทำอิด, ทั้มอิด (ว)	แรก, เริ่มแรก
ทิด	ทิด (น)	เรียกคนที่ลาสิกขาจากพระ (ภาคเหนือ เรียกหนาน)
ทั้ม	ทั้ม (ก)	ทั้
เท็ง	เท็ง (ว)	บน, ข้างบน
เท็ง	เท็ง (น)	นอนกั้งนั้งมีหมอนอิง (เช่น อิงเท็ง)
เท็ยม	เท็ยม (ก)	เข้าทรง, คนทรงเจ้า, ทรงผี
แท้แล้	แท้แล้ (ก)	เสนอหน้ามาโดยไม่ได้เชิญ
ไท้	ไท้ (น)	ทุ้ง, พื้นที่โล่ง
	ธาต, ธาตุ (น)	เจตีย์, สิ่งที้ก่อเป็นรูปคล้ายลอมฟาง ภายในบรรจุกระดูกคน

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
บกาเจ้า	นกาเจ้า (น)	นกากระยาง
บบ	นบ (ก)	ไหว้
บอนเมบ	นอนเมบ (ก)	นอนราบกับพื้น
บัย	นัย (น)	เมล็ดพืช
บัย	นัย (น)	เมล็ดพืช
บัย	นัย (น)	เมล็ดพืช
บวยร้อบ	นายร้อบ (น)	คหบดี, มีฐานะร่ำรวย
บ้ำสำง	น้ำสำง (น)	บ่อน้ำ
บิง	นิง (ก)	เกียงกัน
แบ	แน (ก)	เล็งเข้าไป, หมายตา
แบมตา แบมเบิง	แนมตา, แนมเบิง (ก)	จับตาดู, สังเกตจ้องระวัง
แบว	แนว (น)	เชือกสายพันธุ
แบ	แน (ก)	ทำให้กว้าง, ทำให้แบนออก
บวก	บวก (น)	หลุมเล็กน้ำขัง
บ่อ	บ่อ (ว)	ไม้
บะ	บะ (ก)	พัง, บนบาน, บวงสรวง
บักล่า	บักล่า (น)	ใช้พูดกับเด็กชายอย่างเอ็นดู
บั้ง	บั้ง (น)	กระบอก, รอยกรีดปลาบั้งทำให้ลู่่ง่าย
บา	บา (ก)	เว้น, ว่าง
บ่อง	บ่อง (น)	ซ้อน (ใช้ตัดข้าว)
บาย	บาย (ก)	จับ, ฉวย, หยิบ, ตี (บายหัว = ตีหัว)
บ่าย	บ่าย (ก)	ทำข้าวเหนียวให้เป็นแผ่น นำเอามาปั้น เป็นก้อน เช่น ข้าวบ่ายเกลือ ข้าวเหนียวมี เกลืออยู่ตรงกลาง
บ่าว	บ่าว (น)	หนุ่ม, คนรับใช้
บิ	บิ (ก)	หัก, แดก
บิเด็ยว จักบิ	บิเด็ยว, จักบิ	เด็ยว, ชั่วระยะเวลาหนึ่ง
บีน	บีน (ก)	ตะเกือกตะกายไป
บือ	บือ (ก)	หยุดพัก (เช่น เซาเหน็ย)

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
บู้	บู้ (ว)	เกือบไป (คำอุทาน)
เบด	เบ็ด (ก)	ทำให้ตรง
เบ็ง	เบ็ง (ก)	ดู, จ้องดู
เบ็ด	เบ็ด (ก)	หน้าแขนง
แบบ	แบบ (น)	หนังสือเป็นเล่ม
ใบอิเล็ด	ใบอิเล็ด (น)	ใบชะพลู
ปะ	ปะ (ก)	หย่ากัน, ทิ้งกัน (ผิวเมียเล็กจากกัน เรียกว่า “ผิวเมียปะกัน”)
ป้อม อกะป้อม	ป้อม, ชีกะป้อม (น)	กึ่งกำ
โปะ ทะโปะ	โปะ, ทะโปะ (น)	กะลามะพร้าว
ป็นยาป่อง	ป็นยาป่อง (ว)	ฉลาด
ป็นยาปึก	ป็นยาปึก (ว)	โง่
ป็น	ป็น (ก)	กลับข้างเอากลางขึ้นบน เอาข้างในออกข้าง นอก
เป็อย	เป็อย (ก)	ไม่สวมเสื้อผ้า, ต้นตะแบก
ปาฉา	ปาฉา (น)	ตะพานน้ำ
แปะ	แปะ (ก)	ติด, อยู่ข้าง, แบนอยู่
ปึกกะตุ	ปึกกะตุ (น)	ประตุ
	ปงศพ (ก)	เผาศพ, ประชุมเพลิง
ปาแดก	ปาแดก (น)	ปลาร้า
ปาเดียน	ปาเดียน (น)	ปลาไหล
ปูด	ปูด (น)	พ่นออก, พ่น
ป็น	ป็น (ก)	ทำให้ละเอียด
ปู้	ปู้ (ว)	เย็น, ย่น, ยู่
ไปยาม	ไปยาม (ก)	เยี่ยม, เยือน
ปิว	ปิว (ก)	เยียวยา, รักษา
ปุย่าง	ปุย่าง (ก)	ลาดยาง
ปึกแอว	ปึกแอว (น)	ป็นแอว

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ปะกอบส่วน	ปะกอบส่วน (ก)	สมทบ
ปึงซัง	ปึงซัง (ว)	งามหมดจด
ปื	ปื (น)	เหรียญ, ตั้ว
แป็ด	แป็ด (ก)	แตะ, ป้าย, ทา
แป้ว	แป้ว (น)	แผลเป็น
โป	โป (ก)	บวม, ประกาศใช้โทรโข่ง, เครื่องขยายเสียง
ป็องทล่อ	ป็องทล่อ (น)	ร่องน้ำชายคา, ร่องระบายน้ำ
ป็องเอี่ยม	ป็องเอี่ยม (น)	หน้าต่าง
เป็ง	เป็ง (น)	ใหญ่ (แม่เป็ง = ราชนิแมลง)
แป	แป (ว)	แบน, ราบ
โปัด	โปัด (ว)	พัง, ผุพัง
ปัม	ปัม (ก)	โคน (ต้นไม้)
แป็ด	แป็ด	แพลม, โผล่
ป็องทล่อย	ป็องทล่อย (ว)	งาม, เกลี้ยง
ปาทลาด	ปาทลาด (น)	ปลากระทิง
ปาอ	ปาอ (น)	ปลาช่อน
ปาเอ	ปาเอ (น)	ปลาหมอ
ปาทะเด็ด	ปาทะเด็ด (น)	ปลากระดี
โป้ม	โป้ม (ก)	กินข้าวคำใหญ่
ปาเหว	ปาเหว (น)	ป่าช้า
ป้าม	ป้าม (ก)	กระจาย
เป็ง	เป็ง (ก)	เปิดน้ำ
โปะ	โปะ (ก)	ปิด, พอก
โป้ง	โป้ง (น)	ที่ดินเค็มที่สัตว์ไปกินดิน (ดินโป้ง)
ปวอดคิง	ปวอดคิง (ก)	ไม่สบาย, เป็นไข้
ปื	ปื (น)	โรคชนิดหนึ่งเกิดกับเด็กตัวจะคล้ำดำ
โป้ม	โป้ม (ก)	ออกไปอย่างรวดเร็ว (วิ่ง)

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ฉวน	ฝวน (ก)	ขัด, ลับ (ลับมีด)
ฉวน	ฝาน (ก)	หันบางๆ
ฉวย	ฝาย (น)	ทำนบกั้นน้ำ
เผือด	เผือด (ก)	กระฉอก
เผื่อน	เผื่อน (น)	ที่ปีบเส้นขนมจีน
พ้อ	พ้อ (ก)	พบ, เจอ, เจอะ
พ่อดอง แม่ดอง	พ่อดอง, แม่ดอง (น)	พ่อแม่คู่บ่าวสาว
พ่อตุ้ แม่ตุ้	พ่อตุ้, แม่ตุ้ (น)	ลุง, ป้า
พัว	พัว (น)	พวง (ใช้กับผลไม้ เช่น ลำไยเป็นพัว)
พัวพัว	พัวพัว (ก)	เกาะติด, ติดต่อกัน
เพี้ย	เพี้ย (ก)	ขุนนาง (ทางหล่มเป็นคำเรียก คุณตานคร รักษาเขตฯ เล่าให้ฟัง มีหน้าที่เก็บภาษีนา เรียกเพี้ยนาเหนือ เพี้ยนาใต้)
โพง	โพง (ก)	พอง
โหด	โหด (ว)	มาก, มากเกินไป
พืด	พืด	น้ำเดือด
พื่อย	พอย (น)	ไม้กวาด
พัว	พาง (ก)	งมgay, มั่ว
พัวม	พาน (น)	อีเก็ง
พวย	พาย (ก)	ใช้มือซ้อนขึ้น
พัวร์	พัวร์ (ก)	รีบ, ด่วน
พืด	พืด (ก)	สะบัดหนี
เพี้ย	เพี้ย (ก)	ใกล้ขีด, คลอเคลีย, ฟิง, แนบชิด
เผือด	เผือด (ก)	หก, เร็วราด
โพ้ง	โพ้ง (ก)	กระเด็น
แว้ม	แว้ม (ก)	ชุกช่อน, ยักยก
แว็บน	แว็บน (ก)	เก็บ
แม่วัง	แม่วัง (น)	ผู้หญิง

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
มาด	มาด (น)	กำมะถัน
มือเวน	มือเวน (ว)	ตอนกลางวัน
มือวาย	มือวาย (ว)	ตอนเช้า
มือแลง	มือแลง (ว)	ตอนเย็น
ไม้ค้อม	ไม้ค้อม (น)	คะทา, ตะบอง
ม่วนซุ่น โธแซว	ม่วนซุ่น, โธแซว (ก)	สนุกสนาน, ครื้นเครง
มือคิม	มือคิม (ก)	กลางคืน, ค่ำคืน
มูนเจือ	มูนเจือ (น)	ต้นเรื่อง, เรื่องเดิม
มิดยับ	มิดยับ (น)	กรรไกร
ม้าง	ม้าง (ก)	รื้อ, ทำลาย
มันยิม	มันยิม (ก)	อายุยืน, คงทน, อยู่นาน
ม่องนึ	ม่องนึ (ว)	ที่นี่, ตรงนี้
ม่องไต่	ม่องไต่ (ว)	ที่ไหน, ที่ใด
มือถือ	มือถือ (ว)	วันมะเรื่อง
มัด	มัด (ก)	ผูก, ล่าม
มัน	มัน (ว)	ยุ่งเหยิง, พันกัน
มดสั้ม	มดสั้ม (น)	มดแดง
มือฮือ	มือฮือ (ว)	วันมะรีน
ไม้คัด	ไม้คัด (น)	ไม้กลัด
ไม้แซ่	ไม้แซ่ (น)	ไม้เรียว
มิจ	มิ้ว (ว)	มองไม่เห็น
มอบ	มอย (ก)	แอบดู
มาย	มาย (ก)	คลายออก
มิม	มิม (น)	ฝั่งตัวเล็ก
มาน	มาน (ก)	ตั้งท้อง
เมือ	เมือ (ก)	กลับ, ไป
มอม	มอม (ว)	สกปรก
มิดแก	มิดแก (น)	มิดโกน

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
แมงจืด	แมงจืด (น)	แมงป่อง
แมง	แมน (ก)	ไม่มีด, โผล่
หมิ่น	หมิ่น (ก)	จวนจะตก
บอง	ยอง (ก)	ทับ, ทับกัน
บ้องบอ	ย้องบอ (ก)	ยกย่อง
บอม	ยอม (ว)	กินน้อยๆ ประหยัด
บัด	ยัด (ว)	ดันเข้าไป, อัดเข้าไป
บั่ว	ยั่ว (ว)	ยุยง, ปลุกปั่น
ยาน	ยาน (ก)	หย่อน
ย้าน	ย้าน (ก)	ไม่กล้า, กลัว, ขี้ขลาด
ยานเดิบเต้ง	ยานเดิบเต้ง (ก)	หย่อนคล้ายถ่วงห้อยลง
ยามแลง	ยามแลง (ว)	พลบค่ำ
ยาย	ยาย (ก)	กระจายออก
แย่งแย้	แย่งแย้ (ก)	เขย่ง
ยาม	ยาม (ก)	เฝ้าดู, ไปดู
ล้วย	ล้วย (ว)	ลูบลำ, จับ
ลื้อ	ลื้อ (น)	เกวียน
ล่องจ่อง	ล่องจ่อง (ว)	นอนขด
ลึง	ลึง	สนิทสนม, เชื่องคุ่นเคย
ลุน	ลุน	ทีหลัง
ลูกซอด	ลูกซอด (น)	ลูกครึ่ง
แล้ว	แล้ว (ว)	ทะเลาะ (พูดแถบ ตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก)
เล่า	เล่า (น)	ที่เก็บของ, ยุงข้าว
เล่าเอา	เล่าเอา (น)	ยุงข้าว
เลิ่น	เลิ่น	ถลอก
แล้ว	แล้ว (ว)	ดำ, ข้ำเลือดข้ำหนอง
แลด	แลด (ก)	ทา

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
แ่ล่น	แ่ล่น (ก)	วัง
ฉำก	ฉำก (ว)	เหวอะหวะ
ฉำ	ฉำ (ก)	พัด, พัดให้เกิดลม
แ่ด	แ่ด (น)	ส้วม
แ่ฉำ	แ่ฉำ (ก)	พุด
แ่ฉำฉำ	แ่ฉำฉำ (ก)	นินทา
แ่ฉำก	แ่ฉำก (น)	งาน
แ่ว	แ่ว (ว)	แ่วไป, ไม่ตรง
แ่ว่น	แ่ว่น (น)	กระจกเงา
แ่ว	แ่ว (ก)	หลุด, เป็นรูใหญ่
แ่ว่ง	แ่ว่ง (ก)	คลาย, ทุเลา, ลดลง
แ่ว่น	แ่ว่น (ก)	ทบทวน
แ่ว่นฉำ	แ่ว่นฉำ (ก)	เอาน้ำลูบตัวให้เปียก
แ่ว่นฉำฉำ	แ่ว่นฉำฉำ (ก)	สารพัด, หลายอย่าง, จิปาถะ
แ่ว	แ่ว (ก)	กระฉ่อน, อื้อฉำไปทั่ว, ลือ
แ่วก	แ่วก (น)	ไม้ตีพริก
แ่วระแ่ว	แ่วระแ่ว (ก)	ขลุ่ย, ง่วนอยู่ในสิ่งหนึ่งสิ่งใด
แ่วฉำ	แ่วฉำ (ก)	ร่นเดียวกัน, เท่ากัน
แ่วฉำ	แ่วฉำ (ก)	ตัดให้เกลี้ยง, แต่งให้เกลี้ยง
แ่วฉำ	แ่วฉำ (น)	วิสุคามสีมา
แ่วฉำฉำ	แ่วฉำฉำ (น)	จุลสี
แ่วฉำ	แ่วฉำ (ว)	ตรง
แ่วฉำฉำ แ่วฉำฉำ	แ่วฉำฉำ, แ่วฉำฉำ (ก)	ทำขวัญ, ทำงาน, ทำพิธีสะเดาะเคราะห์
แ่วฉำ	แ่วฉำ (ก)	แข่งขัน
แ่วฉำฉำ	แ่วฉำฉำ (ก)	เอาหน้า
แ่วฉำ	แ่วฉำ (ก)	กลับไปชั่วคราว
แ่วฉำ	แ่วฉำ (น)	เพื่อนสนิท, เพื่อนตาย
แ่วฉำ	แ่วฉำ (ก)	ช้อน

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ไสเฒ	โสเฒ (ก)	วุ่นวาย, ไม่มีระเบียบ
ไส้อัว	ไส้อัว (น)	ไส้กรอก
สั้กคะทบอง	สั้กคะหยอง (ก)	กระโดด
ทงำ	หงำ (ก)	บัง, เจาเป็นร่มคลุม, ปกคลุม, เก็บไว้ในใจ
ทงำมจ้ง	หญ้งำมจ้ง (น)	ต้นสาบเสือ
ทด	ทด (ก)	รดน้ำ
ทมเส้ง อารปุ่น	ทมเส้ง, ช้งวปุ่น (น)	ขนมจีน
ทมอแฉว	ทมอแฉว (น)	ชาติเชื้อ, เชื้อสาย
ทมอตำแ	ทมอตำแ (น)	ผู้ทำคลอด
ทมารก้งท้ง	ทมารก้งท้ง (น)	พุทรา
ทมารแฉง	ทมารแฉง (น)	มะเขือพวง
ทมารตอด	ทมารตอด (น)	สลอด (ไม้พีชเมล็ดมีพิษ)
ทมารม้	ทมารม้ (น)	ขนุน
ทมารล้งไม้	ทมารล้งไม้ (น)	ฝักเพกา
ทมารล้	ทมารล้ (น)	เล่นซ่อนหา
ทมารท้ง	ทมารท้ง (น)	มะละกอ
ทม้	ทม้ (ก)	ล้
ทงอบ	ทงอบ (ก)	ฝนปรอย, ฝนพรำ
ทงำง	ทงำง (ก)	เดิน
ทงาด	ทงาด (ก)	แย่งชิง, ชิง
ทงอม	ทงอม (ก)	จู้จิม
ทงาว	ทงาว (น)	ฉมวก, หอก
ทงู้	ทงู้ (ก)	ลบหลู่
ทงัว	ทงัว (น)	ลำธาร
ทงวด	ทงวด (ว)	เกือบ, เสียด
ทงู้อ	ทงู้อ (ก)	กว้างออก, ขยายออก
ทงู้อท	ทงู้อท (ว)	เริ่มแรก
ทงู้อป	ทงู้อป (น)	หัวหน้า, ผู้นำ

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ท้าวสิโค ท้าวโค	ท้าวสีโค, ท้าวชีโค (น)	ตะไคร้
ทินณินมิด	หินฝนมิด (น)	หินลับมีด
ทินแสร	หินแสร (น)	กรวด
เทย	เหยย (ก)	น้ำลายไหล
เทยิบ	เหยิบ (ก)	ขยับ
เทยือย	เหยือย (ก)	ยู่ย
เทว่อ	เหว่อ (ก)	บวมใหญ่
เทิม	เหิม (ก)	จวนจะสุก (ผลไม้)
เทีย	เหี้ย (ก)	ตกหล่น
เทียบ	เหี้ยบ (ก)	เตียน, สิ้น
แท้น	แห้น (ก)	แทะ
แท่มบข่วง	แห่มบข่วง (ว)	อะไร
แท่มบอิทธิ	แห่มบอิทธิ (ว)	ใช่จริง, ถูกต้อง
แท่วง	แห่วง (น)	ที่นั่งบนหลังช้าง
โหระ	โหระ (ว)	เป็นรู, รอยแตก
โห่ง	โห่ง (ก)	ฟุ้งกระจาย
แหลว	แหลว (ก)	เหลว, นิ่ม
แห่ว	แห่ว (ก)	เหี่ยว, แฝบ
ทล่อย	ทล่อย (ก)	ไม่มีแรง
ทลอบ	ทลอบ (น)	มุ่มมิด
ทล้วย	ทล้วย (ว)	ไม่มีคม, ลบหลู่
ทล่ำ	ทล่ำ (ก)	เลยไป, เข้าไป
หมากต้อง	หมากต้อง (น)	กระท้อน
หมากลอบ	หมากลอบ, หมากนอย (น)	บวบ
หมากอิ	หมากอิ (น)	ฟักทอง
หมากไอ	หมากไอ (น)	ส้มโอ
หมาม	หมาม (ว)	ได้มาก (เฮง), โชคดี
หม่มแวงด	หม่มแวงด	กลิ้งทะแม่งๆ

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
หม่อ	หม่อ (ว)	ใกล้
หมากน็ด	หมากน็ด (ว)	สับปะรด
หมากสีดา	หมากสีดา (น)	ฝรั่ง
หมื่น	หมื่น (ว)	เกิน, ยาวออกไป, ได้มากกว่า
หมากเขียบ	หมากเขียบ (น)	น้อยหน้า
หมาว	หมาว (น)	หอก, ทวน
หม่อง	หม่อง (ว)	กลาง, สะดวก
หมิง	หมิง (ก)	โกรธ
หม้อ ดินหม้อ	หม้อ, ดินหม้อ (น)	ดินดำ (ดินปืน)
หมอบ	หมอบ (ก)	หลบหนี, แอบไป
หมัก	หมัก (ก)	ขยับขึ้นไป
หมวม	หมวม (ก)	หยิบเป็นกำมือ, จับ
หมึ่ง	หมึ่ง (ก)	อึด, ท้องอึด
หมิ่น	หมิ่น (ก)	โมโห, เหน็บชา
หมั่น	หมั่น (ก)	สอย
หมุ่ม	หมุ่ม (ก)	รุ่ม, เปียดเสียด
หม่อม	หม่อม	ทางแคบ
หมัวแขง	หมัวแขง	เก่งไม่ยอมใคร
หมอบ	หมอบ (ว)	ตีบ, แคบ
หมุ่น	หมุ่น (ว)	แตกละเอียด
หมั่น	หมั่น (ก)	ดันไป, มุดเข้าไป
หมยะ	หมยะ (ก)	ถีบ
หมุน	หมุน (ก)	โกรธ, โมโห
หมัว	หมัว (ก)	รื้อ
หมอบ	หมอบ (ก)	นอนคว่ำหน้า
หมอฮั่ง	หมอฮั่ง (ว)	อึดอัด
หมอฮื่อ	หมอฮื่อ (ก)	เฉยๆ
หมอวย	หมอวย (ก)	กลับ

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ออง	ออง (น)	กระดอง
อ่องออง	อ่องหล่อง (ก)	ตั้งท้องเล็กๆ
อ่องออง	อ่องออง (น)	มันสมอง
ออดออด	ออดหลอด (ก)	ไปด้วยกันได้, ไม่ขัดข้อง
ออนซอน	ออนซอน (ก)	เคลิบเคลิ้ม
อ่อม	อ่อม (ก)	หมัก
ออบ	ออบ (ก)	ปลอมใจ
อ่อย	อ่อย (ก)	เลี้ยง, หวานข้าว, ล่อ เช่น อ่อยเหยื่อ
อึ้ง	อึ้ง (ก)	มีมาก, ล้นเหลือ
อาดอาด	อาดอาด (ว)	ขาว, งาม, น่าดู
อ้าย	อ้าย (น)	พี่ชาย
อิเก็ง	อิเก็ง (น)	พระจันทร์
อิไก้	อิไก้ (น)	กระจง (มีลักษณะคล้ายแก๊งตัวเล็กไม่มีเขา)
อิป็อก	อิป็อก (น)	ตะเกียงน้ำมันก๊าด
อีล่า	อีล่า (น)	ใช้พูดกับเด็กหญิงอย่างเอ็นดู
อิหลี	อิหลี (ว)	จริง, แน่แท้
อิหลว หลว	อิหลว, หลว (น)	เหยี่ยว
อิฮวก	อิฮวก (น)	ลูกกบ, ลูกเขียด, ลูกอ๊อด
อิหฺง	อิหฺง (ว)	อ้วนใหญ่
อุบ	อุบ (ก)	ยุสุนัขให้กัด
เอเล้	เอเล้ (ว)	มาก, เละ, เหลว
เอิ้น	เอิ้น (ก)	เรียก
เอียน	เอียน (น)	ปลาไหล
เอือบ	เอือบ (ก)	ใช้เกลือแช่ปลา (เอือบปลา)
เอื่อม	เอื่อม (ก)	เรือ (เหม็นเปรี้ยว)
เอือย	เอือย (น)	พี่สาว
แอ่งแอ่ง	แอ่งแอ่ง (ว)	อ่อนเพลีย, นอนอย่างอ่อนเพลีย
แอ๊ด	แอ๊ด (น)	ลูกน้อง, กระเป๋ารถเมล์

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
แอ้ม	แอ้ม (ก)	บัง (แอม้ฝาบ่าน)
แอว	แอว (น)	บั้นแอว
โง่งใหญ่	โง่งโหล่ง (ว)	ใหญ่, ท้องใหญ่
โอะ เสา	โอะ, เฮา (น)	คำแทนตัวผู้พูด (เรา)
รกร้าง	รกร้าง (ก)	รกร้าง
ร้ง	ร้ง (ก)	น้ำขัง, ที่ต้ำน้ำมารวม
รด	รด (ก)	รดน้ำ
รອງ	รອງ (ก)	รອງ, รອງรับ
รอด	รอด (ก)	บรรลุจุดหมาย, ถึง
รวม	รวม (ก)	รวบรวม
ระ	ระ (ก)	กวาดไป, ถากไป
ร่า	ร่า (ก)	รัก, ชอบ, พอใจ
ร่าแพง	ร่าแพง (ก)	รักใคร่ชอบพอ
ร้งมิ	ร้งมิ (ก)	ร่ารวย
เร็ด	เร็ด (ก)	ทำ
เรือน	เรือน (น)	บ้าน, เรือน
เรือบิน	เรือบิน (น)	เครื่องบิน
แรด	แรด (น)	แรด
แร้ว	แร้ว (น)	แร้วดักสัตว์
โง	โง (น)	โรง
โง้ง	โง้ง (ก)	น้ำขัง
โสะแซว	โสะแซว (ว)	แข็งแ่ง, อื้ออึง
โสม	โสม (ก)	รวม
โสมกัน	โสมกัน (ก)	รวมหัวกัน
โสะ	โสะ (น)	โสะ (สัตว์จำพวกหนึ่ง)
ฮาก	ฮาก (ก)	ฮาเจียน
ร้ง	ร้ง (ก)	ร้ง, ทิ้งร้ง
ฮาน	ฮาน (ก)	ตัดกิ่งไม้

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ฮาม	ฮาม (ก)	ไม่เล็ก, ไม่ใหญ่
ฮอ	ฮิ	ลักษณะปฏิเสธไม่ชอบ เช่น ฮิกิน (ไม่ อยากกิน)
ฮิม	ฮิม	ริ่ม, ไกล่ซิด
ฮิด ฮิดคอง	ฮีด, ฮีดคอง (น)	ธรรมเนียมประเพณี, แบบอย่าง
ฮิบ	ฮีบ (ก)	ริบด่วน, ริบเร่ง
ฮู	ฮู (ก)	ฮู
ฮูภา	ฮูก (ก)	ที่ทอผ้า
ฮูจ่าบซว๋าย	ฮูจ่ายหว่าย (น)	รูกว้างมาก
ฮูโจ่งโป่ง	ฮูโจ่งโป่ง (น)	รูกว้าง
ฮูด	ฮูด (ก)	รูด
ฮูดัง	ฮูดัง (น)	รูดมูก
ฮูปังซิ่ง	ฮูปังซิ่ง (น)	รูดเล็ก ๆ
ฮูไหล่	ฮูไหล่ (น)	รูดร้าว

สัมภาษณ์ นายล้ำ จันทวงศ์^๙ ข้าราชการบำนาญ ได้จัดบันทึกภาษาไทยหล่ม ทั้งคำนาม
และกิริยา ในตำบลดนาเกาะ อำเภอหล่มเก่า ดังนี้

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ภาะ	กะ	วัดระยะ
ภาะตัก	กะตัก	พยาธิตัวตืด
ภาะโป๊ะ	กะโป๊ะ	กะลามะพร้าว
ภาะทอ	กะทอ	ตระกร้า
ภาะอ้อม	ก้ออ้อม	ที่คาดผม
แภา	แก	มุ่ม

^๙ สัมภาษณ์ นายล้ำ จันทวงศ์, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ทะตาด	กะตาด	ตะแกรงสานด้วยไม้ไผ่
เฝ้าบ	เก็บ	รองเท้า
ทำฮิด	ทำฮิด	ตอนแรก
กั๊บฮาว	กั๊บข้าว	อาหาร
กั๊	กั๊	เผา เช่น กั๊ปลา, เครื่องทอผ้า
กั๊ท	กก	แรกเริ่ม, ตระกูล
กั๊อม	กั๊อม	สั้น เช่น นิทานกั๊อม = เรื่องสั้น
กั๊อบ	กั๊อบ	อาหารประเภทเนื้อสุกๆ ดิบๆ
เฝ้าบ	เกี้ยง	หัวโหล่
กั๊บแก	กั๊บแก	ตุ๊กแก
กั๊อม	กั๊อม	คนหลังค่อม, แอบหลบหนี, เตี้ย
เฝ้าบ	เกิน	บันไดขึ้นต้นไม้
ฮวย	ช่วย	ทั่วถึง, ดูให้ทั่ว
ฮวย	ฮั๊ฮวย	ตัวเรา
ฮะฮั๊ฮวย	ฮะฮั๊ฮวย	ตัวเรา
ฮาวกาย	ฮั๊ฮาวกาย	อาหารมือเช้า
ฮาวแฉง	ฮั๊ฮาวแฉง	อาหารมือเย็น
ฮาวฮวย	ฮั๊ฮาวฮวย	อาหารมือกลางวัน
แฉว	แฉ้ว	พิน
ฮล่ำ	ฮล่ำ	ควบคุมอาหาร
ฮกะฮั๊ฮอย	ฮั๊ฮกะฮั๊ฮอย	กั๊งก่า
ฮคั๊ฮคาก	ฮั๊ฮคั๊ฮคาก	คางคก
ฮฮั๊ฮฮั๊	ฮั๊ฮฮั๊ฮฮั๊	แพ้, ฮั๊ฮั๊
ฮฮ	ฮฮ	ติด, ที่ใส่ปลา
ฮ	ฮ	สะพาน
คางกะฮั๊	คางกะฮั๊	ชากรรไกร, คาง
คฮ	คฮ	เชือกติดพันกัน
คั๊ฮคั๊	คั๊ฮคั๊	บันได

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
เว็ย	เว็ยง	กระโถน
เว็ว	เว็ง	คดเคี้ยว, เป็นวง
เว็ย	เว็ย	ยามเช้า
แฉ่ว	แฉ่ว	น้ำพริก
แฉ่ม	แฉ่ม	สว่าง
แฉ้ง	แฉ้ง	สว่าง
จ๋อย	จ๋อย	ผอม
จุ๋ง	จุ๋ง	กุ่ม
จ๋อ	จ๋อ	สามเณร
ครุบา	ครุบา	พระภิกษุ
เครื่องกิม	เครื่องกิม	กับข้าว
คึ	คึ	ถังน้ำ
	โฆษก	พิธีกร
เจ้า	เจ้า	คุณ
จອງ	จອງ	ทัพพี
เจ้าะแ๊ะ	เจ้าะแ๊ะ	คับแคบ
ฟ็อน	ฟ็อน	ฟังพอน
จิม	จิม	ฟักทอง
จ๋อ	จ๋อ	กำเนิด, เกิด, ที่เลี้ยงไหม
ชู่	ชู่	กางเกง
ชूं	ชूं	ผ้าถุง
ไช้ม	ไช้ม	คนแก่, ตา, ยาย
ชूं	ชूं	เนื้อ
ชอม	ชอม	พิจารณา
ชूंชอลอด	ชूंชอลอด	เนื้อเค็มตากแห้ง
จึ	จึ	ไห
จิบ	จิบ	สุญพันธ์
จ๋อง	จ๋อง	หวี

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ชูป	ชูป	ย่า
แจ	แจ	มุม
โซแวง	โซแวง	เครื่องมือตัดกกบ
ซุ่มซุ่ม	ซุ่มซุ่ม	พลบค่ำ, มีดสลัว
ดั่ง	ดั่ง	จมูก
ดั่งไฟ	ดั่งไฟ	ก่อไฟ
เดิน	เดิน	ต่าง, ที่ลาบบริเวณ
ด่อน	ด่อน	เผือก (ควายด่อน = ควายเผือก)
ดู	ดู	บ่อย
ได้	ได้	ที่ไหน
แด่ม	แด่ม	จุด เช่น หน้าแด่ม หน้าเป็นจุด
ดาก	ดาก	กั้น, ตูด
ดาง	ดาง	ตาข่ายดักปลา, ดักนก
โดน	โดน	นาน
โดนเดิน	โดนเดิน	นานพอสมควร
ดอม	ดอม	จุกปิดขวด
โต่งเหล่ง	โต่งเหล่ง	เต่งตึง, อวบ
ตีม	ตีม	แถม, เพิ่ม
ต้อน	ต้อน	หลวม, ยาน
ตาเม้น	ตาเม้น	ข้าวสุกๆ ดิบๆ
ตาเวน	ตาเวน	พระอาทิตย์
ต่อน	ต่อน	ขึ้น, อัน
ต่อง	ต่อง	ที่แขวน, ที่เกาะ, หูกวาง
ฮาง	ฮาง	เตาสำหรับต้มแกง
เตาไล่	เตาไล่	เตาสำหรับต้มแกง
เตียว	เตียว	โจงกระเบน
ตาหม่อน	ตาหม่อน	พ่อของยาย
โต	โต	คุณ

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
แต่กั	แต่กั	เมื่อก่อน
ตุ้มหู	ตุ้มหู	ต่างหู
กัฎ	กัฎ	ถูก
ไก่อ	ไก่อ	ถูก
แถน	แถน	ชั้นฟ้า, ฟากฟ้า, เทวดา
ตำอิด	ตำอิด	ตอนแรก
เทิง	เทิง	ข้างบน
ท่างนา	ท่างนา	ประตูน้ำ, คันนา
แนว	แนว	ทำพันธ์, ชนิด
น้ำส้าง	น้ำส้าง	น้ำบ่อ
บา	บา	เว้น
แบบ	แบบ	หนังสือ, สมุด
บวก	บวก	บ่อน้ำเล็ก
บ่วง	บ่วง	ข้อตักแกง
เบ	เบ	กว้าง, ใหญ่
ใบอีเล็ด	ใบอีเล็ด	ใบชะพลู
บั้ง	บั้ง	กระบอก
บ้ายปลา	บ้ายปลา	ข้าวเหนียวคลูกปลา
ชื	ชื	เหรียญ
ปู้หม่อน	ปู้หม่อน	พ่อของปู่
ปาว	ปาว	ร้อง, ประกาศ
ป้อจทล่อ	ป้อจทล่อ	ร่องน้ำชายคา
ป้อจเอี่ยม	ป้อจเอี่ยม	หน้าต่าง
เป็ง	เป็ง	ใหญ่ (แม่เป็ง=แม่ใหญ่)
แป	แป	แบน
ปลาแดก	ปลาแดก	ปลาร้า
ป้อยทล่อย	ป้อยทล่อย	งาม, เกลี้ยง
ปลาทลาด	ปลาทลาด	ปลากระทิง

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ปลาออ	ปลาช่อ	ปลาช่อน
ปลากระเด็ด	ปลากระเดียด	ปลากระตี่
ป่าเทว	ป่าเหว	ป่าช้า
	ผู้เฒ่า	คนชรา
ผู้แก่	ผู้แก่	คนชรา
ผู้สาว	ผู้สาว	แฟนที่เป็นผู้หญิง
ผู้บ่าว	ผู้บ่าว	แฟนที่เป็นผู้ชาย
เฒิม	เฒิม	บุคคลที่ 3
ผ่อย	ผ่อย	ยุย, ไม่เหนียว
โพง	โพง	โพรง
ผึ่ง	ผึ่ง	ผึ่ง
ผิโพง	ผิโพง	ผิกระสือ
มือเวน	มือเวน	กลางวัน
หม้ง	หม้ง	ที่, สถานที่
ล่ำ	ล่ำ	รุ่นเดียวกัน
ไส้ฮั่ว	ไส้ฮั่ว	ไส้กรอก
ทลืบ	ทลืบ	มุ่มมิด
ทลัย	ทลัย	ไม่มีคม, ไม่ศักดิ์สิทธิ์
ล่ำ	ล่ำ	ใหญ่, ล่ำสัน
หมากต๋อง	หมากต๋อง	กระท้อน
หมากลอบ	หมากลอบ	บวบ
หมากอี	หมากอี	ฟักทอง
หมากโอ	หมากโอ	ส้มโอ
มอง	มอง	ที่ดำข้าว, ตาข่ายดักปลา
หมาน	หมาน	ได้มาก เสง
มิดแก	มิดแก	มิดโกน
หมากนัต	หมากนัต	สับปะรด
หมากสีดา	หมากสีดา	ฝรั่ง

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ฃ	หมากเขียว	น้อยหน้า
ค	หมากมี	ขนุน
ฅ	หลีน	เกิน, ยาวออกไป
ฉ	หลาว	ทอก, ทวน
ฌ	แมงงอด	แมงป่อง
ซ	แมงกอก	แมงกวาง
ฌ	แมน	ไม่มีด, โผล่ออกมา
ฌ	หมิ่น	ริม, ขอบ
ฌ	ย่าหม่อน	แม่ของปู่
ฌ	ยายหม่อน	แม่ของยาย
ฌ	โพง	พอง
ฌ	พ่อไซ้	พ่อตา
ฌ	เพียน	บุคคลที่ 3 ที่อายุมากกว่าผู้พูด
ฌ	พั้ว	พวง
ฌ	พ่อดอง, แม่ดอง	พ่อแม่ของคู่บ่าวสาว
ฌ	ฟาน	อีเก้ง
ฌ	ฟอย	ไม้กวาด
ฌ	แหมบ	ตีบ
ฌ	แม่หยิง	ผู้หญิง
ฌ	แม่ไซ้	แม่ยาย
ฌ	แม้ม	ม้าม
ฌ	ลุน	ทีหลัง
ฌ	เลข	หวย
ฌ	แหวน	กระจก
ฌ	วี	พัด
ฌ	สู	พวก
ฌ	หุดัง	จมูก
ฌ	หมู่	เพื่อน, พวก

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
เทออ	เหวอ	ใหญ่, บวม
เท้ม	เห้ม	ห้าม, จวนจะสุก (ผลไม้)
แหว่งไผ่	แห่งไผ่	ผ้าครึ่ง
เทียบ	เหียน	เตียน, สั้น
ท้อปี้	ห้าวปี้	นิ้วโป้ง, หัวหน้า
ทูก	หูก	กึ่งทอผ้า
ท้อแขง	ห้าวแขง	เก่งไม่ยอมใคร
ท้อม	ห้อม	ทางลงแคบๆ
ท้อสิโค	ห้าวสิโค	ห้าวตะไคร้
เอ็บบ	เอ็บบ	ปลาไหล
เอ็บบ	เอ็บบ	พี่สาว
อ้าย	อ้าย	พี่ชาย
อ้อม	อ้อม	หมัก
ออง	ออง	กระดอง
แอ็ด	แอ็ด	ลูกน้อง, กระเป๋ารถเมล์
อีเก็ง	อีเก็ง	ดวงเดือน
อีแหว	อีแหว	เหยี่ยว
อีฮวก	อีฮวก	ลูกกบ, ลูกเขียด, ลูกอ๊อด
อีป็อก	อีป็อก	ตะเกียงน้ำมันก๊าส
เอเล้	เอเล้	จำนวนมาก
อาดทาด	อาดทาด	งาม, ขาว, น่ารัก
อออดทอด	อออดทอด	ไปด้วยกัน, ไม่ขัดข้อง
อ่องท้อ	อ่องท้อ	ตั้งห้องเล็ก ๆ
แอ	แอ	เอว
โอ่งโท่ง	โอ่งโท่ง	ท้องใหญ่, ลงพุง
อิงท้อ	อิงท้อ	อ้วนใหญ่
เฮา	เฮา	ตัวเรา
ไฮ	ไฮ	ภูเขา

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ร้อม	ร้อน	ร้อน
แธก	แฮก	แธก
ฐู	ฮู	ฐู
รืม	ฮีน	ซึนขม
รອງ	ฮอง	รອງรับ
โรม	โฮม	รวม
ร่าจ	ฮ้าง	ร้าง
โรง	โฮง	โลง
ร้าม	ฮาม	ไม่เล็กไม่ใหญ่
ร่าย	ก่าย	ไขว้กัน , พิงไว้ , พาด , ทับ
รืก	กืก	เป็นใบ้ , พุดไม่ได้
ร่าน	ก่าน	ขุด
รุ่ม	กุ่ม	สั้น (ไก่กุ่ม=ไก่กางสั้น)
กรวม	กวน	ทะเลาะ(อย่ากวนกัน=อย่าทะเลาะกัน)
กวบ	กูป	งอบ
กูด	กูด	ขาด , ด่วน
กวม	กวม	จับไว้
กูด	กูด	หยิก , งอ
เกียบน	เกียน	ตัดทำให้เรียบ
กัງ	กั้ง	ลืมตากว้าง ๆ เฟ่งดู
เกียบก	เกียก	ลงไปคลุก กลิ่ง นอนในที่แฉะ
ก๋อย	ก๋อย	โยน , กลิ้ง
เกียบ	เกีย	ชี้คอ , ชีหลัง
ไธ	ไไซ	บวม (ขาไไซ=ขาบวม)
เอบ	เอิบ	แตกกระแหง
อด	ชิด	กระดก , งัด
อเดียด	ชี่เดียด	ขยะแขยง
เอจ	เซ่ง	ตั้ง , บั้งตั้ง

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ฮอด	ชอด	พก , ห่อด้วยผ้า
โอะ	โอะ	ลอก, หลุด (ส่วนมากใช้กับสี)
ฮอยฮ้อย	ช้อยหล้อย	หลุดออกมาง่ายๆ
คะโม๊ะ	คะม๊ะ	พบกันโดยบังเอิญ
คะมะ	คะมะ	ตกใจ
คืด	คืด	ข้าขวด , จวนจะแห้ง
เคียบ	เคียน	พันรอบ ๆ (เคียนหัว=พันหัว)
เคียด	เคียด	โกรธ
คัว	คัว	ชำแหละ (คัวไก่=ชะแหละไก่)
คือฮาย	คือหลาย	เว่อ
แวง	แวง	ส่องกระจก
แวง	แวง	แอน (ตูดแวง=ตูดแอน)
เว็ง	เว็ง	อ้า งัดขึ้น อ้าขึ้น
โง	โง	เลี้ยวกลับ
งอบ	งอบ	นั่งยองๆริบขอบ
โง้ย	โง้ย	ล้มลงอย่างไม่เป็นท่า
งะ	งะ	แยกจาก , ดันออก
จวม	จวม	ครอบ , ชัง , ปิด
จ่ม	จ่ม	บ่น
จ๋อนช่ง	จ๋อนช่ง	พับขาทางแกง
โจ่ง	โจ่ง	เหลือไว้
จ๋อน	จ๋อน	ถลกขึ้น
แจบ	แจบ	แน่นสนิท
จุ่ม	จุ่ม	รวมกัน
โจ้โห่	โจ้โห่	สิ้นคิด , เชื่องซึม
จก	จก	ล้วง
โจม	โจม	ยกขึ้น
จ๋อง	จ๋อง	เอามือยึดไว้ , ดึง

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
จ้าว	จ้าว	รีบเร่ง
จ้อ	จ้อ	คับแคบ , สั้น , เล็ก , ไกล
แจ๋	แจ๋	เหน้อย, หอบ
จุ่ม่ม	จุ่ม่ม	สนุกสนาน
จิวด	จิวด	ทำให้ตื่นตกใจ
แจ่ม	แจ่ม	เคลิบเคลิ้ม
จ้อบ	จ้อบ	ไม่มีแรง , อ้ามพาด
แจ	แจ	หยุด
จาว	จาว	ค้นหา , งมหา , ใช้มือคนไปทั่ว
จ้อบ	จ้อบ	ช่วย
แจบ	แจบ	อรร้อย
จุ่ม่ม	จุ่ม่ม	เกือบ
แจ๋บ	แจ๋บ	หมด
แจม	แจม	ปะปน
จ้อ	จ้อ	ถามซักไซ้จนรำคาญ
จูน	จูน	แต่ต้องตัว
จวด	จวด	คิดได้ , คิดออก , หุดตาสว่าง
จุ่ม่ม	จุ่ม่ม	ใหญ่ , นูนขึ้น
แจ๋บ	แจ๋บ	วางอยู่ระเกะระกะ
จี	จี	กำลังจะบาน
จุ่ม่ม	จุ่ม่ม	ตั้งหน้าตั้งตาคอย
จ้ออน	จ้ออน	สนุกเต็มที่ , เคลิ้ม
จ้อม	จ้อม	สำคัญ
จ้อม	จ้อม	พิจารณา
ดะ	ดะ	เดา
เด๋	เด๋	ยื่นออกมา
ดึก	ดึก	ขว้าง
ดุด	ดุด	ชุกตัวลงไป

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ดาด	ดาด	เฉียด
ดาก	ดาก	กั้น
แดก	แดก	กิน
ดืบ	ดืบ	ขยับเข้าไป
ดาซู่	ดาซิ่ง	เกลียด
ด้อด	ด้อด	ต้อย , กัด
ด่าว	ด่าว	กลับไป กลับบ้าน
ดาบ	ดาบ	ปะ
ดู้ด	ดู้ด	ขยับ เคลื่อน
ดอด	ดอด	ขยับเข้ามาใกล้ๆกัน
โตม	โตม	กระโดด , น้ำไหลจากที่สูงเตา
ตี	ตี	เปิด , แงะดู
เต๋	เต็ง	ทับ
ต๋อง	ต๋อง	ที่แขวน , ที่เกาะ , หูกางเกง
เตาไว้	เตาไว้	เตาสำหรับต้มแกง
แตกเอบ	แตกเอิบ	แยกออก
ภาก	ภาก	เซาะเปลือกไม้
ท้ง	ถ้ง	ไม่แห้ง , แทง
ทอย	ทอย	ทยอย
ทิม	ทิม	ทิ้ง , แทง
ทอก	ทอก	เทออก
ทาว	ทาว	ค้นหา , ถามหา
โท่ง	โท่ง	ฟุ้ง , ที่นั้ , กระซอก
เท็ง	เท็ง	นอน , นอนฟัง
แท่แล้ว	แท่แล้ว	เสนอหน้า
ท้อน	ท้อน	รวมกัน , รวมกันให้เล็กกลง
แวม	แวม	ตั้งทำยั้ง
แวมม	แวมม	จับตาดู

อักษรไทยน้อย ไทยขี้	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
เทหว่	เห่ง	นั่ง , นอน
ฉิ่ง	ฉิ่ง	เกียวกั้น
เทหมียง	เหหนีง	ปีบ , ขี้
บะ	บะ	พัง , บนบาน , บวงสวง
บิ	บิ	หัก , แดก
เบะ	เบะ	ทำปากไม่พอใจ
เบ็ง	เบ็ง	ดู
เบ็ด	เบ็ด	ตรง , ทำให้ตรง
เบ็ด	เบ็ด	หน้าแขน
เบย	เบย	เปิด , ผึ่งลม
บ่ายแจ่ว	บ่ายแจ่ว	ข้าวเหนียวทาดด้วยน้ำพริก
บีน	บีน	ผีนไปข้างหน้า, ตะเกียกตะกายไป
บือ	บือ	หยุดพัก
เบ็ด	เบ็ด	หมด
แบะ	แบะ	ทำปากไม่พอใจ
แปด	แปด	แตะ
โป	โป	บวม
ป็น	ป็น	หงาย , พลิก , หงายท้อง
ป้อ	ป้อ	รักษาอาการ
โป็ด	โป็ด	พัง
ป้อม	ป้อม	โคน (ต้นไม้)
แป็ด	แป็ด	โผล่ , แผลม
แปะ	แปะ	ติด , ไกล่กัน
โป้ม	โป้ม	กินคำใหญ่
ป้าม	ป้าม	กระจาย
เปง	เปง	เปิดน้ำ
ปะ	ปะ	หนี , หย่า
โปะ	โปะ	ปิด, พอก

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ต:	ต	หนี
ต๋ม	ต๋ม	ห้าม
ไ่่ง	ไ่่ง	ครึ่ง
ไ่ด	ไ่ด	ปล่อย,ทอดทิ้ง
ตอย	ตอย	พูดมาก
ฝาน	ฝาน	หันบางๆ
ฝน	ฝน	ขัด , ลับ
ต๋ม	ต๋ม	บีบเส้นขนมจีบ
ต๋ด	ต๋ด	แตกกระจาย , ลั่น
ต๋น	ต๋น	โน่น , ไกล
ต๋ด	ต๋ด	เดือด
ต๋ง	ต๋ง	กระเด็น
ต๋าด	ต๋าด	ตีด้วยไม้ หรือมือ
ต๋ง	ต๋ง	กระเด็น
มอย	มอย	แอบดู
ม๋าง	ม๋าง	รื้อถอน
ต๋ม	ต๋ม	สอย
ม๋าง	ม๋าง	รื้อถอน
ต๋ม	ต๋ม	โมโหจัด , เหน็บชา
บอน	บอน	เลือก
บอม	บอม	ประหยัด , กินทีละน้อย
	ต๋ม	อึด
	ต๋ม	จับ , หยิบ , กำมาก
ต:	ต	ถีบ
ต๋ก	ต๋ก	ป็นขึ้น
ต๋น	ต๋น	มาช้า , มาทีหลัง
ต:	ต	ไปเที่ยว
ต๋ง	ต๋ง	นอนขด

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ลั้วด	ลั้วด	ลั้ม , โพล่
แล่	แล่	ข้าเลือด , ข้าหนอง ,ดำ
เล็ม	เล็น	ถลอก
ลั้วบ	ลั้วย	ลูปคลำ , จับ
แลด	แลด	ทา เช่น แลคปาก = ทาปาก
ส่วบ	ส่วย	ทำให้เย็น เช่น ส่วยข้าวเหนียว
เส้ง	เส้ง	แข่งขัน
เส็บว	เส็ยว	เพื่อนสนิท , เพื่อนตาย
เส็ม	เส็ม	หลับไปชั่วคราว
ส่วง	ส่วง	สว่าง , อากาศดีขึ้น
ทวอบ	ทลวย	หลบหนีไปโดยไม่มีใครรู้
แหวว	แหวว	เหลว , นิม
แหว่ว	แหว่ว	เหี่ยว , แฝบ
ทว่อบ	ทล่อย	ไม่มีแรง
ทวี่โตน	ทลี่โตน	สงสาร
มอด	มอด	ดับไฟ
หมึน	หมึน	ร้อนไกล
บาย	บาย	เรียงกันไว้
ย้าน	ย้าน	กลัว
ย้งแคน	ย้งแคน	ค่อยยังชั่ว , ดีขึ้น
โหลง	โหลง	กลาง
เขม่นแหงด	เขมึนแหงด	เขมึนทะแม่ง
หม่อ	หม่อ	ใกล้
หมิ่ง	หมิ่ง	โกรธจัดวิ่งเข้าใส่
เม้ม	เม้ม	ซุกซ่อน
เม็ยบ	เม็ยบ	เก็บ
เทวีน	เทวีน	กระทำ
เจ้าอวัจ	เจ้าอวัญ	นินทา

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ภ่ามเ	ก่าน	ลายเป็นปล้องๆ ,หมาลายจุด
พ้าย	ฟาย	มือซ้อนขึ้น
พ่าง	ฟาง	ไม่มีสติ , มั่ว
พ้าว	ฟ้าว	รีบร้อน
พีด	พี๊ด	สะบัดหนี
เพียบ	เพีย	ใกล้ขีด , ฟิง ,แนบขีด
เพียด	เพี้ยด	หก ,เรี่ยราด
มาย	มาย	คลายออก
เมือ	เมือ	ไป
มอม	มอม	สกปรก
เหมบ	เหมบ	นอนคว่ำ
หมุ่น	หมุ่น	แตกละเอียด
ย้งแคน	ย้งแคน	ค้อยยังชั่ว
ลั้ง	ลั้ง	สนิทสนม ,คุ้นเคย
วิน	วิน	วิ่งเวียน
เว้า	เว้า	พูด , คุย
เว้าพั้น	เว้าพั้น	พูดถึงความหลัง
ว้าก	ว้าก	เหวอะหวะ
โว่	โว่	หลุด
ทวิด	ทวิด	เกือบ
ทย๊ะ	ทย๊ะ	ปรี , ปรีออก
แห่ง	แห่ง	วิ่ง
ทอย่าง	ทอย่าง	เดิน
ทวือ	ทวือ	กว้างออก ขยายออก
โหวะ	โหวะ	เป็นรู
แท้น	แท้น	แทะ
ทาด	ทาด	รดน้ำ
เทีย	เทีย	หก , ตก

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
เขย	เหย	หยด
หุน	หุน	โมโท
หั่ว	ห้ว	ร้ว
หุ้ม	หุ้ม	รุ่ม , เปียดเสียด
ออย	ออย	ปลอบ , ปลอบใจ
เอ้อม	เอ้อม	เรอ , เหม็นเปรี้ยว
ฟัด	ฟัด	ต้มน้ำเดือด
อ่วย	อ่วย	กลับ
ออนซอน	ออนซอน	เคลิบเคลิ้ม
อ้ง	อ้ง	ล้น , มาก , แยะ
เฮด	เฮด	ทำ
ฮาน	ฮาน	ตัดกิ่งไม้
โฮ้ง	โฮ้ง	น้ำขัง
ฮอม	ฮอม	จวนจะแล้วเสร็จ
ฮิ	ฮิ	เสียด , เปียด
ฮิกิน	ฮิกิน	กินยาก
ฮะ	ฮะ	ถากไป
ฮู้	ฮู้	รู้
ฮ้อง	ฮ้อง	ร้อง
เฮ็ดไปทั่ว	เฮ็ดไปทั่ว	ทำไมไปเรื่อย ไม่ถูกต้อง
กะด้อกะเดี้ย	กะด้อกะเดี้ย	อะไรกันนักหนา
กะซ่าง	กะซ่าง	ก็แล้วแต่
เก้เด่	เก้เด่	โดดเดี่ยว เดียวดาย , แข็ง
แก้เด่	แก้เด่	ตกใจตัวเกร็ง
ค้อล่อแค้แล่	ค้อล่อแค้แล่	หักเป็นท่อนๆ
จืด	จืด	แปลก น่าตกใจ
นัว	นัว	กลมกล่อม
บู้ย	บู้ย	เกือบไป (คำอุทาน)

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
บีดเด็ว	บีดเดียว	เดี่ยวเดียว
โพ็ด	โพ็ด	มาก , มากเกินไป
แอ่งแอ่ง	แอ่งแหล่ง	อ่อนเพลีย , นอนแบบไม่รู้สีกตัว
แท้ได้	แท้ได้	จริง ๆ
สือ สือ	สือ สือ	เฉย ๆ
อิฐี่	อิฐี่	จริง ๆ
อิ้งอิ้ง	อิ้งอิ้ง	บวม , ใหญ่มาก

สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์^{๑๐} ข้าราชการครูชำนาญ ได้จัดบันทึกภาษาไทยหล่ม ทั้งคำนามและกิริยา ในตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก ดังนี้

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
กันอ้ง	กันซี้ดั่ง	กันจ้ำเบา
กันอแง	กันซี้แงน	สะโพกแอ่น
ทอมท้อทอมทง	ทอมท้อทอมทง	คล่อมหัว ไม่รู้ที่ต่ำที่สูง
ท้อแง	ท้อแง	กำไลแขน
ท้อท้อมัน	ท้อท้อมัน	กางร่มกันฝน
ท้อจู้จู้จ้อม	ท้อจู้จู้จ้อม	ไร่เดียวสา
ท้อเดิ่น	ท้อเดิ่น	กลางสนาม
ท้อด้อท้อเด็ว	ท้อด้อท้อเด็ว	มันเป็นอะไรที่เกินความพอดี
ท้อต่ำ	ท้อต่ำ	ตะกร้า
ท้อตามสว่าง	ท้อตามสว่าง	ช่างคุณซี หรือ ช่างเขาเถอะ
ท้อป้อท	ท้อป้อท	ตะเกียงน้ำมันก๊าส
ท้อท้อมัน	ท้อท้อมัน	ทับกัน
ท้อย้งจว	ท้อย้งจว	ก็อย่างที่พูด

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์ ข้าราชการชำนาญ เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ภักดิ์	ภักดิ์	สิ้น
ภักดอง	ภักดอง	ไปงานแต่ง
ภักในดอก	ภักในดอก	ภักแต่กับ
ภักโปม	ภักโปม	ภักกับมากเกิน
ภักเอา	ภักเอา	ข่มขืนเอาทำเมีย
ภักกัน	ภักกัน	สมดุลงัน
ภักไม้ไผ่	ภักไม้ไผ่	พะองใช้สำหรับปีนขึ้นที่สูง
ภักสั้นห้อย	ภักสั้นห้อย	รองเท้าสั้นสูง
ภักหมู	ภักหมู	ให้อาหารสุกร
ภักหลัง	ภักหลัง	ชีหลัง
ภักดี	ภักดี	อยู่ได้โดยไม่คับอกคับใจ
ภักโจกโหวก	ภักโจกโหวก	เป็นรูลึก
ภักผู้ล	ภักผู้ล	ภักตัวผู้
ภักคิงลูก	ภักคิงลูก	ภักลูก
ภักหัวกัน	ภักหัวกัน	ทะเลาะวิวาท
ภักอับ	ภักอับ	ปา
ภักอแอแอ	ภักอแอแอ	สิ่งของที่เป็นขึ้นเล็กขึ้นน้อย
ภักไป	ภักไป	ขาอ่อน
ภักอับกัฏม	ภักอับกัฏม	ตีลังกา
ภักอาก	ภักอาก	ตัวพยาธิ
ภักอ่า	ภักอ่า	สเลด
ภักอแอ	ภักอแอ	รักแร้
ภักอัม	ภักอัม	จิ้งจก
ภักอ:	ภักอ:	จิ้งเหลน
ภักอไอ	ภักอไอ	ตัวอ่อนของหนอน
ภักอิม	ภักอิม	ชอบบ่น
ภักออด	ภักออด	ขยะแขยง
ภักอ:	ภักอ:	โกหก

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
อตาโททโทเอก	ขี้ตาโหลทโทเอก	พื้นดินที่ขรุขระ
อตาอิด	ขี้ตาอิด	คนทีอดอยาก
อตาปวก	ขี้ตาปวก	น้ำที่เป็นฟอง
อติด	ขี้ติด	คนขี้เหนียว
อทู้	ขี้ถี้	คนตระหนี่
อนบ่ได้	ขีนบ่ได้	ปฏิเสธไม่ได้
อไผ้	ขี้ไผ้	พุง, หน้าท้อง
อไผ่น	ขี้ไผ่น	กระเพาะ
อฝุ่นไท่ทู้บ	ขี้ฝุ่นไท่ทู้บ	ฝุ่นคลุกกระจาย
อแมงวัน	ขี้แมงวัน	ไผ่
อส้อ	ขี้ส้อ	ขี้โกง, ขี้ซกไซ้
อสาบปี	ขี้สาบปี	สะดือ
อสิท	ขี้สิท	น้ำใต้ถุนบ้าน, น้ำสกปรก
อทน่าว	ขี้ทน่าว	สะอิดสะเอียน
อท้าว	ขี้ท้าว	รังแค
อทู้ท	ขี้ทู้ท	เอาดีใส่ตัว
อทินแท้	ขี้ทินแท้	ดินลูกรัง
อเรอะ	ขี้เรอะ	ของเหลือเดน
อนทึด	ขี้นทึด	ได้ใจจนลืมนิ้ว
อนแส	ขีนแส	ช่วยงานกลับไปยังคนที่เคยช่วยเหลือ
อนทว	ขุ่นทว	วุ่นวายมาก
อทู้	ขุ่นทู้	ลื่นไถล
เอทโพด	แข่งโพด	ตริ้งเกิน
เอทว	เข้าทว	อาหารเช้า
เอทโคด	เข้าโคด	ข้าวโพด
เอทว่าจู้ซุ่ม	เขาทว่าจู้ซุ่ม	คนล้าลือว่าเป็นอย่างจู้
เอทวัด	เขื่อนวัด	กำแพงวัด
เอททืออือ	แข็งทืออือ	ตัวเกร็ง

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
แอดแอด	แขาดแขาด	แหลม
แอดควบ	แเข้าควย	ฟันโยก
แอดเจ็ງ	แเข้าเจ็ง	ฟ้งเหยิน
แอดเปินแอม	แเข้าเปินแแม่	ฟันผุ
แอดทู้ม	แเข้าหล่อน	ฟันหลุด
แอดทว่อง	แเข้าหว่อง	ฟันหลอ
โอบโซบ	โข่ยโหล่ย	มันหลุดออกจากที่
คั้วกวาง	คั้วกข่าง	สะกิดสีข้าง
ค่อมเต็บเทมบ	ค่อมเต็บเทมบ	ล้มคว่ำราบกับพื้น
ควมทวย	ควมทวย	ปริศนาคำทาย
ควบด้อม	ควบด้อม	ควายเผือก
ค่อมซีแจ้ง	ค่อมซีแจ้ง	ไถล้รุ่ง
คอเอิม	คอเอิม	เป็นโรคคอกพอก
คะเน	คะเน	คาดคิดว่าจะเป็นอย่างนั้น
คยอง	คยอง	เขย่าสิ่งของ
คะล้า	คะล้า	ละเว้น หรือ เลือกกินเลือกใช้เพื่อให้เกิดผลดี
คะทงอม	คะทงอม	เป็นไปได้อย่าง
คะเทงอ	คะเทงอ	อาจเอื่อม ใฝ่สูง
คั้วโพด	คั้วโพด	เหลือเกิน , เหมาะสมสุด
คิงทุ่ม	คิงทุ่ม	ตัวร้อนเป็นไข้
คิก	คิก	เศษหนึ่งอัน มันไม่ลงตัว
คึดซวด	คึดซวด	นึกขึ้นได้
คึดฮอด	คึดฮอด	คิดถึง
ค็ออก	ค็ออก	ใช้แขนหรือลำตัว ให้แยกออกห่างไป
คุงกััน	คุงกััน	จรดพื้นของภาชนะ
คู้นดีจ้ง	คู้นดีจ้ง	เชื่องมือ หรือ สนิทสนม
เค็กวรฎ	เค็กวรฎ	งานยุ่ง เจียดเวลาไม่ได้
ควดแสร	ควดแสร	โกรธมาก

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
แค้นเอา	แค้นเข้า	ข้าวติดคอ
แค้นแค้น	แค้นแค้น	แสดงตัวให้คนอื่นเห็นความสำคัญ
แคะมิ	แคะมือ	ไม่เชื่องมือ
โคเล	โคเล	กวนให้เข้ากัน หรือละลายละลายด้วยไขเหตุ
จ้อก	จ้อก	หันหน้าอย่างรวดเร็ว
จวม	จวม	เอาภาชนะครอบสิ่งของ
จะออก	จะออก	จับถ่างออก
จัวเถิก	จัวเถิก	วัวเถิก หรือ โคเถิก
จัวแม่มาง	จัวแม่มาง	วัวสาวที่ยังไม่เคยตกลูก
จัวม้นอม	จัวม้นอม	จัดสิ่งของให้สูงขึ้นจากพื้น
จัวม้นอ	จัวม้นอ	รินสุรา
จัวม้นอ	จัวม้นอ	ผงศรีษะ
จิดเอาแท้เอาว่า	จิดเอาแท้เอาว่า	อัศจรรย์ หรือประหลาดใจมาก
จูแม่สอย	จูแม่สอย	จูแม่เขา
จู้ด	จู้ด	ตั้งท่าจะออกแรงทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
โจบอจ	โจบอจ	ทำอะไรเหลว หรือ ไปไม่ถึงดวงดาว
โจ	โจ	แคะ ขูด
จิมเอาชวย	จิมเอาชวย	เร่งคนอื่นมากไป
จวด	จวด	ทำให้คนอื่นตกใจโดยไม่ทันระวังตัว
จอกกอก	จอกกอก	คิดอ่านในทางที่ไม่ดี
จอกชอก	จอกชอก	เส้นทางเล็กๆ
จอง	จอง	ทัพพี
จ่องจ	จ่องจ	จุดรั้งให้ตกต่ำ
จ่องจาะ	จ่องจาะ	ยื่นยื่นไม่ขยับเขยื้อน เจตนาที่จะทำอะไรสักอย่าง
จ้อมช้อมช้อม	จ้อมช้อมช้อม	ถลกผ้าถูขึ้น แล้ววิ่ง
จอบ	จอบ	แอบดู
จ่อม	จ่อม	ออม หรือเก็บเล็กผสมน้อย

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
จ๊ก	จ๊ก	ปฏิเสธ ไม่รู้ไม่ชี้
จ๊กทว่า	จั่งทว่า	ไม่แน่ใจ
จ๊กท้ม	จั่งหัน	กัดตาหารเข้า
จ๊วบุรี	จ้าน้อย	สามเณรน้อย
จางโจ๊ะโละ	จางโจ๊ะโละ	รสชาติจืดจาง
จ๋ามไปเปิด	จ่านไปเปิด	กระจัดกระจายไปทั่ว
จ๊มจี	จ๊มจี	ยื่นขี้ม ค่ายคนขาดสติ
จี้ได้คัก	จื่อได้คัก	จำได้จริงๆ
เจ็บ	เจ้ย	ส่วนปลายของวัตถุที่เฉียงไม่ตรง
โจ้	โจ้	แช่ หรือหยุดอยู่นานกว่าปกติ
โจกโทกฟ้า	โจกโทกฟ้า	ใต้ฟ้าเดียวกัน
โจมอน	โจมขึ้น	ยกสิ่งของให้สูงขึ้น
ใจซู้ซู้ซ้อด	ใจซี้หลุดซี้ขาด	กระวนกระวายใจ
ซุ่ม	ซิ่นซี้	ผ้าถุงหลุด
ซุกลิก	ซกลก	ซุ่มซำม
ซู่อาล๋าม	ซ่งซาหล่ำม	กางเกงขายาว
ซู่จวม	ซ้วน	ซ้อนรับเอาด้านล่าง
ซู่อบเอา	ช่วยเอา	จ่ายเงินชดเชยราคาสิ่งของ แล้วถือกรรมสิทธิ์ เป็นของตนเอง
ซูด	ซอด	ทะเลดูด้านหลัง
ซูดแจ้ง	ซอดแจ้ง	ตั้งแต่หัวค่ำ ยันรุ่งเช้า
ซูน	ซอน	เบียดเข้าไป
ซอบเบ็ง	ซอบเบ็ง	พิจารณา ไตร่ตรองดู
ซู่	ซ้อย	อ่อนแรง หรือเป็นอัมพาต
ซู่ล่อ	ซ้อล่อ	ไผ่รู้ไผ่เห็น ในทางที่ไม่ดี
ซู่แตก	ซะแตก	เป็นคำที่ไม่สุภาพ ที่ใช้แทนคำว่า กิน
ซู่ม๊ก	ซะม๊ก	อาการสำลัก
ซู่แมะ	ซะแมะ	ซบ

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
๕:ออม	ชะอ้อน	ฉงน สนเท่หัวใจ
๕:ม๓:	ชั้นหละ	อย่างนั้นแหละ
๕:บ๑)๕	ซับช่อยๆ	กระซิบข้างหูเบาๆ
๕:อ๑๓ด	ซั้วเขียด	ต้มยำเขียด
๕:อ๑ง	ชั้นอิ่ง	ต้มยำอิ่งอ่าง
๕:าม	ช้าม	เติมเต็ม ในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์
๕:า๑ไป๓	ชาวไปถั่ว	ความสะเปะสะปะไปทั่ว
๕:า๑๓	ชำซา	สิ่งที่ทดแทน เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ยังไม่ใช่ของจริง
๕:าม๑ม๑	ชำม๑ม๑	เกือบแล้วไหมล่ะ
๕:า๑๓๑	ชำ๑๓๑	จัดการในสิ่งที่เหลือสุดท้ายให้เรียบร้อย
๕:๑	ชิก	เขย่า
๕:๑๓๑๑	ชิน๑๓๑	นุ่งกระโจมмок
๕:๑๓๑๑๑	ชิน๑๓๑๑	เนื้อคู่
๕:	ชู	เด็กทองเสียว หรือใช้ไม้กระแทกสิ่งที่อยู่สูง
๕:๑๑	ชุนคิง	แตะเนื้อต้องตัว
๕:๑๑๑๑	เขาเหมือย	หยุดพักเอาแรง
๕:๑๑๑	โชัยแม	สั่งให้ทำอะไรสักอย่าง ที่สบโอกาส
๕:๑:	โชะ	อะไรที่ไม่สมบูรณ์ ใช้งานได้ไม่เต็มที่
๕:๑๑๑๑๑	ตันจิงแท้	มูทะลุเหลือเกิน
๕:๑๑๑๑๑	ดอกบานเด็ก	ดอกราตรี
๕:๑๑๑๑๑๑	ดอกสามปีบ๑๑๑	ดอกบานไม่รู้โรย
๕:๑๑๑๑๑	ดั่ง๑๑๑	จุกแบน ไม่มีดั่ง
๕:๑๑๑๑๑๑๑	ดา๑๑๑๑๑	เกือบถูก หรือใกล้เคียง
๕:๑๑๑	ดึก๑	น้ำนิ่งไหลลึก
๕:๑๑๑๑๑	ดุก๑๑๑	ด้ายเย็บผ้า
๕:๑๑๑๑	เดิน๑๑	สนามวัด
๕:๑๑๑๑	โตน๑๑	นานพอสมควรแล้ว

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ได้ย้อม	ได้ย้อน	ใช้ทำอะไรก็สำเร็จ
ติภคมะ	ตกคะมะ	ตกใจ หยุดชะงัก
ตั้นทมาภทมิ	ตั้นหมากหมี	ตั้นขนุน
ติบชึ่ง	ตบช่ง	ชักกางเกง
ต่องชึ่ง	ต่องช่ง	หูกางเกงสำหรับร้อยเข็มขัด
ตอดกัน	ต้อดกัน	ขยับกันไปข้างหน้าขณะนั่ง
ต๋อมซึ้น	ต่อนซึ้น	ก้อนซึ้น
ตอเพ็อง	ตอเพ็อง	ตอฟางหรือซังข้าว
ตะพิตตะพิอ	ตะพิตพะพิอ	อะไรก็ไม่เลือก
ตะลุด	ตะลุด	สไลท์ หรือล้อไหล
ตัง	ตัง	กางดักสัตว์
ตังโกโต	ตังโกโต	ตังกับพื้น ยื่นไปในอากาศ
ตังแต่กั	ตังแต่กั	เมื่อก่อนนั้น
ตังแต่แกน	ตังแต่แกน	สมัยดึกดำบรรพ์
ตาก็	ตาก็	สายตาสั้น
ตาคุมหม่อง	ตาคุมหม่อง	ตาคุ่ม
ตาบชึ่ง	ตาบช่ง	ปะกางเกง
ต๋ามชว๋าม	ต๋ามหย๋าม	สิ่งของที่ห้อยพะลุพะลั้ง
ตารชุง	ตารชุง	ตายโหง
ต๋าวคินเมือ	ต๋าวคินเมือ	กลับคินถิน
ตาเวนค้อย	ตาเวนค้อย	ตะวันบ่าย
ต๋ำอิด	ต๋ำอิด	ตอนแรก หรือ เริ่มแรก
ตังคิง	ตังคิง	ดิน หรือขยับร่างกาย
ติแถลงเว้า	ติแถลงเว้า	เสแสร้งพูด
ติบ	ติบ	สิ่งของมันแพบ หรือรูมันเล็กลงกว่าปกติ
ตัพ้าฮ่า	ตัพ้าฮ่า	ลักษณะสิ่งของที่บ้าน หรือถ่าง อย่างไม่ปกติ
ตัม	ตัม	เพิ่มให้มากขึ้น
ตัมทัม	ตัมทัม	หลายคนพร้อมใจมาห้อมล้อม

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ตุ๊ด	ตุ๊ด	ดันสิ่งของให้เคลื่อนจากที่โดยไม่ต้อยก
ตวบ	ตวบ	บ้านที่ทำด้วยไม้ไผ่และมุงหญ้า หลังเล็ก ๆ
ตุ้สองอวาง	ตุ้สองข้าง	นมสองเต้า
เตกรไว้	เต็กไว้	กตไว้
เต้มอวม	เต้นขั้วม	กระโดดข้าม
เตาะเอาะ	เต้าะเอ้าะ	สิ่งของที่เล็ก กะทัดรัด
เต้มเข้บ	เต็นเหล็น	แฉลบออกข้าง
แต่มัมโลด	แต่มันโลด	กตหรือปีบทันคว้น
แตกรอบ	แตกเขิบ	มีรอยร้าว
โตกรโต้ม	โตกโต้น	ห้อยโตงเตง
โต้งเออแท้เออว่า	โต้งเออแท้เออว่า	ข้าวของ หรือ อวัยวะที่สมบูรณ์ อวบใหญ่กว่าปกติ
ใต้ตาขู่่าง	ใต้ตาหล่าง	ใต้ถุนบ้าน
ภิกขา	ถกขา	ยกขาขึ้น
ภิกพาย	ถงพาย	ยาม หรือ ถุงสะพาย
ภิกนา	ถ่งนา	หุงนา
ภ้อกทิม	ถอกทิม	เททิ้ง
ภิกอ์ทึ	ถีกอ์ทึ	ถูกจริงๆ
ภิกเออป้ออ่า	ถีกเข้าป้อยเขาด่า	ถูกเขาแข่งด่า
ภิกเออชบ่า	ถีกเขาหย่า	ถูกคนอื่นเหยียดหยาม
ภุงนา	ถียงนา	ห้างนา
เื่อทมิ้ง	ถื่อหนึ่ง	ครั้งหนึ่ง
แกทัว	ถถั่ว	โกนหัว
ท้อง	ท้อง	ทักทายกระตั้นหัน
ท้องไผ่น	ท้องไผ่น	พุงยื่น หรือ ท้องมาน
ทงก่าเล็ง	ทงก่าเล็ง	ทำอะไร สวนทางกับความถูกต้อง
ทงเท็ง	ทงเท็ง	ข้างบน
ท้องนา	ท้างนา	ที่ระบายน้ำตามคันนา

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ทาวทา	ทาวหา	รื้อฟื้น หรือถากถาง
ท๊ิม	ท๊ิม	ลงไม้ลงมือให้ได้รับความเจ็บปวด
ทุง	ทุง	ธง
เท้า	เทา	สาหร่ายน้ำจืด
เท็ช	เทียช	กระเทย
แทท	แทก	วัด หรือเปรียบเทียบกัน
แททวา	แททวา	ผืนนาที่แถวตารางสี่เหลี่ยมติดต่อกันยาวๆ
ไทจ๋า	ไทจ๋า	คนกลุ่มหนึ่งที่พูดสำเนียงเหน่อๆ เพี้ยนไปจาก ภาษากลาง
นาเอ็ช	นาเอ็ช	ผืนนาที่ว่างเว้นในการทำนา มา ตั้งแต่ ๑ ปีขึ้นไป
น้ำคั้นกินตึน	น้ำคั้นกินตึน	เป็นโรคน้ำกัดเท้า
นิ้วโป้	นิ้วโป้	นิ้วหัวแม่มือ หรือ นิ้วหัวแม่มือเท้า
เนินเท่อเลื่อ	เนินเท่อเลื่อ	เนินสูงลาดชัน
บ็องจอย	บ็องจอย	ไม่ธรรมดา
บ็ิดด้อ	บ็ิดด้อ	ไม่หวังพึ่งในสิ่งนั้น
บ็ักธาตักัน	บ็ักธาตักัน	ไม่กินเส้นหรือถูกชะตากัน
บ็ึงบั้ง	บ็ึงบั้ง	ไม่ดูไม่แล
บ็ิมโต้งโต้ง	บ็ิมโต้งโต้ง	ไม่มีกิน หรือ ชื่นเชิง เอาเสียเลย
บ็ันท่งซ่งซ้อง	บ็ันท่งซ่งซ้อง	ไม่ใส่กางเกงใน
บ็ันท่งเสื่อซ้อง	บ็ันท่งเสื่อซ้อง	ไม่ใส่ยกทรง
บ็ันท่งหว่า	บ็ันท่งหว่า	ไม่น่าจะพูด หรือ ไม่น่าจะใช่
บ็ันท่งซา	บ็ันท่งซา	ไม่สนใจ
บ็ันท่งเหมือคิง	บ็ันท่งเหมือคิง	ไม่รู้สึกรู้ตัว
บ็ันท่งหุง	บ็ันท่งหุง	มองไม่เห็น
บ็ันด้อบัก	บ็ันด้อบัก	อะไรที่มากมาย หาได้ไม่ยาก
บ็ันด้อตึน	บ็ันด้อตึน	นั่งเปิดหาว
บักขี้หูด	บักขี้หูด	ผลมะกรูด

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
บักเออเคือ	บักเขือเคือ	มะเขือเทศ
บักโอ	บักโอ	ส้มโอ
บักจั้ง	บักเจียง	กระโดน
บักลัด	บักละบัด	อนุบาล ดูแล หรือปรนนิบัติ
บาดตำอิด	บาดตำอิด	ตอนแรก หรือ เริ่มต้น
บาดสิซ้า	บาดสิซ้า	ตอนสุดท้าย หรือ อวสาน
บิเอจ	บิเจ็ง	หักออกเป็น ๒ ครึ่ง
บี้ย	บี้ย	ใกล้เคียง หรือ เกือบถูก
บุดพูยู้	บุดพูยู้	หน้าบึ้งแสดงอาการไม่พอใจ
ใบอีเล็ด	ใบอีเล็ด	ใบชะพลู
ปิมไม้	ปิมไม้	โคนต้นไม้
ป็อง	ป๊วง	อาการของคนขาดสติ หรือเพ้อคลั่ง
ปัดเทงจ๊ว	ปัดเทงยว	ปัดปัสสาวะ
ป็องอ้อม	ป็องเอี่ยม	หน้าต่าง
ป้อมก่า	ป้อมก่า	กิ้งก่า
ป็ว	ป็ว	รักษาพยาบาล
ปากก๊ก	ปากก๊ก	เป็นไข้
ปาออ	ปาออ	ปลาช่อน
ปาเอจ	ปาเอ็ง	ปลาหมอ
ปาดปาดโท	ปาด-ปาดโท	ไอโฮ เป็น คำอุทาน
ปานท้อ	ปานถ้อ	เป็นการเปรียบเทียบ หรือเท่ากับ
ปี้สบ	ปี้สบ	ริมฝีปาก
ปัดเบ็ง	ปัดเบ็ง	เปิดดู
ปุ่นท้องปุ่นไส้	ปุ่นท้อง ปุ่นไส้	ผัดผอม
ปุยซุ่ย	ปุยหล่ย	สะอาดเกลี้ยง
เปิ่นต๋อนเปิ่นโต	เปิ่นต๋อนเปิ่นโต	ไอ้รอดตัวเอง
เปิ่นตาฮ้าน	เปิ่นต้าย่าน	ช่างน่ากลัว
เปิ่นฮูจ้งน้อ	เปิ่นทรงจ้งน้อ	ทำตัวโดดเด่นเกินวัย

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
เข็มแหว็เข็มแมง	เป็นแหว็เป็นแมง	สิ่งของที่มีอะไรมาเจาะ ไม่เหมือนเดิม ทให้ลด คุณภาพ
เข็มลารอูดทูด	เป็นเลาอูดทูด	เป็นลำ ยื่นยาว ออกไป
เข็มสาละบาด	เป็นสาละบาด	หน้ามืด เป็นลมวิงเวียน
เข็มสาวค่างบ้าน	เป็นสาวค่างบ้าน	เป็นสาวแก่ ที่ไม่ยอมแต่งงาน
เข็มสาวทม้ง	เป็นสาละหมิง	เป็นลมวิงเวียน
แแปนเด็ดเต็ด	แปนเด็ดเต็ด	ว่างเปล่าไม่มีอะไรเกะกะ
แแปแลดแป็ด	แปแปดแป็ด	แบนแต่ดแต่
แแปแลบแซบ	แปแปบแซบ	แบนแต่ดแต่
แป้ว	แป้ว	รอยแผลเป็น
โป	โป	ประกาศ หรือ โฆษณาประชาสัมพันธ์ใส่ ไมโครโฟน
โปลิกปัก	โปลกปัก	ส่วนที่บวม เปล่งขึ้นมา
โปไลใส่กัน	โปไลใส่กัน	จะเอ่กัน โดยไม่ทันตั้งใจ
ไปท้วทีบ	ไปท้วทีบ	ร้อนเร่ พเนจร
ผกเบ็ง	ผกเบ็ง	ฝ้าดู
ผ่อตุ้	ผ่อตุ้	ลุง
ผักบัว	ผักบัว	ต้นหอม
ผักใส่	ผักใส่	มะระขี้้นก
ผักอืดู	ผักอืดู	ต้นแมงลัก
ผ่าเอง	ผ่าเอ็ง	แบ่งออกเป็น ๒ ครั้ง
ผ่าไผ่	ผ่าไผ่	ผ่าออกเป็น ๒ ชั้นไม่จำเป็นต้องเท่ากัน
ผ่าแพเคียนแอ้ว	ผ่าแพเคียนแอ้ว	ใช้ผ้าขาวม้าคาดพุง
ผิดแหล่มแวง	ผิดแหล่มแวง	มีเหตุทำให้ ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง
ผีฮวบ	ผีฮวบ	ผีอำ
ผีฮ้าย	ผีฮ้าย	ผีเขย
ผูล่างคน	ผูล่างคน	ใครบางคน
เผิ่นทว่า	เผิ่นทว่า	เขาว่า

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ฉีนร่า	ฝนร่า	ตากฝน หรือเปียกฝน
ฉิงไฟ	ผิงไฟ	ผิงไฟ
ฉีแฉ็ด	ผีแผลด	ผ้าแผลด
พ้งะเทิน	พองกะเทิน	ยังไม่พองดี ยังครึ่งๆกลางๆ หรือ ขาดๆเกินๆ
พ้งัก	พ้องกัน	เจอะเจอกัน
พ้งำก่า	พองกำก่า	ไม่เก่งจริง
พ้ง่มหู่	พองห่มหู่	มิดสลัว
พาโล	พาโล	ก่อกวนให้เกิดความรำคาญ
พูนจุ่มกุ่ม	พูนจุ่มกุ่ม	สิ่งของที่หนุนขึ้นกว่าระดับของภาชนะ
โหดเหือ	โหดเหลือ	มากเกินไป
โฬไว้	โฬไว้	มันโฬล่อออกมา
ฟาน	ฟาน	แก้ง
ฟ้าว	ฟ้าว	รีบ หรือรีบเร่ง
ฟ้าวฝ้าง	ฟ้าวฝ้าง	รีบร้อน
ฟีด	ฟีด	ดินหรือสับด เพื่อให้หลุดจากกันธนาการ หรือ จากการถูกจับ
เพ็รอาจเพ็รแอร	เพ็รข้างเพ็รแอร	กระแจะหรือเกาะติดไม่ออกห่าง
ฟิรด	เพ็รด	กระเพื่อมออกจากภาชนะ
ม่องร้ง	ม่องร้ง	ตรงนั้น
มอยเบ็ง	มอยเบ็ง	แอบดู
มะล่ำซ่าแซ	มะล่ำซ่าแซ	ไม่มีจุดหมายปลายทาง ลื่นไหลตามอารมณ์
ม้งมอย	ม้งมอย	ชอบแอบ ลับๆล่อๆ
ม้งกาม	ม้งกาม	จะทำอะไรก็เคอะเขิน ไม่สนทใจ
ม้งก่าแหม่นละแม	ม้งก่าแหม่นละแม	มันก็ไชนะซี
ม้งจิบ	ม้งจิบ	สิ่งของที่สูญพันธุ์
ม้ง	ม้ง	รื้อสิ่งต่าง ๆ
ม้ง	ม้ง	เข้มขัด
มิดฉิม	มิดฉิม	มิดไม่มีคม

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
มิดซ่ามวาก	มิดสำนาก	มิดที่มีขา ๒ ขา ใช้หนีบหมาก
มิดยับ	มิดยับ	กรรไกร
มิงทิม	มิงทิม	หน้าด้านหน้าทน ตื่นรี้น
มิเวม	มื่อเวม	กลางวัน
มิแฉง	มื่อแฉง	ตอนเย็น
มิอิ่น	มื่ออิ่น	วันพรุ่งนี้
มิริอ	มื่อริอ	วันมะรืน
แมงกำเปี้ย	แมงกำเปี้ย	ผีเสื้อ
แมงจอด	แมงจอด	แมลงป่อง
บ้องมันแด่	ย่องมันแด่	ยกยอแกบ้าง
บอบดม	ยอยดม	จอมดม
บ้อะมันโลด	ยัวะมันโลด	ยุ หรือยุยงไปเลย
บาดกับทินกัทมื่อ	ยาดกับทินกัทมื่อ	ยื้อแย่งเอากัทมื่อ
บ้ามเอาท้อม	ย้านเขาท้อม	กลัวว่าคนอื่น จะได้ดีกว่าตัวเอง
บ้ามเอาแท้เออว่า	ย้ามเอาแท้เออว่า	ติดอกติดใจในสิ่งที่เคย
บากโคดโลด	ยาวโคดโลด	ยาวและยื่นออกมาข้างหน้า
บ้อบเป็ง	ย้อบเป็ง	เอื่อมไม่ถึง
เปา	เยา	สลับไป
ริดตำกัม	รถตำกัม	รถชนกัน
ลวนจ้ง	ลวนจ้ง	อยากลองดีหรือไง
ล้วย	ล้วย	ลูปได้
ลั้งกัม	ลั้งกัม	สนิทสนมกัน
เล่นบักลี้	เล่นบักลี้	เล่นซ่อนหา
เล่นเรียมบุรี	เล่นเรียมน้อย	เด็กเล่นขายของ หรือ ไม่สมจริงสมจัง
จะกำ	วะก่อ	เป็นคำบอกเล่า หรือ นินนะซี
ว่านซิม	ว่านชน	ต้นพลับพลึง
เวรนำทั้น	เวรนำทั้น	กรรมตามสนอง
เว้าโกก	เว้าโกก	พูดสัปดน

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
เจ้าอวม	เจ้าขวน	นิินทา ว่าร้าย
เจ้าอะ	เจ้าตะ	เบรกผู้อื่นขณะพูด
เจ้าพิน	เจ้าพิน	พูดถึง
เจ้าท่ม่วน	เจ้าหม่วน	พูดเพราะ
สว่าง	สว่าง	สว่าง ได้สติ หรือนำหน้าคู่แข่ง
สว่างคิง	สว่างคิง	เอาน้ำลูบไล้ตามร่างกาย
สอกทึง	สอกหลีด	เส้นทางที่สลับซับซ้อน หรือสิ่งที่อยู่ลับตาเห็นเจอได้ยาก
สักราก่าเด้ว	สักราก่าเด้ว	ก้าวกระโดดกระต่ายขาเดียว
สักราคะทงอจ	สักราคะหยอง	กระโดดขึ้นให้สูงจากพื้น
สำมะปี	สำมะปี	ทั้งหลายทั้งปวง หรือ ต่าง ๆ นานา
สำบอม	สำบอม	หยุด ขอเวลานอนขณะแข่งขัน
สื่คั้งมั้ง	สื่คั้งหนึ่ง	เป็นเส้นตรงตลอดแนว ไม่มีคด
เสอละเพอ	เสอละเพอ	สะเพร่าไม่รอบคอบ
เสื่อบักก่าแห่ง	เสื่อบักก่าแห่ง	เสื่อสายเดี่ยว
แส่งแซะ	แส่งแซะ	กินเมา จนได้ที่ ถึงไหนถึงกัน ไม่มีวันเลิกรา
ทงอต่อ	ทงอต่อ	ท้ายทอย
ทงอไม้	ทงอไม้	กิ้งไม้
ทงายเถิน	ทงายเถิน	ทงายหลัง ขณะนั่งอยู่กับที่
ทงายป่างง่า	ทงายป่างง่า	ล้มทงายท้อง ไม่เป็นท่า
ทง่า	ทง่า	สิ่งที่เด่นกว่าบดบังสิ่งที่ด้วย หรือคอยโอกาสให้ถึงทีของตน
ทงอจื่อ	ทงอจื่อ	ตึกใน นานิ่งไหลลิก
ทงอจื่อ	ทงอจื่อ	จิกจี้
ทงอจื่อ	ทงอจื่อ	นั่งพับเพียบ
ทงอจื่อ	ทงอจื่อ	นั่งเฉลียง หย่อนขาลง
ทงอจื่อ	ทงอจื่อ	นั่งยองๆ
ทงอจื่อ	ทงอจื่อ	แปลงปลุกผัก

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ทน้ำปึกซึก	หน้าปึกซึก	หน้าอ บอกบุญไม่รับ
ทน้ำเอิก	หน้าเอิก	หน้าอก
ทน้ำ	หน้า	ทำอะไรหลายๆครั้งจนพอใจ
ทน้ำจุ่มเอิก	นุ่งขึ้นตุ้มเอิก	นุ่งกระโจมอก
ทมิกรรอก	หมกฮวก	ห่อหมดลูกอ๊อด
ทมิ้อฟัด	หม้อฟัด	น้ำในหม้อร้อนจนเดือด
ทมารท่าทัม	หมากก่าทั้น	ผลพุทรา
ทมารเอด	หมากเข็ด	หมากแก่
ทมารอวบ	หมากเขียบ	น้อยหน้า
ทมารแด้ง	หมากแด้ง	มะเขือพวง
ทมารพิลา	หมากพิลา	ผลทับทิม
ทมารสีดา	หมากสีดา	ต้นฝรั่ง หรือผลฝรั่ง
ทมารทุง	หมากทุง	มะละกอ
ทมารท่าม	หมาก่าม	สุนัขที่ขนตรงคอ สีขาว
ทมาติดโป้ง	หมาติดโป้ง	สุนัขติดเป้ง
ทมินกินดิน	หมิ่นกินดิน	เท้าซา
ทมินคาลาด	หมิ่นคาลาด	ลื่นลัมไม่เป็นท่า
ทมนุ่อบยับ	หมุ่นอบยับ	แหลกละเอียด ไม่มีชิ้นดี
ทมนุ่อุ้ยปุย	หมุ่นอุ้ยปุย	แหลกละเอียดเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย
ทรู๋อง	หย่อง	ขี้
ทรู่มเยาะ	หย่อมเยาะ	ผมหรือหนวดที่ขึ้นเป็นกลุ่มบาง ๆ ไม่รกทึบ
ทรู้งท้อ	หยิ่งท้อ	ท้องอืดท้องเฟือ
ทรู้งก้า	หลงก้า	ลืมนสติทำอะไรไม่ได้
ทรู้งทึบ	หลงทึบ	รน จนไม่รู้ทางที่จะไป หรือจนมุม
ทรู้งส่วง	หล่องส่วง	ผ่านฉลุย
ทรู้งลเบิด	หล่อยเบิด	ไม่มีเรี่ยวแรง
ทรู้งควม	หลักควม	ฉลาดแกมโกง
ทรู้งก้อม	หลังก้อม	หลังโค้งค่อม

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ทลิกแชน่แชน่ ฟ้าว	หลีกแชน่แชน่ฟ้าว	ขอทางหน้อยแมรีบไปธุระ
ทู้มความ	หลิ่นความ	รั้น ไม่ทำตามคำสั่ง
ทูปทมู้ย	หลุบหมู้ย	คั้นสิ่งของเข้ารูช้่าๆ
ทูมเต้งเล้ง	หลุมเต้งเล้ง	พื้นดินที่เป็นหลุมกว้าง
ทูโตม	หลูโตม	สงสาร
ทว่าบapie	หว่าบapie	นิินทว่าร้ายใส่ความผู้อื่น
ทว่าแล้วบ่แล้ว	หว่าแล้วบ่แล้ว	ร้่าไร ไม่จบไม่สิ้น
ท่องเทมื่อย	ห่องเหมื่อย	ร่องน้ำ
ท้มล้งค้วง	หั้นล้งค้วง	หมุนคิ้ว
ท้วกัย	ห้วเกี้ยง	ห้วไหล่
ท้วอว	ห้วช้ว	ห้วสะพาน
ท้วอไค	ห้วช้ไค	ตั้นตะไครี่
ท้วเก็ก	ห้วเก็ก	ห้วล้่าน
ท้วโปก	ห้วโปก	ผมหลุดร่วงเป็นหย่อมๆ
ทวากั้น	หวากั้น	หวาด้วน
ฮางลิม	ฮางลิม	รางรินน้ำฝน
ท้ามันโลด	ท้ามันโลด	สั่งให้ทำอะไรสักอย่าง
ท่าฮอน	ท่าฮอน	ร้่าพ้งร้่าพัน
ท้มที้	ท้มที้	แสงริบหรี
ทุงอ้งต้ง	ทุงอ้งต้ง	สว้างไสว
ทุนทวย	ทุนทวย	หุงคหิจิต ร้่าคาวใจ
ทู่ร้่าย	ทู่ร้่าย	มีอิสระในการทำอะไรบางอย่าง โดยไม่มีอุปสรรค
ทู่ร้่ายกิน ทู่ร้่ายนอน	ทู่ร้่ายกิน ทู่ร้่ายนอน	อิสระเสรี
ทู่ร้่ายทาง	ทู่ร้่ายทาง	รู้จักเส้นทาง
ทูป	ทูป	ยกชด

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ซู่ซ่มื่อคิง	หู่เหมื่อคิง	รู้สึกตัว
เซ็ยบมผู้อื่น	เห็งย่นผู้อื่น	เดนของคนอื่น
เซมิดพิ้ง	เหมิดพีน	ใช้ ถูกต้อง หรือได้ทดลองมาหมดแล้ว
แซง่ม	แหง่ม	ปลายไม้ที่เป็นง่าม
แซมไซ้	แหมไซ้	ยาย หรือแม่ยาย
แซม่มควม	แหมนควม	พุดถูก
แซม่มบักหม่วง	แหมนบักหม่วง	สอยมะม่วง
แซม่มละแม	แหมนละแม	ใช้นะซี
แซล่มนำผู้บ่าว	แหล่นนำผู้บ่าว	หอบผ้าหนีตามผู้ชาย
แซล่มหัน	แหล่นหัน	วิ่งเร็ว
แซลมบีดลิด	แหลมบีดลิด	ส่วนปลายที่แหลม ของวัตถุ
โหม่มกั๊	โหม่มกั๊	ยัดของเข้าปาก อย่างเร็ว
อ๋อมาฮักฮักใส่ลิ	อ๋อมาฮักฮักใส่ลิ	อย่างแสดงอาการไม่พอใจนะ
อวมอ้ว	อวนอ้ว	ไม่ได้ตั้งใจ ทำอะไรไม่ราบรื่น
อ๋วย	อ๋วย	กลับ หรือหันกลับ
ออนซอน	ออนซอน	ชื่นชม
อ๋อนอ๋อยพ็	อ๋อนอ๋อยพ็	อ่อนปวกเปียก
อะยุอะยะ	อะยุอะยะ	เกะกะ รกรุงรัง เร็ยราด ไม่เป็นระเบียบ
อี่เก็ง	อี่เก็ง	ดวงจันทร์
อี่เก็งแตกเขิบ	อี่เก็งแตกเขิบ	ดวงจันทร์ร้าว
อี่เกีย	อี่เกีย	ค้ำคาว
อี่หลื่อหลื่อ	อี่หลื่อหลื่อ	เป็นอย่างนั้นจริงๆ
อี่ฮ่มกินน้ำ	อี่ฮ่มกินน้ำ	รุ่มกินน้ำ
อี่หลิ่ง	อี่หลิ่ง	อ้วน หรือ บวมขึ้นกว่าเดิม
อี่นหลิน	อี่นหลิน	กลืนของลงคอโดยไม่ต้องเคี้ยว
เอ้อ	เอ้อ	แต่งตัวแล้วสวย
เอดเปด	เอดเปด	อ้วนตุ้อ้วนตะ
เอามันไปโผด	เอามันไปโผด	เอาไปปล่อย

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
เอ้าแม	เอาแม	ตกลงให้
เออะเภาะ	เอ้าะเภาะ	เหลือนิดหน่อย หรือกองอยู่กับที่
เอ๋ม	เอิ้น	เรียก
เอ๋มอวน	เอิ้นชวน	เรียกขวัญให้มาอยู่กับเนื้อกับตัว
เอ๋ม	เอียน	ปลาไหล
ไอ้มไต้มน	ไอ้นไต้มน	ของที่ห้อยลงมา
อิ๊กอิ้งตั้ง	ฮกอิ้งตั้ง	รกรุงรัง
ระรานเผิ่น	สะรานเผิ่น	ระรานคนอื่น
อี๊วโปด	อี๊วโปด	อี๊วพัง
รานตัมไม้	ฮานตัมไม้	ตอนหรือตัดแต่งกิ่งไม้
ริมคอคักขนาด	ฮีนคอคักขนาด	ขึ้นคอสุดๆ
รู่กอไค	ฮูกซีไค	กูซีไค
รู่	ฮูซี	รู่ทวารหนัก
รู่แฉ้ว	ฮูซีกูแฉ้ว	ปฏิเสธ อย่างไม่พอใจสุดๆ
รู่นาร	ฮูซีนาย	รูจิงหรีด
รู่จิงปิง	ฮูจิงปิง	เป็นรูเล็กๆ
เร็ดวีรก	เฮ็ดเวียก	ทำงาน
เรือนดี	เฮือนดี	บ้านที่มีงานศพ
แระฮาง	แสะข้าง	เดินเฉียดข้างไป
แระกดี	แสะกดี	เริ่มต้นดี
แระมคีน	แสะมคีน	ค้ำคีน

๔.๒.๗ สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, ผศ.ดร.^{๑๑}

ภาษาซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายที่สามารถสื่อความหมายให้คนในกลุ่มหรือคนในชาติเข้าใจกันได้ อันอาจรวมถึงการกระทำใด ๆ หรือสัญญาใด ๆ ที่ทำให้คนในกลุ่มหรือต่างกลุ่มสามารถเข้าใจกันได้ ภาษาของชาวเมืองหล่มสักนั้นมีสำเนียงที่แตกต่างไปจากภาษาอีสานที่ถือว่าเป็นภาษาในกลุ่มภาษาลาวเหมือนกัน

สำเนียงของภาษาหล่มสักนั้นอาจจะจำแนกออกได้ ๒ สำเนียง คือ

๑. สำเนียงหลวงพระบาง เป็นสำเนียงที่ผู้คนส่วนมากใช้กัน ผู้คนที่ใช้สำเนียงนี้ส่วนมากจะเป็นผู้คนในอำเภอหล่มเก่า ส่วนในหล่มสักนั้นก็คงเป็นผู้คนที่มาจากเมืองหล่มเก่าในคราวที่ย้ายเมืองนั่นเอง

๒. สำเนียงเวียงจันทน์ เป็นสำเนียงที่ผู้คนแถบ ต.บ้านดัว ต.บ้านหวาย ต.ห้วยไร่ ต.บ้านโสก ฯลฯ ใช้พูดเสียงเนียงนี้เป็นสำเนียงดั้งเดิมของชาวหล่มสัก สันนิษฐานว่าคงจะเป็นชาวเวียงจันทน์อพยพมาก่อนหน้าการสร้างเมืองขึ้นมาใหม่ จะสังเกตได้ว่าในบริเวณตำบลต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานั้นจะพบโบราณสถาน เช่น ซากวิหาร วัด และเจดีย์เก่าแก่ตามวัดวาอารามต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามทั้งสองสำเนียงก็ไม่แตกต่างกันมากนักและก็ใช้สื่อสารกันในปัจจุบัน และบางส่วนบางหมู่บ้านในอำเภอหล่มสักก็มีการผสมผสานทั้งสองสำเนียงเข้าด้วยกัน จนเกิดสำเนียงลาวหล่มสักขึ้นมาสำเนียงใหม่

การรู้จักอักษรไทยน้อยนี้จะทำให้เราสามารถอ่านใบลานและคัมภีร์โบราณของภาคอีสานได้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการรักษาภูมิปัญญา เรื่องรูปพรรณสัณฐานตัวอักษรนั้นเป็นเรื่องที่จะบอกได้ยากมากเพราะในสมัยก่อนไม่มีแท่นพิมพ์บังคับตัวอักษรไว้ จึงต้องอาศัยการการศึกษาค้นคว้าตามเอกสารใบลาน หรือแผ่นจารึกที่นักปราชญ์รุ่นก่อนๆ ท่านได้จารหรือเขียนเอาไว้ เอกสารใบลานที่ข้าพเจ้าผู้เรียบเรียงหนังสือนี้คือใบลานหนังสือผู้มีอายุประมาณ ๑๒๐ ปี นับจากปีที่ผู้จารได้ลงบันทึกไว้ในหนังสือผูก

ดังนั้น ในเรื่องการเขียนตัวอักษรเพื่อนำมาให้ศึกษานั้น จะนำออกมาจากใบลานทั้งหมด และจะเขียนไว้ให้เหมือนที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งในข้อนี้ก็คงมีปัญหาเหมือนกับอักษรธรรมดั่งที่กล่าวแล้ว ในเรื่องอักษรธรรม บางท่านอาจจะจารด้วยลายมือสวย บางท่านอาจจะจารด้วยความเร็วซึ่งอาจทำ

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๓.

ให้ตัวอักษรผิดเพี้ยนกันบ้างเป็นของธรรมดา แต่มีสำคัญก็คือพยายามเขียนให้เหมือนหนังสือผูกก็เป็นอันใช้ได้

รูปลักษณะตัวพยัญชนะนั้นก็เหมือนกับพยัญชนะไทยอยู่บ้าง ส่วนรูปลักษณะของสระนั้นเหมือนในอักษรธรรม ซึ่งก็มีบางตัวที่เหมือนสระภาษาไทย ที่เน้นที่สุด การเขียนเป็นตัวธรรมดา ไม่เขียนให้กลมมนเหมือนอักษรธรรม จะเขียนไว้เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาตามแบบที่พบในเอกสารโบราณทั่วๆ ไป ดังนี้

พยัญชนะอักษรไทยน้อยตามปกติแล้วอักษรไทยน้อยถือว่าเป็นอักษรอีกชนิดหนึ่งที่นักปราชญ์รุ่นก่อนนิยมเขียนหรือจารกัน ในหนังสือวิชาการบางแห่งถือว่าอักษรไทยน้อยใช้จารเกี่ยวกับทางคดีโลก ส่วนอักษรธรรมใช้จารเกี่ยวกับเรื่องคดีธรรม อักษรไทยน้อยเป็นภาษาราชการ อักษรธรรมเป็นอักษรสูงประจำพระพุทธศาสนา ปกติแล้วในการจารนั้น นักปราชญ์ท่านจะสะกดอักษรตามสำเนียงพื้นบ้าน มีพยัญชนะสระใช้ไม่มากคล้ายกับการจารอักษรธรรม ในอักษรไทยน้อยนั้น มีบางตัวหากจำเป็นจริงๆ จะนำอักษรธรรมมาใช้ด้วย อันนี้ผู้ศึกษาต้องพิจารณา

พยัญชนะประสมคือพยัญชนะที่อยู่ด้วยกันในลักษณะเป็นอักษรนำซึ่งบางผูกก็เขียนให้อ่านง่าย แต่บางผูกก็ให้ผู้อ่านๆเอาเองว่าควรอ่านว่าอย่างไร เรื่องพยัญชนะประสมในอักษรไทยน้อยหลายผู้ก็จารไว้ดูยุ่งยากอยู่เหมือนกัน ก็คงไม่ผิดกับการใช้ในภาษาไทยดังได้กล่าวไว้แล้ว โดยทั่วไปพยัญชนะประสม

สระอักษรไทยน้อยก็คล้ายกับสระในอักษรธรรมเกือบทุกตัวซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสระเสียงยาว เสียงสั้นจะมีน้อยมาก

เครื่องหมายและตัวเลขเครื่องหมายส่วนใหญ่คล้ายกับอักษรธรรมทุกอย่าง แต่ก็มีผิดแผกกันอยู่บ้างเพียงเล็กน้อย

อักษรวิธีในการประสมอักษร เพื่อนไปใช้ในการอ่าน การจาร การเขียนนั้น ไม่แตกต่างจากการประสมอักษรในภาษาไทยมากนักแต่จะแตกต่างจากอักษรธรรมมากกว่า ยกเว้นคำพิเศษเท่านั้นที่จะแตกต่างกัน เพราะต้องจารหรือเขียนอย่างนั้นเท่านั้น โดยสรุปมีวิธีการประสมอักษรใช้ วางสระไว้รอบพยัญชนะต้นหรือวางสระไว้ข้างหน้า หรือข้างหลังพยัญชนะต้น แล้วเขียนตามด้วยตัวสะกดหรือไม่เขียนแล้วแต่หน่วยคำ

จากการสัมภาษณ์ นายธานี โนรีเวช^{๑๒} ข้าราชการบำนาญ ได้รวบรวมศัพท์ภาษาไทยหล่ม ทั้งคำนามและกิริยา ในตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จำนวนศัพท์ ๖๔๓ ศัพท์

จากการสัมภาษณ์ นายล้ำ จันทวงศ์^{๑๓} ข้าราชการบำนาญ ได้จัดบันทึกศัพท์ภาษาไทยหล่ม ทั้งคำนามและกิริยา ในตำบลนาเกาะ อำเภอหล่มเก่า จำนวนศัพท์ ๔๖๐ ศัพท์

จากการสัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์^{๑๔} ข้าราชการครูบำนาญ ได้จัดบันทึกศัพท์ภาษาไทยหล่ม ทั้งคำนามและกิริยา ในตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จำนวนศัพท์ ๕๐๐ ศัพท์

๔.๓ ส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๓.๑ ผลการศึกษา ส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่มของวัดและชุมชนระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในชุมชนอำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า พบว่า การอนุรักษ์และฟื้นฟู มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการจัดการความรู้ และเงื่อนไขที่มีผลต่อการจัดการความรู้ จากการศึกษาพบว่า

๑. องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมา จนกลายเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการปลูกฝัง วิธีคิด การดำเนินชีวิต ผ่านประเพณี ความเชื่อเพื่อปฏิบัติสืบต่อกันมา ชาวอำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่าสืบเชื้อสายมาจากชาวล้านนา ตั้งเดิมในราชอาณาจักรลาวหลวงพระบาง และเวียงจันทน์ในอดีต ดังนั้นความเชื่อและนิยมนด้านวัฒนธรรมประเพณีจึงได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมล้านช้าง มีประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ หลักฮีตสิบสองครองสิบสี่ ภาษาและอักษรไทยหล่ม ที่มีสำเนียงคล้ายกันกับผู้คนในบริเวณตอนกลาง และตอนบนของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อักษรตัวธรรม ที่มีพัฒนาการมาจากอักษรมอญโบราณ อักษรไทน้อย เป็นอักษรลาวโบราณที่นิยมใช้กันในแถบกลุ่มแม่น้ำโขง ประเพณีการแต่งกายของชนพื้นเมืองหล่มสัก ผู้ชายนุ่งกางเกงขายาวหรือครึ่งแข้งหรือนุ่งโสร่ง ส่วนผู้หญิงจะนุ่งผ้าซิ่นทอเองด้วยไหมหรือฝ้าย ขัดโตก หรือ ที่ชาวหล่มเรียกว่าพาเข้าหย่อง เป็นต้น

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายธานี โนรีเวช, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายล้ำ จันทวงศ์, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

๒. การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่น ลุ่มชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวร ของชุมชน ตำบลหล่มสัก ตำบลปากช่อง ตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก ตำบลนาเกาะ อำเภอหล่มเก่า จังหวัด เพชรบูรณ์ พบว่า การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่น โดยใช้การจัดกิจกรรมในชุมชนเพื่อสร้างความคุ้มค่า ด้วยการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ภายในชุมชนมาบริหารจัดการและการ ถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน และเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้ และ นำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอนที่สำคัญ คือ การกำหนดความรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการแสวงหาและได้มาซึ่งความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ที่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ความสัมพันธ์ในการจัดการ ความรู้ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ของชุมชนตำบลหล่มสัก ตำบลปากช่อง ตำบลบ้านตัว อำเภอหล่ม สัก ตำบลนาเกาะ อำเภอหล่มเก่า พบว่า การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวร ของ ชุมชนตำบลหล่มสัก ตำบลปากช่อง ตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก ตำบลนาเกาะ อำเภอหล่มเก่า ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มีความสัมพันธ์กันแบบไม่เป็นทางการโดยมีส่วนร่วมเมื่อกันในการจัดการความรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่น โดยบ้านเป็นแหล่งในการบอกเล่า เรื่องราวและเก็บรักษาความรู้ของชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ของชุมชน เป็นสถานที่ และเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดและจัดเก็บความรู้ เพื่อแสดงให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาเรียนรู้ และ โรงเรียนสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น สร้างค่านิยม โดยผู้อาวุโสในชุมชนเป็นผู้ ถ่ายทอดความรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็กนักเรียนและเยาวชนในชุมชน โดยมีวิธีการสำคัญ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ที่สำคัญ คือ

๒.๑ การจัดการความรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่น ของบ้าน พบว่า การ จัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวรของวัดและชุมชน อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องจากการสัมภาษณ์ นางชั้นแก้ว แก่นชา^{๑๕} การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ ภาษาไทยถิ่น เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย ๑. ช่วยกันรณรงค์ ให้เห็นว่าภาษาไทยถิ่น เป็นสิ่งที่สวยงามเป็นมรดกทางวัฒนธรรม และมีความกล้าที่จะพูดภาษาถิ่น ๒. นำภาษาถิ่น เข้าสู่ ระบบโรงเรียน ผูกพ่วงไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓. ต้องมีคนเข้าไปสำรวจเก็บตัวอย่าง ทำการบันทึกไว้ ๔. ส่งเสริมสนับสนุน โดยใช้เทคโนโลยีเป็นตัวช่วย ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น ใช้นโยบาย ทางด้านการศึกษาชีวิต ไม่ใช่ภาษากลางเพียงอย่างเดียวควรเริ่มสอนให้เด็กเห็นคุณค่าของภาษาถิ่น

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางชั้นแก้ว แก่นชา, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๓.

ตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถม มัธยม จนถึงมหาวิทยาลัย สัมภาษณ์ **นางพีรจิตร เหมือนรักษา**^{๑๖} อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จะทำอย่างไรเพื่อไม่ให้ภาษาถิ่นสูญหายไปจากสังคมไทย ในความจริงด้วยการอนุรักษ์ภาษาถิ่นไว้ จะต้องรณรงค์ ส่งเสริมในทุกรูปแบบ ให้มีการใช้ภาษาถิ่นภายในท้องถิ่นของตน เริ่มจากบ้าน ภายในบ้านควรใช้ภาษาถิ่น เมื่อเด็ก ๆ มาโรงเรียนก็ต้องให้ใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารระหว่างกัน ในขณะที่เรียนจะใช้ภาษากลางที่เป็นภาษาทางการ เด็กรุ่นใหม่จะกล้าที่จะแสดงออกในการใช้ภาษาถิ่น อีกทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ ภายในท้องถิ่นก็จะเป็นตัวช่วยที่ดีในการอนุรักษ์ภาษา เช่น การกบอวยเวียง เวียงตามป้าย การจัดประชุมในหมู่บ้าน สามารถทำได้ด้วยการใช้ภาษาท้องถิ่น ทำให้เกิดความเคยชิน เป็นการรณรงค์ได้อีกทางหนึ่ง

ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น หรือภาษาไทหล่มซึ่งเป็นภาษาประจำท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุดก็คงต้องเป็นเจ้าของภาษาหรือคนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งเป็นเจ้าของภาษา และมีความเกี่ยวข้องสืบเนื่องด้านภาษามาโดยบรรพบุรุษผู้สืบเชื้อสายมาโดยตรง อันจะเป็นผู้ที่ซึมซับวัฒนธรรม ดังกล่าวมาตั้งแต่เกิด ได้เห็นความสำคัญและความคงอยู่ของภาษาท้องถิ่นมานานจนสามารถรู้ได้ถึงความคงอยู่ และสามารถอนุรักษ์ได้โดยไมยากนัก ซึ่งสามารถทำได้โดยการสืบทอดต่อ ๆ กันไปตามสายเลือด สัมภาษณ์ **นายสมบุญ กันทา**^{๑๗} การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่ม เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย จะต้องใช้ภาษาไทหล่มอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในการสื่อสารกับคนที่ใช้ภาษาเดียวกันหรือใกล้เคียง เช่น คนหล่มสัก หล่มเก่า น้ำหนาว เขาค้อ นครไทย ชาติตระการ ด้านซ้าย เมืองเลย ตลอดจนถึงในท้องถิ่น น้ำปาด บ้านโคก และอำเภอท่าปลา ของจังหวัดอุตรดิตถ์ ตลอดจนถึงพี่น้องชาวไทยในภาคอีสาน และพยายามใช้ภาษาไทยกลางมาปะปนให้น้อยที่สุดเพราะจะเป็นเหตุให้คำไทหล่มหดหายไป ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น พี่น้องชาวหล่มสัก หรือใกล้เคียงที่ใช้ภาษาไทหล่มเป็นภาษาในการสื่อสารทั้งในระดับครอบครัว และระดับท้องถิ่น ยกเว้นในการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางราชการ ซึ่งจะทำให้ภาษาไทหล่มเป็นที่เข้าใจและรู้จักกันอย่างกว้างขวางเหมือนกับภาษาไทยอีสาน ภาษาคำเหมือนของภาคอีสาน สัมภาษณ์ **นางจุมมาลี แก่นชา**^{๑๘} การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่ม เพื่อไม่ให้ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย ส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุด ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น คือประชาชนชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้สูงอายุ ครู เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของ

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางพีรจิตร เหมือนรักษา, อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายสมบุญ กันทา, อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน, เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางจุมมาลี แก่นชา, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๓.

วัฒนธรรมทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด สัมภาษณ์ นางพยุงศิลป์ เสมาทอง^{๑๙} การอนุรักษ์ และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่น เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย

โดยการชี้แจงให้คนท้องถิ่นรู้ความสำคัญของภาษาของตนเองให้สื่อสารโดยใช้ภาษาถิ่นให้มากที่สุด เช่น ภายในครอบครัวต้องสอนให้เด็กพูดภาษาถิ่นของตนเอง ควบคู่กับภาษากลางที่ใช้ในโรงเรียน นอกเหนือเวลาเรียนควรส่งเสริมให้เด็กได้พูดและรู้ความหมายของคำต่าง ๆ โดยจกักรายการเสียงตามสายหรือ จัดชุมนุม ชมรมรักภาษาถิ่น และการใช้ภาษาถิ่นที่ถูกต้อง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุด ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น ๑) ในครอบครัวได้แก่ บิดา มารดา และสมาชิกในครอบครัว ๒) ในชุมชนได้แก่ คนในท้องถิ่นให้ส่งเสริมการสื่อสารด้วยภาษาถิ่น ๓) ในโรงเรียน ครูต้องให้ความรู้ความเข้าใจในภาษาถิ่นและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการสื่อสารและส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ต้องใช้ภาษาถิ่นให้มากที่สุด และใช้อย่างถูกต้อง ควบคู่กับภาษากลาง หรือภาษาราชการ ๔) วัด ควรคุยกันด้วยภาษาถิ่น ถ้าเป็นไปได้เวลาเทศนาธรรมอาจจะสอดแทรกภาษาถิ่นบ้าง สัมภาษณ์ นางนารีรัตน์ คำภา^{๒๐} อนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่น เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย อนุรักษ์การใช้ภาษาโดยให้ส่งเสริมให้โรงเรียนผู้สูงอายุใช้ภาษาไทยถิ่นในการเรียนการสอน สนับสนุนให้ปู่ ย่า ตา ยาย พูดภาษาถิ่นกับลูกหลาน ปลุกฝังให้เด็กมีความกล้าที่จะแสดงออกในการพูดภาษาถิ่น บรรจุภาษาถิ่นเข้าไปในระบบการเรียนการสอนของแต่ละโรงเรียน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุด ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่นทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองของเด็กปู่ ย่า ตา ยาย ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ สถานศึกษาทุกแห่ง โดยเฉพาะพ่อแม่ ต้องพูดภาษาถิ่นกับลูก ให้เป็นกิจวัตร เพื่อนที่โรงเรียนก็สำคัญที่จะต้องเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องช่วยกันสนับสนุน สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์^{๒๑} การอนุรักษ์ และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่น เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ บิดามารดาหรือผู้ปกครองสอนภาษาถิ่นควบคู่กับการสอนภาษาไทย (กลาง) ปลุกฝังค่านิยม และ ความสำคัญของมรดกทางภาษา ให้กับคนในท้องถิ่น นำเสนอภาษาถิ่นทางสื่อต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ เพลง สถานีวิทยุ ฯลฯ กำหนดเป็นหลักสูตร รายวิชาเลือกหรือเพิ่มเติม ในสถานศึกษา หรือโรงเรียน ผู้สูงอายุ และที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุด ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น คือทุกคนในชุมชน หรือท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ครู อาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน พระภิกษุ เจ้าหน้าที่ตามสำนักงานต่าง ๆ

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางพยุงศิลป์ เสมาทอง, ครูชำนาญการพิเศษ, เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางนารีรัตน์ คำภา, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์) ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

ฯฯ สัมภาษณ์ นายทองเลื่อน บุตรงาม^{๒๒} การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่ม เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย

๑) จะต้องทำการรวบรวม คำหรือ ภาษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ นำมารวบรวมไว้
๒) ต้องนำภาษาไทยลุ่มให้สถานศึกษาได้นำไปจัดทำหลักสูตรภาษาไทยถิ่นไทลุ่ม เพื่อเยาวชนจะศึกษา

๓) เผยแพร่ไปตามสื่อต่าง ๆ ได้เฉพาะสื่อท้องถิ่น

๔) ให้มีกิจกรรมการแข่งขันการใช้ภาษาไทยลุ่ม

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุด ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น

๑) ผู้นำระดับในท้องถิ่น โดยเฉพาะสถานศึกษาทุกระดับต้องจัดทำเป็นหลักสูตรตามระดับการศึกษา

๒) วัฒนธรรมจังหวัด, อำเภอ และตำบล

๓) ครอบครัว ก็ให้บุตรหลาน ได้ใช้ภาษาไทยลุ่ม

๔) ชุมชนต่าง ๆ ต้องเป็นแบบอย่างในการใช้ภาษาไทยลุ่ม

สรุปว่ามีบ้านหรือชุมชนเป็นแหล่งในการบอกเล่าเรื่องราว เป็นแหล่งเก็บรักษาความรู้ การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่ม และการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างจากผู้อาวุโสภายในชุมชน เป็นการซึมซับความรู้ค่อยๆ ค่อยๆ ไปภายในหมู่บ้าน โดยมีผู้อาวุโสและปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้บอกเล่าเรื่องเล่า เป็นแหล่งข้อมูลมีชีวิต สามารถให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแก่บุคคลทั่วไป

๒.๒ การจัดการความรู้ของวัด พบว่า การจัดการความรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่ม สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวรของวัดและชุมชน อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ของชุมชน เป็นสถานที่และเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดและจัดเก็บความรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่ม เพื่อแสดงให้เห็นผู้ที่สนใจได้ศึกษา เรียนรู้ เป็นศูนย์กลางในการเก็บรักษาประวัติความเป็นมาของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ จากการสัมภาษณ์ พระครูปริยัติพิทักษ์กิจ^{๒๓} ภาษาถิ่น เป็นภาษาที่ใช้พูดคุยติดต่อสื่อสาร ความหมายให้เข้าใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะวัฒนธรรมในด้านภาษาท้องถิ่นวัฒนธรรมพฤติกรรมต่าง ๆ จะถูกวัฒนธรรมตะวันตกครอบงำ การป้องกันไม่ให้วัฒนธรรมภาษาท้องถิ่นสูญหายไปต้องมี

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายทองเลื่อน บุตรงาม, ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุ ต.บ้านดิว, เมื่อวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติพิทักษ์กิจ, เจ้าอาวาสวัดศรีฐาน, เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๓.

หน่วยงานหรือองค์กร มีส่วนร่วมในการฟื้นฟู สืบสาน รักษา และต่อยอด กันอย่างจริงจัง สัมภาษณ์ พระครูถาวรพัชรกิจ (เสากแก้ว)^{๒๔} ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่มเพื่อไม่ให้สูญหายเราจะต้องบอกถึงความสำคัญของภาษาไทยหล่มให้แก่คนในพื้นที่ ได้เข้าใจคุณค่าภาษาของตนเอง ตลอดจนเอกลักษณ์ของภาษาไทยหล่ม ให้เขาเหล่านั้นได้รับทราบ และภาคภูมิใจการที่เราได้เป็นไทยหล่ม ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น ผู้ที่จะมีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น คือกลุ่มบุคลากรเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ จะต้องออกมาแสดงถึงความสำคัญของไทยหล่ม (ภาษา) ให้กับบุคลากรรุ่นหลังได้รับทราบ และจะต้องปฏิบัติในการใช้ภาษาไทยหล่มให้คนรุ่นหลังได้ เป็นแบบอย่าง และต้องพยายามแนะนำให้กลุ่มคนรุ่นหลัง ได้เข้าใจในการนำไปปฏิบัติตาม สัมภาษณ์ พระสมุห์ไพโรศาล ภทฺทมุนี^{๒๕} การใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารในชีวิตประจำวันเป็นการอนุรักษ์โดยตรง ที่สำคัญต้องพยายามใช้ภาษาถิ่น ในการเผยแพร่สื่อสารบ่อย ๆ ออกช่องทางต่าง ๆ เช่น การแสดงธรรมการบรรยาย ก็จะต้องเน้นการใช้ภาษาถิ่นเป็นสำคัญ

ส่วนภาษาอักษรนั้น ต้องเน้นให้ทุกคนเห็นความสำคัญบ่อย ๆ ว่าเป็นอักษรของบรรพชน ที่จารึกประวัติศาสตร์ของเราจารึกมรดกทางภูมิปัญญา เป็นสิ่งที่เราต้องควรช่วยกันรักษา สัมภาษณ์นางพิรจิตร เหมือนรักษา^{๒๖} บทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม (วัดและชุมชน) เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น และเมื่อเห็นคนอื่นพูดภาษาถิ่น วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคมท้องถิ่น ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย การอนุรักษ์ และฟื้นฟูจึงจะทำได้อย่างมีระบบ การจะฟื้นฟูให้คนท้องถิ่นใช้ภาษาถิ่นได้อย่างถูกต้อง ยังจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลานในการพูดภาษาถิ่นนั้น ต้องเริ่มจากคนในครอบครัว คนในชุมชน หากมีคนจากพื้นที่อื่นเข้ามาในท้องถิ่น ก็ควรพูดภาษาถิ่นเพื่อชักนำให้เข้ามาใช้ภาษาภายในท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง แต่ในการจะให้คนอื่นพูดภาษาถิ่นได้อย่างถูกต้องนั้น อาจจะต้องมีสื่ออย่างอื่นเข้ามาร่วมด้วย เช่น เทคโนโลยี สื่อการสอนนอกระบบ จะช่วยได้มาก

ปัญหาและอุปสรรค ของการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่มของวัดและชุมชนนั้น ขึ้นอยู่กับค่านิยม ความเกรงใจเป็นส่วนตัวในการใช้ภาษาถิ่น อาจเกิดเพราะเกรงว่าคนอื่นไม่เข้าใจในความหมายของภาษา หรือเกรงว่าตนจะแปลกใจจากคนอื่นที่ใช้ภาษากลาง เกรงว่าจะโดนดู

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูถาวรพัชรกิจ (เสากแก้ว), เจ้าอาวาสวัดโฆษา เจ้าคณะตำบลห้วยไร่, เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระสมุห์ไพโรศาล ภทฺทมุนี, เจ้าอาวาสวัดท่ากกแก, เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางพิรจิตร เหมือนรักษา, อติตอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๓.

ถูกว่าเป็นคนบ้านนอก จึงเป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ในเด็กรุ่นใหม่ ดังนั้น การปลูกฝังค่านิยมในภาษาถิ่น จึงเป็นเรื่องสำคัญมากที่จะต้องทำให้ลูกหลาน ภูมิใจในเสียงของภาษาของตนก่อน

ข้อเสนอแนะ การจะอนุรักษ์หรือฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ควรต้องใช้ความจริงใจจากคนที่เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ด้วย การร่วมมือกันทุกฝ่ายของสังคมจะทำให้การปฏิบัติได้ง่ายขึ้น ภาษาไทยหล่มเป็นภาษาพื้นบ้านซึ่งหากอนุรักษ์เฉพาะในห้องสี่เหลี่ยมก็จะหายไปตามกาลเวลา ควรร่วมมือร่วมใจกันจึงจะเกิดผลบรรลุตามประสงค์ดังกล่าวได้

สัมภาษณ์ นางมัทนา แสงบัว^{๒๗} บทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม (วัดและชุมชน) เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น และเมื่อเห็นคนอื่นพูดภาษาถิ่น สำเนียงภาษาพูดไทยหล่มจะแตกต่างกันบ้างในแต่ละตำบลแต่ละหมู่บ้าน น่าจะมีการจัดตั้งองค์กร อนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยหล่ม สรรหาบุคลากร จาก ๒ อำเภอคือ อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า มาระดมความคิดรูปแบบ หัวข้อ ฯลฯ ให้เป็นบรรทัดฐาน เป็นรูปธรรมขึ้น เพื่อให้ไทยหล่ม เห็นความสำคัญและภูมิใจในภาษาลาวหล่ม และใช้ภาษาไทยหล่มในโอกาสอันเหมาะสมควร ปัญหาและอุปสรรค การอนุรักษ์การใช้ภาษาไทยหล่มของวัดและชุมชน ปัจจุบันจะพบว่าในครอบครัวคนหล่ม (แท้ๆ) จะพูดภาษากลางกับ ลูก-หลาน ตั้งแต่หัดพูด สอนพูด จนโต การพูดคุยจะไม่พูดภาษาไทยหล่มเลย สภาพการณ์ที่ว่านี้เป็นจำนวนไม่น้อย หากตั้งหัวข้อสังเกต หลาย ๆ ครอบครัวในหมู่บ้านของท่าน

ข้อเสนอแนะ ในโอกาสที่ไม่เป็นทางการหรือพิธีการ ควรสอดแทรกการพูดภาษาไทยหล่ม ให้เป็นปกติวิสัย ตัวอย่าง เช่น ครูพูดกับนักเรียนนอกห้องเรียน (ไม่ใช่เวลาสอน)

สัมภาษณ์ นายธานี โนรีเวช^{๒๘} ข้าราชการบำนาญ การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่ม เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย บทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม (วัดและชุมชน) เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น และเมื่อเห็นคนอื่นพูดภาษาถิ่น

บทบาทของคนในสังคม วัด ชุมชน สองสถาบันนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะอนุรักษ์ภาษาถิ่น ถ้าดูตามคำตอบคำถามมาตั้งแต่ต้น ก็มีความสัมพันธ์ต่อกัน ถ้าตอบทั้งหมดนี้ก็ น่าจะเป็นหน้าที่ของวัดและชุมชนได้เลย

และเมื่อมีคนอื่นมาพูดภาษาท้องถิ่นของเราเราก็ควรจะภูมิใจ ที่มีคนสนใจภาษาถิ่นไทยหล่ม เราก็ควรที่จะส่งเสริมสนับสนุน ถึงแม้เขาจะพูดถูกบ้างผิดบ้าง สำเนียงเพี้ยนไปบ้าง ขอควรให้

^{๒๗} สัมภาษณ์ นางมัทนา แสงบัว, ครูชำนาญการพิเศษ, เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายธานี โนรีเวช, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๓.

อภัยไม่ควรไปตำหนิ เราควรบอกในเรื่องที่ถูกต้องให้เขา ให้เกียรติเขา ชมเชยเขา ด้วยมิตรไมตรีอันดี ยิ่ง

ปัญหาและอุปสรรค การอนุรักษ์การใช้ภาษาไทยลุ่มของวัดและชุมชน แยกออกเป็น ๒ ประเด็น คือ

๑) วัด เป็นสถาบันศาสนาโดยเฉพาะพื้นบ้านเรา ก็คือศาสนาพุทธ วัดมีความสำคัญเป็นอย่างมากอุปสรรคที่สำคัญคือ พระพื้นเมือง (พระไทหล่มจริง ๆ) มีน้อย (ความเห็นส่วนตัวนะครับ) เพราะคนพื้นเมืองบวชตามประเพณีแล้วก็ลาสิกขา พระบางส่วนบางท่านจะมาจากภาคอีสานและอื่น ๆ การเข้าใจภาษาไทยลุ่มจะมีน้อย การใช้ภาษาติดต่อกันก็จะใช้ภาษาไทยกลางหรือไม่ก็ใช้ภาษาอีสานที่ใกล้เคียงกัน

๒) ชุมชน นี้หมายถึง สังคมในพื้นที่ที่จะแยกออกเป็น ๒ ส่วน

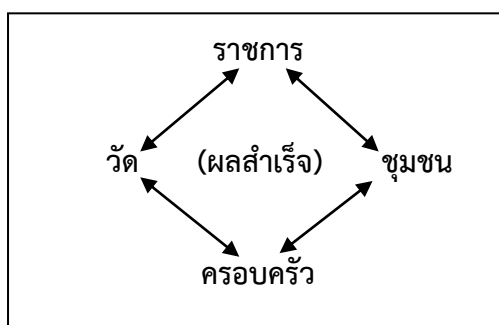
๒.๑) ส่วนของประชาชน (ชุมชนพื้นเมือง) หมายถึงประชาชนทั่วไปในกลุ่มหรือชุมชนตรงนั้น ถ้าเป็นผู้สูงอายุนี้ไม่ค่อยจะมีปัญหาในเรื่องภาษาเท่าใด

๒.๒) ชุมชนส่วนราชการหมายถึงข้าราชการและเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ส่วนมากก็จะใช้ภาษาไทยกลางในการติดต่อสื่อสาร ก็นับเป็นอุปสรรคส่วนหนึ่งนะครับ

๓) ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยลุ่มก็คือ ความรู้สึกของชุมชนบางคนและบางกลุ่ม (ความคิดเห็นส่วนตัวนะครับ) ถ้าจะมองคนพูดและใช้ภาษาไทยลุ่ม ไม่ค่อยจะดีนักเช่น มองด้วยสายตาเหยียดหยาม ล้อเลียน ซึ่งนี่ก็จะเป็นปัญหาเหมือนกัน วิธีแก้ก็คือสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและสร้างมิตรภาพ ไม่ตรีจิต สร้างความเข้าใจในภาษาถิ่นและเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่ดีงามและยอมรับซึ่งกันและกันก็จะทำให้เกิดความสุขความสามัคคีในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ความสำเร็จในการอนุรักษ์และฟื้นฟูใช้ภาษาไทยลุ่ม จะสำเร็จได้ก็ด้วยความร่วมมือของสถาบันเหล่านี้ ต่างมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันครับ

๒.๓ การจัดการความรู้ของโรงเรียน พบว่า การจัดการความรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่ม สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวรของวัดและชุมชน อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มีโรงเรียนเป็นส่วนสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ผ่านกิจกรรมการเรียน และประเพณีร่วมกับชุมชนโดยให้ผู้อาวุโสในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่ม จากการทำกิจกรรมร่วมกันกับเด็กนักเรียนและเยาวชนในชุมชน ส่งเสริมการจัดกลุ่มเรียนรู้สืบทอดความรู้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ โดยการสืบทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ในท้องถิ่นผ่านวิถีชีวิตประจำวันในชุมชนและงานประเพณีประจำปีต่าง ๆ โดยมีโรงเรียนในพื้นที่ให้การสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักเรียน สัมภาษณ์ ผศ.สุรียรัตน์ หาญคำ^{๒๙} ให้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวหล่มสัก ให้นักเรียน วัยรุ่น นิสิต นักศึกษาได้ตระหนักรู้ว่า ภาษาท้องถิ่นหล่มสัก เป็นภาษาตระกูลเดียวกับภาษาในราชสำนักโบราณหลวงพระบาง ที่มีประวัติอันยาวนานติดต่อกันมานานนับ ๑,๐๐๐ ปี (ภาษาลาว แบ่งเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ คือ ภาษาหลวงพระบาง ภาษาเวียงจันทน์ ภาษาจำปาสัก) ไทยหล่มสัก เรียกพวกผู้คน ในภาคอีสาน อุดรฯ ขอนแก่น ร้อยเอ็ด ว่าไทยใต้ ทั้ง ๆ ที่ท้องถิ่นหล่มสัก บนเส้นรุ้งเหนือกว่าท้องถิ่นดังกล่าว เพราะพวกหล่มสักถือว่า ตนเองเป็น เชื้อสาย ชาวหลวงพระบาง ที่ภาษาท้องถิ่นต่างจากพวกอุดร ของแก่น ที่ใช้ภาษาสำเนียง จำปาสัก (ไทใต้) หลวงพระบางที่เป็นไทเหนือ ของลาว แถมมีประโยคว่า “ไทใต้กินขี้บักพร้าว” คือไทใต้ คงหามะพร้าวได้ยาก จึงกินทั้งกากมะพร้าวที่คั้นเอากะทิมาใช้แล้ว แต่ ชาวหลวงพระบางเป็นพวกผู้ดี เป็นชาวเมืองหลวงโบราณจึงกระร่อยกะหริบ พิถีพิถันในการกิน “แบบผู้ดีชาววัง” (ละกะมัง)

ให้นำบทประพันธ์ตามแบบฉันทลักษณ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่เรียกว่า “โคลงสาร” มาสอนในชั้นเรียน ใน โรงเรียนระดับ ประถม มัธยมฯ และชมรมของวัฒนธรรม (ที่ปัจจุบันนี้ดีกว่าสมัยก่อนมาก ที่มีกระทรวงวัฒนธรรม มีเจ้าหน้าที่ที่เป็นข้าราชการ สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ที่ควรมีหน้าที่ สนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมที่จะฟื้นฟู อนุรักษ์ภาษาหล่มสักได้) ให้เยาวชน (วัยรุ่น) ได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของบทประพันธ์ในภาษาท้องถิ่นหล่มสักที่เรียกว่า “โคลงสาร” หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “กลอนหมอลำ” ของวัฒนธรรมแห่งลุ่มแม่น้ำโขงชีมูน (ม. โขง. ม. ซี. ม. มูน) มีอายุเก่าแก่กว่าโคลง ของกลุ่มชนล่าแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นที่มาของโคลงบางชนิด ในภาคกลางของไทยด้วย

ให้นักเรียน นักศึกษา ทั้งในและนอกระบบ ได้มีโอกาส เรียนรู้ รวบรวม ศึกษา จัดจดบันทึก ทำรายงานวิชาการ เกี่ยวกับภาษาท้องถิ่นหล่มสัก โดยผู้สอนให้งานไปทำที่บ้าน กับครอบครัว ปู่ ย่า ตา ยาย ที่เปรียบดังเป็นตำราภาษาท้องถิ่นเล่มใหญ่ ในครอบครัว ปัจจุบันไม่จำเป็นต้องใช้

^{๒๙} สัมภาษณ์ ผศ.สุรียรัตน์ หาญคำ, ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

ข้อสอบวัดผลประจำปีจากส่วนกลาง โรงเรียนในแต่ละท้องถิ่น คุณครูให้ข้อสอบที่จัดทำได้ในท้องถิ่น จึงไม่ควรบังคับให้นักเรียนใช้แต่ภาษาไทยกลาง เพราะไม่ต้องทำข้อสอบที่กรรมการจากส่วนกลางออกข้อสอบ แต่ปัจจุบันโลกสื่อสารกันได้ข้ามเขตแดน แคมรูกิจการท่องเที่ยว การโรงแรม รุ่งเรืองมาก จึงควรให้เยาวชนรู้ว่า “หัน ๘ ทิศ พูดได้ ๘ ภาษายิ่งดี” จะช่วยต่อมือต่อขาให้มีโอกาสหางานทำในอนาคตตง่ายยิ่งขึ้น สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์^{๓๐} วัยรุ่นในปัจจุบัน ไม่อายที่จะพูดภาษาถิ่น ๑) ส่งเสริมสนับสนุนให้ครอบครัวใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร ๒) ส่งเสริมให้เยาวชน ใช้ภาษาถิ่น ในการสื่อสารซึ่งกันและกัน ๓) ผู้นำชุมชนและครอบครัวสร้างความตระหนักให้กับเยาวชนในเรื่องของมรดกทางภาษา ที่ควรแก่การสืบสาน ไว้ชั่วลูกหลาน ๔) ผู้นำหมู่บ้านชี้แจงนโยบาย ของรัฐบาลที่ต้องปลูกฝังค่านิยม ของการใช้ภาษาถิ่น เพื่อมิให้ภาษาถิ่นสูญหายไป สัมภาษณ์ นางพยุงศิลป์ เสมาทอง^{๓๑} ในระบบโรงเรียนต้องเริ่มตั้งแต่อนุบาลไปเรื่อย ๆ โดยจัดกิจกรรมสนทนาเป็นภาษาถิ่น มีการประกวดการพูดและการใช้ที่ถูกต้อง ในระบบชุมชนสนับสนุนให้พูดภาษาถิ่น และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถิ่น ครูและผู้นำชุมชนต้องเป็นตัวอย่างที่ดีกับเด็ก ๆ ไม่อายที่จะพูดและแสดงตนเป็นคนท้องถิ่นด้วย จัดการประกวดส่งเสริมเด็ก ๆ ให้มีความกล้าที่จะใช้ภาษาอย่างไม่อาย สัมภาษณ์ น.ส. มนต์นภา ก้อนดี^{๓๒} ปลูกฝังความรู้ความเข้าใจภาษาถิ่นตั้งแต่เด็กให้มีความกล้าที่จำแสดงออกในการพูดภาษาถิ่นควรแสดงให้เห็นว่า ภาษาไทหล่ม, ภาษาถิ่นก็เป็นภาษาไทยที่ทุกคนควรภาคภูมิใจเท่าเทียมกับภาษาไทยกลาง ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น ทุกภาคส่วนมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกันอยู่ต่อเนื่อง เช่น

- ครอบครัว > พ่อ แม่ ลูก หลาน
- โรงเรียน > ครู, บุคลากรทางการศึกษา
- วัด > พระสงฆ์
- สถานที่ราชการ > บุคลากรในหน่วยงานทุกฝ่าย ทุกแผนก

ซึ่งวัยรุ่นในปัจจุบัน ไม่อายที่จะพูดภาษาถิ่น รณรงค์ ทุกภาคส่วนให้มีการใช้ภาษาถิ่นกันอย่างทั่วถึง แบบจริงจังในระดับบริหาร เช่น ระดับ อำเภอ

- จัดให้มีการใช้สื่อออนไลน์สนับสนุน เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ ฯลฯ
- สร้างกลุ่มต้นแบบนำร่อง ทั้งวัยรุ่น ชาย หญิง และกลุ่มวัยอื่น ๆ สร้างแรงจูงใจ เช่น วันศุกร์ใส่ผ้าไทยพื้นเมือง เว้าภาษาไทหล่ม เป็นการนำวัฒนธรรมการแต่งกายเข้ามามีส่วนร่วม

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์, ข้าราชการบำนาญ; เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางพยุงศิลป์ เสมาทอง, ครูชำนาญการพิเศษ, เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๓๒} สัมภาษณ์ น.ส. มนต์นภา ก้อนดี, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๓.

บทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม (วัดและชุมชน) เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น และเมื่อเห็นคนอื่นพูดภาษาถิ่น

๑) แสดงตนให้เห็นว่าการพูดภาษาถิ่นไทหล่ม เป็นเรื่องที่ควรภาคภูมิใจ มีความงดงาม มีคุณค่าในตัวเอง เริ่มต้นพูดที่ตนเองด้วยความมั่นใจ ทำตัวเป็นต้นแบบ

๒) เมื่อเห็นคนอื่นพูดภาษาถิ่น ควรยกย่องชมเชยอยู่บ่อย ๆ ซึ่ให้เห็นถึงความงดงามทางวัฒนธรรม เป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลาน เป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ปัญหาและอุปสรรค การอนุรักษ์การใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชน

๑) ภาคเข้าการพูดขาดสนับสนุนอย่างจริงจัง

๒) คนในชุมชนขาดความตระหนักและมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าการพูดภาษาไทยกลางทำให้ดูดีมีความภาคภูมิใจ

๓) มีความรู้สึกไม่เท่าเทียมในการใช้ภาษาระหว่างถิ่นกับภาษาไทยกลาง ทำให้ระดับชุมชน ฝึกลูกหลานพูดภาษาไทยกลางตั้งแต่ยังเยาว์วัย

ข้อเสนอแนะ

- ควรหาโอกาสให้ความรู้ภาษาถิ่นไทหล่ม ปลุกฝังค่านิยมที่ดีงาม มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ เช่น โอกาสในเวทีประชุม, วันพระ, ชั่วโมงการเรียนการสอน ฯลฯ

สรุป การจัดการความรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่ม สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวรของวัดและชุมชน ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนมีความสัมพันธ์ในการจัดการความรู้และมีส่วนประสานความร่วมมือกันในการจัดการความรู้โดยบ้านเป็นแหล่งในการบอกเล่าเรื่องราวและเก็บรักษาความรู้ของชุมชน วัดเป็นศูนย์กลาง และโรงเรียนเป็นส่วนสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์^{๓๓} การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่ม เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย

๑) ส่งเสริมสนับสนุนให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองสอนภาษาถิ่นควบคู่กับการสอนภาษาไทย (กลาง)

๒) ปลุกฝังค่านิยม และความสำคัญของมรดกทางภาษา ให้กับคนในท้องถิ่น

๓) นำเสนอภาษาถิ่นทางสื่อต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ เพจ สถานีวิทย์ ฯลฯ

๔) กำหนดเป็นหลักสูตร รายวิชาเลือกหรือเพิ่มเติม ในสถานศึกษา หรือโรงเรียนผู้สูงอายุ

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น คือทุกคนในชุมชน หรือท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น ครู อาจารย์ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน พระภิกษุ เจ้าหน้าที่ ตามสำนักงานต่าง ๆ ฯลฯ

มีวิธีอย่างไรให้วัยรุ่นในปัจจุบัน ไม่อายที่จะพูดภาษาถิ่น

- ๑) ส่งเสริมสนับสนุนให้ครอบครัวใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร
- ๒) ส่งเสริมให้เยาวชน ใช้ภาษาถิ่น ในการสื่อสารซึ่งกันและกัน
- ๓) ผู้นำชุมชนและครอบครัวสร้างความตระหนักให้กับเยาวชนในเรื่องของมรดกทางภาษา ที่ควรแก่การสืบสาน ไว้ชั่วลูกหลาน
- ๔) ผู้นำหมู่บ้านชี้แจงนโยบาย ของรัฐบาลที่ต้องปลูกฝังค่านิยม ของการใช้ภาษาถิ่น เพื่อมิให้ภาษาถิ่นสูญหายไป

บทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม (วัดและชุมชน) เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น และเมื่อเห็นคนอื่นพูดภาษาถิ่น

๑. ส่งเสริม สนับสนุนให้คนในชุมชนใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร
๒. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้ภาษาถิ่น เช่น
 - แข่งขัน พูดภาษาถิ่นไทหล่ม (ใช้สำเนียงไทหล่ม)
 - แต่งเพลง, กลอนลำ (หมอลำ) ภาษาถิ่นไทหล่ม
 - แข่งขันเล่านิทานพื้นบ้าน โดยใช้ภาษาถิ่นไทหล่ม

ปัญหาและอุปสรรค การอนุรักษ์การใช้ภาษาถิ่นของวัดและชุมชน

- ๑) ในปัจจุบันสื่อโซเชียลเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนเป็นอันมาก ทำให้คน ละเลยความสำคัญของการใช้ภาษาถิ่น
- ๒) คนในท้องถิ่นส่วนมาก ไม่เห็นความสำคัญของภาษาถิ่นที่เป็นมาตกทอดมาตั้งแต่ บรรพบุรุษ ซึ่งอาจจะคิดว่าเป็นภาษาที่เขยโบราณ น่าละเลยที่นำมาใช้ในการสื่อสาร

สัมภาษณ์ นายล้ำ จันทวงศ์^{๓๔} บทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม (วัดและชุมชน) เพื่อ การอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น และเมื่อเห็นคนอื่นพูดภาษาถิ่น แสดงความยินดี ไม่ควรตำหนิ หรือ เยาะเย้ย ผู้นำชุมชนควรออกมากล่าว ยกย่อง และชมเชยให้สังคมรับทราบ ควรมีเครื่องปลอบใจ (รางวัล) ตามสถานการณ์ จัดการประกวด หากคนที่ พูดภาษาถิ่น ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งมีเงื่อนไขที่มีผลต่อ

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายล้ำ จันทวงศ์, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๓.

การจัดการความรู้ พบว่า การจัดการความรู้อนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยห่อ่ม ผู้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวร ของวัดและชุมชน ไปสู่ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนนั้นนับเป็นสิ่งที่ท้าทายต่อชุมชน เนื่องจากชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน จะเกิดขึ้นได้นั้นขึ้นอยู่กับระบบภายในชุมชนว่ามีการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้จนนำไปสู่การจัดการความรู้ในชุมชนที่ต่อเนื่อง ความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนได้มีการจัดการความรู้ ที่ไม่ได้ผ่านโครงสร้างอำนาจของรัฐ เป็นรูปแบบการดำเนินงานที่ลดการพึ่งพาภาครัฐ เป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างแท้จริง แต่มีปัจจัยที่จะสนับสนุนและนำพาการจัดการความรู้ให้ยั่งยืน 4 เงื่อนไข ได้แก่ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามัคคีในชุมชน ความตระหนักถึงคุณค่าและมีใจรักในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น และการสนับสนุนจากภาครัฐด้านโครงสร้างพื้นฐาน

๔.๓.๒ กลยุทธ์ส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยห่อ่มของวัดและชุมชน

๔.๓.๒.๑ การสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ สร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยห่อ่ม ดังนี้

- พัฒนาวัดเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานเรื่องภาษาถิ่น
- พัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- พัฒนาชุมชนเป็นแหล่งศึกษาภาษาไทยห่อ่ม
- พัฒนาคู่มือการเรียนการสอนภาษาไทยห่อ่ม (อักษรไทยน้อย)
- เชิญบุคคลที่เป็นผู้นำ ผู้ที่มีชื่อเสียง และบุคคลสำคัญจากภายนอกมา

ชมและร่วมกันการส่งเสริมอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยห่อ่ม ของวัดและชุมชน

๔.๓.๒.๒ การวางแผนการอนุรักษ์ มีระบบบริหารการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยห่อ่ม ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษาและวัดท่ากกแก มีการจัดระบบ ดังนี้

- จัดให้มีคณะกรรมการบริหารและดำเนินการ
- จัดทำแผนคู่มือการเรียนการสอนภาษาไทยห่อ่ม (อักษรไทยน้อย)
- กำหนดแผนปฏิบัติงานและกำหนดระเบียบดำเนินการ

๔.๓.๒.๓ การดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยห่อ่ม ผ่านการจัดกิจกรรม ที่เหมาะสมกับบุคคลหลายๆ กลุ่ม ได้แก่

- สสำรวจเก็บตัวอย่างภาษาไทยห่อ่ม ทำการบันทึกไว้
- จัดทำคู่มือการเรียนการสอนภาษาไทยห่อ่ม (อักษรไทยน้อย)
- ใช้สื่อเทคโนโลยี ในการบันทึกภาษาไทยห่อ่ม (อักษรไทยน้อย) สำเนียง

เสียง (วรรณยุกต์) สร้างแบบเรียนออนไลน์

- สถานศึกษาต้องปลูกฝังความรักในภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ครูมีโอกาสมากกว่าคนอื่นในการปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาถิ่น (ไทหล่ม) เริ่มตั้งแต่ ครูประถม และต่อเนื่องถึงมัธยมกำหนดรายวิชา ท้องถิ่นศึกษาและภาษาถิ่นอยู่ในหัวข้อด้วย

- หน่วยงานของรัฐ, โรงเรียน, องค์กรท้องถิ่น ควรมีหัวข้อ การอนุรักษ์พื้นที่ภาษาถิ่นอยู่ในแผนงานด้วย มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้น เพื่อให้ชุมชนตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทหล่ม

- ส่งเสริม สนับสนุนให้คนในชุมชนใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร
- จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้ภาษาถิ่น เช่น
 - แข่งขัน พูดภาษาถิ่นไทหล่ม (ใช้สำเนียงไทหล่ม)
 - แต่งเพลง, กลอนลำ (หมอลำ) ภาษาถิ่นไทหล่ม
 - แข่งขันเล่านิทานพื้นบ้าน โดยใช้ภาษาถิ่นไทหล่ม
- สร้างกลุ่มชมรมรักษาภาษาถิ่น ยกย่องเชิดชูผู้ใช้ภาษาถิ่นที่ถูกต้อง

งานประเพณี ท้องถิ่น ควรพูดภาษาถิ่น

๔.๓.๒.๔ การสร้างแหล่งเรียนรู้/สร้างเครือข่าย ทำให้คนเข้าถึงภาษาถิ่น ด้วยวิธีการจัดทำแหล่งเรียนรู้ด้านภาษาไทหล่ม (อักษรไทยน้อย) ดังนี้

- สร้างศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมภาษาไทหล่มรายวิชา
 - ภูมิปัญญาไทย
 - คติชนวิทยา
 - วรรณกรรมท้องถิ่น
 - ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น
- สร้างเครือข่ายแนวร่วมส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทหล่ม
- ทำแบบเรียนภาษาไทหล่ม (อักษรไทยน้อย) จัดการเรียนการสอน ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
- เข้าโครงการกรมส่งเสริมวัฒนธรรมกระทรวงวัฒนธรรม
- website, Facebook

๔.๓.๒.๕ การถ่ายทอด /เผยแพร่ นำองค์ความรู้ถ่ายทอดสู่สาธารณชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการส่งเสริมอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทหล่ม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

- เผยแพร่ทางสื่อสิ่งพิมพ์สื่ออินเทอร์เน็ต

- ร่วมอบรม เสวนาบรรยาย เทศนาจัดนิทรรศการเผยแพร่การอนุรักษ์ภาษาไทยหล่ม ในเวทีต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถานที่
- ส่งเข้าประกวดและพร้อมรับการประเมิน

สำหรับกลยุทธ์การการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยหล่ม แบบยั่งยืนฉบับวัดโฆษา เป้าหมายหลัก คือ ทำอย่างไร ภาษาถิ่น เป็นภาษาที่ใช้พูดคุยติดต่อสื่อสารความหมายให้เข้าใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะวัฒนธรรมในด้านภาษาท้องถิ่นและวัฒนธรรมพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งนี้ทางศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา ได้มีนโยบายตามกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ซึ่งจะขอขยายความ ดังนี้

๑) ด้านการสร้างตระหนักรู้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยหล่ม โดยเป้าหมายเพื่อให้บุคลากรในศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา และชุมชน ในฐานะเจ้าของพื้นที่ ได้เห็นความสำคัญของสิ่งที่จะอนุรักษ์นอกจากผู้นำในวัดเห็นความสำคัญแล้วผู้นำชุมชน และประชาชนก็ต้องเห็นความสำคัญเช่นกัน โดยปัจจุบันทางวัดได้ดำเนินการสร้างความตระหนักรู้ ดังนี้

(๑) แผนพัฒนาวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น

เริ่มแรกของการสร้างศรัทธาต่อคนในชุมชน คือ การพัฒนาวัดให้เป็นวัดจริง ๆ เพื่อประโยชน์แก่คนในชุมชน และผู้ที่ตัดสินใจที่จะมาร่วมบุญในพระพุทธศาสนา ทางศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา จึงตัดสินใจ ในการเข้าร่วมการพัฒนาวัด ตามแนวทาง ของหน่วยงานที่ดูแลวัดโดยตรง คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สนองงานคณะสงฆ์ไทย หรือมหาเถรสมาคม โดยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายคณะสงฆ์ และ นโยบายของรัฐบาลไทย ทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงมีเกณฑ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นวัดที่มาตรฐาน เหมาะกับสังคมไทย ตามโครงการ พัฒนาวัด ๓ ระดับ คือ ระดับต้น พัฒนาวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา ระดับกลางเป็นการพัฒนาตัวอย่าง และ ระดับสูง คือ พัฒนาวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น ตามภารกิจงาน ๖ ด้านของคณะสงฆ์ไทย คือ คือ ๑. การปกครอง ๒. การศาสนศึกษา ๓. การเผยแผ่ ๔. การสาธารณูปการ ๕. การศึกษาสงเคราะห์ ๖. การสาธารณสงเคราะห์

โดยมีการจัดการทั้งทางด้านกายภาพ การบริหาร และ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทางกายภาพ คือ การปรับภูมิทัศน์ของวัด ให้เหมาะสมกับการเป็นวัด และ จัดสร้างและบูรณะอาคารสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดให้สามารถใช้งานได้อย่างมั่นคง สะดวก และ เหมาะสมส่วนการบริหาร จัดการ ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดทำแผนในการพัฒนาวัด ตามภารกิจด้านต่าง ๆ จึงเป็นเหตุทำให้ชาวบ้านในเขตชุมชนของวัด ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด และ มีความภูมิใจในวัดของเขา และ ทางด้านกิจกรรม ได้กำหนด แผนปฏิบัติงาน

ประจำปีกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดปีเพื่อสะดวกในการจัดงานและวางแผน จึงทำให้วัดมีการพัฒนาตามลำดับ ๆ เกิดความศรัทธาในวัดบ้านเกิดของเขา อันเป็นเหตุให้การพัฒนาสิ่งใดต่อไปทำงานง่ายขึ้น อันเป็นพื้นฐานและจุดเริ่มต้นสำคัญในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน

(๒) พัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดประเด็นนี้ คือ เมื่อมีของดีแล้วต้องแสดง เพื่อให้เกิดการรักษาและพัฒนาอีก ๆ ขึ้นไป ขั้นตอนนี้ หลังจากที่มีการปรับโครงสร้างพื้นฐาน และการบริหารจัดการภายในวัดแล้ว อีกขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญ คือ การเชื่อมโยงกับบุคคลภายนอก เพื่อต่อยอดให้เกิดศรัทธาที่ยั่งยืนของคนในชุมชน ว่าพัฒนาแล้ว มีคนมาชื่นชม ให้กำลังใจ ในผลงานที่เกิดจากชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความมั่นใจ ในแนวทางที่เขากำลังทำอยู่ ให้ทำต่อไป และทำดียิ่ง ๆ ขึ้นไป รักษามาตรฐานในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทางคณะกรรมการวัดโฆษา จึงได้มีแผนดำเนินการ โดยกำหนดวัดให้เป็น แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในด้านภาษาท้องถิ่น นอกจากนี้จะเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้เข้ามาชมผลงาน ของคนในชุมชนที่ช่วยกันพัฒนาวัดแล้ว ยังเป็นการสร้างรายได้ สร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจให้กับคนในชุมชน อันเป็นประโยชน์ระยะยาว ในการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒) ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยเป้าหมายเพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยหล่มร่วมกับชุมชน หน่วยงานราชการ จะได้เกิดการยอมรับแบบประชาธิปไตย ในการปฏิบัติภายใต้แผนปฏิบัติการ และ ระเบียบการเดียวกัน เพื่อลดความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และ เป็นกรอบในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้

๓) การอนุรักษ์ โดยเป้าหมายเพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทย หล่ม และ เข้าถึงเนื้อหาในภาษาไทยหล่มที่จับต้องได้ และมีจิตใจที่จดจ่อต่อสิ่งดีงาม เพื่อให้เกิดบุญและกุศล โดยในขั้นนี้ โดยการกำหนดให้มีการอนุรักษ์ภาษาไทยหล่ม ในรูปแบบกิจกรรม ประเพณี และ เทศกาลต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบุคคลแต่ละกลุ่ม แต่ละวัย เพื่อการเข้าถึง และสนใจเบื้องต้น

๔) ด้านการจัดทำแหล่งเรียนรู้และสร้างเครือข่าย โดยเป้าหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนแรก ถึงขั้นตอนที่ ๓ มาจัดทำเป็นฐานข้อมูลและสารสนเทศที่เป็นประโยชน์โดยเฉพาะด้านการการอนุรักษ์ภาษาไทยหล่ม ตลอดจนข้อมูลอื่น ๆ ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี หรือ แม้แต่อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาษาไทยหล่ม และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดแสดง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การเข้าถึงธรรม ของผู้ที่สนใจ อีกทั้งยังได้แสวงหาเครือข่าย

หรือแนวร่วมในการเพิ่มองค์ความรู้ และ พัฒนาวิธีการอนุรักษ์ภาษาไทยหล่ม ให้เหมาะกับยุคสมัยต่อไป

๕) ด้านการถ่ายทอดและเผยแพร่ โดยเป้าหมายเพื่อนำความรู้ที่ได้จากอนุรักษ์ภาษาไทยหล่ม ที่ได้ทำสำเร็จแล้วเผยแพร่ ไปยังสาธารณชน ซึ่งอาจจะเป็นแรงบันดาลใจมาช่วยกันอนุรักษ์ที่ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา หรือสถานที่อื่น ๆ ที่ยังมีคู่มือภาษาไทยหล่ม หรือแบบเรียนภาษาไทยหล่ม (อักษรไทยน้อย) หรืออีกนัยยะหนึ่งด้านศาสนาวัฒนธรรมคือ การนำความสุขที่ได้จากการเรียนรู้สู่สาธารณชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์ภาษาไทยหล่มและภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

๔.๓.๓ สรุปวิเคราะห์ส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

จุดแข็ง (ข้อดี)

ข้อดีของการส่งเสริมการอนุรักษ์การใช้ภาษาไทยหล่มซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นนั้นเมื่อเรื่องที่ควรอนุรักษ์ไว้ เพราะภาษาไทยหล่มเป็นภาษาที่เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชาวไทหล่ม ซึ่งมีลักษณะของตัวอักษร สำเนียงที่พูด และภาษาคลายคลึงกับภาษาที่ใช้ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รากเหง้าของภาษาไทยหล่มทำให้เราทราบว่า ผู้ใช้ภาษาไทยหล่มเป็นคนในพื้นที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งบรรพบุรุษของชนถิ่นนี้

จุดอ่อน (ข้อเสีย)

ข้อเสียของการอนุรักษ์การใช้ภาษาไทยหล่มในจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น มีข้อเสียอยู่คือ ประชาชนท้องถิ่นอนุรักษ์ไว้เฉพาะถิ่นเท่านั้น การอนุรักษ์มิได้แพร่หลายไปในทุกอำเภอของจังหวัดเพชรบูรณ์ การอนุรักษ์การใช้ภาษาไทยหล่มก็ทำกันเฉพาะกลุ่มรอบนอกตัวจังหวัดเท่านั้น จึงได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร มีผู้ที่อนุรักษ์โดยยังใช้ภาษาลิ่นอยู่ไม่มากนัก ถ้าเทียบกับจำนวนประชากรทั้งจังหวัดเพชรบูรณ์

อุปสรรค

อุปสรรคของการอนุรักษ์ภาษาไทยหล่ม เป็นเรื่องของภาษาและการเข้าใจในความหมายของถ้อยคำที่ใช้ เนื่องจากเป็นภาษาที่ใช้เฉพาะกลุ่มของคนในพื้นที่ ซึ่งหากใช้ภาษาไทยหล่มในถิ่นอื่น อาจเกิดความสับสนในการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้องการใช้ภาษาไทยหล่ม อาจไม่ตรงกับภาษาเขียน (ไทยน้อย) ในบางคำ อาจเกิดความเข้าใจไม่ตรงกันสำหรับบุคคลภายนอก

ปัญหา

ปัญหาของการใช้ภาษาไทยหล่ม เนื่องจากเป็นภาษาถิ่นใช้กันในสังคมพื้นบ้าน ไม่มีการแพร่ขยายออกไปนอกสังคม ยกเว้นเป็นคนไทหล่มด้วยตนเอง จึงทำให้มีปัญหาในส่งเสริมการอนุรักษ์ เพราะผู้ใช้ภาษาไทยหล่ม เป็นคนในจงจำกัด ส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ ที่มีอายุมาก เมื่อไม่ได้อนุรักษ์ สันสอนสืบทอดมาอย่างจริงจัง อาจทำให้หายไปเป็นที่สุดได้ เนื่องจากเด็กรุ่นใหม่ มีแนวโน้มที่จะใช้ภาษากลางมากขึ้น อีกทั้งการทำครอบครัวใหม่โดยมีคนต่างถิ่นเข้ามา ภาษาไทยหล่มอาจถูกกลืนหายไปเป็นที่สุด

การฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่ม

จุดแข็ง (ข้อดี)

ข้อดีของการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่ม คือจะสามารถทำให้ภาษาถิ่นที่สวยงามเช่นนี้คงอยู่ต่อไป นอกเหนือจากการอนุรักษ์ให้คงไว้ด้วยคนในพื้นที่เท่านั้น การฟื้นฟูทำให้ นอกจากภาษาไทยหล่มจะยังคงอยู่เท่านั้น ยังอาจทำให้มีการเก็บจำ บันทึกรวบรวมไว้ให้เป็นหมวดหมู่ เป็นระบบระเบียบ ง่ายต่อการศึกษาค้นคว้า ของชนรุ่นหลัง รวมทั้งผู้ที่สนใจในภาษาท้องถิ่น อันจะสามารถสืบต่อภาษาท้องถิ่นนี้ต่อไป

จุดอ่อน (ข้อเสีย)

จุดอ่อนของการฟื้นฟูภาษาไทยหล่ม น่าจะเป็นบุคคลากรผู้ที่จะมาเป็นผู้นำในการฟื้นฟู ข้อเสียที่จะพบบุคคลากรดังกล่าวอาจเกิดจากพหุผู้นำในการฟื้นฟูได้ยาก ประชาชนชาวบ้านอาจหาได้ยาก และไม่ถนัดพอที่จะเผยแพร่ภาษาไทยหล่ม เพื่อจะนำไปสู่การฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่มอย่างถูกต้อง ไม่ใช่ซ้ำอย่างไม่มีรูปแบบที่ถูกต้อง ซึ่งหากเป็นอย่างนั้น แทนที่จะเกิดผลดีต่อการฟื้นฟู อาจทำให้เกิดผลเสียก็เป็นได้

อุปสรรค

อุปสรรคในการฟื้นฟูภาษาไทยหล่มน่าจะเกิดจากขาดการฟื้นฟูที่ถูกต้องจากผู้รู้ หรือผู้ที่เข้าใจภาษาไทยหล่มซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นอย่างถูกต้อง การจะเข้าใจภาษาที่ใช้ในท้องถิ่นอย่างถูกต้องนั้น จะต้องมีข้อมูลในเรื่องการใช้ภาษาถิ่นอย่างเชื่อถือได้ ซึ่งอาจจะต้องใช้เครื่องมือบางอย่าง เก็บข้อมูล เช่น สมุดบันทึก พจนานุกรม แต่หากมิได้บันทึกการรวบรวมกันมาอย่างถูกต้อง และเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย การใช้ภาษาถิ่นอาจคลาดเคลื่อน และเป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูภาษาไทยหล่มในที่สุด

ปัญหา

ปัญหาของการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่ม นอกจากจะเป็นเรื่องของข้อมูลที่ถูกต้องแล้ว อาจเกิดความรู้ที่ไม่รู้จริงของคนในพื้นที่ เนื่องจากการสั่งสอนแบบบอกต่อกันมา อาจจะทำให้คลาดเคลื่อนในการใช้ภาษาไทยหล่ม จนกระทั่งไม่สามารถฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่มได้อย่างถูกต้อง

วัดและชุมชนควรมีส่วนร่วม การส่งเสริมการอนุรักษ์และการฟื้นฟู ภาษาไทหล่มเป็นภาษาท้องถิ่น มีรากเหง้าของภาษามาตั้งแต่สมัยโบราณ และมีการใช้กันอย่างปกติในพื้นที่ ดังนั้นกลุ่มประชากรที่ใช้ภาษาไทหล่มกว่า ๘๐ % จึงเป็นคนที่อายุมากสังคมของคนสูงอายุ ส่วนใหญ่จะอยู่ในหมู่บ้านของตน รวมทั้งภายในวัดประจำหมู่บ้านนั้น ๆ การบริหารจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มจึงควรเริ่มจากวัดโดยคนในชุมชน กลุ่มของผู้สูงอายุลงมาจนถึง เด็กและเยาวชน วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของบรรพชนใจพื้นที่ ผู้นำทางศาสนาสามารถชี้แนะ ให้คำปรึกษาในการเก็บข้อมูลทางด้านภาษา คำศัพท์ ความหมาย ของภาษาไทยหล่มอย่างถูกต้อง โดยความช่วยเหลือหรือ ความร่วมมือจากผู้นำชุมชน การอนุรักษ์และฟื้นฟูในภาษาท้องถิ่นจึงจะมีความเป็นไปได้ และสัมฤทธิ์ผลตามที่ต้องการ

๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๔.๑ ประวัติความเป็นมาภาษาไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์

เมืองหล่มสักนี้แต่เดิมอาจมีสถานะเป็น “เมืองสองฝ่ายฟ้า” คือ มีความสัมพันธ์และส่งส่วยให้ทั้งราชสำนักเวียงจันทน์และราชสำนักสยาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังจากที่เวียงจันทน์ตกเป็นประเทศราชของสยามในสมัยธนบุรี เมืองหล่มสักอาจจะอยู่ภายใต้การควบคุมของเมืองเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นเมืองใหญ่เมืองหนึ่งของสยามที่ควบคุมบ้านเมืองและเส้นทางการค้าในระหว่างลุ่มแม่น้ำป่าสักกับลุ่มแม่น้ำโขง และราชสำนักสยามก็รับรู้และเข้าใจว่า เมืองหล่มสักนั้นเป็นเมืองที่อยู่ในอาณาจักรสยาม ทั้งที่ชาวเมืองนั้นเป็นชาวลาวล้านช้างทั้งสิ้น และในเอกสารจดหมายเหตุสมัยรัชกาลที่ ๓ บางชิ้นเรียกชาวเมืองหล่มสักว่า “ลาวหล่มสัก” หรือ “ลาวหล่ม”^{๓๕} ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ของฝ่ายสยามว่า ชาวเมืองหล่มสักนั้นเป็นชาวลาว “ลาวพุงขาว” ที่แตกต่างจากชาวเมืองเพชรบูรณ์และเมืองใกล้เคียงในหัวเมืองฝ่ายเหนือ

ทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์แบ่งได้เป็น ๗ กลุ่มที่แตกต่างกัน ได้แก่กลุ่มภาษาถิ่นไทยกลาง กลุ่มภาษาถิ่นไทยอีสาน กลุ่มภาษาถิ่นไทยหล่ม กลุ่มภาษาลาว กลุ่มภาษาจีน กลุ่มภาษาชาวนน หรือญ้อกรและภาษากลุ่มชาวเขา ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นลักษณะของแต่ละชุมชน คำว่า “ไทหล่ม” มีความหมายว่า กลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณอำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า เป็นกลุ่มชนที่อยู่ในวิถีชีวิต

^{๓๕} จดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๓ เล่มที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สหประชาพานิช, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖.

วัฒนธรรมลาว ถ้าจะเรียกว่า “คนลาว” ก็ไม่ผิด คำว่า “ไทหล่ม” ไม่ได้หมายถึงเชื้อชาติ ลาว-ไทย-เขมร แต่มีความหมายถึงกลุ่มผู้คนที่มิภูมิลำเนาอยู่ในเมืองหล่ม คำว่า “ไท” ในความหมายดั้งเดิมภาษาหล่มนั้นหมายความว่า “คน” เช่น เมื่อเราอยากจะทราบว่าเขาเหล่านั้นเป็นคนถิ่นไหน ขอใช้คำถามเป็นภาษาหล่มว่า “เจ้าเป็นไทบ้านใด” (คุณเป็นคนบ้านไหน) อาจจะมีคำตอบว่า “ซ้อยเป็นไทบ้านเหนือ” (ฉันเป็นคนบ้านเหนือ) เป็นต้น ดังนั้น คำว่า “ไทหล่ม” จึงหมายความว่า “คนหล่ม” นั้นเอง ตามข้อสันนิษฐานของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ไทหล่มนั้น เพลงลาวพุงขาว เช่นเดียวกับขวามณฑลอุดร ซึ่งนิยมสักลายสีดำเหนือหัวเข่า แต่ไม่ถึงพุงเหมือนชาวล้านนา เสียงเรียกต่างกันไปว่า “ลาวพุงดำ” สำเนียงภาษา ไทหล่มจะเรียกตนเองว่าเป็น คนลาว มีวัฒนธรรมลาวที่ชัดเจนมากทางด้านภาษาพูด บริเวณเมืองหล่มเก่าและเมืองหล่มสักนั้น มีการรวมตัวกันของวัฒนธรรมลาวที่หนาแน่นและหลากหลาย แต่ที่สำคัญนั้นมีอยู่ ๒ ตระกูล คือ ตระกูลลาวหลวงพระบาง และตระกูลลาวเวียงจันทน์ ถ้าจะแยกแยะลาวทั้งสองตระกูลนี้ ต่างกันด้านสำเนียงการพูดเท่านั้น นอกนั้นก็เหมือนกันเกือบทั้งหมด ภาษาลาวสำเนียงหลวงพระบาง คือสำเนียงที่ใช้พูดกันมากบริเวณจังหวัดเลย หรือที่เรียกกันว่า “ภาษาไทเลย” ส่วนสำเนียงเวียงจันทน์นั้นก็เป็อีกสำเนียงหนึ่งที่ใช้พูดกันบริเวณจังหวัดหนองคาย อุดรธานี ขอนแก่น ชัยภูมิ และอื่นๆ ในเมืองหล่มบริเวณที่พูดภาษาสำเนียงหลวงพระบาง ได้แก่ ในอำเภอลหล่มเก่าบ้านนาซ่า บ้านหินกลิ้ง บ้านตาดกลอย เป็นต้น ในอำเภอลหล่มสัก ได้แก่ บ้านน้ำก้อ บ้านบุงยาง เป็นต้น

ส่วนสำเนียงเวียงจันทน์ ในอำเภอลหล่มเก่า ได้แก่ บ้านนาแซง บ้านพรวน เป็นต้น ในอำเภอลหล่มสัก ได้แก่ บ้านฝายนาแซง บ้านตัว บ้านหวาย บ้านโสก เป็นต้น

๔.๔.๒ รวบรวมศัพท์และจัดทำพจนานุกรมภาษาไทหล่ม

๑. ความหมายของพจนานุกรม

พจนานุกรม (Dictionary) จัดเป็นหนังสืออ้างอิงประเภทหนึ่ง ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๓๖} ได้ให้ความหมายของคำว่า “พจนานุกรม” ไว้ว่า เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้าความหมายของคำเรียงตามลำดับตัวอักษร นอกจากนี้ Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged^{๓๗} ให้ความหมายไว้ว่า “พจนานุกรม” เป็น

^{๓๖} พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๕๗๐.

^{๓๗} Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged, 1976, p. 627.

หนังสืออ้างอิงที่รวบรวมคำ จัดเรียงคำตามลำดับตัวอักษร และให้ข้อมูลเกี่ยวกับ รูปศัพท์หรือการสะกดคำ การอ่านออกเสียง ชนิดของคำ ประวัติที่มาของคำ ความหมายของคำและการใช้คำ อาจเป็นพจนานุกรมภาษาเดียว พจนานุกรมสองภาษา พจนานุกรมเฉพาะวิชา ศัพท์บัญญัติเฉพาะสาขาวิชา พจนานุกรมภาษาสัญลักษณ์ หรือ พจนานุกรมซึ่งรวบรวมคำที่ใช้ในการประพันธ์ของนักเขียน

๒. ประเภทของพจนานุกรม

การแบ่งประเภทของพจนานุกรม สามารถแบ่งได้หลายลักษณะ ได้แก่ การแบ่งตามภาษา การแบ่งตามขนาด การแบ่งตามของเขตเนื้อหา การแบ่งตามประเภทของงบประมาณในการจัดทำ และการแบ่งตามวัยของผู้ใช้

๑. การแบ่งประเภทพจนานุกรมตาม มี ๓ ประเภท คือ

๑.๑ พจนานุกรมภาษาเดียว (Monolingual Dictionary)

๑.๒ พจนานุกรมสองภาษา (Bilingual Dictionary)

๑.๓ พจนานุกรมหลายภาษา (Multilingual Dictionary หรือ Polyglot Dictionary)

๒. การแบ่งประเภทของพจนานุกรมตามขนาด แบ่งได้ ๕ ขนาด คือ

๒.๑ พจนานุกรมฉบับสมบูรณ์ (Unabridged Dictionary)

๒.๒ พจนานุกรมขนาดใหญ่ (Semi-Unabridged Dictionary หรือ Super-College Dictionary)

๒.๓ พจนานุกรมฉบับย่อ (Abridge Dictionary)

๒.๔ พจนานุกรมฉบับกระเป๋า (Pocket Dictionary)

๒.๕ พจนานุกรมฉบับจิ๋ว (Vest Dictionary)

๓. การแบ่งประเภทของพจนานุกรมตามขอบเขตเนื้อหา แบ่งได้ ๓ ประเภท คือ

๓.๑ พจนานุกรมภาษาทั่วไป (General Language Dictionary)

๓.๒ พจนานุกรมเสริมภาษา (Supplementary Language Dictionary)

๓.๒ พจนานุกรมเฉพาะด้าน หรือ พจนานุกรมเฉพาะวิชา (Restricted Dictionary หรือ Specialized Dictionary หรือ Dictionary of Technical Terms หรือ Subject Dictionary)

๓. ประโยชน์ของพจนานุกรม

พจนานุกรมแต่ละเล่มอาจจะมี ความแตกต่างกันทางด้านลักษณะประเภท และวัตถุประสงค์ในการจัดทำ เช่น ลักษณะของข้อมูลที่นำเสนอ ขนาด กลุ่มผู้ใช้ขอบเขตเนื้อหา เป็นต้น แต่ประโยชน์โดยทั่วไปซึ่งพจนานุกรมทุกประเภทต้องมี คือ

๑. เป็นเครื่องมือที่ใช้ตอบข้อเท็จจริงอย่างรวดเร็ว (Quick-Reference Tool)

๒. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาษา (Language Recorder)
๓. ใช้เป็นมาตรฐานในการใช้ภาษา (Language Standard)
๔. ใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาด้านภาษา (Aid to Language Study)

๔. พจนานุกรมเฉพาะวิชา

พจนานุกรมเฉพาะวิชา (Subject Dictionary) คือหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับคำในสาขาวิชาเฉพาะด้าน (Specialized Subject Fields) เฉพาะอาชีพ (Specialized Occupations) หรือเฉพาะวิชาชีพ (Specialized Professions) จัดเป็นประเภทหนึ่งของพจนานุกรมแบ่งตามขอบเขตเนื้อหา ลักษณะของพจนานุกรมเฉพาะวิชาที่แตกต่างจากพจนานุกรมทั่วไป คือ

๑. พจนานุกรม เฉพาะวิชา มุ่งรวบรวมเฉพาะคำศัพท์ในสาขาวิชาเฉพาะคำนาม (Noun) มากกว่าคำกริยา (Verb) คำกริยาวิเศษณ์ (Adverb) หรือคำวิเศษณ์ (Adjective) นอกจากนี้พจนานุกรมเฉพาะวิชาส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลด้านไวยากรณ์ (Grammatical Information) น้อยมาก ข้อมูลเหล่านี้ได้แก่ คำปัจจัย (Suffix) คำบุพบท (Preposition) คำสันธาน (Conjunction) และ ชนิดของคำ (Part of Speech) ส่วนข้อมูลอื่นๆ ทางภาษาเช่นรากศัพท์หรือประวัติที่มาของคำ จะพบได้น้อยมากในพจนานุกรมประเภทนี้เช่นเดียวกัน ส่วนชื่อเฉพาะต่างๆ ก็อาจพบได้บ้างในพจนานุกรมบางสาขาวิชา เช่น ชื่อธาตุ ในพจนานุกรมเคมี เป็นต้น

๒. ลักษณะการให้นิยามศัพท์หรือคำจำกัดความ (Definitions) พจนานุกรมเฉพาะวิชา จะให้คำนิยามศัพท์เฉพาะในความหมายที่ใช้กันสำหรับคำศัพท์ทางวิชาการในสาขาวิชาเฉพาะเท่านั้น เพื่อให้ทราบว่าคำศัพท์นั้นใช้กันในความหมายเช่นใดมากกว่าที่จะอธิบายความหมายทั่วไปของคำศัพท์ อย่างไรก็ตามมีพจนานุกรมเฉพาะวิชาจำนวนมากที่ให้นิยามศัพท์โดยละเอียดแบบพจนานุกรม (Encyclopedic Dictionary) ซึ่งหมายความว่า มีการให้ทั้งข้อมูลพื้นฐานในเรื่องที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับคำศัพท์แบบพจนานุกรม และให้นิยามความหมายของคำศัพท์แบบพจนานุกรมไปพร้อมๆ กัน

๓. พจนานุกรมเฉพาะวิชาที่เป็นพจนานุกรม ๒ ภาษา มักจะให้ศัพท์เทียบ (Equivalent Word) คือคำศัพท์ในอีกภาษาหนึ่งที่มีความหมายเดียวกันกับศัพท์หลัก (Headword) ซึ่งอาจเป็นคำศัพท์ที่นักวิชาการกำหนดขึ้นใช้กันเองในวงการ หรือเป็นศัพท์บัญญัติ ที่ได้กำหนดให้ใช้เป็นมาตรฐานตามประกาศของราชบัณฑิตยสถานโดยไม่มีนิยามศัพท์ หรือมีทั้งศัพท์เทียบและนิยามศัพท์ด้วยพจนานุกรมเฉพาะวิชา แบ่งประเภทตามระดับความยากง่ายได้ ๒ ระดับ ได้แก่

- ๑) พจนานุกรมเฉพาะวิชาระดับผู้อ่านทั่วไป (Layman) คัดเลือกเฉพาะศัพท์วิชาการที่เป็นพื้นฐานของสาขาวิชานั้นมาลงรายการ ใช้คำอธิบายอย่างง่าย และให้รายละเอียดไม่มากและไม่ลึกซึ้งเกินไปสำหรับผู้อ่านที่ไม่ใช่ นักวิชาการก็สามารถอ่านเข้าใจได้ อีกระดับหนึ่งคือ

๒) พจนานุกรมเฉพาะวิชาสำหรับนักวิชาการ (Scholar) ซึ่งมีศัพท์วิชาการมากขึ้นและให้คำอธิบายด้วยศัพท์และภาษาวิชาการที่เป็นศัพท์เฉพาะสาขา เข้าใจได้ดีเฉพาะนักวิชาการด้วยกันเองเท่านั้น นอกจากนี้ พจนานุกรมเฉพาะวิชายังแบ่งได้ตามภาษาและตามขนาด เช่น พจนานุกรมทั่วไป

สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร.^{๓๘} ภาษาซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายที่สามารถสื่อความหมายให้คนในกลุ่มหรือคนในชาติเข้าใจกันได้ อันอาจรวมถึงการกระทำใด ๆ หรือสัญญาใด ๆ ที่ทำให้คนในกลุ่มหรือต่างกลุ่ม สามารถเข้าใจกันได้ ภาษาของชาวเมืองหล่มสักนั้นมีสำเนียงที่แตกต่างไปจากภาษาอีสานที่ถือว่าเป็น ภาษาในกลุ่มภาษาลาวเหมือนกัน แต่ภาษาหล่มสักมีสำเนียงเดียวกันกับภาษาของชาวเมืองเลย เมืองนครไทย ชาติตระการ จ.พิษณุโลก อ.น้ำปาด อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์ ฯลฯ ชาวหล่มสักก็ยังมีฟังและพูดภาษาหล่มได้อยู่เป็นส่วนมากถึงแม้บางคนอาจจะพูดไม่เป็นแต่ก็ฟังรู้เรื่อง สำเนียงของภาษาหล่มสักนั้นอาจจะจำแนกออกได้ ๒ สำเนียงคือ

๑. สำเนียงหลวงพระบาง เป็นสำเนียงที่ผู้คนส่วนมากใช้กันผู้คนที่ใช้สำเนียงนี้ส่วนมากจะเป็นผู้คนในอำเภอหล่มเก่า ส่วนในหล่มสักนั้นก็คงเป็นผู้คนที่มาจากเมืองหล่มเก่าในคราวที่ย้ายเมืองนั่นเอง

๒. สำเนียงเวียงจันทน์ เป็นสำเนียงที่ผู้คนแถบ ต.บ้านตัว ต.บ้านหวาย ต.ห้วยไร่ ต.บ้านโสก ฯลฯ ใช้พูดเสียงสำเนียงนี้เป็นสำเนียงดั้งเดิมของชาวหล่มสัก สันนิษฐานว่าคงจะเป็นชาวเวียงจันทน์ อพยพมาก่อนหน้าการสร้างเมืองขึ้นมาใหม่ จะสังเกตได้ว่าในบริเวณตำบลต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานั้นจะพบโบราณสถาน เช่น ซากวิหาร วัด และเจดีย์เก่าแก่ตามวัดวาอารามต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามทั้งสองสำเนียงก็ไม่แตกต่างกันมากนักและก็ใช้สื่อสารกันในปัจจุบัน และบางส่วนบางหมู่บ้านในอำเภอหล่มสักก็มีการผสมผสานทั้งสองสำเนียงเข้าด้วยกัน จนเกิดสำเนียงลาวหล่มสักขึ้นมาสำเนียงใหม่

๓. ในปัจจุบันภาษาหล่มมีอิทธิพลเหนือชนทุกกลุ่มในจังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากเมื่อไม่นานมานี้ ชาวหล่มได้อพยพออกจากบ้านเกิดถิ่นเดิมไหลทะลักลงมาทางตอนใต้เพชรบูรณ์ทำให้ภาษาแผ่กระจายมาด้วย และแทรกแซงอยู่ทั่วไปในจังหวัด

๔. ภาษาเขียนหรือภาษาจาร์ก ในสมัยโบราณชาวหล่มใช้การจารีการณกรรมต่าง ๆ ลงบนใบลาน โดยใช้ อักษรตัวธรรม มีลักษณะคล้ายกับอักษร ตัวเมือง ของชาวภาคเหนือของไทยจน

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๓.

เกือบจะเป็นชนิดเดียวกัน ชาวหล่มรับเอาอักษรธรรมมาใช้ในวัด พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระศาสนา จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาธรรม วรรณกรรมที่จารึกส่วนมากก็เป็นเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก ชาดก นิทานหรือตำนาน ตำรายาสมุนไพร โหราศาสตร์ เป็นต้น

อักษรไทยน้อย อักษรไทยข่อย

๑. พยัญชนะเต็ม ๒๗ ตัว

พยัญชนะเต็ม ๒๗ ตัว											
ภ	ก	อ	ข	ค	ค	ง	ง	จ	จ	ฉ	ช
ฎ	ช	ด	ด	ต	ต	ฏ	ถ	ท	ท	น	น
บ	บ	ป	ป	ผ	ผ	ฝ	ฝ	พ	พ	ฟ	ฟ
ม	ม	ย	ย	ร	ร	ล	ล	ว	ว	ศ	ส
ท	ท	ฮ	ฮ	ธ	ธ						

๒. สระ ๒๖ ตัว

สระ ๒๖ ตัว												
อะ	อา	อิ	อิ	อี	อี	อุ	อุ	เอ	แอ	โอะ	โอ	เออะ
อะ	อา	อิ	อิ	อี	อี	อุ	อุ	เอ	แอ	โอะ	โอ	เออะ
อ๋	อิวะ	อิ้ว	เอ็วะ	เอ็ว	เอ็อะ	เอ็อ	เอ็ะ	เอ็	อ็	ไอ	อำ	เอ้า
ออ	อัวะ	อิว	เอ็ยะ	เอ็ย	เอ็อะ	เอ็อ	เอ็ะ	เอ็	ออย	ไอ	อำ	เอ้า

๓. การผสมพยัญชนะ

การผสมพยัญชนะ												
ภะ	ภาก	ภัก	ภัก	ภัก	ภัก	ภุก	ภุก	ภะ	ภะ	ภะ	ภะ	ภะ
กะ	กาก	กัก	กัก	กัก	กัก	กุก	กุก	เก	แก	โกะ	โก	เกะ
ภัก	ภักวะ	ภักว	ภักวะ	ภักว	ภักวะ	ภักอ	ภักวะ	ภัก	ภัก	ภัก	ภัก	
กอ	กัวะ	กิว	เก็ยะ	เก็ย	เก็อะ	เก็อ	เก็ะ	เกอ	กอย	ไก	กำ	

ตัวเลข										
๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐	
๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	

๔. พยัญชนะที่มีอักษรนำหรือควบล้ำ

ที่	พยัญชนะ ผสม	ไม่มี ตัวสะกด	สะกดด้วย ง	สะกดด้วย น	สะกดด้วย ม	สะกดด้วย ย	สะกดด้วย ว
๑.	ทง หง	ทกา หงา	ทງา หงาง	ทงา หงาน	ทงา หงาม	ทงาย หงาย	ทงาว หงาว
๒.	ทฆ หน	ทกา หนา	ทงา หนาง	ทงา หนาน	ทงา หนาม	ทงาย หนาย	ทงาว หนาว
๓.	ทฆ หม	ทกา หมา	ทงา หมาง	ทงา หมาน	ทงา หمام	ทงาย หมาย	ทงาว หมาว
๔.	ทฎ หย	ทกา หยา	ทงา หยาง	ทงา หยาน	ทงา หยาม	ทงาย หยาย	ทงาว หยว
๕.	ทฐ หล	ทกา หลา	ทงา หลาง	ทงา หลาน	ทงา หลาม	ทงาย หลาย	ทงาว หลาว
๖.	ทฐ หร ทธ	ทกา หรา	ทงา หราง	ทงา หราน	ทงา หราม	ทงาย หราย	ทงาว หราว
๗.	ทฐ หว	ทกา หวา	ทงา หวาง	ทงา หวาน	ทงา หวาม	ทงาย หวาย	ทงาว หวาว

หมายเหตุ ในช่องที่ ๖ หร นั้น ในภาษาไทยน้อยจะใช้ร่วมกันกับ หล เช่น หรือ ในภาษาไทยเขียนเป็น หลี่ ฐึ เป็นต้น

ส่วนตัว ฝ อย เป็นพยัญชนะควบล้ำในตัวเดียวกัน เป็นตัวสำเร็จรูป แทน อย ในภาษาไทย เช่น ฝ่า ฝ่าฝอย ฝ่าฝ่าง ฝ่าฝาย ฝ่าฝาย

๕. การประกอบพยัญชนะกับสระ

การประกอบพยัญชนะกับสระเหมือนกับภาษาไทยทุกประการ มีแตกต่างบ้างเล็กน้อย ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งของภาษาไทยกลาง กับภาษาไทยน้อยคือ ไทยน้อยเน้นเขียนตามเสียง ส่วนภาษาไทยเขียนตามศัพท์ เพราะพยัญชนะจำกัดไม่อาจจะเขียนให้ครบตามภาษาบาลีและสันสกฤตได้ จึงรักษารูปแบบศัพท์เดิมเอาไว้ เช่น พระพุทธเจ้า เขียน เป็น พระพุตตะเจ้า พระพุทธศาสนา เขียน เป็น พระพุตตะสาณะตมา เป็นต้น ต่อไปนี้คือตัวอย่างของการประกอบพยัญชนะและสระ

ที่	สระ	ประกอบพยัญชนะ	มีตัว ง สะกด	มีตัว น สะกด	มีตัว ม สะกด
๑.	อะ อะ	กะ กะ	กั๊ กั๊	กั๊น กั๊น	กั๊ม กั๊ม
๒.	อา อา	กา กา	กัจ กัจ	กัจน กัจน	กัจม กัจม
๓.	อิ อิ	กิ กิ	กัจ กัจ	กัจน กัจน	กัจม กัจม
๔.	อี อี	กิ กิ	กัจ กัจ	กัจน กัจน	กัจม กัจม
๕.	อิ อี	กิ กิ	กัจ กัจ	กัจน กัจน	กัจม กัจม

ທີ່	ສຣະ	ປະກອບພັດທະນະ	ມີຕົວ ງ ສະກດ	ມີຕົວ ນ ສະກດ	ມີຕົວ ມ ສະກດ
໖.	ອີ ອື	ກີ ກື	ກິງ ກື່ງ	ກິນ ກື່ນ	ກິມ ກື່ມ
໗.	ອຸ ອູ	ກຸ ກູ	ກຸງ ກູ່ງ	ກຸນ ກູ່ນ	ກຸມ ກູ່ມ
໘.	ອູ ອູ	ກູ ກູ	ກູງ ກູ່ງ	ກູນ ກູ່ນ	ກູມ ກູ່ມ
໙.	ເອ ເອ	ເກ ເກ	ເກັງ ເກັ່ງ	ເກັ່ນ ເກັ່ນ	ເກັ່ມ ເກັ່ມ
໑໐.	ເອ ເອ	ເກ ເກ	ເກງ ເກ່ງ	ເກນ ເກ່ນ	ເກມ ເກ່ມ
໑໑.	ແອ ແອ	ແກ ແກ	ແກັງ ແກັ່ງ	ແກັ່ນ ແກັ່ນ	ແກັ່ມ ແກັ່ມ
໑໒.	ແອ ແອ	ແກ ແກ	ແກງ ແກ່ງ	ແກນ ແກ່ນ	ແກມ ແກ່ມ
໑໓.	ໂອ ໂອ	ໂກ ໂກ			
໑໔.	ໂອ ໂອ	ໂກ ໂກ	ໂກງ ໂກ່ງ	ໂກນ ໂກ່ນ	ໂກມ ໂກ່ມ
໑໕.	ເອ ເອ	ເກ ເກ			
໑໖.	ອໍ ອອ	ກໍ ກອ	ກອງ ກອ່ງ	ກອນ ກອ່ນ	ກອມ ກອ່ມ
໑໗.	ອົ ອັ	ກົ ກື			
໑໘.	ອົ ອັ	ກົ ກື	ກວງ ກວ່ງ	ກວນ ກວ່ນ	ກວມ ກວ່ມ
໑໙.	ເອີ ເອີ	ເກີ ເກີ			
໒໐.	ເອີ ເອີ	ເກີ ເກີ	ກຽງ ເກຶ່ງ	ກຽນ ເກຶ່ນ	ກຽມ ເກຶ່ມ
໒໑.	ເອີ ເອີ	ເກີ ເກີ			
໒໒.	ເອີ ເອີ	ເກີ ເກີ	ເກືອງ ເກື່ງ	ເກືອນ ເກື່ນ	ເກືອມ ເກື່ມ
໒໓.	ເອີ ເອີ	ເກີ ເກີ			
໒໔.	ເອີ ເອີ	ເກີ ເກີ	ເກັງ ເກັ່ງ	ເກັ່ນ ເກັ່ນ	ເກັ່ມ ເກັ່ມ
໒໕.	ອື ອື	ກື ກື			
໒໖.	ໂອ ໂອ	ໂກ ໂກ			
໒໗.	ໂອ ໂອ	ໂກ ໂກ			
໒໘.	ເອີ ເອີ	ເກີ ເກີ			
໒໙.	ອໍ ອອ	ກໍ ກອ			

๖. การรวบรวมศัพท์ภาษาไทยหล่ม

๑. สัมภาษณ์ นายธานี โนรีเวช^{๓๙} ข้าราชการบำนาญ ได้รวบรวมภาษาไทยหล่ม ทั้ง คำนามและกิริยา ในตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ดังนี้ (นำมาแสดงมาสังเขป)

อักษรไทยน้อย (ไทยขี้)	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ภิก	กก (น)	แรก, ต้น, โคนต้น (เช่น กกโพธิ์)
ภิกคอ	กกคอ (น)	ต้นคอ
ภิกเปลือย	กกเปลือย (น)	ต้นตะแบก
ภิกทู	กกทู (น)	โคนหู, ใต้หู
กั้ม	กั้ม (น)	กั้มส่วนล่างของลำตัว (ตะโพก)
กรวย	กวย (ก)	ส่าย, แกว่ง (เช่น กวยเปล)
ก้อ	ก้อ (ก)	ม้วน (เช่น ก้อด้าย = ม้วนด้าย)
กອງ	กอง (ก)	คิดทบทวน (เช่น กองเบ็งให้ดี = คิดดูให้ดี)
ก่อง	ก่อง (ก)	ทำให้โค้งลง (เช่น ก่องหาลงมา = ดึงกิ่งไม้ลงมา)
กອງปี่ซุม	กອງประชุม (ก)	ที่ประชุม (น่าจะเป็นคำใหม่)
กອງฟอน	กອງฟอน (น)	ที่เผาศพ
กะต่า	กะต่า (น)	กระเช้า, ตะกร้า
กะตาด กะจาด	กะตาด, กะจาด (น)	ตะแกรงสานด้วยไม้ไผ่
กะตึก อกะตึกแป	กะตึก, ขี้กะตึกแป (น)	พยาธิตัวแบน
กะทอ	กะทอ (น)	ภาชนะสานด้วยไม้ไผ่
กะบอง อใต้	กะบอง, ขี้ใต้ (น)	ใต้ใช้จุดไฟ
กะป้อม อกะป้อม	กะป้อม, ขี้กะป้อม (น)	กิ่งก่า (ป้อมก่า ก็เรียก)
กะโปะ	กะโปะ (น)	กะลามะพร้าว
กะโพก	กะโพก (น)	ประทัด
กั้มแก้ว	กั้มแก้ว (น)	ตุ๊กแก
กิดอง	กิดอง (ก)	แต่งงาน

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายธานี โนรีเวช, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๓.

อักษรไทยน้อย (ไทยขี้)	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
กิด	กิด (ก)	สกัดกั้น, กั้น, ขวาง
กิก ปากกิก	กีก, ปากกีก (ว)	เป็นไข
เก็ง อีเก็ง	เก็ง, อีเก็ง (น)	พระจันทร์
เกิน	เกิน (น)	พะอง (ใช้ปีนต้นไม้ ลักษณะเป็นไม้ไผ่ลำเดียวตัดแขนงให้สั้นพอใช้เท้าเหยียบขึ้นได้นำไปพาดกับต้นไม้แทนบันได)
เกี้ยว	เกี้ยว (น)	เคียว = เครื่องมือใช้เกี่ยวข้าว, เกาะติด
แก แจ	แก, แจ (น)	มุ่ม
โก่ง	โก่ง (ก)	ทำให้งอ, โค้ง (เช่นหลังโก่ง)
กะด้อกะเดี้ย	กะด้อกะเดี้ย (ว)	อะไรกันนักหนา
กำน	กำน (ว)	กลายเป็นปล้อง (เช่น ฐกำนบ้อง = ฐที่มีลายเป็นปล้อง)

๒. สัมภาษณ์ นายล้ำ จันทวงศ์^{๔๐} ข้าราชการบำนาญ ได้จัดบันทึกภาษาไทยหล่ม ทั้งคำนามและกิริยา ในตำบลนาเกาะ อำเภอหล่มเก่า ดังนี้ (นำมาแสดงมาสังเขป)

อักษรไทยน้อย (ไทยขี้)	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
กะ	กะ	วัดระยะ
กะตีก	กะตีก	พยาธิตัวดีด
กะโป๊ะ	กะโป๊ะ	กะลามะพร้าว
กะทอ	กะทอ	ตระกร้า
ก้องผม	ก้องผม	ที่คาดผม
แก	แก	มุ่ม
กะตาด	กะตาด	ตะแกรงสานด้วยไม้ไผ่
เกิบ	เกิบ	รองเท้า

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายล้ำ จันทวงศ์, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ททำฮัด	ทำฮัด	ตอนแรก
ทักฮาว	กักฮ่าว	อาหาร
ทัก	กัก	เผา เช่น กักปลา, เครื่องทอผ้า
ทักท	กัก	แรกเริ่ม, ตระกูล
ทักฮ้อม	กักฮ้อม	ล้น เช่น นิทานก้อม = เรื่องสั้น
ทักฮอย	กักฮอย	อาหารประเภทเนื้อสุกๆ ดิบๆ
ทักฮึง	กักฮึง	หัวโหล่
ทักฮัก	กักฮัก	ตุ๊กแก
ทักฮ้อม	กักฮ้อม	คนหลังค่อม, แอบหลบหนี, เตี้ย
ทักฮิม	กักฮิม	บันไดขึ้นต้นไม้
ทักฮวย	กักฮวย	ทั่วถึง, ดูให้ทั่ว
ทักฮอย	กักฮอย	ตัวเรา
ทักฮอย	กักฮอย	ตัวเรา
ทักฮวย	กักฮวย	อาหารมือเช้า
ทักฮวย	กักฮวย	อาหารมือเย็น
ทักฮวย	กักฮวย	อาหารมือกลางวัน
ทักฮวย	กักฮวย	พิน
ทักฮวย	กักฮวย	ควบคุมอาหาร

๓. สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์^{๔๑} ข้าราชการครูชำนาญฯ ได้จัดบันทึกภาษาไทยหล่ม ทั้งคำนามและกิริยา ในตำบลดปากช่อง อำเภอหล่มสัก ดังนี้ (นำมาแสดงมาสังเขป)

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ทักฮอย	กักฮอย	กักฮอย
ทักฮอย	กักฮอย	สะโพกแอ่อน

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์, ข้าราชการชำนาญฯ, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ทวมท้อทวมทาง	ทวมท้อทวมทาง	คล่อมท้อ ไม้รื้อที่ต่ำที่สูง
ท้อจแอน	ท้อจแอน	ท่าไลแอน
ท้อท้อมกันผีน	ท้อท้อมกันผีน	ท่างร้อมกันผีน
ท้อจ้อจ้อจ้อจ้อม	ท้อจ้อจ้อจ้อจ้อม	ไร้เตียงสา
ท่างเดิ่น	ท่างเดิ่น	กลางสนาม
ท้อด้อท้อเดื้อ	ท้อด้อท้อเดื้อ	มันเป็นอะไรที่เกินความพอดี
ท้อต่ำ	ท้อต่ำ	ตะกร้า
ท้อตามส่าง	ท้อตามส่าง	ช่างคุณซี หรือ ช่างเขาเถอะ
ท้อป้อท	ท้อป้อท	ตะเกียงน้ำมันก๊าส
ท้อจกั่ม	ท้อจกั่ม	ทับกัน
ท้อย้อจ	ท้อย้อจ	ท้อย้อจที่พูด
ท้อจ้อ	ท้อจ้อ	สั้น
ท้อดอง	ท้อดอง	ไปงานแต่ง
ท้อในดอง	ท้อในดอง	กินแต่กับ
ท้อโปม	ท้อโปม	กินกับมากเกิน
ท้อมเออ	ท้อมเออ	ข่มขืนเอาทำเมีย
ท้อจกั่ม	ท้อจกั่ม	สมดุลงัน
ท้อมไม้ไผ่	ท้อมไม้ไผ่	พะองใช้สำหรับปีนขึ้นที่สูง
ท้อมสั้นท้อจ	ท้อมสั้นท้อจ	รองเท้าสั้นสูง
ท้อจท้อม	ท้อจท้อม	ให้อาหารสุกร
ท้อจท้อ	ท้อจท้อ	ซีหลัง
ท้อมดี	ท้อมดี	อยู่ได้โดยไม่คับอกคับใจ

สรุปการส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่น เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไป จากสังคมไทยในความจริงด้วยตัวการจะอนุรักษ์ภาษาถิ่นไว้ จะต้องรณรงค์ ส่งเสริมในทุกรูปแบบ ให้มีการใช้ภาษาถิ่น ภายในท้องถิ่นของตน เริ่มจากบ้าน ภายในบ้านควรใช้ภาษาถิ่น เมื่อเด็กมาโรงเรียนก็ต้องให้ใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารระหว่างกัน ในขณะที่เรียนจะใช้ภาษากลางที่เป็นภาษาทางการ เด็กรุ่นใหม่จะกล้าที่จะแสดงออกในการใช้ภาษาถิ่น อีกทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ ภายในท้องถิ่นก็จะเป็นตัวช่วยที่ดีในการอนุรักษ์ภาษา เช่น การกบอวยเวียง เวียงตามป้าย การจัดประชุมในหมู่บ้าน สามารถทำได้ด้วยการใช้ภาษาท้องถิ่น ทำให้เกิดความเคยชิน เป็นการรณรงค์ได้อีกทางหนึ่ง

ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น หรือภาษาไทยถิ่น ซึ่งเป็นภาษาประจำท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุดก็คงต้องเป็นเจ้าของภาษาหรือคนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งเป็นเจ้าของภาษา และมีความเกี่ยวข้องสืบเนื่องด้านภาษามาโยงบรรพบุรุษผู้สืบเชื้อสายมาโดยตรง อันจะเป็นผู้ที่ซึมซับวัฒนธรรม ดังกล่าวมาตั้งแต่เกิด ได้เห็นความสำคัญและความคงอยู่ของภาษาท้องถิ่นมานานจนสามารถรู้ได้ถึงความคงอยู่ และสามารถอนุรักษ์ได้โดยมายากนัก ซึ่งสามารถทำได้ โดยการสืบทอดต่อ ๆ กันไปตามสายเลือด

หน่วยงานของรัฐ, โรงเรียน, องค์กรท้องถิ่น ควรมีส่วนร่วม การอนุรักษ์พื้นที่ภาษาถิ่นอยู่ในแผนงานด้วย มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้น เพื่อให้ชุมชนตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทยถิ่น

วิธีทำให้วัยรุ่นในปัจจุบัน ไม่อายที่จะพูดภาษาถิ่น ควรเริ่มจากครอบครัว ต้องปลูกฝังในความรักภาษาถิ่นของตน ให้มีความภาคภูมิใจในถิ่นเกิด ในภาษาซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ปัจจุบันวัยรุ่นไม่ค่อยนิยมใช้ภาษาถิ่นสื่อสารกันกับบุคคลภายนอก เนื่องจากเคอะเขิน เกรงว่าจะโดนดูถูกว่าไม่ใช่คนในเมือง จึงใช้ภาษากลางที่เป็นภาษาราชการกันเป็นส่วนใหญ่ หรือไม่ก็เกรงว่าอีกฝ่ายไม่เข้าใจ ภาษาถิ่นของตน การจะรณรงค์ให้วัยรุ่นไม่อายที่จะพูดภาษาถิ่นตนเองนั้น ต้องเริ่มจากการที่สร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมทางด้านภาษาของถิ่นตนเอง เมื่อวัยรุ่นมีความภาคภูมิใจในภาษาตนแล้ว การพูดหรือสื่อสารออกไปก็จะง่ายขึ้น

บทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม (วัดและชุมชน) เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น และเมื่อเห็นคนอื่นพูดภาษาถิ่น

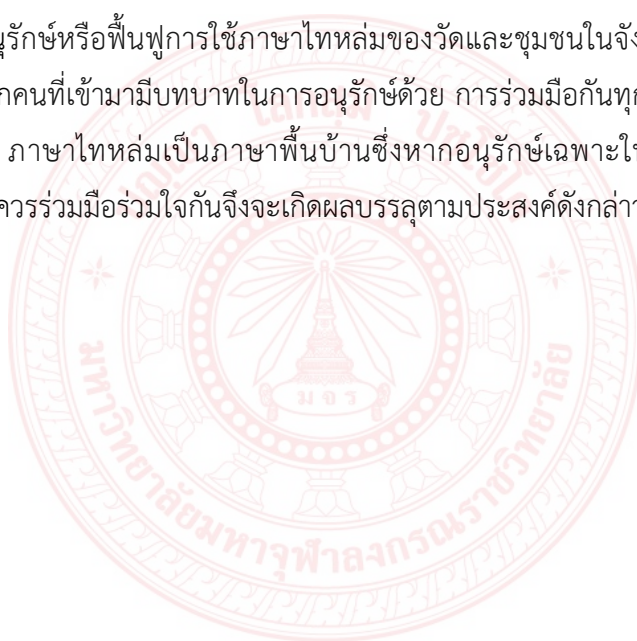
วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคมท้องถิ่น ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย การอนุรักษ์ และฟื้นฟูจึงจะทำได้อย่างมีระบบ การจะฟื้นฟูให้คนท้องถิ่นใช้ภาษาถิ่นได้อย่างถูกต้อง ยังจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลานในการพูดภาษาถิ่นนั้น ต้องเริ่มจากคนในครอบครัว คนในชุมชน หากมีคนจากพื้นที่อื่นเข้ามาในท้องถิ่น ก็ควรพูดภาษาถิ่นเพื่อชักนำให้เข้ามาใช้ภาษาภายใน

ท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง แต่ในการจะให้คนอื่นพูดภาษาถิ่นได้อย่างถูกต้องนั้น อาจจะต้องมีสื่ออย่างอื่นเข้ามาช่วยด้วย เช่น เทคโนโลยี สื่อการสอนนอกระบบ

ปัญหาและอุปสรรค ของการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนนั้น ขึ้นอยู่กับค่านิยม ความเกรงใจเป็นส่วนตัวในการใช้ภาษาถิ่น อาจเกิดเพราะเกรงว่าคนอื่นไม่เข้าใจในความหมายของภาษา หรือเกรงว่าตนจะแปลกใจจากคนอื่นที่ใช้ภาษากลาง เกรงว่าจะโดนดูถูกว่าเป็นคนบ้านนอก จึงเป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ในเด็กรุ่นใหม่ ดังนั้น การปลูกฝังค่านิยมในภาษาถิ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญมากที่จะต้องทำให้ลูกหลาน ภูมิใจในเสียงของภาษาของตนก่อน

ข้อเสนอแนะ

การจะอนุรักษ์หรือฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ควรต้องใช้ความจริงใจจากคนที่เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ด้วย การร่วมมือกันทุกฝ่ายของสังคมจะทำให้การปฏิบัติง่ายขึ้น ภาษาไทยถิ่นเป็นภาษาพื้นบ้านซึ่งหากอนุรักษ์เฉพาะในท้องถิ่น สักวันก็จะหายไปตามกาลเวลา ควรร่วมมือร่วมใจกันจึงจะเกิดผลบรรลุตามประสงค์ดังกล่าวได้

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการอนุรักษ์โบราณสถานพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วม และอนุรักษ์โบราณสถานพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการอนุรักษ์โบราณสถานพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ และ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งเน้นกระบวนการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มชาวไทยถิ่น ตำบลตาลเดี่ยว ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ๒) กลุ่มชาวไทยถิ่น ตำบลบ้านดู่ ตำบลบ้านหวาย ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก และ ๓) ชาวไทยถิ่น ตำบลวังบาล ตำบลนาเกาะ อำเภอหล่มเก่า เพื่อให้เห็นประวัติความเป็นมาภาษาไทยถิ่น รวบรวมและจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยถิ่น และส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาภาษาไทยถิ่น จังหวัดเพชรบูรณ์

จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี เพราะประกอบด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ มีภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ระบบสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ เมืองหล่มสักนี้แต่เดิมอาจมีสถานะเป็น “เมืองสองฝ่ายฟ้า” คือ มีความสัมพันธ์และส่งผลให้ทั้งราชสำนักเวียงจันทน์และราชสำนักสยาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลักจากที่เวียงจันทน์ตกเป็นประเทศราชของสยามในสมัยธนบุรี เมืองหล่มสักอาจจะอยู่ภายใต้การควบคุมของเมืองเพชรบูรณ์ซึ่งเป็นเมืองใหญ่เมืองหนึ่งของสยามที่ควบคุมบ้านเมืองและ

เส้นทางการค้าในระหว่างลุ่มแม่น้ำป่าสักกับลุ่มแม่น้ำโขง และราชสำนักสยามก็รับรู้และเข้าใจว่า เมืองหล่มสักนั้นเป็นเมืองที่อยู่ในอาณาจักรสยาม ทั้งที่ชาวเมืองนั้นเป็นชาวลาวล้านช้างทั้งสิ้น และในเอกสารจดหมายเหตุสมัยรัชกาลที่ ๓ บางชิ้นเรียกชาวเมืองหล่มสักว่า “ลาวหล่มสัก” หรือ “ลาวหล่ม”^{๔๒} ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ของฝ่ายสยามว่า ชาวเมืองหล่มสักนั้นเป็นชาวลาว “ลาวพุงขาว” ที่แตกต่างจากชาวเมืองเพชรบูรณ์และเมืองใกล้เคียงในหัวเมืองฝ่ายเหนือ

ทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์แบ่งได้เป็น ๗ กลุ่มที่แตกต่างกัน ได้แก่กลุ่มภาษาถิ่นไทยกลาง กลุ่มภาษาถิ่นไทยอีสาน กลุ่มภาษาถิ่นไทยหล่ม กลุ่มภาษาลาว กลุ่มภาษาจีน กลุ่มภาษาชาวนน หรือ ญวนกูรและภาษากลุ่มชาวเขมร ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความเป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นลักษณะของแต่ละชุมชน คำว่า “ไทหล่ม” มีความหมายว่า กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณอำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า เป็นกลุ่มคนที่อยู่ในวิถีชีวิตวัฒนธรรมลาว ถ้าจะเรียกว่า “คนลาว” ก็ไม่ผิด คำว่า “ไทหล่ม” ไม่ได้หมายถึงเชื้อชาติ ลาว-ไทย-เขมร แต่มีความหมายถึงกลุ่มผู้คนที่มิถุนมิถุนอยู่ในเมืองหล่ม คำว่า “ไท” ในความหมายดั้งเดิมภาษาหล่มนั้นหมายความว่า “คน” เช่น เมื่อเราอยากจะทำอะไรเขาเหล่านั้นเป็นคนถิ่นไหน ขอใช้คำถามเป็นภาษาหล่มว่า “เจ้าเป็นไทบ้านใด” (คุณเป็นคนบ้านไหน) อาจจะมีคำตอบว่า “ซ้อยเป็นไทบ้านเหนือ” (ฉันเป็นคนบ้านเหนือ) เป็นต้น ดังนั้น คำว่า “ไทหล่ม” จึงหมายความว่า “คนหล่ม” นั้นเอง ตามข้อสันนิษฐานของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ไทหล่มนั้น เพลงลาวพุงขาว เช่นเดียวกับขวามณทลอุดร ซึ่งนิยมสักลายสีคำเนื้อห้าวเข่า แต่ไม่ถึงพุงเหมือนชาวล้านนา เสียงเรียกต่างกันไปว่า “ลาวพุงดำ” สำเนียงภาษา ไทหล่มจะเรียกตนเองว่าเป็น คนลาว มีวัฒนธรรมลาวที่ชัดเจนมากทางด้านภาษาพูด บริเวณเมืองหล่มเก่าและเมืองหล่มสักนั้น มีการรวมตัวกันของวัฒนธรรมลาวที่หนาแน่นและหลากหลาย แต่ที่สำคัญนั้นมีอยู่ ๒ ตระกูล คือ ตระกูลลาวหลวงพระบาง และตระกูลลาวเวียงจันทน์ ถ้าจะแยกแยะลาวทั้งสองตระกูลนี้ ต่างกันด้านสำเนียงการพูดเท่านั้น นอกนั้นก็เหมือนกันเกือบทั้งหมด ภาษาลาวสำเนียงหลวงพระบาง คือสำเนียงที่ใช้พูดกันมากบริเวณจังหวัดเลย หรือที่เรียกกันว่า “ภาษาไทเลย” สอนสำเนียงเวียงจันทน์นั้นก็เป็อีกสำเนียงหนึ่งที่ใช้พูดกันบริเวณจังหวัดหนองคาย อุดรธานี ขอนแก่น ชัยภูมิ และอื่นๆ ในเมืองหล่มบริเวณที่พูดภาษาสำเนียงหลวงพระบาง ได้แก่ ในอำเภอหล่มเก่าบ้านนาข่า บ้านหินกลิ้ง บ้านตาดกลอย เป็นต้น ในอำเภอหล่มสัก ได้แก่ บ้านน้ำก้อ บ้านบุงยาง เป็นต้น

^{๔๒} จดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๓ เล่มที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สหประชาพานิช, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖.

ส่วนสำเนียงเวียงจันทน์ ในอำเภอหล่มเก่า ได้แก่ บ้านนาแซง บ้านพรวน เป็นต้น ในอำเภอหล่มสัก ได้แก่ บ้านฝายนาแซง บ้านตัว บ้านหวาย บ้านโสก เป็นต้น

๕.๑.๒ เพื่อรวบรวมและจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยลุ่ม จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการศึกษาพบว่า

๑. ความหมายของพจนานุกรม

พจนานุกรม (Dictionary) จัดเป็นหนังสืออ้างอิงประเภทหนึ่ง ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๕๓} ได้ให้ความหมายของคำว่า “พจนานุกรม” ไว้ว่า เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้าความหมายของคำเรียงตามลำดับตัวอักษร นอกจากนี้ Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged^{๕๔} ให้ความหมายไว้ว่า “พจนานุกรม” เป็นหนังสืออ้างอิงที่รวบรวมคำ จัดเรียงคำตามลำดับตัวอักษร และให้ข้อมูลเกี่ยวกับ รูปศัพท์หรือการสะกดคำ การอ่านออกเสียง ชนิดของคำ ประวัติที่มาของคำ ความหมายของคำและการใช้คำ อาจเป็นพจนานุกรมภาษาเดียว พจนานุกรมสองภาษา พจนานุกรมเฉพาะวิชา ศัพท์บัญญัติเฉพาะสาขาวิชา พจนานุกรมภาษาสัญลักษณ์ หรือ พจนานุกรมซึ่งรวบรวมคำที่ใช้ในการประพันธ์ของนักเขียน

๒. ประเภทของพจนานุกรม

การแบ่งประเภทของพจนานุกรม สามารถแบ่งได้หลายลักษณะ ได้แก่ การแบ่งตามภาษา การแบ่งตามขนาด การแบ่งตามของเขตเนื้อหา การแบ่งตามประเภทของงบประมาณในการจัดทำ และการแบ่งตามวัยของผู้ใช้

๑. การแบ่งประเภทพจนานุกรมตาม มี ๓ ประเภท คือ

๑.๑ พจนานุกรมภาษาเดียว (Monolingual Dictionary)

๑.๒ พจนานุกรมสองภาษา (Bilingual Dictionary)

๑.๓ พจนานุกรมหลายภาษา (Multilingual Dictionary หรือ Polyglot Dictionary)

๒. การแบ่งประเภทของพจนานุกรมตามขนาด แบ่งได้ ๕ ขนาด คือ

๒.๑ พจนานุกรมฉบับสมบูรณ์ (Unabridge Dictionary)

^{๕๓} พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๕๗๐.

^{๕๔} Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged, (1976), p. 627.

๒.๒ พจนานุกรมขนาดใหญ่ (Semi-Unabridged Dictionary)

๒.๓ พจนานุกรมฉบับย่อ (Abridge Dictionary)

๒.๔ พจนานุกรมฉบับกระเป๋ (Pocket Dictionary)

๒.๕ พจนานุกรมฉบับจีว (Vest Dictionary)

๓. การแบ่งประเภทของพจนานุกรมตามขอบเขตเนื้อหา แบ่งได้ ๓ ประเภท คือ

๓.๑ พจนานุกรมภาษาทั่วไป (General Language Dictionary)

๓.๒ พจนานุกรมเสริมภาษา (Supplementary Language Dictionary)

๓.๓ พจนานุกรมเฉพาะด้าน หรือ พจนานุกรมเฉพาะวิชา (Restricted Dictionary)

๓. ประโยชน์ของพจนานุกรม

พจนานุกรมแต่ละเล่มอาจจะมี ความแตกต่างกันทางด้านลักษณะประเภท และวัตถุประสงค์ในการจัดทำ เช่น ลักษณะของข้อมูลที่น่าเสนอขนาดกลุ่มผู้ใช้ขอบเขตเนื้อหา เป็นต้น แต่ประโยชน์โดยทั่วไปซึ่งพจนานุกรมทุกประเภทต้องมี คือ

๑. เป็นเครื่องมือที่ใช้ตอบข้อเท็จจริงอย่างรวดเร็ว (Quick-Reference Tool)

๒. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาษา (Language Recorder)

๓. ใช้เป็นมาตรฐานในการใช้ภาษา (Language Standard)

๔. ใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาด้านภาษา (Aid to Language Study)

๔. พจนานุกรมเฉพาะวิชา

พจนานุกรมเฉพาะวิชา (Subject Dictionary) คือหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับคำในสาขาวิชาเฉพาะด้าน (Specialized Subject Fields) เฉพาะอาชีพ (Specialized Occupations) หรือเฉพาะวิชาชีพ (Specialized Professions) จัดเป็นประเภทหนึ่งของพจนานุกรมแบ่งตามขอบเขตเนื้อหา ลักษณะของพจนานุกรมเฉพาะวิชาที่แตกต่างจากพจนานุกรมทั่วไป คือ

๑. พจนานุกรม เฉพาะวิชา มุ่งรวบรวมเฉพาะคำศัพท์ในสาขาวิชาเฉพาะคำนาม (Noun) มากกว่าคำกริยา (Verb) คำกริยาวิเศษณ์ (Adverb) หรือคำวิเศษณ์ (Adjective) นอกจากนี้พจนานุกรมเฉพาะวิชาส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลด้านไวยากรณ์ (Grammatical Information) น้อยมาก ข้อมูลเหล่านี้ได้แก่ คำปัจจัย (Suffix) คำบุพบท (Preposition) คำสันธาน (Conjunction) และ ชนิดของคำ (Part of Speech) ส่วนข้อมูลอื่นๆ ทางภาษาเช่นรากศัพท์หรือประวัติที่มาของคำ จะพบได้น้อยมากในพจนานุกรมประเภทนี้เช่นเดียวกัน ส่วนชื่อเฉพาะต่างๆ ก็อาจพบได้บ้างในพจนานุกรมบางสาขาวิชา เช่น ชื่อธาตุ ในพจนานุกรมเคมี เป็นต้น

๒. ลักษณะการให้นิยามศัพท์หรือคำจำกัดความ (Definitions) พจนานุกรมเฉพาะวิชา จะให้คำนิยามศัพท์เฉพาะในความหมายที่ใช้กันสำหรับคำศัพท์ทางวิชาการในสาขาวิชาเฉพาะเท่านั้น เพื่อให้ทราบว่าคำศัพท์นั้นใช้กันในความหมายเช่นใดมากกว่าที่จะอธิบายความหมายทั่วไปของ คำศัพท์ อย่างไรก็ตามมีพจนานุกรมเฉพาะวิชาจำนวนมากที่ให้นิยามศัพท์โดยละเอียดแบบพจนานุกรม สารานุกรม (Encyclopedic Dictionary) ซึ่งหมายความว่า มีการให้ทั้งข้อมูลพื้นฐานในเรื่องที่เป็น เนื้อหาเกี่ยวกับคำศัพท์แบบสารานุกรม และให้นิยามความหมายของคำศัพท์แบบพจนานุกรมไป พร้อมๆ กัน

๓. พจนานุกรมเฉพาะวิชาที่เป็นพจนานุกรม ๒ ภาษา มักจะให้ศัพท์เทียบ (Equivalent Word) คือคำศัพท์ในอีกภาษาหนึ่งที่มีความหมายเดียวกันกับศัพท์หลัก (Headword) ซึ่งอาจเป็นคำศัพท์ที่นักวิชาการกำหนดขึ้นใช้กันเองในวงการ หรือเป็นศัพท์บัญญัติ ที่ได้กำหนดให้ใช้เป็นมาตรฐานตามประกาศของราชบัณฑิตยสถานโดยไม่มีนิยามศัพท์ หรือมีทั้งศัพท์เทียบและนิยาม ศัพท์ด้วย พจนานุกรมเฉพาะวิชา แบ่งประเภทตามระดับความยากง่ายได้ ๒ ระดับ ได้แก่

๑) พจนานุกรมเฉพาะวิชาระดับผู้อ่านทั่วไป (Layman) คัดเลือกเฉพาะศัพท์ วิชาการที่เป็นพื้นฐานของสาขาวิชานั้นมาลงรายการ ใช้คำอธิบายอย่างง่าย และให้รายละเอียดไม่มาก และไม่ลึกซึ้งเกินไปสำหรับผู้่านที่ไม่ใช่นักวิชาการก็สามารถอ่านเข้าใจได้ อีกระดับหนึ่งคือ

๒) พจนานุกรมเฉพาะวิชาสำหรับนักวิชาการ (Scholar) ซึ่งมีศัพท์วิชาการมากขึ้น และให้คำอธิบายด้วยศัพท์และภาษาวิชาการที่เป็นศัพท์เฉพาะสาขา เข้าใจได้ดีเฉพาะนักวิชาการด้วยกันเองเท่านั้น นอกจากนี้ พจนานุกรมเฉพาะวิชายังแบ่งได้ตามภาษาและตามขนาด เช่น พจนานุกรม ทั่วไป

สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, ผศ.ดร.^{๔๕} ภาษาซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือ เครื่องหมายที่สามารถสื่อความหมายให้คนในกลุ่มหรือคนในชาติเข้าใจกันได้ อันอาจรวมถึงการ กระทำใด ๆ หรือสัญญาใด ๆ ที่ทำให้คนในกลุ่มหรือต่างกลุ่ม สามารถเข้าใจกันได้ ภาษาของชาวเมือง หล่มสัก สำเนียงของภาษาหล่มสักนั้นอาจจะจำแนกออกได้ ๒ สำเนียง คือ

๑. สำเนียงหลวงพระบาง เป็นสำเนียงที่ผู้คนส่วนมากใช้กันผู้คนที่ใช้สำเนียงนี้ส่วนมากจะ เป็นผู้คนในอำเภอหล่มเก่า ส่วนในหล่มสักนั้นก็คงเป็นผู้คนที่มาจากเมืองหล่มเก่าในคราวที่ย้ายเมือง นั้นเอง

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๓.

๓. การผสมพยัญชนะ

การผสมพยัญชนะ												
ภะ	ภา	ภิ	ภึ	ภึ	ภึ	ภุ	ภู	ภะ	ภเ	ภโ	ภเ	ภเ
กะ	กา	กิ	กี	อึ	กึ	กู	กู	เก	แก	โกะ	โก	เกะ
ภ	ภัวะ	ภัว	ภึวะ	ภึว	ภือะ	ภือ	ภือ	ภเ	ภเ	ภเ	ภเ	
กอ	กัวะ	กัว	เกียะ	เกีย	เกือะ	เกือ	เกอะ	เกอ	กอย	ไก	ก่า	

การผสมพยัญชนะ										
๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐	
๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	

๔. พยัญชนะที่มีอักษรนำหรือควบกล้ำ

ที่	พยัญชนะผสม	ไม่มีตัวสะกด	สะกดด้วย ง	สะกดด้วย น	สะกดด้วย ม	กะกดด้วย ย	สะกดด้วย ว
๑.	ทง หง	ทงา หงา	ทงา หงา	ทงา หงา	ทงา หงา	ทงาย หงาย	ทงาว หงาว
๒.	ทน หน	ทนา หนา	ทนา หนา	ทนา หนา	ทนา หนา	ทนาย หนาย	ทนาว หนาว
๓.	ทม หม	ทมา หมา	ทมา หมา	ทมา หมา	ทมา หมา	ทมาย หมาย	ทมาว หมาว
๔.	ทห หย	ทหา หยา	ทหา หยา	ทหา หยา	ทหา หยา	ทหาย หาย	ทหาว หหาว
๕.	ทล หล	ทลา หลา	ทลา หลา	ทลา หลา	ทลา หลา	ทลาย หลาย	ทลาว หลาว
๖.	ทห หร ทธ	ทหา หรา	ทหา หรา	ทหา หรา	ทหา หรา	ทหาย หราย	ทหาว หหาว
๗.	ทว หว	ทวา หวา	ทวา หวา	ทวา หวา	ทวา หวา	ทวาย หวาย	ทวา ว

หมายเหตุ ในช่องที่ ๖ หร นั้น ในภาษาไทยน้อยจะใช้ร่วมกันกับ หล เช่น หรือ ในภาษาไทยเขียนเป็น หลี ห เป็นต้น

ส่วนตัว ฉ อย เป็นพยัญชนะควบกล้ำในตัวเดียวกัน เป็นตัวสำเร็จรูป แทน อย ในภาษาไทย เช่น ฉา อย่า ฉ อยู่ ฉ่าง อย่าง ฉาก ฉาก

๕. การประกอบพยัญชนะกับสระ

การประกอบพยัญชนะกับสระเหมือนกับภาษาไทยทุกประการ มีแตกต่างบ้างเล็กน้อย ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งของภาษาไทยกลาง กับภาษาไทยน้อยคือ ไทยน้อยเน้นเขียนตามเสียง ส่วนภาษาไทยเขียนตามศัพท์ เพราะพยัญชนะจำกัดไม่อาจจะเขียนให้ครบตามภาษาบาลีและสันสกฤตได้ จึงรักษารูปแบบศัพท์เดิมเอาไว้ เช่น พระพุทธเจ้า เขียน เป็น พระพุฒทะเจ้า พระพุทธศาสนา เขียน เป็น พระพุฒทะสาตสาตมา เป็นต้น ต่อไปนี้คือตัวอย่างของการประกอบพยัญชนะและสระ

๖. การรวบรวมศัพท์ภาษาไทยหล่ม

๑. สัมภาษณ์ นายธานี โนรีเวช^{๕๖} ข้าราชการบำนาญ ได้รวบรวมภาษาไทยหล่ม ทั้ง คำนามและกิริยา ในตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ดังนี้ (นำมาแสดงมาสังเขป)

อักษรไทยน้อย (ไทยขั)	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ภิก	กก (น)	แรก, ต้น, โคนต้น (เช่น กกโพธิ์)
ภิกคอ	กกคอ (น)	ต้นคอ
ภิกเปลือย	กกเปลือย (น)	ต้นตะแบก
ภิกทู	กกทู (น)	โคนทู, ใต้ทู
ภัน	กััน (น)	กัันส่วนล่างของลำตัว (ตะโพก)
ภวย	กวย (ก)	สาย, แกว่ง (เช่น กวยเปล)
ภ้อ	ก้อ (ก)	ม้วน (เช่น ก้อด้าย = ม้วนด้าย)
ภอย	กอง (ก)	คิดทบทวน (เช่น กองเบ็งให้ดี = คิดดูให้ดี)
ภ้อย	ก่อง (ก)	ทำให้โค้งลง (เช่น ก่องหาลงมา = ดึงกิ่งไม้ลงมา)
ภอยประชุม	กองประชุม (ก)	ที่ประชุม (น่าจะเป็นคำใหม่)
ภอยพอม	กองพอม (น)	ที่เผาศพ
ภะต่ำ	กะต่ำ (น)	กระเช้า, ตะกร้า
ภะตาด ภะจาด	กะตาด, กะจาด (น)	ตะแกรงสานด้วยไม้ไผ่
ภะตีก อภะตีกแป	กะตีก, ขี้กะตีกแป (น)	พยาธิตัวแบน

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายธานี โนรีเวช, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๓.

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
กะทอ	กะทอ (น)	ภาชนะสานด้วยไม้ไผ่
กะบอง ๑ใต้	กะบอง, ขี้ใต้ (น)	ใต้ใช้จุดไฟ
กะป้อม ๑กะป้อม	กะป้อม, ขี้กะป้อม (น)	กิ่งก่า (ป้อมก่า ก็เรียก)
กะโปะ	กะโปะ (น)	กะลามะพร้าว
กะโพก	กะโพก (น)	ประทัด

๒. สัมภาษณ์ นายล้ำ จันทวงศ์^{๔๗} ข้าราชการบำนาญ ได้จัดบันทึกภาษาไทยหล่ม ทั้งคำนามและกิริยา ในตำบลนาเกาะ อำเภอหล่มเก่า ดังนี้ (นำมาแสดงมาสังเขป)

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
กะทอ	กะทอ	ตระกร้า
ก้องผม	ก้องผม	ที่คาดผม
แก	แก	มูม
กะตาด	กะตาด	ตะแกรงสานด้วยไม้ไผ่
เก็บ	เก็บ	รองเท้า
ทำฮิด	ทำฮิด	ตอนแรก
ก้อฮาว	ก้อฮาว	อาหาร
กึ	กึ	เผา เช่น กึปลา, เครื่องทอผ้า
กิก	กิก	แรกเริ่ม, ตระกูล
ก้อม	ก้อม	ล้น เช่น นิทานก้อม = เรื่องสั้น
ก้อย	ก้อย	อาหารประเภทเนื้อสุกๆ ดิบๆ
เก็ยง	เก็ยง	หัวโหล่
ก้อแก	ก้อแก	ตึกแก
ก้อม	ก้อม	คนหลังค่อม, แอบหลบหนี, เตี้ย
เกิน	เกิน	บันไดขึ้นต้นไม้

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายล้ำ จันทวงศ์, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
อวย	ช่วย	ทั่วถึง, ทั่วให้ทั่ว
ออบ	ซ้อย	ตัวเรา
อะบ้อย	ชนะน้อย	ตัวเรา
อวยกาย	ข้าวกาย	อาหารมือเช้า
อวยแวง	ข้าวแลง	อาหารมือเย็น
อวยสวอย	ข้าวสวอย	อาหารมือกลางวัน
แวย	แซ้ว	ฟัน
อวยล่า	ขล่ำ	ควบคุมอาหาร

๓. สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์^{๔๔} ข้าราชการครูชำนาญ ได้จัดบันทึกภาษา
ไทยหล่ม ทั้งคำนามและกิริยา ในตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก ดังนี้ (นำมาแสดงมาสังเขป)

อักษรไทยน้อย ไทยบุรี	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
กั๊นอรั้ง	กั๊นซี้ถั่ง	กั๊นจ้ำเข้า
กั๊นอแวง	กั๊นซี้แวง	สะโพกแอ่อน
ทวมท้อทวมทวง	ทวมท้อทวมทวง	คล่อมหัว ไม้รู้ที่ต่ำที่สูง
ท้อจแวน	ท้อจแวน	กำไลแขน
ท้อจกั๊นฝึบ	ท้อจกั๊นฝึบ	กางร่มกั๊นฝึบ
ท้อจจู้จกั๊นทวม	ท้อจจู้จกั๊นทวม	ไร่เดียวสา
ท้อจเด้น	ท้อจเด้น	กลางสนาม
ท้อจด้อท้อเด้น	ท้อจด้อท้อเด้น	มันเป็นอะไรที่เกินความพอดี
ท้อจต่ำ	ท้อจต่ำ	ตะกร้า
ท้อจตามสว่าง	ท้อจตามสว่าง	ช่างคุณซี หรือ ช่างเขาเถอะ
ท้อจป้อก	ท้อจป้อก	ตะเกียงน้ำมันก๊าส
ท้อจกั๊น	ท้อจกั๊น	ทับกัน

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์, ข้าราชการชำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

อักษรไทยน้อย ไทยวัง	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ภำยัງจว	กำยังหว่า	ก็อย่างทีพุด
ภักักัด	กิกี้กิดี้	สั้น
ภินดอจ	กินดอง	ไปงานแต่ง
ภินไมดอก	กินในดอก	กินแต่กับ
ภินโปม	กินโปม	กินกับมากเกิน
ภมเออา	กุมเออา	ข่มขืนเออาทำเมีย
ภังภัง	เก็งกัน	สมดุลงัน
ภังไมไผ่	เกินไม้ไผ่	พะองใช้สำหรับปีนขึ้นที่สูง
ภังสั้นหยัง	เกินสั้นหยัง	รองเท้าสั้นสูง
ภังชมู	เกี่ยหมู	ให้อาหารสุกร
ภังชู้	เกี่ยหลัง	ชี้หลัง
แหม่นดี	แแก่นดี	อยู่ได้โดยไม่คับอกคับใจ

๕.๑.๓ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษา ไทยหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

ในการดำเนินการศึกษาครั้งนี้ พบว่า จากการสัมภาษณ์ พระครูปริยัติพัชรกิจ^{๔๙} ให้ความเห็นว่า การส่งเสริมอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่ม เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย ภาษาถิ่น เป็นภาษาที่ใช้พูดคุยติดต่อสื่อสารความหมายให้เข้าใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะวัฒนธรรมในด้านภาษาท้องถิ่นวัฒนธรรมพฤติกรรมต่าง ๆ ถูกรักรักษาไว้จนครบถ้วน การป้องกันไม่ให้วัฒนธรรมภาษาท้องถิ่นสูญหายไปต้องมีหน่วยงานหรือองค์กรมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู สืบสาร รักษา และต่อยอด กันอย่างจริงจัง พระครูถาวรพัชรกิจ (เสาแก้ว)^{๕๐} ให้ทัศนะว่าการส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่มเพื่อไม่ให้สูญหายเราจะต้องบอกถึงความสำคัญของภาษาไทยหล่มให้แก่คนในพื้นที่ได้เข้าใจคุณค่าภาษาของตนเอง ตลอดจนเอกลักษณ์ของภาษาไทยหล่ม ให้เขาเหล่านั้นได้รับทราบ และภาคภูมิใจการที่เราได้เป็นไทยหล่ม พระสมุห์ไพโรศาล ภทฺทมุนี^{๕๑} กล่าวว่า

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติพัชรกิจ, เจ้าอาวาสวัดศรีฐาน, เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูถาวรพัชรกิจ (เสาแก้ว), เจ้าอาวาสวัดโฆษา, เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระสมุห์ไพโรศาล ภทฺทมุนี, เจ้าอาวาสวัดท่ากกแก, เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๓.

ส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยล้ม การใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารในชีวิตประจำวันเป็น การอนุรักษ์โดยตรง ที่สำคัญต้องพยายามใช้ภาษาถิ่น ในการเผยแพร่สื่อสารบ่อย ๆ ออกช่องทางต่าง ๆ เช่น การแสดงธรรมการบรรยาย ก็จะต้องเน้นการใช้ภาษาถิ่นเป็นสำคัญ ส่วนภาษาอักษรนั้น ต้องเน้น ให้ทุกคนเห็นความสำคัญบ่อย ๆ ว่าเป็นอักษรของบรรพชน ที่จารึกประวัติศาสตร์ของเราจารึกมรดก ทางภูมิปัญญา เป็นสิ่งที่เราต้องควรช่วยกันรักษา นางขันแก้ว แก่นชา^{๕๒} ในการส่งเสริมการอนุรักษ์ และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยล้ม เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทยช่วยกันรณรงค์ ให้เห็นว่า ภาษาไทยล้ม เป็นสิ่งที่สวยงามเป็นมรดกทางวัฒนธรรม และมีความกล้าที่จะพูดภาษาถิ่น

นางพีรจิตร เหมือนรักษา^{๕๓} ให้ความคิดเห็นว่าการส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟู การใช้ภาษาไทยล้ม เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย จะต้องมีการรณรงค์ ส่งเสริมในทุก รูปแบบ ให้มีการใช้ภาษาถิ่น ภายในท้องถิ่นของตน เริ่มจากบ้าน ภายในบ้านควรใช้ภาษาถิ่น เมื่อเด็ก ๆ มาโรงเรียนก็ต้องให้ใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารระหว่างกัน ในขณะที่เรียนจะใช้ภาษากลางที่เป็นภาษา ทางการ นางจุมมาลี แก่นชา^{๕๔} ให้ความคิดเห็นว่าส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุด ในการอนุรักษ์และ ฟื้นฟูภาษาถิ่น คือ ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้สูงอายุ ครู เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนในท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ของวัฒนธรรมทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด นางพยุหะศิลป์ เสมาทอง^{๕๕} กล่าวว่าในการส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยล้ม เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย โดยการชี้แจงให้คนท้องถิ่นรู้ความสำคัญของภาษาของ ตนเองให้สื่อสาร โดยใช้ภาษาถิ่นให้มากที่สุด เช่น ภายในครอบครัวต้องสอนให้เด็กพูดภาษาถิ่นของ ตนเอง ควบคู่กับภาษากลางที่ใช้ในโรงเรียน ในโรงเรียนนอกเหนือเวลาเรียนควรส่งเสริมให้เด็กได้พูด และรู้ความหมายของคำต่าง ๆ โดยจัดรายการเสียงตามสายหรือ จัดชุมนุม, ชมรมรักภาษาถิ่น และ การใช้ภาษาถิ่นที่ถูกต้อง นางนารีรัตน์ คำภา^{๕๖} การอนุรักษ์การใช้ภาษาโดยให้ส่งเสริมให้โรงเรียน ผู้สูงอายุใช้ภาษาไทยล้มในการเรียนการสอน สนับสนุนให้ปู่ ย่า ตา ยาย พูดภาษาถิ่นกับลูกหลาน ปลูกฝังให้เด็กมีความกล้าที่จะแสดงออกในการพูดภาษาถิ่น บรรจภาษาถิ่นเข้าไปในระบบการเรียน

^{๕๒} สัมภาษณ์ นางขันแก้ว แก่นชา, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางพีรจิตร เหมือนรักษา, อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางจุมมาลี แก่นชา, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางพยุหะศิลป์ เสมาทอง, ครูชำนาญการพิเศษ, เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นางนารีรัตน์ คำภา, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

การสอนของแต่ละโรงเรียน นางมัทนา แสงบัว^{๕๗} การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่ม เพื่อไม่ให้ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย ต้องได้รับการร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย และมีความต่อเนื่องที่สำคัญคือ องค์กรท้องถิ่น ชุมชน โรงเรียน ครูมีโอกาสมากกว่าคนอื่นในการปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาถิ่น (ไทหล่ม) เริ่มตั้งแต่ ครูประถม และต่อเนื่องถึงมัธยมกำหนดรายวิชาท้องถิ่นศึกษาและภาษาถิ่นอยู่ในการเรียนการสอน และหน่วยงานของรัฐ, โรงเรียน, องค์กรท้องถิ่น ควรมีหัวข้อ การอนุรักษ์พื้นที่ภาษาถิ่นอยู่ในแผนงานด้วย มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้น เพื่อให้ชุมชนตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทหล่ม นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์^{๕๘} การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่ม ๑) ส่งเสริมสนับสนุนให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองสอนภาษาถิ่นควบคู่กับการสอนภาษาไทย (กลาง) ๒) ปลูกฝังค่านิยม และความสำคัญของมรดกทางภาษา ให้กับคนในท้องถิ่น ๓) นำเสนอภาษาถิ่นทางสื่อต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ เพจ สถานีวิทยุ ฯลฯ ๔) กำหนดเป็นหลักสูตร รายวิชา เลือกรหรือเพิ่มเติม ในสถานศึกษา หรือโรงเรียน นายทองเลื่อน บุตรงาม^{๕๙} การส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่ม ๑) จะต้องทำการรวบรวม คำหรือ ภาษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ นำมารวบรวมไว้ ๒) ต้องนำภาษาไทหล่มให้สถานศึกษาได้นำไปจัดทำหลักสูตรภาษาไทยถิ่นไทหล่ม เพื่อเยาวชนจะศึกษา ๓) เผยแพร่ไปตามสื่อต่าง ๆ ได้เฉพาะสื่อท้องถิ่น ๔) ให้มีกิจกรรมการแข่งขันการใช้ภาษาไทหล่ม

จากการสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษา ไทหล่มของวัดและชุมชน ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งควรประกอบด้วย ๑. หน่วยงานราชการ มีวัฒนธรรมจังหวัด อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน ๒. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ๓. วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนของหมู่บ้านแม่แต่สมัยก่อนการเรียนหนังสือ

๕.๒ อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์กลุ่มไทหล่มทั้ง ๓ กลุ่มในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งอภิปรายผลได้ดังนี้

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางมัทนา แสงบัว, ครูชำนาญการพิเศษ, เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายทองเลื่อน บุตรงาม, ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุ ต.บ้านดัว, เมื่อวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๓.

๕.๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาภาษาไทยลุ่ม จังหวัดเพชรบูรณ์

วัฒนธรรมทางภาษาจากการ สัมภาษณ์ นายสมบูรณ์ กันหา^{๖๐} อักษรไทยน้อย หรือไทน้อย คืออักษรไทยชนิดหนึ่ง ที่ใช้เขียนในภาคอีสาน และสปป.ลาว แต่ในสปป.ลาว ได้พัฒนาต่อจนเรียกว่า อักษรลาวในปัจจุบัน อักษรไทยน้อยเหมือนอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท แห่งอาณาจักรสุโขทัยมาก มีที่แตกต่างกันเฉพาะตัว ถ เท่านั้น นั้น นักปราชญ์ไทยจึงถือว่าอักษรไทยน้อยพัฒนามาจากอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท แต่นักปราชญ์ลาว เช่น อาจารย์มหาสีลา วีรวงศ์ กล่าวว่า อักษรไทยน้อยพัฒนามาจากอักษรนิครนธ์ของอินเดีย จากนั้นค่อยคลี่คลายมาเป็นอักษรปัลลวะ และพัฒนามาเป็นอักษรไทยน้อยตามลำดับ

การรู้จักอักษรไทยน้อยนี้จะทำให้เราสามารถอ่านใบลานและคัมภีร์โบราณของภาคอีสานได้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการรักษาภูมิปัญญา ศาสนาและวัฒนธรรมของภาคอีสานอีกด้วย รูปสัณฐานอักษรไทยน้อย เรื่องรูปพรรณสัณฐานตัวอักษรนั้นเป็นเรื่องที่จะบอกได้ยากมากเพราะในสมัยก่อนไม่มีแท่นพิมพ์บังคับตัวอักษรไว้ จึงต้องอาศัยการการศึกษาค้นคว้าตามเอกสารใบลาน หรือแผ่นจารึกที่นักปราชญ์รุ่นก่อนๆ ท่านได้จารหรือเขียนเอาไว้ เอกสารใบลานที่ข้าพเจ้าผู้เรียบเรียงหนังสือนี้คือใบลานหนังสือผูกมีอายุประมาณ ๑๒๐ ปี นับจากปีที่ผู้จารได้ลงบันทึกไว้ในหนังสือผูก

ดังนั้นในเรื่องการเขียนตัวอักษรเพื่อนำมาให้ศึกษานั้น จะนำออกมาจากใบลานทั้งหมด และจะเขียนไว้ให้เหมือนที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งในข้อนี้ก็คงมีปัญหาเหมือนกับอักษรธรรมดั่งที่กล่าวแล้ว ในเรื่องอักษรธรรม บางท่านอาจจะจารด้วยลายมือสวย บางท่านอาจจะจารด้วยความเร็วซึ่งอาจทำให้ตัวอักษรผิดเพี้ยนกันบ้างเป็นของธรรมดา แต่มีสำคัญก็คือพยายามเขียนให้เหมือนหนังสือผูกก็เป็นอันใช้ได้

รูปลักษณะตัวพยัญชนะนั้นก็เหมือนกับพยัญชนะไทยอยู่บ้าง ส่วนรูปลักษณะของสระนั้นเหมือนในอักษรธรรม ซึ่งก็มีบางตัวที่เหมือนสระภาษาไทย ที่เน้นที่สุด การเขียนเป็นตัวเป็นคนธรรมดา ไม่เขียนให้กลมมนเหมือนอักษรธรรม จะเขียนไว้เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาตามแบบที่พบในเอกสารใบลานทั่วๆ ไป ดังนี้

พยัญชนะอักษรไทยน้อย ตามปรกติแล้วอักษรไทยน้อยถือว่าเป็นอักษรอีกชนิดหนึ่งที่นักปราชญ์รุ่นก่อนนิยมเขียนหรือจารกัน ในหนังสือวิชาการบางแห่งถือว่าอักษรไทยน้อยใช้จารเกี่ยวกับทางคติโลก ส่วนอักษรธรรมใช้จารเกี่ยวกับเรื่องคติธรรม อักษรไทยน้อยเป็นภาษาราชการ

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายสมบูรณ์ กันหา, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๓.

อักษรธรรมเป็นอักษรสูงประจำพระพุทธศาสนา ปรกติแล้วในการจารนั้น นักปราชญ์ท่านจะสะกดอักษรตามสำเนียงพื้นบ้าน มีพยัญชนะสระใช้ไม่มากคล้ายกับการจารอักษรธรรม

๕.๒.๒ เพื่อรวบรวมและจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยลุ่ม จังหวัดเพชรบูรณ์

ความหมายของพจนานุกรม พจนานุกรม (Dictionary) จัดเป็นหนังสืออ้างอิงประเภทหนึ่ง ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “พจนานุกรม” ไว้ว่า เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้าความหมายของคำเรียงตามลำดับตัวอักษร นอกจากนี้ Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged ให้ความหมายไว้ว่า “พจนานุกรม” เป็นหนังสืออ้างอิงที่รวบรวมคำ จัดเรียงคำตามลำดับตัวอักษร และให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปศัพท์หรือการสะกดคำ การอ่านออกเสียง ชนิดของคำ ประวัติที่มาของคำ ความหมายของคำและการใช้คำ อาจเป็นพจนานุกรมภาษาเดียว พจนานุกรมสองภาษา พจนานุกรมเฉพาะวิชา ศัพท์บัญญัติเฉพาะสาขาวิชา พจนานุกรมภาษาสัญลักษณ์ หรือ พจนานุกรมซึ่งรวบรวมคำที่ใช้ในการประพันธ์ของนักเขียน

ประเภทของพจนานุกรม การแบ่งประเภทของพจนานุกรม สามารถแบ่งได้หลายลักษณะ ได้แก่ การแบ่งตามภาษา การแบ่งตามขนาด การแบ่งตามขอบเขตเนื้อหา การแบ่งตามประเภทของงบประมาณในการจัดทำ และการแบ่งตามวัยของผู้ใช้

ประโยชน์ของพจนานุกรม แต่ละเล่มอาจจะมี ความแตกต่างกันทางด้านลักษณะประเภท และวัตถุประสงค์ในการจัดทำ เช่น ลักษณะของข้อมูลที่นำเสนอ ขนาด กลุ่มผู้ใช้ขอบเขตเนื้อหา เป็นต้น แต่ประโยชน์โดยทั่วไปซึ่งพจนานุกรมทุกประเภทต้องมี คือ ๑. เป็นเครื่องมือที่ใช้ตอบข้อเท็จจริงอย่างรวดเร็ว (Quick-Reference Tool) ๒. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาษา (Language Recorder) ๓. ใช้เป็นมาตรฐานในการใช้ภาษา (Language Standard) ๔. ใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาด้านภาษา (Aid to Language Study)

สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร.^{๖๑} ภาษาซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายที่สามารถสื่อความหมายให้คนในกลุ่มหรือคนในชาติเข้าใจกันได้ อันอาจรวมถึงการกระทำใด ๆ หรือสัญญาใด ๆ ที่ทำให้คนในกลุ่มหรือต่างกลุ่ม สามารถเข้าใจกันได้ ภาษาของชาวเมืองหล่มสัก สำเนียงของภาษาหล่มสักนั้นอาจจะจำแนกออกได้ ๒ สำเนียง คือ

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๓.

๑. สำเนียงหลวงพระบาง เป็นสำเนียงที่ผู้คนส่วนมากใช้กัน ผู้คนที่ใช้สำเนียงนี้ส่วนมากจะเป็นผู้คนในอำเภอหล่มเก่า ส่วนในหล่มสักนั้นก็คงเป็นผู้คนที่มาจากเมืองหล่มเก่าในคราวที่ย้ายเมืองนั่นเอง

๒. สำเนียงเวียงจันทน์ เป็นสำเนียงที่ผู้คนแถบ ต.บ้านดิว ต.บ้านหวาย ต.ห้วยไร่ ต.บ้านโสก ฯลฯ ใช้พูดเสียงเนียงนี้เป็นสำเนียงดั้งเดิมของชาวหล่มสัก สันนิษฐานว่าคงจะเป็นชาวเวียงจันทน์อพยพมาก่อนหน้าการสร้างเมืองขึ้นมาใหม่

๕.๒.๓ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษา ไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

การส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่ม เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทยในความจริงด้วยตัวการจะอนุรักษ์ภาษาถิ่นไว้ จะต้องรณรงค์ ส่งเสริมในทุกรูปแบบ ให้มีการใช้ภาษาถิ่น ภายในท้องถิ่นของตน เริ่มจากบ้าน ภายในบ้านควรใช้ภาษาถิ่น เมื่อเด็กมาโรงเรียนก็ต้องให้ใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารระหว่างกัน ในขณะที่เรียนจะใช้ภาษากลางที่เป็นภาษาทางการ เด็กรุ่นใหม่จะกล้าที่จะแสดงออกในการใช้ภาษาถิ่น อีกทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ ภายในท้องถิ่นก็จะเป็นตัวช่วยที่ดีในการอนุรักษ์ภาษา เช่น การกวางายเวียง เวียงตามป้าย การจัดประชุมในหมู่บ้าน สามารถทำได้ด้วยการใช้ภาษาท้องถิ่น ทำให้เกิดความเคยชิน เป็นการรณรงค์ได้อีกทางหนึ่ง

ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น หรือภาษาไทหล่มซึ่งเป็นภาษาประจำท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุดก็จะต้องเป็นเจ้าของภาษาหรือคนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งเป็นเจ้าของภาษา และมีความเกี่ยวข้องสืบเนื่องด้านภาษามาโยงบรรพบุรุษผู้สืบเชื้อสายมาโดยตรง อันจะเป็นผู้ที่ซึมซับวัฒนธรรม ดังกล่าวมาตั้งแต่เกิด ได้เห็นความสำคัญและความคงอยู่ของภาษาท้องถิ่นมานานจนสามารถรู้ได้ถึงความคงอยู่ และสามารถอนุรักษ์ได้โดยมายากนัก ซึ่งสามารถทำได้โดยการสืบทอดต่อ ๆ กันไปตามสายเลือด

หน่วยงานของรัฐ, โรงเรียน, องค์กรท้องถิ่น ควรมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ฟื้นฟูที่ภาษาถิ่นอยู่ในแผนงานด้วย มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้น เพื่อให้ชุมชนตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทหล่ม

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติ

บทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม (หน่วยงานราชการ วัดและชุมชน) เพื่อการอนุรักษ์ และฟื้นฟูภาษาถิ่น และเมื่อเห็นคนอื่นพูดภาษาถิ่น วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคมท้องถิ่น ทั้งนี้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือของคนในท้องถิ่น ชุมชนนั้น ๆ ด้วย การอนุรักษ์ และฟื้นฟูจึงจะทำได้ต้องมีระบบ การจะฟื้นฟูให้คนท้องถิ่นใช้ภาษาถิ่นได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางการ ปฏิบัติดังนี้

๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดเป็นนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟู ภาษาไทยลุ่มให้เห็นเป็นรูปธรรม

๒) หน่วยงานภาครัฐหรือส่วนงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างกิจกรรมปลูกจิตสำนึกการส่งเสริม การอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาไทยลุ่ม ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ด้วยหลากหลายกิจกรรม

๓) ควรสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ทุกกลุ่มชนหรือทุกภาคส่วนในอันที่จะหันมาใส่ใจในการรักษา ส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาไทยลุ่ม โดยสร้างความเป็นปึกติวิสัยให้เกิดแก่คนในสังคม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาแบบเจาะลึกการจัดการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาศิลปะผ้าไทยลุ่ม ในจังหวัดเพชรบูรณ์

๒) ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาถิ่นไทยในจังหวัดอื่นๆ ในเขต ภาคเหนือตอนล่างที่ยังไม่ได้ศึกษาให้ครบทุกจังหวัดเพื่อให้ทราบถึงศัพท์และแบ่งเขตภาษาภูมิศาสตร์ คำศัพท์ได้อย่างสมบูรณ์

๓) ควรมีการนำผลการวิจัยภูมิศาสตร์คำศัพท์ที่ทำการศึกษามาแล้วเปรียบเทียบคำศัพท์ ระหว่างภาษาถิ่นในแต่ละจังหวัดให้ได้แนวทางการศึกษา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กัลยา ดิงศภักดิ์, ม.ร.ว. “หน่วยที่ ๑๕ ภาษาและภาษาย่อยในประเทศไทย” ใน เอกสารการสอนชุด
วิชาภาษาไทย ๓ หน่วยที่ ๗-๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิ
ราช, ๒๕๔๕.

กาญจนา คุ้มณะศิริ. ภาษาไทยถิ่น. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศ กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๒๔.

กาญจนา คุ้มณะศิริ. วรรณยุกต์ในภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.

จดหมายเหตุ รัชกาลที่ ๓ เล่มที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล
สหประชาพานิช, ๒๕๓๐.

เจตนา นาควิริยะ. “ศตวรรษที่สี่ในไทย : แง่มุมหนึ่งของวรรณกรรมไทยร่วมสมัย” ทางอันไม่รู้จบของ
วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: เทียนวรรณ, ๒๕๓๐.

ชลิดา รินทร์พรหม. ระบบหน่วยเสียงในภาษาไทยถิ่นโคราช. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๒๐.

ดิเรกชัย มหัทธนะสิน. การศึกษากลุ่มประโยคในความเรียงภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.

ดุขฎิพร ชำนิโรตศานต์. อนุพากย์ในภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒.

ธีรวัฒน์ แสนคำ. เมืองเพชรบูรณ์และเมืองหล่มสักหล่มสักกับศึกเจ้าอนุวงศ์. เพชรบูรณ์: ไทยมีเดีย,
๒๕๕๖.

ธีระพันธ์ ล.ทองคำ. วิจัยภาคสนามทางภาษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนา
พานิช, ๒๕๒๓.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๒๕.

พระยาอนุমানราชธน. นิรุกติศาสตร์ ภาค ๑.

พระสมุห์ไพศาล ภัทรมุณี. เว้าพื้นเมืองหล่ม เล่าเรื่องประวัติศาสตร์บ้านเมืองและอัตลักษณ์ของไท
หล่ม. ๒๕๕๖.

พิศศรี แจ้งไพโร. หน่วยเสียงภาษาแพร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

ภัททิรา นวลปลอด. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถานโบราณวัตถุ : กรณีศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนในจังหวัดปราจีนบุรี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๓.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. ภาษาถิ่น. สงขลา: โรงพิมพ์เมืองสงขลา, ๒๕๑๗.

ยุทธนา แซ่เตียว. การวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ : สร้างองค์กรอัจฉริยะ. กรุงเทพฯ: อินโนกราฟฟิกส์, ๒๕๔๗.

ราตรี ธีนวารชร. ลักษณะของคำไวยากรณ์ในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.

เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์, รศ.ดร. ภาษาถิ่นตระกูลไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

ศรีศักร วัลลิโภดม. ลุ่มน้ำน่าน : ประวัติศาสตร์โบราณคดี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๖.

สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. นวัตกรรมจัดการความรู้ โรงเรียนชาวบ้าน กระบวนการพัฒนานักเรียนชาวนาให้พัฒนา. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้, ๒๕๔๘.

สมทรง บุรุษพัฒน์. การศึกษาการกระจายของคำศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๔.

สมทรง บุรุษพัฒน์. ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

สมศักดิ์ ภิญโญธรรมากร. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการความรู้ในองค์กร. กรุงเทพฯ: ศูนย์สารสนเทศ กองแผนงาน, ๒๕๔๘.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: แนวทางศึกษาวิเคราะห์ และวางแผน. ขอนแก่น: คลังน่านวิทยา, ๒๕๓๖.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมและวัฒนธรรมไทย: ลักษณะการเปลี่ยนแปลงและวิทยาการวิจัย. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๓.

สำราญ ท้าวเงิน. การศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์.

สำนักวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๕.

สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์ และคณะ. การจัดการความรู้. กรุงเทพฯ: พลพิมพ์, ๒๕๔๘.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. ภาษาศาสตร์สังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

อรพิมพ์ บุญอาภา. หน่วยเสียงภาษาระยอง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒.

เอกสารนำชมอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ. จัดทำโดย ฝ่ายงานวิชาการ อุทยานประวัติศาสตร์ศรี
เทพ สำนักศิลปากรที่ ๔. ลพบุรี: กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๙.

(๒) วิทยานิพนธ์:

จันทิราพร สุขปรีดี. “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดระยอง จันทบุรีและตราด”.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

จำลอง คำบุญชู. “ภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดลำปาง : การศึกษาคำศัพท์”. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

จิราภรณ์ ธรรมสะโร. “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดปัตตานี”. วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๖.

ดวงใจ เอช. “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช”.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ทัตไฉย อารมณสุข. “การเปรียบเทียบเสียงของคำในภาษาพวนกับภาษาไทยมาตรฐาน”. วิทยานิพนธ์
นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๑.

ประคุณ เทพสกุลรัตน์. “ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดสงขลา”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหา
บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๓๔.

ประภัสสร มลิวัลย์. “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดสระบุรี : การศึกษาโดยใช้ศัพท์”.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๐.

ประภาพรรณ เสนีตันติกุล. “การศึกษาเรื่องศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรม-
ราช และสงขลา”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์.**
บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

พระครูวัชรสุวรรณนารถ ธรรมโชโต (ลูกซุบ). “การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การ
อนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการสนเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”. **วิทยานิพนธ์**
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๘.

มยุรี สุกังคนาช. “การศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์วัดในชุมชนริมคลองอ้อม จังหวัดนนทบุรี”.
วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร,
๒๕๕๔.

ระพีพรรณ ใจภักดี. “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง”.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

วรรณพร ทองมาก. “แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้ โดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์”.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๒๕.

วันทนีย์ พันธชาติ. “ภาษาถิ่นย่อยคำเมือง : การศึกษาศัพท์”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชาภาษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.

วารี วิสกุล. “ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดสุโขทัย : การศึกษาโดยใช้คำศัพท์”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร**
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.

วิจิตร ศรีวิสุทธานนท์. “การจำแนกภาษาไทยโดยใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์ : ภาษาไทยกลุ่มตากใบ”.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๘.

ศิวาภรณ์ รัตนพันธ์. “การศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาและอนุรักษ์วัดใน
กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผน**
เมือง. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

อุทุมพร จุลคีรี. “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชาภาษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๔.

(๓) บทความ/รายงานวิจัย:

จรรยา บุญพันธ์ และวันทนี พันธ์ชาติ. “การศึกษาการกระจายของคำศัพท์ในประเทศไทย : โครงการทดลอง”. **รายงานการวิจัย**. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.

ชลิตา โรจนวัฒนวุฒิ. “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทย ๔ ถิ่น : การศึกษาเชิงจำกัด”. **รายงานการวิจัย**. โครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาท้องถิ่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

ธานินทร์ ไชยเชษฐ์ และคณะ. “โครงการโบราณคดีบนพื้นที่สูงในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่สอง”. **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๐.

สมทรง บุรุษพัฒน์. “การศึกษาการกระจายของคำศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก”. **รายงานการวิจัย**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๔.

อานันท์ กาญจนพันธ์. “แนวความคิดและวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในมิติทางวัฒนธรรม”. **บทความ**. เสนอในการประชุมประจำปีของสมาคมประวัติศาสตร์แห่งประเทศไทย. ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘.

(๔) วารสาร:

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. “มองอนาคต : บทวิเคราะห์วัฒนธรรมของคนอีสาน”. **วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**. (๑ สิงหาคม ๒๕๖๐): ๒๗-๓๒.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. “หลักการวิจัยเชิงคุณภาพกับชุมชนชนชาติพันธุ์”. **วารสารภาษาและวัฒนธรรม**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ ๑๕ เล่มที่ ๒. ๔-๑๓. (๒๕๓๙): ๘.

สุนีย์ บริสุทธิ์. “การส่งเสริมความตระหนักของชุมชนเชียงแสนต่อคุณค่าด้านโบราณสถานเมืองเชียงแสน”. **วารสาร FEU ACADEMIC REVIEW** มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทิร์น. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (ธันวาคม ๒๕๕๑-พฤษภาคม ๒๕๕๒): ๕๗.

(๕) สัมภาษณ์:**๑. นักวิชาการ**

นางพีรจิตร เหมือนรักษา. อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๒ เมษายน ๒๕๖๓.

นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์. ข้าราชการบำนาญ. สัมภาษณ์, ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๒ เมษายน ๒๕๖๓.

สุรีย์รัตน์ หาญคำ, ผศ. ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปาง. สัมภาษณ์, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๓.

๒. ประชาชนชาวบ้าน

นางพยุหะศิลป์ เสมาทอง. ครูชำนาญการพิเศษ. สัมภาษณ์, ๒๑ เมษายน ๒๕๖๓.

นายล้ำ จันทวงศ์. ข้าราชการบำนาญ. สัมภาษณ์, ๑๐ - ๑๑ เมษายน ๒๕๖๓.

นายธานี โนรีเวช, ข้าราชการบำนาญ, สัมภาษณ์, ๑๒ เมษายน ๒๕๖๓.

๓. ผู้นำชุมชน

พระครูปริยัติพัชรกิจ. เจ้าอาวาสวัดศรีฐาน. สัมภาษณ์, ๑๗ เมษายน ๒๕๖๓.

พระครูถาวรพัชรกิจ (เสอแก้ว). เจ้าอาวาสวัดโฆษา เจ้าคณะตำบลห้วยไร่. สัมภาษณ์, ๑๕ เมษายน ๒๕๖๓.

พระสมุห์ไพโรศาล ภัททมนี. เจ้าอาวาสวัดท่ากกแก. สัมภาษณ์, ๑๓ เมษายน ๒๕๖๓.

นางมัทนา แสงบัว. ครูชำนาญการพิเศษ. สัมภาษณ์, ๒๑ เมษายน ๒๕๖๓.

น.ส.มนต์นภา ก้อนดี. ข้าราชการบำนาญ. สัมภาษณ์, ๑๘ เมษายน ๒๕๖๓.

๔. ประชาชนผู้สูงอายุ

นายทองเลื่อน บุตรงาม. ครูใหญ่โรงเรียนสร้างสุขผู้สูงอายุ ต.บ้านดิว. สัมภาษณ์, ๙ เมษายน ๒๕๖๓.

นางชั้นแก้ว แก่นชา. ข้าราชการบำนาญ. สัมภาษณ์, ๑๗ เมษายน ๒๕๖๓.

นางนารีรัตน์ คำภา. สัมภาษณ์, ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

นายสมบุรณ์ กันหา. อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน. สัมภาษณ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๓.

นางจุมมาลี แก่นชา. ข้าราชการบำนาญ. สัมภาษณ์, ๑๕ เมษายน ๒๕๖๓.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (๒๕๔๘), แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ
ไทย พ.ศ. ๒๕๔๖- พ.ศ. ๒๕๕๐. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.cgd.go.th/Library/knowledge/knowledge.htm [๒๖ มกราคม ๒๕๖๒].

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Books:

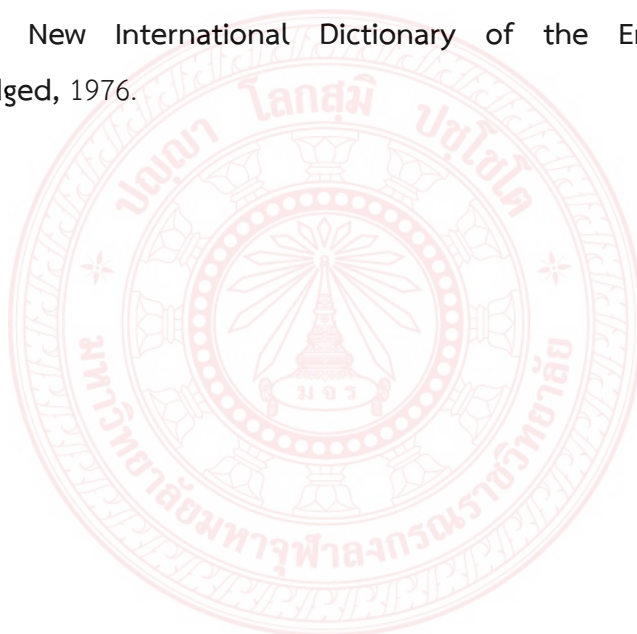
Krauss, Michael. **The World's languages in crisis**. Language, 1992.

Kuraths, Hans. **Studies in Area Linguistics**. Ontario: Fitzbenry & Whiteside Limited, 1972.

Lyons, J. (ed). **New Horizons in Linguistics**. Middlesex: Penguin Books, 1970.

Noam Chomsky. **Syntactic Structures**. Netherlands: 's – Gravenhage, 1957.

Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged, 1976.

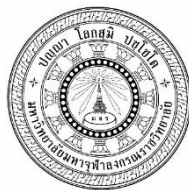

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง “การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์”

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย ตามที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติรับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ และผู้วิจัยใคร่ขอความรู้และข้อมูลจากท่านผู้ปกครองคณะสงฆ์ พระภิกษุ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ในการสำรวจภาษา การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ อันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่แก่วงการวิชาการ องค์กรและประเทศชาติ

๒. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๓. ขอความกรุณาให้ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อมูลทุกข้อมูล ในแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยถือเป็นความลับ

๔. ผลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์นี้จะเป็นข้อมูลการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

๕. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง “การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์”

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ชื่อ/นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....อายุ.....

พรรษา.....วุฒิการศึกษาสายสามัญ.....

วุฒิการศึกษาทางธรรม.....ระยะเวลาการปฏิบัติงาน.....

สถานที่ให้การสัมภาษณ์.....

บ้านเลขที่.....ซอย.....ถนน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

วัน/เดือน/ปี.....

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

คำถามข้อที่ ๑

จะทำการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่น เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....

คำถามข้อที่ ๒

คิดว่าใครที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุด ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

คำถามข้อที่ ๓

มีวิธีอย่างไรให้วัยรุ่นในปัจจุบัน ไม่อายที่จะพูดภาษาถิ่น

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

คำถามข้อที่ ๔

บทบาทและหน้าที่ของคนในสังคม (วัดและชุมชน) เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น และเมื่อเห็นคนอื่นพูดภาษาถิ่น

.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำถามข้อที่ ๕

ปัญหาและอุปสรรค การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

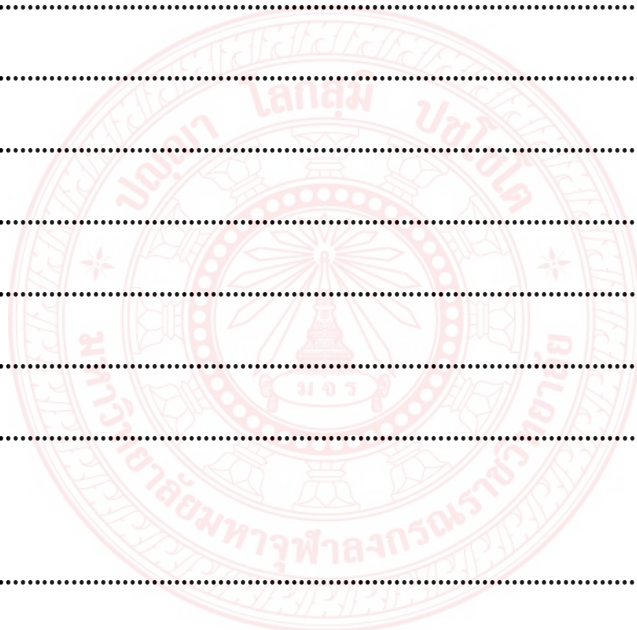
.....

.....

.....

.....

.....

ภาควรรณก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, ผศ.ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง "การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์" ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีการเผยแพร่ต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระปริยัติพัชราภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒

พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, ผศ., ดร.

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูปริยัติพัชรกิจ เจ้าอาวาสวัดศรีฐานปิยาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระปริยัติพัชรการณ,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒

ฉันได้เป็นผู้นำ
กัมภีร์ งานวิจัย
แล้ว
(พระครูปริยัติพัชรการณ)
12 เม.ย. 63

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูถาวรพัชรกิจ เจ้าอาวาสวัดโฆษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีการกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระปริยัติพัชรภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒

อนันต์ วัฒนวิวัฒน์งานวิจัย

(พ.ว. อนันต์ วัฒนวิวัฒน์)

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระสมุห์ไพศาล ภาทุมณี เจ้าอาวาสวัดท่ากกแก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีการกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระปริยัติพิชราภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒

ยี่หัด เปรมยู ไร่ สัจจราชภรณ์
งานวิจัย

(พระสุวัชไพศาล ภาทุมณี)

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางชั้นแก้ว แก่นชา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีการกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปริยัติพิชารกรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๕๒

ฉันคือ พี่อยู่ใกล้สงฆ์
นางช้อย
๙๒
(หมั่นหมัด ๗๖๖๓)

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางพีรจิตร์ เหมือนรักษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีการกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปริยัติพัชรภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๒๙-๔๕๘๒

ยินดีเป็นผู้ให้สัมภาษณ์งานวิจัย.

(นายอังกอร์ เหลืองวิเศษ)

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์
๔๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายสมบูรณ์ กันหา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีการกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปริยัติพิชราภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒

อันดีเป็นบุญใจผู้รับมา
งานวิจัย
นายสมบูรณ์ กันหา

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางจุมมาลี แก่นชา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนใน จังหวัดเพชรบูรณ์” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้ สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่ มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปริยัติพัชราภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒

(นางจุมมาลี แก่นชา)

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางพยุหะศิลป์ เสมาทอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีการกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปริยัติพิชราภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๕๕๘๒

อิมัด/๑๕/๑๕๖๓ มื่อ ๑๕
ทรงสัมพันธภาพที่ดี

(๓๖๓๓๓๓๓๓ ๑๕๖๓๓๓)
๑๕๖๓๓๓๓๓

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางมัทนา แสงบัว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปริยัติพัชราภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒

อนัดให้ตีพิมพ์
ในหนังสือพิมพ์งานวิจัย
สจ. นส
(ท. สจ. นส / ร.จ. นส)
๒/๒๖.๖.๒

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่นเมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายล้ำ จันทวงศ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่นเมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนใน จังหวัดเพชรบูรณ์” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้ สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่ มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปริยัติพัชรภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่นเมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒

อ.ล้ำ, เป็นไปใน สัมภาษณ์
อ.ล้ำ
REC.
(นายล้ำ จันทวงศ์)

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายทองเลื่อน บุตรงาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีการกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปริยัติพิชราภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒

ธนกร กิตติปัญญา

 (นายทองเลื่อน บุตรงาม)

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวมนต์นภา ก้อนดี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีการกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอนุโมทนา มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปริยัติพิชราภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

งามอจฺจ

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๕๕๘๒

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายธานี โนรีเวช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์" ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีการกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปริยัติพัชรการณ,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒

วิภาส วิภาส วิภาส วิภาส วิภาส

 (พระปริยัติพัชรการณ,ดร.)

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาธนกร กิตติปณฺโญ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีการกระทบต่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปริยัติพิชราภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหาธนกร กิตติปณฺโญ

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๕๕๘๒

ณ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๓ ในที่นี้ สัมภาษณ์ ๖๗๑๑๐

C me กิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์

ที่ พิเศษ/๒๕๖๓

วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
๙๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐

๓๐ มีนาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผศ.สุรียรัตน์ หาญคำ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้การเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหารณกร กิตติปัญญา อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” ท่านมีความประสงค์ที่จะสัมภาษณ์ผู้นำในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ดังนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงเพื่อให้งานวิจัยได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อมูลที่ได้จักนำไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะไม่มีผลกระทบท่อท่านแต่ประการใด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระปริยัติพัชรภรณ์,ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

ติดต่อ พระมหารณกร กิตติปัญญา

โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒

ยื่นให้ สัมภาษณ์ประกอบ มร.ที่วิจัยครั้งนี้

A →
Carol, สุรียรัตน์ หาญคำ
+ พจนานวน ๒๕๖๓

ภาคผนวก ค

ประมวลภาพการสัมภาษณ์งานวิจัย

ประมวลภาพการสัมภาษณ์งานวิจัย
เรื่อง “การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์”

พระมหาดาวสยาม วชิรปณฺโญ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น

พระครูปริยัติพัชรกิจ เจ้าอาวาสวัดศรีฐาน

พระครูถาวรพัชรกิจ (เสาแก้ว) เจ้าอาวาสวัดโฆษา, เจ้าคณะตำบลห้วยไร่

พระสมุห์ไพโรศาล ภทรมุณี เจ้าอาวาสวัดท่ากกแก

นายสมบูรณ์ กัณฑ์ ข้าราชการบำนาญ (ผู้บริหารโรงเรียน)

นางจุมมาลี แก่นชา ข้าราชการบำนาญ

น.ส. มนต์นภา ก้อนดี ข้าราชการบำนาญ

นางพีรจิตร์ เหมือนรักษา อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

นางจุมมาลี แก่นชา ข้าราชการบำนาญ

นายทองเลื่อน บุตรงาม ครูใหญ่ ร.ร. ผู้สร้างสุขผู้สูงอายุ ต. บ้านดัว

นางพยุงคลีปี่ เสมาทอง ครูชำนาญการพิเศษ

นางมัทนา แสงบัว ครูชำนาญการพิเศษ

OPPO F11 Pro · ©phramahathana

นายกสิพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์ ข้าราชการบำนาญ

OPPO F11 Pro · ©phramahathana

นายล้ำ จันทวงศ์ ข้าราชการบำนาญ

นายธานี โนรีเวช ข้าราชการบำนาญ

ผศ.สุรีย์รัตน์ หาญคำ ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์การวิจัย
เรื่อง “การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์”

๑. นักวิชาการ

๑. พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
๒. นางพีรจิตร เหมือนรักษา อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
๓. นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์ ข้าราชการบำนาญ
๔. ผศ.สุรียรัตน์ หาญคำ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

๒. ปราชญ์ชาวบ้าน

๑. นางพวงศิลป์ เสมาทอง ครูชำนาญการพิเศษ
๒. นายล้ำ จันทวงศ์ ข้าราชการบำนาญ
๓. นายธานี โนรีเวช ข้าราชการบำนาญ

๓. ผู้นำชุมชน

๑. พระครูปริยัติพัชรกิจ เจ้าอาวาสวัดศรีฐาน
๒. พระครูถาวรพัชรกิจ (เสาแก้ว) เจ้าอาวาสวัดโฆษา, เจ้าคณะตำบลห้วยไร่
๓. พระสมุห์ไพโรศาล ภทรมณี เจ้าอาวาสวัดท่ากกแก
๔. นางมีทนา แสงบัว ครูชำนาญการพิเศษ
๕. น.ส. มนต์นภา ก้อนดี ข้าราชการบำนาญ

๔. ประชาชนผู้สูงอายุ

๑. นายทองเลื่อน บุตรงาม ครูใหญ่ ร.ร. ผู้สร้างสุขผู้สูงอายุ ต.บ้านดิ้ว
๒. นางชั้นแก้ว แก่นชา ข้าราชการบำนาญ
๓. นางนารีรัตน์ คำภา
๔. นายสมบุญ กันทา ข้าราชการบำนาญ (ผู้บริหารโรงเรียน)
๕. นางจุมมาลี แก่นชา ข้าราชการบำนาญ

ภาคผนวก จ

แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

<p>สัญญาเลขที่ ว.๑๙๒/๒๕๖๑</p> <p>ชื่อโครงการ การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์</p> <p>หัวหน้าโครงการ พระมหาธนกร กิตติปัญญา และคณะ</p> <p>คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย</p> <p>วิทยาลัยสงฆ์ฟอซุนผาเมือง เพชรบูรณ์</p> <p>โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒ Email : thanagorn_s@hotmail.com</p>
<p>ความเป็นมาและความสำคัญ</p> <p>การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์” เกิดขึ้นจากความสนใจที่จะศึกษาถึงวัฒนธรรมทางภาษา ซึ่งในปัจจุบันภาษาเหล่านี้ได้สูญหายไปจากสังคมไทยลุ่ม ภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านของคนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยอยู่ในภาวะอันตรายและเสี่ยงต่อการสูญสลาย สภาวะเช่นนี้เป็นภัยคุกคามความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆเป็นปัญหาล้ำทับกับความสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพใน ความสนใจของนักวิทยาศาสตร์ ปัญหาวิกฤตด้านความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรมเป็น ปัญหาระดับโลก ภาษาในโลกกว่า ๖,๐๐๐ ภาษากำลังอยู่ในภาวะวิกฤติ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรอนุรักษ์ภาษาไทยลุ่มไว้เพื่อให้อยู่คู่กับสังคมแบบบ้านที่เมืองน้องเช่นนี้เพื่อให้ลูกหลานได้สืบทอด ศิลปะและวัฒนธรรม ภาษา ของบรรพบุรุษสืบไปตั้งคำถามที่ว่า “อันของกินบ่กินมันกะเนา อันของเก่าบ่เก่ามันกะลี้ม คอยจับคอยก่อยอยกไว้บ่ให้สูญ</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาภาษาไทยลุ่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒. เพื่อรวบรวมและจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยลุ่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ ๓. เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยลุ่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์
<p>ผลการวิจัย</p> <p>ผลการวิจัยพบว่า สำเนียงภาษาไทยลุ่มจะเรียกตนเองว่าเป็น คนลาว มีวัฒนธรรมลาวที่ชัดเจนมากทางด้านภาษาพูด บริเวณเมืองหล่มเก่าและเมืองหล่มสักนั้น มีการรวมตัวกันของวัฒนธรรมลาวที่หนาแน่นและหลากหลาย แต่ที่สำคัญนั้นมีอยู่ ๒ ตระกูล คือ ตระกูลลาวหลวงพระบาง และตระกูลลาวเวียงจันทร์ ถ้าจะแยกแยะลาวทั้งสองตระกูลนี้ ต่างกันด้านสำเนียงการพูดเท่านั้น บริเวณที่พูดภาษาสำเนียงหลวงพระบาง ได้แก่ ในอำเภอลุ่มเก่าบ้านนาซ่า บ้านหินกลิ้ง</p>

บ้านตาดกลอย เป็นต้น ในอำเภอหล่มสัก ได้แก่ บ้านน้ำก้อ บ้านบุงยาง เป็นต้น ส่วนสำเนียง เวียงจันทน์ ในอำเภอหล่มเก่า ได้แก่ บ้านนาแซง บ้านพรวน เป็นต้น ในอำเภอหล่มสัก ได้แก่ บ้านฝายนาแซง บ้านตัว บ้านหวาย บ้านโสก เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้สูงอายุ ของอำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า ได้รวบรวมศัพท์ภาษาไทยหล่ม จำนวน ๑,๖๐๓ ศัพท์ ส่วนสำเนียงการออกเสียงภาษาไทยหล่มของทั้ง ๒ อำเภอ ในบางศัพท์มีความแตกต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกัน เช่นคำว่า “เบ็ด” ใช้ในอำเภอหล่มสัก “เหม็ด” ใช้ในอำเภอหล่มเก่า มีความหมายว่า หมด หรือคำว่า “หัวซี้โค” ใช้ในอำเภอหล่มสัก “หัวสีโค” ใช้ในอำเภอหล่มเก่า มีความหมายว่า ตะไคร้ เป็นต้น

การส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่ม เพื่อไม่ให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทย ในความจริงด้วยตัวการจะอนุรักษ์ภาษาถิ่นไว้ จะต้องรณรงค์ ส่งเสริมในทุกรูปแบบ ให้มีการใช้ภาษาถิ่น ภายในท้องถิ่นของตน เริ่มจากบ้าน ภายในบ้านควรใช้ภาษาถิ่น เมื่อเด็กมาโรงเรียนก็ต้องให้ใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารระหว่างกัน ในขณะที่เรียนจะใช้ภาษากลางที่เป็นภาษาทางการ เด็กรุ่นใหม่จะกล้าที่จะแสดงออกในการใช้ภาษาถิ่น

ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น หรือภาษาไทยหล่มซึ่งเป็นภาษาประจำท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุดก็จะต้องเป็นเจ้าของภาษาหรือคนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งเป็นเจ้าของภาษา และมีความเกี่ยวข้องสืบเนื่องด้านภาษามาโยงบรรพบุรุษผู้สืบเชื้อสายมาโดยตรง อันจะเป็นผู้ที่ซึมซับวัฒนธรรม ดังกล่าวมาตั้งแต่เกิด ได้เห็นความสำคัญและความคงอยู่ของภาษาท้องถิ่นมานานจนสามารถรู้ได้ถึงความคงอยู่ และสามารถอนุรักษ์ได้โดยไมยากนัก ซึ่งสามารถทำได้โดยการสืบทอดต่อ ๆ กันไปตามสายเลือด และหน่วยงานของรัฐ, โรงเรียน, องค์กรท้องถิ่น ควรมีหัวข้อ การอนุรักษ์พื้นที่ภาษาถิ่นอยู่ในแผนงานด้วย มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้น เพื่อให้ชุมชนตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทยหล่ม

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พยุหยาเมือง เพชรบูรณ์ สามารถนำชุดความรู้เกี่ยวกับภาษาไทยหล่ม นำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน โดยมีการพัฒนาหลักสูตรการสอนในวิชาภาษาศาสตร์

๒) อาจารย์ นักวิชาการ นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และครูอาจารย์ตามสถานที่ต่างๆ ให้ความสนใจและนำข้อมูลการวิจัยไปพัฒนากิจกรรมในพื้นที่ของตนเอง

๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น วัฒนธรรมจังหวัด พัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการภาษาไทยหล่ม เพื่อให้เกิด

ประโยชน์แก่ผู้ศึกษาในท้องถิ่นของตนเอง
การประชาสัมพันธ์ ตีพิมพ์บทความวิชาการทางวารสารทางวิชาการ มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทาง อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

การอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์
The Preservation and the Restoration of Using Tai Lom Language in the
Temples and the Communications in Phetchabun Province

พระมหาธนกร กิตติปัญญา/สร้อยศรี*^๑
Phramaha Thanakorn kittipanyo / Soisri

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาภาษาไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ (๒) เพื่อรวบรวมและจัดทำพจนานุกรมภาษาไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ และ (๓) เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษา ไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observations) จากปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้สูงอายุ รวม ๑๗ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลสรุปประมวลเขียนเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า สำเนียงภาษา ไทหล่มจะเรียกตนเองว่าเป็น คนลาว มีวัฒนธรรมลาวที่ชัดเจนมากทางด้านภาษาพูด บริเวณเมืองหล่มเก่าและเมืองหล่มสักนั้น มีการรวมตัวกันของวัฒนธรรมลาวที่หนาแน่นและหลากหลาย แต่ที่สำคัญนั้นมีอยู่ ๒ ตระกูล คือ ตระกูลลาวหลวงพระบาง และตระกูลลาวเวียงจันทร์ ถ้าจะแยกแยะลาวทั้งสองตระกูลนี้ ต่างกันด้านสำเนียงการพูดเท่านั้น บริเวณที่พูดภาษาสำเนียงหลวงพระบาง ได้แก่ ในอำเภอลหล่มเก่าบ้านนาซ่า บ้านหินกลิ้ง บ้านตาดกลอย เป็นต้น ในอำเภอลหล่มสัก ได้แก่ บ้านน้ำก้อ บ้านบุงยาง เป็นต้น ส่วนสำเนียงเวียงจันทร์ ในอำเภอลหล่มเก่า ได้แก่ บ้านนาแซง บ้านพรวน เป็นต้น ในอำเภอลหล่มสัก ได้แก่ บ้านฝายนาแซง บ้านตัว บ้านหวาย บ้านโสก เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้สูงอายุ ของอำเภอลหล่มสักและอำเภอลหล่มเก่า ได้รวบรวมศัพท์ภาษาไทหล่มจำนวน ๑,๖๐๓ ศัพท์ส่วนสำเนียงการออกเสียงภาษาไทหล่มของทั้ง ๒ อำเภอ ในบางศัพท์มีความ

* ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา สังกัด วิทยาลัยสงฆ์พูนผาเมือง เพชรบูรณ์ E-mail: thanagorn_s@hotmail.com

แตกต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกัน เช่นคำว่า “เบ็ด” ใช้ในอำเภอหล่มสัก “เหม็ด” ใช้ในอำเภอหล่มเก่า มีความหมายว่า หมด หรือคำว่า “หัวสี่โค” ใช้ในอำเภอหล่มสัก “หัวสี่โค” ใช้ในอำเภอหล่มเก่า มีความหมายว่า ตะไคร้ เป็นต้น ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาถิ่น หรือภาษาไทหล่มซึ่งเป็นภาษาประจำท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญที่สุด ก็คงต้องเป็นเจ้าของภาษา หรือคนในท้องถิ่นนั้น อันจะเป็นผู้ที่ซึมซับวัฒนธรรม ดังกล่าวมาตั้งแต่เกิด ได้เห็นความสำคัญและความคงอยู่ของภาษาท้องถิ่นมานานจนสามารถรู้ได้ถึงความคงอยู่ และสามารถอนุรักษ์ได้โดยไมยากนัก ซึ่งสามารถทำได้โดยการสืบทอด ๆ กันไปตามสายเลือด และหน่วยงานของรัฐ, โรงเรียน, องค์กรท้องถิ่น ควรมีหัวข้อ การอนุรักษ์พื้นที่ภาษาถิ่นอยู่ในแผนงานด้วย มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้น เพื่อให้ชุมชนตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทหล่ม

คำสำคัญ : การอนุรักษ์, ฟื้นฟู, ภาษาไทหล่ม, ของวัดและชุมชน

ABSTRACT

This research has three objectives, 1) to study of the history of Tai Lom language in Phechabun Province, 2) to compile and to create the vocabulary of Tai Lom language in Phechabun Province, and 3) to promote the preservation and the restoration of using Tai Lom in the temples and the communities in Phetchabun Province.

This is the documentary research by collecting data, In-depth interview and participatory observation from the 17 of scholars, leader, and elderly people of communities, to analyze data and conclude in the descriptive writing.

The result of research found that Tai Lom dialect is called Laos which is very clear Lao culture in speaking. There is combination of cultures in the area of Muang Lom Kao and Muang Lom Sak. There are important two families, namely Laos Luang Prabang and Lao Vientiane. If these families are separated, it is different in speech accent only. The area speaking Luang Prabang accent such as in Amphoe Lom Kao; Ban Na Sam, Ban Hin Kling, Ban Tat klo, etc., in Amphoe Lom Sak such as Ban Nam Ko, Ban Bung Yang, etc. Then, Vientiane accent in Amphoe Lom Koa such as Ban Na Saeng, Ban Phruan, etc., in Amphoe Lom Sak such as Ban Fhai Na Saeng, Ban Tio, Ban Wai, Ban Sok, etc.

From In-depth interview and participatory observation of the local wisdom elite, scholars, leaders, and elderly people in Lom Sak and Lom Kao District, it has compiled 1,603 vocabularies of Tai Lom. While the pronunciation of Tai Lom in some words of the two Districts is different, but it is the same meaning such as the term of “Boed” is used in Lom Sak, “Hmoed” is used in Lom Kao, it mean “Hmod” (nothing), the term of “Hua Khi Khai” is used in Lom Sak, “Hua Si Khai” is used in Lom Kao, it means “Ta Khrai” (lemon grass), etc.

The preservation and the restoration of dialects or Tai Lom language which is the local language in Phetchabun Province, the most important person is the native speaker or local people who is the language owner and who is the relevant language ancestors descended directly, and be absorb the culture since birth. They have seen the importance and the existence of the local language for a long time and to be able know its existence, and it is not difficult to preserve. It can be done by inheritance of blood. The government agencies, schools, local organizations should also have the topic of the conservation of language in the plan, it should be defined a form of activity concretely to make the awake community and realize the importance of Tai Lom language.

Keywords: The Preservation, the Restoration, Tai Lom Language, the Temples and the Communications

บทนำ

ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์แบ่งได้เป็น ๗ กลุ่มที่แตกต่างกัน ได้แก่ กลุ่มภาษาถิ่นไทยกลาง กลุ่มภาษาถิ่นไทยอีสาน กลุ่มภาษาถิ่นไทยหล่ม กลุ่มภาษาลาว กลุ่มภาษาจีน กลุ่มภาษาชาวนน หรือญ้อกรและภาษากลุ่มชาวเขา ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนแสดงให้เห็นถึงความ เป็นลักษณะเฉพาะหรือความเป็นลักษณะของแต่ละชุมชน คำว่า “ไทหล่ม” มีความหมายว่า กลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณอำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า เป็นกลุ่มชนที่อยู่ในวิถีชีวิตวัฒนธรรมลาว ถ้าจะเรียกว่า “คนลาว” ก็ไม่ผิด คำว่า “ไทหล่ม” ไม่ได้หมายถึงเชื้อชาติลาว-ไทย-เขมร แต่มีความหมายถึงกลุ่มผู้คนที่มิภูมิสำเนาอยู่ในเมืองหล่ม คำว่า “ไท” ในความหมายดั้งเดิมภาษาหล่มนั้นหมายความว่า “คน” เช่น เมื่อเราอยากจะทำอะไรเขาเหล่านั้นเป็นคนถิ่นไหน ขอใช้คำถามเป็นภาษาหล่มว่า “เจ้าเป็นไทบ้านใด” (คุณเป็นคนบ้านไหน) อาจจะมีคำตอบว่า “ซ้อย

เป็นไทบ้านเหนือ” (ฉันทน์เป็นคนบ้านเหนือ) เป็นต้น ดังนั้นคำว่า “ไทหล่ม” จึงหมายความว่า “คนหล่ม” นั่นเอง ตามข้อสันนิษฐานของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ไทหล่มนั้น เพลงลาวพุงขาว เช่นเดียวกับชาวมณฑลอุดร ซึ่งนิยมสักลายสีดำเนื้อหิวเข้า แต่ไม่ถึงพุงเหมือนชาวล้านนา เสียงเรียกต่างกันไปว่า “ลาวพุงดำ” สำเนียงภาษา ไทหล่มจะเรียกตนเองว่าเป็น คนลาว มีวัฒนธรรมลาวที่ชัดเจนมากทางด้านภาษาพูด บริเวณเมืองหล่มเก่าและเมืองหล่มสักนั้น มีการรวมตัวกันของวัฒนธรรมลาวที่หนาแน่นและหลากหลาย แต่ที่สำคัญนั้นมีอยู่ ๒ ตระกูล คือ ตระกูลลาวหลวงพระบาง และตระกูลลาวเวียงจันทร์ ถ้าจะแยกแยะลาวทั้งสองตระกูลนี้ ต่างกันด้านสำเนียงการพูดเท่านั้น เป็นต้น

ส่วนสำเนียงเวียงจันทน์ ในอำเภอหล่มเก่า ได้แก่ บ้านนาแซง บ้านพรวน เป็นต้น ในอำเภอหล่มสัก ได้แก่ บ้านผายนาแซง บ้านดัว บ้านห้วย บ้านโสก เป็นต้น

ทั้งสองสามอย่างนี้ถือว่าเป็นตระกูลภาษาลาวล่างข้างเหมือนกัน แต่มีที่มาถิ่นฐานที่แตกต่างกันจึงมีสำเนียงแตกต่าง และคำพูดบางคำอาจจะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยถ้าเป็นคนลุ่มจะทราบดีว่าใครเป็นใคร สำเนียงอะไรและเป็นคนที่ไหน แต่ในปัจจุบันความเป็น “ไทหล่ม” เริ่มชัดเจนขึ้น เมื่อทั้งสองสำเนียงภาษามาอยู่ร่วมกัน จึงเกิดเป็นสำเนียงผสมผสานขึ้นมาใหม่ตามวิวัฒนาการของภาษา ซึ่งรวมทั้งสองสำเนียงเข้าไว้ด้วยกัน เป็นสำเนียงลาวหล่มที่คุ้นเคยของคนส่วนมาก ได้แก่ สำเนียงบ้านท่ากกโพธิ์ บ้านท่ากกแก บ้านท่าโก บ้านท่ามะกล้วย บ้านนาหลวง ในอำเภอหล่มสัก ซึ่งเป็นผู้คนที่อาศัยปะปนกันจนมีสำเนียงเป็นของตนเอง เมื่อเราได้ฟังสำเนียงคนลาวหลวงพระบางที่พูดกันอยู่ในประเทศลาวปัจจุบันนี้ จะทำให้รู้สึกว่ “คนลาวหลวงพระบางนั้นพูดเหน่อมากทีเดียว

ซึ่งในปัจจุบันภาษาเหล่านี้ได้สูญหายไปจากสังคมไทยหล่ม ภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านของคนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยอยู่ในภาวะอันตรายและเสี่ยงต่อการสูญสลาย สภาวะเช่นนี้เป็นภัยคุกคามความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆเป็นปัญหาคล้ายกับความสูญเสียมความหลากหลายทางชีวภาพในความสนใจของนักวิทยาศาสตร์ ปัญหาวิกฤตด้านความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรมเป็นปัญหาระดับโลกโดย ๙๐% ของภาษาในโลกกว่า ๖,๐๐๐ ภาษากำลังอยู่ในภาวะวิกฤติ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรอนุรักษ์ภาษาไทหล่มไว้เพื่อให้อยู่คู่กับสังคมแบบบ้านพี่เมืองน้องเช่นนี้ เพื่อให้ลูกหลานได้สืบทอดศิลปะและวัฒนธรรม ภาษา ของบรรพบุรุษสืบไปดังคำกล่าวที่ว่า “อันของกินบ่กินมันกะเน่า อันของเก่าบ่เก่ามันกะลี้ม คอยจับคอยก้อยอยกไว้บ่ให้สูญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาภาษาไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๒.๒ เพื่อรวบรวมคำศัพท์และจัดทำพจนานุกรมภาษาไทหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๒.๓ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษา บทความ วารสาร รายงานการวิจัย หนังสือวิชาการ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observations) จากปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้สูงอายุ ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านพื้นที่ทำการสำรวจ ในอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น
๒. ทำการสำรวจ สืบค้น และจัดระบบการใช้ภาษาไทหล่ม จัดทำพจนานุกรมภาษาไทหล่ม
๓. วิเคราะห์ถ่ายทอดภูมิปัญญาส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทหล่มของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์

ระเบียบวิธีวิจัย

๑. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้สูงอายุ จำนวนทั้งหมด ๑๗ ท่าน

๒. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

๒.๑ แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งครอบคลุมตัวแปรต่างๆ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๒ แบบบันทึกภาคสนาม ใช้บันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยรูปแบบของแบบบันทึก แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ การจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ตามความเป็นจริง (observation note) บรรยายอย่างละเอียดถึงสิ่งแวดล้อม สถานที่ บุคคล เหตุการณ์ คำพูดของบุคคล โดยไม่มีการตีความ

ส่วนที่ ๒ เป็นส่วนที่มีความเบื้องต้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของผู้วิจัยประกอบ (theoretical note) แสดงความคิดเห็น เน้นความหมายให้ชัดเจนและสร้างสมมติฐานชั่วคราว ในบางกรณีอาจต้องใช้ข้อมูลในส่วนที่ ๑ หลายๆ เรื่อง จึงจะสรุปเป็นส่วนที่ ๒ ได้

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

๓.๑ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกต ประชาชน ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้สูงอายุ ของอำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า

๓.๒ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน โรงเรียนผู้สูงอายุ และตัวแทนผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

๔.๑ นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ประชาชน ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้สูงอายุของอำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า มาบันทึกไว้

๔.๒ แยกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่าตรงกันหรือไม่

๔.๓ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์

๔.๔ รวบรวมสำนวนภาษาไทยหล่มที่อาจสูญหายไป

ผลการวิจัย

๑. ประวัติความเป็นมาภาษาไทยหล่ม จังหวัดเพชรบูรณ์ “เมืองหล่ม” หรือ อำเภอหล่มเก่า และอำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นบริเวณราบลุ่มที่มีเทือกเขาล้อมรอบทั้งสามด้าน ได้แก่ด้านทิศเหนือ ด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ชื่อเมืองหล่มแต่เดิมนั้นเรียกว่า “เมืองลุ่ม” คำว่า “ลุ่ม” ถ้าออกเสียงตามสำเนียงพื้นถิ่นจะต้องออกเสียงว่า “ลุ่ม” ในภาษาพื้นเมืองหล่มสักและภาษาพื้นเมืองภาคเหนือรวมถึงประเทศลาว หมายถึง “ข้างล่าง” เช่นมีคำที่ชาวหล่มสักใช้เรียกบริเวณใต้ถุนเรือนว่า “ใต้ลุ่มใต้ล่าง” ในภาษาเหนือเรียก “ใต้ลุ่ม” ซึ่งก็หมายถึง “ข้างล่าง” นั่นเอง แต่ถ้าแปลความหมายตามภาษาไทยกลางก็หมายถึง บริเวณที่ลุ่มต่ำมีลักษณะเป็นแอ่ง หรือ บริเวณที่ราบลุ่มซึ่งก็ตรงกับลักษณะของพื้นที่ที่ตั้งของอำเภอหล่มสักและหล่มเก่าเพราะตั้งอยู่ระหว่าง อ้อมกอดของภูเขามีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ ชื่อของเมืองลุ่มมีปรากฏอยู่และนำเสนอให้เราเห็นว่า “เมืองลุ่มหรือเมืองหล่มนั้นก็มีความสัมพันธ์ในทางเชื้อชาติประวัติศาสตร์ร่วมกับผู้คน ในดินแดนแคว้นถิ่นล้านช้างหลวงพระบางและเวียงจันทร์ด้วยกันนั่นเอง” ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเมืองหล่มนั้น คนหล่มเองก็ไม่เข้าใจแจ่มแจ้งมากนัก เพราะพัฒนาการของเมืองหล่มนั้นเกิดขึ้นจากชุมชนเล็ก ๆ ระดับหมู่บ้านแล้วเจริญขึ้นเป็นเมืองตามครรลองของสังคม เมืองหล่มไม่ใช่เมืองสำคัญที่รัฐจะต้องทุ่มเทพะกำลังในการก่อตั้งเมืองเหมือนเมืองสำคัญอื่น ๆ เช่น เมืองเพชรบูรณ์ ที่มีลักษณะเป็นเมืองที่มีคูน้ำและกำแพงเมืองชัดเจน

๒. รวบรวมคำศัพท์และจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยหล่ม

จากการลงพื้นที่เพื่อรวบรวมคำศัพท์ภาษาไทยหล่ม ในตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก ได้รวบรวมคำศัพท์ภาษาไทยหล่ม ทั้งคำนามและกริยา จำนวนศัพท์ ๖๔๓ ศัพท์ ในตำบลนาเกาะ อำเภอหล่มเก่า

ได้จัดบันทึกศัพท์ภาษาไทยเล่ม ทั้งคำนามและกิริยา จำนวนศัพท์ ๔๖๐ ศัพท์ในตำบลดปากช่อง อำเภอ
หล่มสัก ได้จัดบันทึกศัพท์ภาษาไทยเล่ม ทั้งคำนามและกิริยา จำนวนศัพท์ ๕๐๐ ศัพท์ รวมจำนวน
คำศัพท์ที่ได้จัดบันทึกทั้งสิ้น ๑,๖๐๓ คำศัพท์

๑) ความหมายของพจนานุกรม พจนานุกรม (Dictionary) จัดเป็นหนังสืออ้างอิง
ประเภทหนึ่ง ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^๒ ได้ให้ความหมายของคำว่า “พจนานุกรม” ไว้
ว่า เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้าความหมายของคำเรียงตามลำดับตัวอักษร นอกจากนี้ Webster’s
Third New International Dictionary of the English Language Unabridged^๓ ให้ความหมาย
ไว้ว่า “พจนานุกรม” เป็นหนังสืออ้างอิงที่รวบรวมคำ จัดเรียงคำตามลำดับตัวอักษร และให้ข้อมูล
เกี่ยวกับ รูปศัพท์หรือการสะกดคำ การอ่านออกเสียง ชนิดของคำ

๒) ประเภทของพจนานุกรม การแบ่งประเภทของพจนานุกรม สามารถแบ่งได้หลาย
ลักษณะ ได้แก่ การแบ่งตามภาษา การแบ่งตามขนาด การแบ่งตามของเขตเนื้อหา การแบ่งตาม
ประเภทของงบประมาณในการจัดทำ และการแบ่งตามวัยของผู้ใช้

๓) ประโยชน์ของพจนานุกรม พจนานุกรมแต่ละเล่มอาจมีความแตกต่างกันทางด้าน
ลักษณะประเภท และวัตถุประสงค์ในการจัดทำ เช่น ลักษณะของข้อมูลที่นำเสนอ ขนาด กลุ่มผู้ใช้
ขอบเขตเนื้อหา เป็นต้น

สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร.^๔ ภาษาซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือ
เครื่องหมายที่สามารถสื่อความหมายให้คนในกลุ่มหรือคนในชาติเข้าใจกันได้ อันอาจรวมถึงการ
กระทำใด ๆ หรือสัญญาณใด ๆ ที่ทำให้คนในกลุ่มหรือต่างกลุ่ม สามารถเข้าใจกันได้ ภาษาของชาวเมือง
หล่มสัก สำเนียงของภาษาหล่มสักนั้นอาจจะจำแนกออกได้ ๒ สำเนียง คือ

(๑) สำเนียงหลวงพระบาง เป็นสำเนียงที่ผู้คนส่วนมากใช้กัน ผู้คนที่ใช้สำเนียงนี้ส่วนมากจะ
เป็นผู้คนในอำเภอหล่มเก่า ส่วนในหล่มสักนั้นก็คงเป็นผู้คนที่มาจากเมืองหล่มเก่าในคราวที่ย้ายเมือง
นั่นเอง

^๒ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า
๕๗๐.

^๓ Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged,
1976, p. 627.

^๔ สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒
เมษายน ๒๕๖๓.

(๒) สำเนียงเวียงจันทร์ เป็นสำเนียงที่ผู้คนแถบ ต.บ้านดัว ต.บ้านหวาย ต.ห้วยไร่ ต.บ้านโสก ฯลฯ ใช้พูดเสียงสำเนียงนี้เป็นสำเนียงดั้งเดิมของชาวหล่มสัก สันนิษฐานว่าคงจะเป็นชาวเวียงจันทร์ อพยพมาก่อนหน้าการสร้างเมืองขึ้นมาใหม่

อักษรไทยน้อย

อักษรไทยน้อย หรือไทน้อย คืออักษรไทยชนิดหนึ่ง ที่ใช้ เขียนในภาคอีสาน และสปป.ลาว แต่ในสปป.ลาว ได้พัฒนาต่อจนเรียกว่า อักษรลาวในปัจจุบัน อักษรไทยน้อยเหมือนอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท แห่งอาณาจักรสุโขทัยมาก มีที่แตกต่างกันเฉพาะตัว ถ เท่านั้น นักปราชญ์ไทยจึงถือว่า อักษรไทยน้อยพัฒนามาจากอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท แต่นักปราชญ์ลาว เช่น อาจารย์มหาสีลา วีรวงศ์ กล่าวว่า อักษรไทยน้อยพัฒนามาจากอักษรนิครนถ์ของอินเดีย จากนั้นค่อยคลี่คลายมาเป็นอักษรปัลลวะ และพัฒนามาเป็นอักษรไทยน้อยตามลำดับ

๑. พยัญชนะเต็ม ๒๗ ตัว

พยัญชนะเต็ม ๒๗ ตัว											
ก	ก	อ	ข	ค	ค	ง	ง	จ	จ	ฉ	ช
ช	ช	ด	ด	ต	ต	ฎ	ถ	ท	ท	ฒ	น
บ	บ	ป	ป	ผ	ผ	ฝ	ฝ	พ	พ	ฝ	ฟ
ม	ม	ย	ย	ร	ร	ล	ล	ว	ว	ฬ	ส
ท	ท	ฮ	ฮ	ร	ฮ						

๒. สระ ๒๖ ตัว

สระ ๒๖ ตัว												
อะ	อา	อิ	อี	อิ	อี	อุ	อู	เอ	แอ	โอะ	โอ	เออะ
อะ	อา	อิ	อี	อิ	อี	อุ	อู	เอ	แอ	โอะ	โอ	เออะ
อ๋	อิวะ	อิว	เอ็วะ	เอ็ว	เอ็อะ	เอ็อ	เอ็ะ	เอ็	อ็	โอิ	อำ	เอำ
ออ	อัวะ	อัว	เอ็ยะ	เอ็ย	เอ็อะ	เอ็อ	เอ็ะ	เอ็	ออย	โอิ	อำ	เอำ

๕. การประกอบพยัญชนะกับสระ

ที่	สระ	ประกอบพยัญชนะ	มีตัว ง สะกด	มีตัว น สะกด	มีตัว ม สะกด
๑.	อะ อะ	กะ กะ	กั๋ง กั๋ง	กั๋น กั๋น	กั๋ม กั๋ม
๒.	อา อา	กา กา	กา ง กาง	กา น กาน	กา ม กาม
๓.	อิ อิ	กิ กิ	กิ ง กิง	กิ น กิน	กิ ม กิม
๔.	อี อี	กี กี	กี ง กิ่ง	กี น กิ้น	กี ม กีม
๕.	อื อื	กึ กึ	กึ ง กิง	กึ น กิ้น	กึ ม กีม
๖.	อึ อึ	กื กื	กื ง กิ่ง	กื น กิ้น	กื ม กีม
๗.	อุ อุ	กู กู	กู ง กุง	กู น กุน	กู ม กุม
๘.	อู อู	กู กู	กู ง กุง	กู น กุน	กู ม กุม
๙.	เอะ เอะ	เภา เภา	เภา ง เภง	เภา น เภน	เภา ม เภม
๑๐.	เอ เอ	เภา เภา	เภา ง เภง	เภา น เภน	เภา ม เภม
๑๑.	แอะ แอะ	แภา แภา	แภา ง แภง	แภา น แภน	แภา ม แภม
๑๒.	แอ แอ	แภา แภา	แภา ง แภง	แภา น แภน	แภา ม แภม
๑๓.	โอะ โอะ	โภา โภา	โภา ง โภง	โภา น โภน	โภา ม โภม
๑๔.	โอ โอ	โภา โภา	โภา ง โภง	โภา น โภน	โภา ม โภม
๑๕.	เอาะ เอาะ	เภาะ เภาะ			
๑๖.	อ๋ ออ	กอ กอ	กอ ง กอง	กอ น กอน	กอ ม กอม
๑๗.	อิวะ อัวะ	กิวะ กิวะ			
๑๘.	อิว อัว	กิว กิว	กิว ง กิว	กิว น กิว	กิว ม กิว
๑๙.	เอ็ยะ เอ็ยะ	เก็ยะ เก็ยะ			
๒๐.	เอ็ย เอ็ย	เก็ย เก็ย	เก็ย ง เก็ย	เก็ย น เก็ย	เก็ย ม เก็ย
๒๑.	เอ็อะ เอ็อะ	เก็อะ เก็อะ			
๒๒.	เอ็อ เอ็อ	เก็อ เก็อ	เก็อ ง เก็อ	เก็อ น เก็อ	เก็อ ม เก็อ
๒๓.	เอ็ะ เอ็ะ	เก็ะ เก็ะ			
๒๔.	เอ็เออ	เก็เออ	เก็เออ ง	เก็เออ น	เก็เออ ม
๒๕.	อ็ ออ	กอ กอ			
๒๖.	โอ โอ	โภา โภา			
๒๗.	โอะ โอะ	โภา โภา			
๒๘.	เอา เอา	เภา เภา			
๒๙.	อ๋า อ๋า	กอ กอ			

การประกอบพยัญชนะกับสระเหมือนกับภาษาไทยทุกประการ มีแตกต่างบ้างเล็กน้อย ข้อแตกต่างอีกประการหนึ่งของภาษาไทยกลาง กับภาษาไทยน้อยคือ ไทยน้อยเน้นเขียนตามเสียง ส่วนภาษาไทยเขียนตามศัพท์

๖. การรวบรวมศัพท์ภาษาไทยหล่ม

๖.๑ สัมภาษณ์ นายล้ำ จันทวงศ์^๕ ข้าราชการบำนาญ ได้จัดบันทึกภาษาไทยหล่ม ทั้ง คำนามและกิริยา ในตำบลนาเกาะ อำเภอหล่มเก่า ดังนี้ (นำมาแสดงมาสังเขป)

อักษรไทยน้อย (ไทยข)	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
ทะทอ	กะทอ	ตระกร้า
ท้อยม	ก้อยม	ที่คาดผม
แก	แก	มุ่ม
ทะตาด	กะตาด	ตะแกรงสานด้วยไม้ไผ่
เท็บ	เก็บ	รองเท้า
ท้อฮัด	ท้อฮัด	ตอนแรก
ท้อฮ่าว	ก้อฮ่าว	อาหาร
ทือ	กือ	เผา เช่น กือปลา, เครื่องทอผ้า
ทือท	กท	แรกเริ่ม, ตระกูล
ท้อม	ก้อม	ล้น เช่น นิทานก้อม = เรื่องสั้น
ท้อบ	ก้อย	อาหารประเภทเนื้อสุกๆ ดิบๆ
เทียง	เกียง	หัวโหล่
ท้อแก	ก้อแก	ตึกแก
ท้อม	ก้อม	คนหลังค่อม, แอบหลบหนี, เตี้ย
เทิน	เกิน	บันไดขึ้นต้นไม้
อ่วบ	ช่วย	ทั่วถึง, ดูแลทั่ว
อ้อบ	ช้อย	ตัวเรา
อะน้อบ	ชนะน้อย	ตัวเรา
อ้าวจาย	ช้าวจาย	อาหารมือเช้า
อ้าวแลง	ช้าวแลง	อาหารมือเย็น
อ้าวสว	ช้าวสว	อาหารมือกลางวัน
อ้าว	ช้าว	ฟัน
อ่ว	ชล้า	ควบคุมอาหาร

^๕ สัมภาษณ์ นายล้ำ จันทวงศ์, ข้าราชการบำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

๖.๒ สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์^๖ ข้าราชการครูชำนาญ ได้จัดบันทึกภาษาไทย
 หล่ม ทั้งคำนามและกิริยา ในตำบลดปากช่อง อำเภอหล่มสัก ดังนี้ (นำมาแสดงมาสังเขป)

อักษรไทยน้อย (ไทยบุรี)	ภาษาไทยหล่ม	ความหมาย
กันฉิ่ง	กันชี้ตั้ง	กันจำเบา
กันฉิ่งแวง	กันชี้แวง	สะโพกแอน
ทวมทัวทวมทาว	ทวมทัวทวมทาว	คล่อมทัว ไม่รู้ที่ต่ำที่สูง
ทัวแวง	ทัวแวง	กำไลแวง
ทัวทัวกันฉิ่ง	ทัวทัวกันฉิ่ง	ทัวทัวกันฉิ่ง
ทัวทัวจุกจุก	ทัวทัวจุกจุก	ไร้เตียงสา
ทัวเดิ่น	ทัวเดิ่น	กลางสนาม
ทัวด้อทัวเดิ่ง	ทัวด้อทัวเดิ่ง	มันเป็นอะไรที่เกินความพอดี
ทัวต่ำ	ทัวต่ำ	ตะกร้า
ทัวตามสว่าง	ทัวตามสว่าง	ช่างคุณซี หรือ ช่างเขาเออะ
ทัวป้อก	ทัวป้อก	ตะเกียงน้ำมันก๊าส
ทัวทัว	ทัวทัว	ทับกัน
ทัวยังจาว	ทัวยังจาว	ก็อย่างทีพูด
ทัวดี	ทัวดี	สั้น
ทัวดอง	ทัวดอง	ไปงานแต่ง
ทัวในดอก	ทัวในดอก	กินแต่กับ
ทัวโปม	ทัวโปม	กินกับมากกิน
ทัวเอา	ทัวเอา	ข่มขืนเอาทำเมีย
ทัวทัว	ทัวทัว	สมดุลงัน
ทัวไม้ไผ่	ทัวไม้ไผ่	พะองใช้สำหรับปีนขึ้นที่สูง
ทัวสั้นทัวอง	ทัวสั้นทัวอง	รองเท้าสั้นสูง
ทัวทัว	ทัวทัว	ให้อาหารสุกร
ทัวทัว	ทัวทัว	ชี้หลัง
ทัวดี	ทัวดี	อยู่ได้โดยไม่คับอกคับใจ

^๖ สัมภาษณ์ นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์, ข้าราชการชำนาญ, เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

๗. กลยุทธ์ส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยถิ่นของวัดและชุมชน

สำหรับกลยุทธ์การอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยถิ่น แบบยั่งยืนฉบับวัดโฆษา เป้าหมายหลักคือ ทำอย่างไร ภาษาถิ่น เป็นภาษาที่ใช้พูดคุยติดต่อสื่อสารความหมายให้เข้าใจซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะวัฒนธรรมในด้านภาษาท้องถิ่นและวัฒนธรรมพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งนี้ทางศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา ได้มีนโยบายตามกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ซึ่งจะขอขยายความ ดังนี้

๑) ด้านการสร้างตระหนักรู้ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยถิ่น โดยเป้าหมายเพื่อให้บุคลากรในศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา และชุมชน ในฐานะเจ้าของพื้นที่ ได้เห็นความสำคัญของสิ่งที่อนุรักษ์นอกจากผู้นำในวัดเห็นความสำคัญแล้วผู้นำชุมชน และประชาชนก็ต้องเห็นความสำคัญเช่นกัน โดยปัจจุบันทางวัดได้ดำเนินการสร้างตระหนักรู้ให้คนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยถิ่น ดังนี้

- พัฒนาชุมชนเป็นแหล่งศึกษาภาษาไทยถิ่น
- พัฒนาคู่มือการเรียนการสอนภาษาไทยถิ่น (อักษรไทยน้อย)
- เชิญบุคคลที่เป็นผู้นำ ผู้ที่มีชื่อเสียง และบุคคลสำคัญจากภายนอกมาชมและร่วมกันการส่งเสริมอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยถิ่น ของวัดและชุมชน

๒) ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยเป้าหมายเพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยถิ่นร่วมกันกับชุมชน หน่วยงานราชการ จะได้เกิดการยอมรับแบบประชาธิปไตย ในการปฏิบัติภายใต้แผนปฏิบัติการ และ ระเบียบการ เดียวกัน เพื่อลดความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และ เป็นกรอบในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีระบบบริหารการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยถิ่น ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษาและวัดท่ากกแก มีการจัดระบบ ดังนี้

- จัดให้มีคณะกรรมการบริหารและดำเนินการ
- จัดทำแผนคู่มือการเรียนการสอนภาษาไทยถิ่น (อักษรไทยน้อย)
- กำหนดแผนปฏิบัติงานและกำหนดระเบียบดำเนินการ

๓) การอนุรักษ์ โดยเป้าหมายเพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยถิ่น และ เข้าถึงเนื้อหาในภาษาไทยถิ่นที่จับต้องได้ และมีจิตใจที่จดจ่อต่อสิ่งดีงาม เพื่อให้เกิดบุญและกุศล โดยในขั้นนี้ โดยการกำหนดให้มีการอนุรักษ์ภาษาไทยถิ่น ในรูปแบบกิจกรรม ประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบุคคลแต่ละกลุ่ม แต่ละวัย เพื่อการเข้าถึง และสนใจเบื้องต้น การอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยถิ่น ผ่านการจัดกิจกรรม ที่เหมาะสมกับบุคคลหลายๆ กลุ่ม ได้แก่

- สสำรวจเก็บตัวอย่างภาษาไทยถิ่น ทำการบันทึกไว้
- จัดทำคู่มือการเรียนการสอนภาษาไทยถิ่น (อักษรไทยน้อย)

- ใช้สื่อเทคโนโลยี ในการบันทึกภาษาไทหล่ม (อักษรไทย น้อย) สำเนียงเสียง (วรรณยุกต์) สร้างแบบเรียนออนไลน์

- สถานศึกษาต้องปลูกฝังความรักในภาษาและวัฒนธรรม ท้องถิ่น
- ครูมีโอกาสมากกว่าคนอื่นในการปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับ ภาษาถิ่น (ไทหล่ม) เริ่มตั้งแต่ ครูประถม และต่อเนื่องถึงมัธยมกำหนดรายวิชา ท้องถิ่นศึกษาและภาษาถิ่นอยู่ใน หัวข้อด้วย
- หน่วยงานของรัฐ, โรงเรียน, องค์กรท้องถิ่น ควรมีหัวข้อ การอนุรักษ์พื้นที่ภาษาถิ่นอยู่ใน แผนงานด้วย มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้น เพื่อให้ชุมชนตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทหล่ม

- ส่งเสริม สนับสนุนให้คนในชุมชนใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร
- จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้ภาษาถิ่น เช่น - แข่งขัน พูดภาษาถิ่นไทหล่ม (ใช้สำเนียงไทหล่ม) - แต่งเพลง, กลอนลำ (หมอลำ) ภาษาถิ่นไทหล่ม - แข่งขันเล่านิทานพื้นบ้าน โดยใช้ภาษาถิ่นไทหล่ม
- สร้างกลุ่มชมรมรักษาภาษาถิ่น ยกย่องเชิดชูผู้ใช้ภาษาถิ่นที่ถูกต้อง งานประเพณีท้องถิ่น ควรพูดภาษาถิ่น

๔) ด้านการจัดทำแหล่งเรียนรู้และสร้างเครือข่าย โดยเป้าหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนแรก ถึงขั้นตอนที่ ๓ มาจัดทำเป็นฐานข้อมูลและสารสนเทศที่เป็นประโยชน์โดยเฉพาะด้านการการอนุรักษ์ภาษาไทหล่ม ตลอดจนข้อมูลอื่น ๆ ด้านศาสนาศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี หรือ แม้แต่อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาษาไทหล่ม และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดแสดง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาวิธีการอนุรักษ์ภาษาไทหล่ม ให้เหมาะกับยุคสมัยต่อไป ทำให้คนเข้าถึงภาษาถิ่น ด้วยวิธีการจัดทำแหล่งเรียนรู้ด้านภาษาไทหล่ม (อักษรไทยน้อย) ดังนี้

- สร้างศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมภาษาไทหล่ม
- รายวิชา – ภูมิปัญญาไทย – ท้องถิ่นศึกษา – คติชนวิทยา – วรรณกรรมท้องถิ่น – ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น

- สร้างเครือข่ายแนวร่วมส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทหล่ม
- ทำแบบเรียนภาษาไทหล่ม (อักษรไทยน้อย) จัดการเรียนการสอน ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์
- เข้าโครงการกรมส่งเสริมวัฒนธรรมกระทรวงวัฒนธรรม

๕) ด้านการถ่ายทอดและเผยแพร่ โดยเป้าหมายเพื่อนำความรู้ที่ได้จากอนุรักษ์ภาษาไทหล่ม ที่ได้ทำสำเร็จแล้วเผยแพร่ ไปยังสาธารณชน ซึ่งอาจจะเป็นแรงบันดาลใจมาช่วยกันอนุรักษ์ที่ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา หรือสถานที่อื่น ๆ ที่ยังมีคู่มือภาษาไทหล่ม หรือแบบเรียนภาษาไทหล่ม

(อักษรไทยน้อย) หรืออีกนัยยะหนึ่งด้านศาสนาวัฒนธรรมคือ การนำความสุขที่ได้จากการเรียนรู้สู่สาธารณชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์ภาษาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

อภิปรายผล

๑) ผลการวิจัยในประเด็นแรก “เมืองหล่ม” หรือ อำเภอหล่มเก่าและอำเภอหล่มสัก ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นบริเวณราบลุ่มที่มีเทือกเขาล้อมรอบทั้งสามด้าน ได้แก่ด้านทิศเหนือ ด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ชื่อเมืองหล่มแต่เดิมนั้นเรียกว่า “เมืองลุ่ม” คำว่า “ลุ่ม” ถ้าออกเสียงตามสำเนียงพื้นถิ่นจะต้องออกเสียงว่า “ลุ่ม” ในภาษาพื้นเมืองหล่มสักและภาษาพื้นเมืองภาคเหนือรวมถึงประเทศลาว หมายถึง “ข้างล่าง” เช่นมีคำที่ชาวหล่มสักใช้เรียกบริเวณใต้ถุนเรือนว่า “ใต้ลุ่มใต้ล่าง” ในภาษาเหนือเรียก “ใต้ลุ่ม” ซึ่งก็หมายถึง “ข้างล่าง” นั่นเอง แต่ถ้าแปลความหมายตามภาษาไทยกลางก็ หมายถึง บริเวณที่ลุ่มต่ำมีลักษณะเป็นแอ่ง หรือ บริเวณที่ราบลุ่มซึ่งก็ตรงกับลักษณะของพื้นที่ตั้งของอำเภอหล่มสักและหล่มเก่า เพราะตั้งอยู่ระหว่าง อ้อมกอดของภูเขามีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ ชื่อของเมืองลุ่มมีปรากฏอยู่และนำเสนอให้เราเห็นว่า “เมืองลุ่มหรือเมืองหล่มนั้นก็มีความสัมพันธ์ในทางเชื้อชาติประวัติศาสตร์ร่วมกับผู้คน ในดินแดนแคว้นถิ่นล้านช้างหลวงพระบางและเวียงจันทร์ด้วยกันนั่นเอง” ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเมืองหล่มนั้น คนหล่มเองก็ไม่เข้าใจแจ่มแจ้งมากนักเพราะพัฒนาการของเมืองหล่มนั้นเกิดขึ้นจากชุมชนเล็ก ๆ ระดับหมู่บ้านแล้วเจริญขึ้นเป็นเมืองตามครรลองของสังคม เมืองหล่มไม่ใช่เมืองสำคัญที่รัฐจะต้องทุ่มเทสรรพกำลังในการก่อตั้งเมืองเหมือนเมืองสำคัญอื่น ๆ เช่นเมืองเพชรบูรณ์ ที่มีลักษณะเป็นเมืองที่มีคูน้ำและกำแพงเมืองชัดเจน

๒) ผลการวิจัยในประเด็นที่สอง **๑. ความหมายของพจนานุกรม** พจนานุกรม (Dictionary) จัดเป็นหนังสืออ้างอิงประเภทหนึ่ง ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^๗ ได้ให้ความหมายของคำว่า “พจนานุกรม” ไว้ว่า เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้าความหมายของคำเรียงตามลำดับตัวอักษร นอกจากนี้ Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged^๘ ให้ความหมายไว้ว่า “พจนานุกรม” เป็นหนังสืออ้างอิงที่รวบรวมคำ จัดเรียงคำตามลำดับตัวอักษร และให้ข้อมูลเกี่ยวกับ รูปศัพท์หรือการสะกดคำ การอ่านออกเสียง **๒. ประเภทของพจนานุกรม** การแบ่งประเภทของพจนานุกรม สามารถแบ่งได้หลายลักษณะ ได้แก่ การแบ่งตามภาษา การแบ่งตามขนาด การแบ่งตามของเขตเนื้อหา การแบ่งตามประเภทของงบประมาณในการ

^๗ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๕๗๐.

^๘ Webster’s Third New International Dictionary of the English Language Unabridged, 1976, p. 627.

จัดทำ และการแบ่งตามวัยของผู้ใช้ **๓. ประโยชน์ของพจนานุกรม** พจนานุกรมแต่ละเล่มอาจจะมี ความแตกต่างกันทางด้านลักษณะประเภท และวัตถุประสงค์ในการจัดทำ เช่น ลักษณะของข้อมูล ที่นำเสนอ ขนาด กลุ่มผู้ใช้ขอบเขตเนื้อหา เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ **พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร.^๙** ภาษาซึ่งเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายที่สามารถสื่อความหมายให้คนในกลุ่มหรือคนในชาติเข้าใจกันได้ อันอาจรวมถึงการกระทำใด ๆ หรือสัญญาใด ๆ ที่ทำให้คนในกลุ่มหรือต่างกลุ่ม สามารถเข้าใจกันได้ ภาษาของชาวเมืองหล่มสัก สำเนียงของภาษาหล่มสักนั้นน่าจะจำแนกออกได้ ๒ สำเนียง คือ ๑. สำเนียงหลวงพระบาง เป็นสำเนียงที่ผู้คนส่วนมากใช้กัน ผู้คนที่ใช้สำเนียงนี้ส่วนมากจะเป็นผู้คนในอำเภอหล่มเก่า ส่วนในหล่มสักนั้นก็คงเป็นผู้คนที่มาจากเมืองหล่มเก่าในคราวที่ย้ายเมืองนั้นเอง ๒. สำเนียงเวียงจันทน์ เป็นสำเนียงที่ผู้คนแถบ ต.บ้านดิว ต.บ้านหวาย ต.ห้วยไร่ ต.บ้านโสก ฯลฯ ใช้พูดเสียงสำเนียงนี้เป็นสำเนียงดั้งเดิมของชาวหล่มสัก สันนิษฐานว่าคงจะเป็นชาวเวียงจันทน์อพยพมาก่อนหน้าการสร้างเมืองขึ้นมาใหม่

ผลการวิจัยในประเด็นที่สองสอดคล้องกับ **กาญจนา คุว์ฒนะศิริ^{๑๐}** กล่าวถึงความหมายในการศึกษาภาษาถิ่นย่อยโดยทั่วไปดังนี้เพื่อได้ใช้ความรู้ความเข้าใจของภาษาว่า ภาษาในโลกนี้อาจมีหลายตระกูลและภาษาในแต่ละตระกูลยังมีภาษาย่อย และภาษาย่อยยังสามารถย่อยได้อีกมากมาย เพื่อได้ใช้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของภาษา เพื่อเป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจภาษาถิ่นที่ผู้อื่นพูดแนะนำภาษาถิ่นไปแก้ปัญหาในการเรียนการสอนเพื่อให้เรียนรู้วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ภาษาเพื่อให้ได้ความรู้จากการศึกษาเป็นพื้นฐานในการศึกษาให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น

๓) ผลการวิจัยในประเด็นที่สาม การส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยหล่ม เพื่อให้ ภาษาถิ่น สูญหายไปจากสังคมไทยในความจริงด้วยตัวการจะอนุรักษ์ภาษาถิ่นไว้ จะต้องรณรงค์ส่งเสริมในทุกรูปแบบ ให้มีการใช้ภาษาถิ่น ภายในท้องถิ่นของตน เริ่มจากบ้าน ภายในบ้านควรใช้ภาษาถิ่น เมื่อเด็กมาโรงเรียนก็ต้องให้ใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารระหว่างกัน ในขณะที่เรียนจะใช้ภาษากลางที่เป็นภาษาทางการ เด็กรุ่นใหม่จะกล้าที่จะแสดงออกในการใช้ภาษาถิ่น อีกทั้งเทคโนโลยีต่าง ๆ ภายในท้องถิ่นก็จะเป็นตัวช่วยที่ดีในการอนุรักษ์ภาษา เช่น การกองอายุเวียง เวียง ตามป้ายการจัดประชุมในหมู่บ้าน สามารถทำได้ด้วยการใช้ภาษาท้องถิ่น ทำให้เกิดความเคยชิน เป็นการรณรงค์ได้อีกทางหนึ่ง หน่วยงานของรัฐ, โรงเรียน, องค์กรท้องถิ่น ควรมีหัวข้อ การอนุรักษ์พื้นที่ภาษา

^๙ สัมภาษณ์ พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ, ผศ.ดร., ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น, เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๓.

^{๑๐} กาญจนา คุว์ฒนะศิริ, ภาษาไทยถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศ กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๒๔), หน้า ๓-๔.

ถิ่นอยู่ในแผนงานด้วย มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้น เพื่อให้ชุมชนตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทย

ปัญหาและอุปสรรค ของการอนุรักษ์และฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยของวัดและชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับค่านิยม ความเกรงใจเป็นส่วนตัวในการใช้ภาษาถิ่น อาจเกิดเพราะเกรงว่าคนอื่นไม่เข้าใจในความหมายของภาษา หรือเกรงว่าตนจะแปลกใจจากคนอื่นที่ใช้ภาษากลาง เกรงว่าจะโดนดูถูกว่าเป็นคนบ้านนอก จึงเป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ในเด็กรุ่นใหม่ ดังนั้น การปลูกฝังค่านิยมในภาษาถิ่นจึงเป็นเรื่องสำคัญมากที่จะต้องทำให้ลูกหลาน ภูมิใจในเสียงของภาษาของตนก่อน

ข้อเสนอแนะ

การจะอนุรักษ์หรือฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยของวัดและชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ควรต้องใช้ความจริงใจจากคนที่เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ด้วย การร่วมมือกันทุกฝ่ายของสังคมจะทำให้การปฏิบัติงายขึ้น ภาษาไทยเป็นภาษาพื้นบ้านซึ่งหากอนุรักษ์เฉพาะในห้องเรียน สักวันก็จะหายไปตามกาลเวลา ควรร่วมมือร่วมใจกันจึงจะเกิดผลบรรลุตามประสงค์ดังกล่าวได้

เอกสารอ้างอิง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๒๕.

พระสมุห์ไพศาล ภัทรมุณี. เว้าพื้นเมืองหล่ม เล่าเรื่องประวัติศาสตร์บ้านเมืองและอัตลักษณ์ของไทหล่ม. ๒๕๕๖.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. ภาษาถิ่น. สงขลา: โรงพิมพ์เมืองสงขลา, ๒๕๑๗.

สมทรง บุรุษพัฒน์. ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. “มองอนาคต : บทวิเคราะห์วัฒนธรรมของคนอีสาน”. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. ๑ สิงหาคม ๒๕๖๐: ๒๗-๓๒.

สำราญ ท้าวเงิน. การศึกษาความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์. สำนักวิจัยและพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๕.

Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged, 1976.

สัมภาษณ์:

พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น. สัมภาษณ์, ๒ เมษายน ๒๕๖๓.

นายล้ำ จันทวงศ์. ข้าราชการบำนาญ. สัมภาษณ์, ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

นายกิจสุพัฒน์ ฉัตรวิโรจน์. ข้าราชการบำนาญ. สัมภาษณ์, ๑๐ เมษายน ๒๕๖๓.

ประวัติผู้วิจัย

๑) หัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล

ภาษาไทย

พระมหาธนกร กิตติปัญญา (สร้อยศรี)

ภาษาอังกฤษ

Phramaha Thanakorn kittipanyo (soisri)

๒. เกิด

-

๓. สถานที่เกิด

โรงพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี

๔. ประวัติการศึกษา

- นักรรรมเอก สำนักเรียนวัดใหม่ จังหวัดจันทบุรี
- เปรียญธรรม ๔ ประโยค สำนักเรียนวัดปิตุลาธิราชรังสฤษฎ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ศศ.บ. (รัฐศาสตร์ ๒๕๒๘) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พธ.บ. (๒๕๕๖) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (เกียรตินิยม อันดับ ๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พธ.ม. (๒๕๕๗) สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ มจร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. ตำแหน่งงานปัจจุบัน

- อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

๖. สถานที่ทำงาน

- วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ วัดไพรสมณศักดิ์คาราม ๙๑ ถนนพิทักษ์ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐ โทร. ๐๙-๕๖๒๙-๔๕๘๒

๗. สำนักงาน

- โทร.๐-๕๖๗๐-๒๑๗๒